KURT VONNEGUT

MAVİ SAKAL

KURT VONNEGUT

MAVİ SAKAL

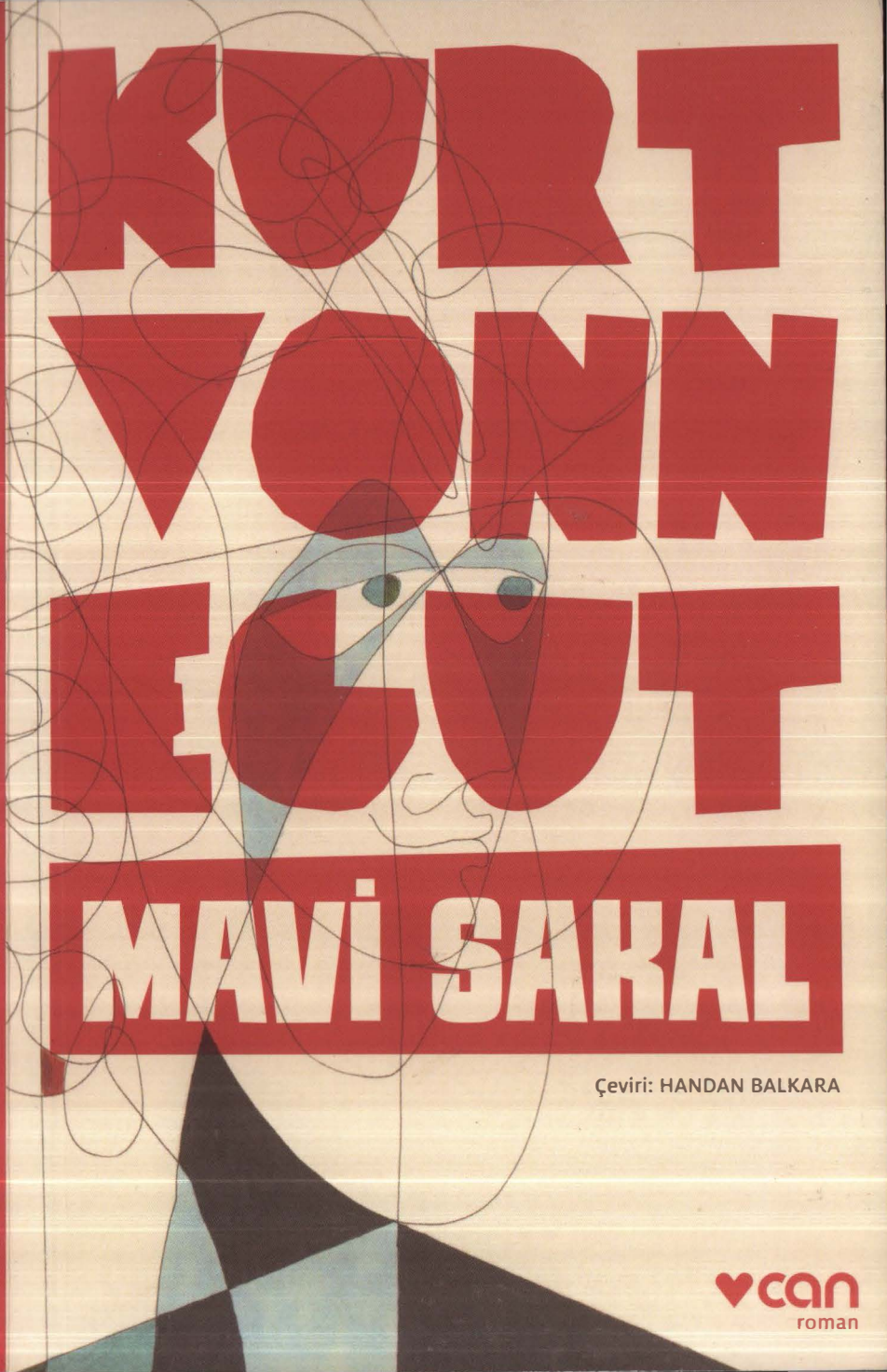

Çeviri: HANDAN BALKARA

can
roman

KURT VONNEGUT

MAVİ SAKAL

Bluebeard, Kurt Vonnegut
© 1987, Kurt Vonnegut
© 2015, Can Sanat Yayınları Ltd. Şti.
Bu eserin Türkçe yayın hakları Anatolialit Telif ve Tercümanlık Hizmetleri Ltd. Şti. aracılığıyla alınmıştır.
Tüm hakları saklıdır. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

1. basım: Şubat 2015, İstanbul
Bu kitabın 1. baskısı 2000 adet yapılmıştır.

Yayına hazırlayan: Berrak Göçer

Düzelti: Burçak Karabağ
Mizanpaj: Bahar Kuru Yerek

Kapak tasarımı: Utku Lomlu / Lom Tasarım (www.lom.com.tr)

Kapak baskı: Azra Matbaası
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi D Blok 3. Kat No: 3-2
Topkapı-Zeytinburnu, İstanbul
Sertifika No: 27857

İç baskı ve cilt: Özal Matbaası
Davutpaşa Cad. Emintaş Kâzım Dinçol San. Sit. No: 81/39, Topkapı, İstanbul
Sertifika No: 26699

ISBN 978-975-07-2487-9

CAN SANAT YAYINLARI
YAPIM VE DAĞITIM TİCARET VE SANAYİ LTD. ŞTİ.
Hayriye Caddesi No: 2, 34430 Galatasaray, İstanbul
Telefon: (0212) 252 56 75 / 252 59 88 / 252 59 89 Faks: (0212) 252 72 33
www.canyayinlari.com
yayinevi@canyayinlari.com
Sertifika No: 10758

KURT VONNEGUT

MAVİ SAKAL

ROMAN

İngilizce aslından çeviren

Handan Balkara

can

KURT VONNEGUT, 1922'de, Alman asıllı anne babanın oğlu olarak Indianapolis'te dünyaya geldi. Cornell Üniversitesi'nde kimya okurken orduya yazıldı ve II. Dünya Savaşı'nda yer aldı. Dresden'de tutsak düştü ve bombardımandan, tutukevi olarak yeraltındaki bir mezbaha kullanıldığı için kurtuldu. Bu tecrübesi, en meşhur romanlarından *Mezbaha No. 5*'in yanı sıra başka birçok eserine konu oldu. Savaştan sonra Chicago Üniversitesi'nde antropoloji yüksek lisansı yapmaya başladı. Gazetecilik ve reklamcılık gibi çeşitli işler yaparken yazmayı sürdürdü. Chicago Üniversitesi'nin *Kedi Beşiği*'ni yüksek lisans tezi olarak kabul etmesi üzerine 1971'de mezun oldu. Diğer eserlerinin arasında *Şampiyonların Kahvaltısı*, *Galapagos*, *Kodes Kuşu*, *Mavi Sakal* ve *Allah Senden Razı Olsun, Bay Rosewater* sayılabilir. Savaş karşıtı söylemini hayatı boyunca sürdüren Vonnegut, 2007'de New York'ta öldü.

HANDAN BALKARA, 1967'de İstanbul'da dünyaya geldi. Üsküdar Amerikan Lisesi'nden mezun olmasının ardından eğitimini Boğaziçi Üniversitesi Mütercim Tercümanlık Bölümü'nde tamamladı. Çeşitli yayın kuruluşlarının editoryal kadrolarında yer aldıktan sonra Koç Üniversitesi'nde idari görevler üstlendi. Başlıcaları Daniel Goleman, Bill Bryson, Martin Kemp, Toksöz B. Karasu, R.L. Stevenson, Russell Banks, Don DeLillo, Kurt Vonnegut, John Updike, Ali Smith ve Dave Eggers olmak üzere birçok Amerikalı ve İngiliz yazarın yapıtlarını Türkçeye kazandırdı.

Yazarın Notu

Bu bir roman, hatta düzmece bir otobiyografi. Amerika Birleşik Devletleri'nde ortaya çıkmış ilk önemli sanat hareketi olan soyut dışavurumcu resim ekolünün sorumlu bir tarihçesi olarak görülmemeli. Benim muhtelif etkilere verdiğim kendime özgü tepkilerimden başka hiçbir şeyin tarihçesi değil çünkü.

Rabo Karabekian hiç yaşamadı, Terry Kitchen, Circe Berman, Paul Slazinger, Dan Gregory, Edith Taft, Marilee Kemp ve bu kitapta yer alan diğer önemli karakterler de öyle. Bahsi geçen gerçek ve ünlü kişilere gelince: Bu bağlamda sınandığı zaman görüleceği gibi, romanımda onlara gerçekte yapmadıkları hiçbir şey yaptırmadım.

Bu kitaba aktardıklarımdan çoğunun, geçtiğimiz yüzyıl içinde sanat yapıtları için ödenen grotesk bedellerden esinlenildiğini de söylemeden geçemeyeceğim. Muazzam boyutlara varan kâğıttan servet yoğunlaşmaları, bir-iki kişi ya da kurumun, insanlara özgü belli bazı delişmenlik türlerine, uygunsuz ve dolayısıyla üzücü bir ciddiyet bahşetmesini mümkün kılmıştır. Yalnızca sanatın çamur köftelerini kastetmiyorum, çocuk oyunlarını da kastediyorum – koşmayı, zıplamayı, yakalamayı, fırlatmayı.

Ya da dans etmeyi.

Ya da şarkı söylemeyi.

K.V.

"Bu şeyin üstesinden gelmekte birbirimize yardımcı olmak için buradayız, o şey her ne ise."

DR. MARK VONNEGUT
("Yazara Mektup", 1985)

MAVİ SAKAL

RABO KARABEKIAN'IN OTOBİYOGRAFİSİ (1916-1988)

Bu kitap Circe Berman için.
Başka ne diyebilirim?

R.K.

1

Bu yaşamöykümün altına "Son" yazdıktan sonra, apar topar başa dönüp tabiri caizse sokak kapısında bekleyerek, gelen konuklardan şu özrü dileme ihtiyacı hissettim: "Size bir otobiyografi vaat etmiştim ama mutfakta işler ters gitti. Bu kitap, olaylı geçen son yazın *güncesi* olup çıktı aynı zamanda! Gerekirse istediğimiz zaman dışarıdan pizza getirtebiliriz. *Buyrun* lütfen, *buyrun*, içeri girin."

***

Ben bir zamanların Amerikalı ressamı Rabo Karabekian'ım, tek gözlü bir adam. 1916'da California'nın San Ignacio kasabasında, göçmen bir anneyle babanın çocuğu olarak dünyaya geldim. Bu otobiyografiyi yazmaya, doğumumdan yetmiş bir sene sonra başlıyorum. Aritmetiğin kadim gizemlerine yabancı olmayanlar için, bu tarih 1987 yılına denk geliyor.

Gözlerimi dünyaya bir Kyklop olarak açmadım. İkinci Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Lüksemburg'da, ordu mühendislerinden oluşan bir müfrezeyi kumanda ederken sol gözümü kaybettim. İşin tuhafı, sivil hayatlarında çeşitli sanat dallarında faaliyet gösteren kişilerden

kuruluydu müfreze. Kamuflajda ustaydık ama o sıralar sıradan piyadeler gibi kıran kırana savaşıyorduk. Birliğimiz sanatçılardan oluşturulmuştu çünkü ordudan birinin iddiasına göre, bizler kamuflaj konusunda son derece başarılı olacaktık.

Öyle de olduk! Sahiden olduk! Savunma hatlarımızın ardında neyin onlar için tehlikeli olup neyin olmadığı konusunda Almanlara öyle sanrılar yaşattık ki, sormayın gitsin. Sanatçılar gibi yaşamamıza da izin veriliyordu üstelik, giyim kuşam ve askerî disiplin açısından gülünç derecede pervasızdık. Bizi tümen gibi alelade bir birliğe ya da bir kolorduya bile asla bağlamadılar. Doğrudan doğruya Müttefik Seferî Kuvvetler Merkez Karargâhı'ndan gelen emirlere uyardık. Hayret verici yanıltılarımızın ününü duymuş birtakım generallere geçici olarak bağlayıp dururlardı bizi. Bağlandığımız general kısa bir süreliğine patronumuz olur, hoşgörülü davranır, yaptıklarımıza hayranlık duyar ve nihayet bize minnettar kalırdı.

Sonra yine yollarımız ayrılırdı.

Birleşik Devletler yeniden savaşa girmeden iki sene önce Sürekli Ordu'ya katılıp teğmen olmuştum, dolayısıyla savaş sona erdiğinde yarbay rütbesine yükselmiş olabilirdim. Ama otuz altı kişilik mutlu ailemden ayrılmamak için yüzbaşılığın üstündeki tüm terfileri reddettim. Bu büyüklükte bir aileyle ilk kez birlikte oluyordum. İkincisine ise savaştan sonra katılacaktım, şimdilerde soyut dışavurumculuk ekolünün kurucuları olarak sanat tarihine geçmiş olan o Amerikalı ressamlar arasında kendime bir arkadaş ve sözümona meslektaş bulduğum zaman.

***

Annem ve babam, zamanında Eski Dünya'da yaşarlarken, bu ikisinden de büyük ailelere sahiptiler – ve tabii

ki oradaki akrabalarıyla aralarında *kan* bağı vardı. Aralarında kan bağı olan akrabalarını, Türk İmparatorluğu'nun yaklaşık bir milyon Ermeni vatandaşına karşı gerçekleştirdiği bir soykırımda yitirdiler. Bu insanlar iki sebepten dolayı tehdit kabul ediliyorlardı: birincisi, akıllı ve eğitimli oldukları için; ikincisi, aralarından pek çoğunun, Türkiye ile düşmanı arasındaki sınırın öbür tarafında, yani Rus İmparatorluğu'nda akrabaları olduğu için.

Bir imparatorluklar devriydi o. Şimdiki de öyle; her ne kadar örtbas edilmeye çalışılsa da.

***

Türklerle ittifak halindeki Alman İmparatorluğu, bu yüzyılın ilk soykırımını değerlendirmeleri için ülkeye nemelazımcı askerî gözlemciler gönderdi. Soykırım, henüz hiçbir lisana girmemiş bir sözcüktü o zaman. Günümüzde bu sözcüğün anlamı, dünyanın her yerinde, insan ırkının tanımlı bir altfamilyasına mensup herkesin, kadın, erkek, çocuk denmeden öldürülmesini amaçlayan, dikkatle planlanmış bir girişim olarak biliniyor.

Böylesine iddialı projelerin beraberinde getirdiği sorunlar tam anlamıyla endüstriyeldir: O kadar çok sayıda, büyük ve becerikli hayvanı ucuz ve hızlı biçimde öldürmenin, kimsenin kaçmadığına emin olmanın ve sonrasında oluşan et ve kemik dağlarını imha etmenin yolları aranır. Bu konuda dünyaya önayak olan Türklerinse ne işi büyütme kabiliyetleri ne de bu iş için gereken özel makineleri vardı. Almanlar, bundan sadece çeyrek yüzyıl sonra, her ikisini de mükemmelen sergileyeceklerdi. Oysa Türkler, bulabildikleri tüm Ermenileri evlerinden, işlerinden, teneffüslerinden, oyunlarından, ibadetlerinden, eğitimlerinden ya da her neredeyseler oradan alıp kırsal bölgelere sürüverdiler, onları yiyecekten, sudan ve

barınaktan mahrum bıraktılar, onları vurup ezdiler ve hepsi de ölmüş gibi görünene dek buna devam ettiler. Sonrasında oluşan pisliği temizlemekse köpeklere, akbabalara, kemirgenlere ve nihayet solucanlara kaldı.

O sıralar henüz annem olmayan annem, cesetlerin arasında öylece yatıp ölü taklidi yapmış.

O sıralar henüz annemin kocası olmayan babamsa, askerler gelince, öğretmenlik yaptığı okulun arkasındaki helaya saklanıp bok ve sidik içinde beklemiş. Dersler çoktan bitmiş olduğu için müstakbel babam, bir keresinde bana söylediğine göre o sırada okulda yalnız başına oturmuş, şiir okuyormuş. Sonra askerlerin geldiğini duymuş ve niyetlerinin ne olduğunu anlamış. Babam insanların öldürülüşünü ne görmüş ne de duymuş. Onun için soykırımın en feci anısı, köyün sessizliği olmuş. Karanlık çöktüğünde köyde sağ kalan tek kişi, bok ve sidik içindeki babammış.

***

Katliamın tam ortasına düşen annemin Eski Dünya'daki anıları babamınkilere oranla çok daha korkunç olduğu halde, nasıl becerdiyse, soykırımı arkasında bırakmayı, Birleşik Devletler'de pek çok hoşluk bulmayı ve yaşamını burada sürdürecek bir ailenin hayalini kurmayı başardı.

Babamsa *asla* yapamadı bunu.

***

Ben bir dulum. Karım, yani kızlık adıyla Edith Taft, iki sene önce öldü; Edith benim ikinci eşim oluyordu. Long Island'ın Doğu Hampton kasabasındaki bu evi bana o bıraktı: Deniz kıyısındaki bu on dokuz odalı ev, üç ne-

sildir karımın Anglosakson ailesine aitmiş. Ohio'nun Cincinnati kentindendi ailesi. Bu evin Rabo Karabekian gibi egzotik isimli bir adamın eline düşeceğini, karımın ataları hiç akıllarına getirmemişlerdir muhakkak.

Ruhları bu evde dolanıyorsa şayet, bunu öyle Episkopal bir nezaket çerçevesinde yapıyorlar ki, şimdiye dek onları fark eden olmadı. Merdivenden çıkarken onlardan birinin hayaletiyle karşılaşsam ve hayalet bana bu evde hiçbir hakkım olmadığını söylese, ona dönüp şöyle derdim: "Birini suçlayacaksan, Özgürlük Heykeli'ni suçla."

***

Sevgili Edith ile benim, yirmi yıl süren mutlu bir evliliğimiz oldu. Birleşik Devletler'in yirmi yedinci başkanı ve Yüksek Mahkeme'nin onuncu başyargıcı olan William Howard Taft'ın yeğen kızıydı Edith. Richard Fairbanks Jr.'ın dul eşiydi. Cincinnati'li bir sporcu ve yatırım bankeri olan Richard'ın babası ise, Charles Warren Fairbanks adında, Indiana'lı bir Birleşik Devletler senatörüydü. Theodore Roosevelt döneminde başkan yardımcılığı yapmıştı.

Edith ile ben, kocası ölmeden uzun süre önce, onu –ve bu ev Edith'in malı olduğu halde kocasını da– hiç kullanmadıkları patates ambarlarını stüdyo olarak bana kiralamaya razı ettiğim zaman tanışmıştık. Hayatlarında hiç patates yetiştirmemişlerdi elbette. Kuzey tarafındaki o sahilden uzak araziyi bitişikteki çiftçiden satın almışlardı – sırf üstüne bina dikilmesini önlemek için. Patates ambarı da araziyle birlikte gelmişti.

Edith'le birbirimizi yakından tanıma fırsatı bulamadık, ta ki Edith'in kocası ölene ve benim ilk eşim Dorothy, iki oğlumuz Terry ve Henri'yle birlikte beni terk edene dek. Evimiz, buranın on kilometre kuzeyinde ka-

lan Springs kasabasındaydı; onu sattım ve Edith'in ambarını sadece stüdyom olarak değil, aynı zamanda evim olarak da kullanmaya başladım.

Sırası gelmişken; o inanılmaz yapı, ana binanın şu anda bunları yazmakta olduğum yerinden gözükmüyor.

***

Edith'in ilk kocasından hiç çocuğu olmamış ve ben onu Bayan Richard Fairbanks Jr. olmaktan çıkarıp Bayan Rabo Karabekian yaptığımda da, çocuk doğurabileceği yaşlarını çoktan geride bırakmıştı.

Dolayısıyla, iki tane tenis kortu, yüzme havuzu, garajı, patates ambarı –ve engin Atlas Okyanusu kıyısında üç yüz kilometrelik özel bir plajı– olan bu koca evin içinde, ailemiz ufacık kalıyordu aslında.

En yakın arkadaşım merhum Terry Kitchen'ın ve Terry ile benim en çok gıpta ettiğimiz ressam olan Henri Matisse'in adlarını verdiğim iki oğlum Terry ve Henri Karabekian'ın, aileleriyle birlikte buraya gelmekten hoşlanabileceğini düşünebilirsiniz. Terry'nin de iki oğlu var şimdi. Henri'nin ise bir kızı.

Ama benimle konuşmuyorlar.

"Varsın konuşmasınlar! Varsın konuşmasınlar!" diye bağırırım bu budanmış çayırlığın ortasında. "Sanki kimin umurunda!" Feveranımı bağışlayın.

***

Sevgili Edith, tüm diğer yüce Toprak Analar gibi, tek kişilik bir kalabalıktı. Evde sadece ikimiz ve hizmetkârlar varken bile, bu Victoria tarzı malikâneyi sevgi, mutluluk ve pratik bir evcimenlikle doldururdu. Hayatı boyunca hep ayrıcalıklı bir insan olduğu halde aşçıyla

birlikte yemek pişirir, bahçıvanla birlikte bahçeyle uğraşır, tüm gıda alışverişimizi kendi yapar, hayvanları ve kuşları besler, yabani tavşanlar, sincaplar ve rakunlarla kişisel dostluklar kurardı.

Ama evde bir sürü parti de düzenlerdik, bazen haftalarca bizde kalan konuklarımız olurdu – çoğunlukla *onun* arkadaşları ve akrabaları. Kendi ailemden artakalan tek tük öz akrabamın geçmişteki ve şimdiki durumunu daha evvel anlatmıştım zaten. Yabancılaştırılmış torunlardır hepsi de. Ordudaki sentetik akrabalarıma gelince: Bazıları, düşmana tutsak düştüğüm ve beni bir gözümden eden küçük çarpışmada öldürüldü. Sağ kalmayı başaranlardansa o gün bugündür hiç haber alamadım. Belki de onlar beni, benim onları sevdiğim kadar sevmemişlerdi.

Olur böyle şeyler.

Öbür büyük, sentetik ailemin üyeleri olan soyut dışavurumcuların da çoğu öldü. Yaşlılıktan intihara kadar bir sürü sebebi var bu ölümlerin. Aralarından sağ kalan tek tük kişiler, öz akrabalarım gibi, benimle konuşmuyorlar artık.

"Varsın konuşmasınlar! Varsın konuşmasınlar!" diye bağırırım bu budanmış çayırlığın ortasında. "Sanki kimin umurunda!" Feveranımı bağışlayın.

***

Edith öldükten kısa süre sonra, tüm hizmetkârlarımız evi terk etti. Buranın çok ıssız bir yere dönüştüğünü söylemekle yetindiler. Ben de yeni hizmetkârlar aldım ve hem bana hem de tüm bu ıssızlığa katlanmalarını sağlayacak dolgunlukta maaşlar bağladım onlara. Edith hayattayken ev de hayattaydı; bahçıvan, iki hizmetçi ve aşçı hep birlikte burada yaşardı. Şimdi ise sadece aşçı –ama dediğim gibi, başka bir aşçı– yaşıyor evde. Müştemilatın

üçüncü katındaki hizmetkâr dairesinin tamamı, aşçıya ve on beş yaşındaki kızına kaldı. Aşçım Doğu Hampton yerlisi bir kadın, kocasından boşanmış ve kırk yaşlarında filan olsa gerek. Kızı Celeste benim için çalışmıyor ama yine de burada yaşayıp ekmeğimi yiyor. Cahilliklerinden hiç utanmayan gürültücü arkadaşlarını, benim tenis kortlarımda, yüzme havuzumda ve okyanus kıyısındaki özel plajımda ağırlıyor.

Sanki unutulmuş bir savaşın bunak gazisiymişim, hayatından artakalan küçük anılarla avunan bir müze bekçisiymişim gibi, Celeste ve arkadaşları beni görmezden geliyorlar. Ama bunda gücenecek ne var? Bu ev, bir yuva olmanın yanı sıra, halen devlet kuruluşlarının mülkiyetine geçmemiş soyut dışavurumcu resimlerin en önemli koleksiyonunu da barındırıyor. Onlarca yıldır işe yarar hiçbir yapıt üretemediğime göre, sahiden de bir müze bekçisinden başka ne olabilirim ki ben?

Ve tıpkı maaşlı bir müze bekçisinden bekleneceği gibi, eve gelen her bir ziyaretçinin farklı üsluplarla bana yönelttiği o soruyu da mümkün olduğunca iyi yanıtlamaya çalışırım elbet: "Bu resimlerin *anlatması* gereken ne?"

***

Kendilerinden başka kesinlikle hiçbir şey anlatmayan bu resimleri, Edith'le evlenmemden uzun zaman evvel edinmiştim. Cincinnati Bengals profesyonel futbol takımındaki çeyrek hisse dahil, Edith'in bana bıraktığı mülklerin, hisse ve tahvillerin tümünden daha değerlidir bu koleksiyon. Yani Amerikalı bir servet avcısı olmakla suçlanamam.

Berbat bir ressamdım belki; ama sonunda ne müthiş bir *koleksiyoncu* oldum baksanıza!

2

Edith öldüğünden beri buraları çok ıssızlaştı. Arkadaşlarımız onun arkadaşlarıydı, benim değil. Ressamlar da benden uzak duruyorlar çünkü kendi resimlerimin haklı olarak alay konusuna dönüşmesi, sanattan anlamayan cahilleri çoğu ressamın şarlatan ya da maskara olduğu düşüncesini savunmaya teşvik etti. Ama zorunda kalsam yalnızlığa katlanabilirim.

Çocukken katlanmıştım. Büyük Buhran sırasında New York'ta yalnızlığa birkaç sene katlanmıştım. 1956'da ilk karım ve iki oğlum beni terk ettikten ve ben de bir ressam olarak kendimden umudu kestikten sonra, aslına bakarsanız yalnızlığı kendim aradım ve buldum. Sekiz yıl boyunca münzevi hayatı yaşadım. Yaralı bir gazi için tam mesai iş olarak buna ne buyrulur?

***

Aslında *benim de* bir arkadaşım var, yalnızca bana ait olan bir arkadaş: romancı Paul Slazinger. İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma, benim gibi yaralı bir bunak. Springs'deki eski evimin bitişiğindeki evde yalnız başına uyur.

Orada "uyur" diyorum çünkü hemen her gün *buraya* gelir; şu anda da buralarda bir yerdedir muhtemelen,

bir tenis maçı izliyor ya da kumsalda oturmuş denize bakıyordur; veyahut mutfakta aşçıyla iskambil oynuyordur ya da herkesten ve her şeyden saklanıp patates ambarının öbür tarafında, kimseciklerin hemen hiç uğramadığı bir yerde kitap okuyordur.

Artık pek bir şey yazdığını sanmıyorum. Ve dediğim gibi, ben de artık *hiç* resim yapmıyorum. Alt kattaki telefonun yanında duran not defterini bile karalamıyorum. Birkaç hafta önce, aynen öyle yaptığımı fark edince, elimdeki kurşunkalemin ucunu hışımla kopardım, kalemi kırıp ikiye böldüm ve kırık gövdesini çöp sepetine attım – beni *zehirlemeye* kalkışmış bir çıngıraklıyılan yavrusuymuş gibi.

***

Paul'un hiç parası yok. Haftada dört-beş defa akşam yemeğini bende yer ve gün boyu buzdolabımdan ve meyve kâselerimden bir şeyler atıştırır. Temel besin kaynağını kesinlikle ben oluşturuyorum yani. Pek çok defa yemekten sonra ona şöyle dediğim olmuştur: "Paul... neden evini satıp cebine biraz harçlık koyduktan sonra buraya taşınmıyorsun? Baksana ne çok odamız var. Nasılsa benim de bundan sonra ne bir karım ne de bayan arkadaşım olur. Daha neler! Bizi kim ister ki? Karnından vurulmuş bir çift iguanaya benziyoruz! Yanıma taşın! Seni hiç rahatsız etmem, sen de beni etmezsin. Bundan daha mantıklı ne olabilir?"

Cevabı asla farklı olmaz: "Yalnızca evde yazabilirim." Bozuk bir buzdolabının durduğu ve kendisinden başka kimsenin kapısından içeri adım atmadığı bir ev.

Bir keresinde benim evim için şöyle demişti: "Bir müzede kim yazabilir?"

İşe bak, bunun mümkün olup olmadığını şimdi kendim keşfediyorum. Ben bu müzede *yazıyorum*.

Evet, doğru: Bendeniz, ihtiyar Rabo Karabekian, kendimi görsel sanatlarda kepaze ettikten sonra, şimdi de edebiyata el atıyorum. Büyük buhranlar görmüş geçirmiş bir adam olduğumdan ayağımı yere sağlam basıyorum gerçi, müze bekçiliği görevimi de aksatmıyorum.

Bu acayip kariyer değişikliğini bu kadar yaşlı bir adamın kafasına kim sokmuş olabilir? *Cherchez la femme!*[1]

Enerjik, dik kafalı, şehvetli ve nispeten genç bir kadın evime postu serdi, hem de hatırlayabildiğim kadarıyla davet bile beklemeden!

Benim bütün gün elimi hiçbir işe sürmediğimi görmeye ve duymaya tahammül edemediğini söyledi – neden ben de bir şey *yapmıyordum*, *herhangi* bir şey? Eğer aklıma yapacak başka şey gelmiyorsa, neden oturup otobiyografimi yazmıyordum?

Sahiden ya, neden olmasın?

Hatun öyle *buyurgan* ki!

Bir de baktım, yapmam gerektiğini söylediği her şeyi yapmaya başlamışım. Sevgili karım Edith, yirmi yıllık evliliğimiz süresince *bir kez olsun* başıma iş çıkartmamıştı. Ordudayken, hayatıma yeni giren bu kadına benzer birkaç albay ve general tanımıştım; ama onlar *erkek*ti ve biz savaş halinde olan bir millettik.

Bu kadın bir dost mu? Onun ne mene bir şey olduğunu bilmiyorum. Tek bildiğim, keyfi olup kendini hazır hissedene dek çekip gitmeye niyetinin olmadığı. Bunu düşündükçe korkudan yüreğim ağzıma geliyor.

İmdat.

Onun adı Circe Berman.

***

1. (Fr.) Kadını arayın. (Y.N.)

Circe, dul bir kadın. Kocası Baltimore'lu bir beyin cerrahıymış. Orada benimki kadar büyük ve boş bir evi var hâlâ. Kocası Abe altı ay önce beyin kanamasından ölmüş. Berman kırk üç yaşında ve kocasının biyografisini yazarken yaşayıp çalışmak için kendine bu evi seçti.

İlişkimizin erotik bir yanı yok. Ben Bayan Berman'dan yirmi sekiz yaş büyüğüm ve bir köpekten başka kimse tarafından sevilemeyecek kadar çirkinleştim artık. Sahiden de karnından vurulmuş bir iguanayı andırıyorum, üstüne üstlük tek gözlüyüm. Daha ne olsun yani!

Nasıl tanıştığımıza gelince: Bir akşamüstü yalnız başına yürürken özel plajıma girmiş, plajın özel olduğunu bilmeden tabii. Modern sanattan nefret ettiği için, daha evvel adımı hiç duymamış. Hamptons'da[1] kimsecikleri tanımadığından, buraya iki buçuk kilometre mesafedeki kasabada, Maidstone Inn'de kalıyormuş. Otelden çıkıp yürüyerek halk plajına inmiş, sonra da benim sınırlarıma girmiş.

Her akşamüstü yaptığım gibi suya girip çıkmak için plaja indiğimde kadın oradaydı; tamamen giyinik vaziyette, Paul Slazinger'ın da sık sık yaptığı şeyi yapıyordu: Kuma oturmuş, gözlerini denize dikmişti. Onun ya da başka herhangi birinin orada olmasına aldırış etmemin tek sebebi, vücudumun gülünç çirkinliği ve suya girmeden evvel göz bandımı çıkarmak zorunda oluşumdu. Bandın altındaki manzara hiç hoş değildir, sahanda pişmiş yumurtadan pek farkı yoktur. Çıplak görülmek beni utandırıyordu.

1. New York eyaletinin en güneydoğu kesimini oluşturan Long Island adasının doğusundaki sayfiye bölgesine verilen genel ad. Bu romanda adı geçen Bridgehampton, Doğu Hampton, Green River, Montauk, The Quogues, Sag Harbor, Sagaponack, Southampton ve Springs gibi köy ve kasabalar, Hamptons bölgesinde yer almaktadır. (Ç.N.)

Sırası gelmişken; Paul Slazinger'a göre, insanlık durumu tek bir sözcükle özetlenebilir ve o sözcük budur: *Utanç*.

***

İşte bu yüzden, yüzmekten vazgeçip kadından biraz uzakta güneş banyosu yapmayı seçtim.

Bununla birlikte ona, "Merhaba," dememe yetecek kadar yaklaştım yanına.

Ondan aldığım garip karşılık şu oldu: "Bana annenle babanın nasıl öldüğünü anlat."

Manyak mıdır nedir? Belki de bir *cadı*ydı! Otobiyografimi yazmaya beni bir cadıdan başka kim ikna edebilirdi ki zaten?[1]

Daha demin kapıdan başını uzatıp Edith öldüğünden beri hiç gitmediğim New York'a gitme vaktinin geldiğini söyledi bana. Edith öldüğünden bu yana evden hiç çıkmadım sayılır.

Bekle beni New York, geliyorum. Vaziyet kötü!

***

"Bana annenle babanın nasıl öldüğünü anlat," dedi. Kulaklarıma inanamıyordum.

"Pardon?" dedim.

"'Merhaba' lafı neye yarar?" diye sordu.

Ne diyeceğimi şaşırmıştım. "Hiçbir şey söylememekten iyi olduğunu düşünürdüm," dedim. "Ama yanılıyor olabilirim."

1. Circe, *Odysseia* destanında, Odysseus'un yoldaşlarını domuza dönüştüren büyücünün adıdır. (Ç.N.)

"'Merhaba' ne demektir?" diye sordu.

"'Merhaba'nın 'Merhaba' demek olduğunu düşünmüştüm hep," dedim ben de.

"Ama değil," dedi. "'Mühim şeylerden bahsetme sakın,' demektir. 'Gülümsediğime bakma, seni dinlemiyorum, o yüzden çek arabanı,' demektir."

İnsanlarla tanışırmış gibi yapmaktan bıkıp usandığını itiraf ederek devam etti sözlerine. "Hadi otur şuraya," dedi, "ve sizinkilerin nasıl öldüğünü anlat anneciğine."

"Anlat *anneciğine*!" Hoppala!

Anneminki gibi düz siyah saçları ve iri kahverengi gözleri vardı; ama boyu annemden epey uzundu, hatta benden bile biraz uzun. Kendini bırakıp hayli şişmanlayan ve saçına başına da, kılığına kıyafetine de hiç aldırış etmeyen annemden daha biçimliydi aynı zamanda. Annem görünümüne dikkat etmezdi çünkü babamın da umurunda olmazdı bu.

Bayan Berman'a annem hakkında şunları anlattım: "Ben on iki yaşımdayken öldü; California'daki konserve fabrikasında çalışırken kaptığı anlaşılan bir tetanos enfeksiyonu yüzünden. Fabrika eski bir haranın arsasına inşa edilmiş. Tetanos bakterisi çoğu kez atların bağırsaklarında kolonileşir ama onlara hiç zarar vermez. Sonra dayanıklı sporlara dönüşür ve vücuttan atıldığında küçük çekirdekler kuşanır. Bunlardan biri, fabrikanın etrafındaki ve altındaki tozun toprağın içine gizlenmiş, sonra da bir yolunu bulup dışarı çıkmış ve ortalıkta kol gezmeye başlamış. Ve uzun, çok uzun bir uykudan sonra gözlerini açtığında, hepimizin yapmak isteyeceği gibi, kendini cennette bulmuş. Cennet, annemin parmağındaki kesikmiş."

"Elveda annecik," dedi Circe Berman.

Yine o *annecik* lafı.

"En azından Büyük Buhran'a göğüs germek zorunda

kalmadı, bundan yalnızca bir sene sonra kriz patladı çünkü," dedim.

Tek çocuğunun İkinci Dünya Savaşı'ndan bir Kyklop olarak döndüğünü görmek zorunda da kalmamıştı bari.

"Peki baban nasıl öldü?" diye sordu Berman.

"1938 yılında San Ignacio'daki Bijou Sineması'nda," dedim. "Sinemaya tek başına gitmiş. Yeniden evlenmeyi aklından bile geçirmemişti hiç."

Amerika Birleşik Devletleri ekonomisine ilk adımını atmış olduğu California'da, küçük bir dükkânın üstünde oturuyordu hâlâ. Bense o sıralar beş senedir yaşamakta olduğum Manhattan'daydım ve bir reklam ajansında ressamlık yapıyordum. Film bitip ışıklar yandığında, babamdan başka herkes kalkıp evine gitmişti.

"Hangi film oynuyordu?" diye sordu Berman.

"*Kahraman Kaptanlar*," dedim. "Başrollerde Spencer Tracy ile Freddie Bartholomew vardı."

***

Kuzey Atlantik'te morina avlayan balıkçıları konu alan bu filmden babamın ne anlamış olduğunu Tanrı bilir. Belki de ölmeden önce hiçbir sahnesini görememiştir. Eğer bir kısmını olsun seyrettiyse, hayatı boyunca görmüş olduğu herhangi bir şeyle ya da tanımış olduğu herhangi biriyle zerre kadar alakası olmayışından buruk bir haz almış olmalı. Çocukluğunda tanımış ve sevmiş olduğu gezegenden geriye hiçbir şey kalmadığını gösteren tüm kanıtları hoş karşılamıştır.

Soykırımda kaybetmiş olduğu tüm dost ve akrabalarını şereflendirmenin babama özgü yoluydu bu.

***

Onun bu ülkede kendi kendini yere devirip kendi suratına tükürerek, kendi kendinin Türk'üne dönüştüğünü söylemek *mümkün.* İngilizce eğitimi alıp San Ignacio'da saygın bir öğretmen olabilir, yeniden şiir yazmaya başlayabilir ya da belki o çok sevdiği Ermeni şairleri İngilizceye çevirebilirdi. Ama bu yeterince *aşağılayıcı* olmazdı. Onca mürekkep yalamışlığına karşın, babasının ve büyükbabasının yapmış olduğu şeyi yapmayı, bir *kunduracı* olmayı hiçbir şeye değişmezdi.

Onun çocukken öğrenmiş olduğu, benim de çocukken öğreneceğim bu zanaatta ustaydı. Ama nasıl da *şikâyet* ederdi! *Ermenice* acırdı en azından kendine, ne dediğini yalnızca annemle ben anlayabilirdik. San Ignacio'da yüz altmış kilometre mesafede bizden başka Ermeni yoktu.

"*William Shakespeare'i arıyorum, sizin en büyük şairinizi,*" dediği olurdu çalışırken. "*Adını hiç duydunuz mu?*" Shakespeare'i Ermenicede ezbere bilirdi ve sık sık ondan alıntılar okurdu. "Olmak ya da olmamak..." mesela, onun ifadesiyle "*Linel te chlinel...*" idi.

"*Beni Ermenice konuşurken yakalayacak olursanız dilimi kesin,*" dediği olurdu. Türklerin, özgünlüğünü kaybetmiş bir dil olan Türkçeden başka lisan konuşanlar için on yedinci yüzyılda koymuş olduğu cezaydı bu.

"*Kim bu insanlar ve ben burada ne yapıyorum?*" dediği olurdu, dışarıdan Çinliler, kovboylar ve Kızılderililer geçerken.

"*San Ignacio'ya Mesrob Maştotz'un heykelini ne zaman dikecekler?*" dediği olurdu. Mesrob Maştotz, İsa'nın doğumundan yaklaşık dört yüz yıl evvel, başka hiçbir alfabeye benzemeyen Ermeni alfabesini icat eden kişiydi. Sırası gelmişken; Ermeniler Hıristiyanlığı ulusal dinleri kabul eden ilk milletti.

"*Bir milyon, bir milyon, bir milyon,*" dediği olurdu. Annemle babamın kaçmayı başardığı soykırımda Türk-

ler tarafından öldürülen Ermenilerin sayısı olarak geniş çapta kabul gören rakamdır bu. Bu rakam Türkiye Ermenilerinin üçte ikisini, tüm dünyadaki Ermenilerin ise nerdeyse yarısını oluşturuyordu. Günümüzde ise bizden yaklaşık altı milyon kişi var dünyada, Mesrob Maştotz hakkında hiçbir şey bilmeyen ve hiçbir şey hissetmeyen iki oğlum ve üç torunum dahil.

"*Musa Dağı!*" dediği olurdu. Türkiye'de bir yerdi orası. Sivil Ermeni vatandaşlarından oluşan küçük bir çete, topluca katledilmelerinden önce orada kırk gün kırk gece savaşıp Türk milislerine direnmişti; annem ve babamla birlikte benim de annemin karnında sağ salim San Ignacio'ya vardığım sıralar olmuştu bu.

***

"*Teşekkürler, Vartan Mamigonian,*" dediği olurdu. Ermenilerin büyük bir milli kahramanının adıydı bu, beşinci yüzyılda Perslerle savaşıp kaybeden bir ordunun komutanıydı. Ancak babamın kastettiği Vartan Mamigonian, Mısır'ın Kahire kentinde yaşayan Ermeni bir ayakkabı imalatçısıydı. Annemle babam, soykırımdan sonra, pek çok dilin konuşulduğu bu metropole kaçmışlardı. Kahire'ye giderken yolda tanışan saf annemle babamı, her yer bir yana California'daki San Ignacio'ya gidebilirlerse orada taşı toprağı altından bir şehir bulacaklarına inandıran kişi o olmuştu, daha eski bir soykırımdan sağ kurtulmuş olan Vartan Mamigonian. Ama bu hikâyeyi daha sonra anlatacağım.

"*Hayatın anlamını keşfetmiş biri varsa,*" dediği olurdu babamın, "*çok geç. Ben artık o konuyla ilgilenmiyorum.*"

"*Cesaret kırıcı bir sözcük asla duyulmaz ve gökyüzü bütün gün bulutlu kalmaz,*" dediği olurdu. Bunlar Amerikan şarkısı "Home on the Range"in sözleriydi elbette.

Babam şarkıyı Ermeniceye çevirmişti. Bu sözleri aptalca bulurdu.

"*Tolstoy pabuç yapardı*," derdi. Bu bir gerçekti tabii: Rus yazar ve idealistlerin en büyüğü, önemli işler başarabilmek için kısa süreliğine kunduracılık yapmıştı. Zorunda kalsam ben de pabuç yapabilirdim aslında.

***

Circe Berman, zorunda kalsa *pantolon* dikebileceğini söylüyor. Plajda karşılaştığımız gün bana söyleyeceği gibi, babasının New York'un Lackawanna kentinde bir pantolon fabrikası varmış, ta ki iflas edip kendini asana dek.

***

Şayet babam, Spencer Tracy ile Freddie Bartholomew'un başrollerini paylaştığı *Kahraman Kaptanlar*' dan sağ çıkmayı başarıp savaştan sonra yaptığım ve bazıları eleştirmenlerden ciddi boyutta ilgi gören, birkaçını da o zaman için oldukça yüksek sayılabilecek paralar karşılığında sattığım resimlerimi görebilecek kadar yaşasaydı, onlara dudak büküp dalga geçen büyük Amerikan çoğunluğu arasındaki yerini alırdı muhakkak. Sırf benimle alay etmekle yetinmezdi üstelik. Soyut dışavurumcu arkadaşlarımla da alay ederdi. Jackson Pollock, Mark Rothko, Terry Kitchen ve diğerleriyle. Benden farklı olarak, bugün yalnızca Birleşik Devletler'in değil, bütün dünyanın gelmiş geçmiş en parlak sanatçılarından birkaçı sayılan ressamlarla yani. Ama bir düşünce var ki, kurt gibi beynimi kemiriyor şimdi, oysa yıllardır hiç aklıma gelmemişti bu: Babam özbeöz oğluyla alay etmekte, beni tiye almakta hiç tereddüt etmezdi.

İşe bak, Bayan Berman'ın yalnızca iki hafta evvel

plajda benimle kurduğu muhabbet sayesinde, nerdeyse elli yıl önce toprağa verilmiş olan babama karşı çocukça bir kırgınlıkla dolup taşıyorum! Durdurun şu hunhar zaman makinesini, inecek var!

Ancak bu hunhar zaman makinesinden kaçış yok. Düşünmek zorundayım şimdi, seçim şansım olsaydı düşünmek isteyeceğim son şey bu olsa bile. Kullandığım akrilik duvar boyası ve renk bantları ile tuvallerimin apresi arasındaki öngörülmeyen kimyasal reaksiyonlar sağ olsun, bütün resimlerim kendi kendilerini imha ettiği zaman, yaşasaydı öz babamın da başka herkes gibi katıla katıla gülmüş olacağını düşünmek zorundayım.

Sizin anlayacağınız... benim resimlerimden birine on beş ya da yirmi ya da hatta otuz bin dolar ödemiş olan insanlar, yeni bir resim için hazırlanmış gibi duran bomboş bir tuvalin, yerdeki lüle lüle renk bantlarının ve küflü Rice Krispies tanelerini andıran kırıntıların karşısında buldular kendilerini.

***

Beni anamdan doğduğuma pişman eden şey, bir savaş sonrası mucizesi oldu. Eğer okuyucularım arasında gençler de varsa, onlara şu açıklamayı yapsam iyi olacak: İkinci Dünya Savaşı, iyiyle kötü arasındaki nihai savaş olan Armageddon'un vaat edilmiş özelliklerinden çoğunu gösteriyordu. Öyle ki, savaşı mucizelerin takip etmesi kaçınılmazdı. Hazır kahve bunlardan biriydi. DDT bir diğeri oldu. Tüm böcekleri öldürecekti ve aslında öldürdü de sayılır. Nükleer enerji sayesinde elektrik öyle ucuzlayacaktı ki, bundan böyle sayaç kullanımına bile gerek kalmayabilecekti. Üstelik başka bir savaşın daha çıkması da düşünülemez hale gelecekti. İsa'nın beş somun ekmek ve iki balıkla beş bin kişiyi doyurması kabilinden bir

mucize! Antibiyotikler tüm hastalıkları yenecekti. Lazarus hiç ölmeyecekti: Tanrı'nın Oğlu'nu gözden düşürmek için bundan iyi tezgâh düşünülemezdi.

Evet, ayrıca mucizevi kahvaltı ürünleri de vardı ve çok geçmeden her ailenin bir helikopteri olacaktı. Soğuk suyla yıkanabilen ve sonrasında hiç ütü istemeyen mucizevi iplikler bulunmuştu! Bu savaşın savaşmaya değmiş olduğuna ne şüphe!

Savaş sırasında, insan eliyle yaratılmış aşırı kötü sonuçlara taktığımız bir ad vardı: *fubar* derdik, "*fucked up beyond all recognition*"ın[1] kısaltması olarak. Eh... gerçi artık bütün gezegen savaş sonrası mucizeleriyle *fubar* edildi; ama 60'lı yılların başlarında, bir *fubar* tarafından dünyası başına yıkılan ilk insanlardan biri de bendim – o zamanki reklamlarına bakılırsa renkleri "... Mona Lisa'nın yüzündeki tebessümden bile daha uzun ömürlü" olan bir akrilik duvar boyası tarafından.

Boyanın adı Sateen Dura-Luxe'tü. Mona Lisa hâlâ gülümsüyor. Şayet mahallenizdeki boya satıcısından Sateen Dura-Luxe isteyecek olursanız, bu işteki kıdemi ne olursa olsun, suratınıza baka baka kahkahayı koyuverecektir.

***

Circe Berman o gün plajda, "Babanda Felaketzede Sendromu varmış," dedi bana. "Kendisi de bütün arkadaşları ve akrabaları gibi ölmediği için utanıyormuş."

"Ben ölmediğim için de utanıyordu," dedim.

"Bunu soylu bir duygunun yanlış yansıması olarak düşün," dedi.

1. Ayvayı yemiş, onarılamayacak kadar zarar görmüş, tanınmaz hale gelmiş anlamına gelen ve İkinci Dünya Savaşı sırasında Amerikalı askerler tarafından yaygın olarak kullanılmış olan argo deyim. (Ç.N.)

"O çok sinir bozucu bir babaydı," dedim. "Bana onu hatırlatıp keyfimi kaçırmasan olmaz mıydı?"

"Madem ki söz ondan açıldı," dedi, "neden şimdi onu affetmiyorsun?"

"Zaten yüz kere yaptım bunu," dedim. "Bu defa akıllılık edip makbuz isteyeceğim." Sonra da annemin Felaketzede Sendromu'na babamdan daha müstahak olduğunu öne sürdüm; çünkü katliamın tam ortasında kalmış, üstünde cesetler yatar, her yanı çığlıklarla ve kanla dolarken, ölü taklidi yapmıştı o. Yaşı aşçının kızı Celeste'ten çok da büyük değildi o sıralar.

Annem orada yatarken, sadece beş-on santim ötedeki dişsiz bir kadının cesediyle burun burunaydı. Yaşlı kadının ağzı açıktı. Ağzında ve hemen altında, toprakta, servet değerinde mücevherler vardı – işlenmemiş kıymetli taşlar.

"Eğer o mücevherler olmasaydı," dedim Bayan Berman'a, "bu büyük ülkenin vatandaşı olamayacaktım ve dolayısıyla sana şu anda özel mülküme tecavüz etmekte olduğunu söylemeye hakkım olmayacaktı. Şuradaki ev benim evim, kum tepelerinin ardındaki. Yalnız ve zararsız bir ihtiyar dul seni bu vesileyle bir içki içmeye –eğer içiyorsan tabii– ve sonra da benim kadar zararsız, eski bir arkadaşıyla birlikte yemek yemeye davet etse, ona kızar mıydın?" Arkadaştan kastım Paul Slazinger'dı.

Kabul etti. Derken, yemekten sonra ona şöyle deyivermişim: "Otelde kalmak yerine burada kalmayı tercih edersen buyur gel, misafirim ol." Slazinger'a defalarca vermiş olduğum garantinin aynısını ona da verdim: "Seni rahatsız etmeyeceğime söz veririm."

Hadi artık dürüst olalım. Biraz evvel bu evi nasıl olup da benimle paylaşmaya başladığı konusunda hiçbir fikrim olmadığını söylemiştim. İtiraf ediyorum. Onu *ben* davet ettim.

3

O hem beni hem de ev hayatını altüst etti!

Bana söylediği o ilk sözcüklerden onun ne dalavereci biri olduğunu anlamalıydım: "Bana annenle babanın nasıl öldüğünü anlat." Öyle ya, insanları istediği tarafa çekmeye oldukça alışkın bir kadının sözleriydi bunlar; sanki onlar birer makine cıvatası, o da bir ingilizanahtarıymış gibi.

Plajdaki uyarı sinyallerini kaçırmış bile olsam, en azından yemektekileri yakalamalıydım. Şık bir restoranda parasıyla yemek yiyen bir müşteri gibi davrandı. Benim bir yudum alıp içilebilir bulduğum şarabı tattıktan sonra suratını ekşitti, etin fazla pişmiş olduğunu belirtti, Slazinger'a tabağını kendisininkiyle birlikte mutfağa göndermesini emretti ve tenimiz böylesine solgun, vücudumuz böylesine halsiz göründüğüne göre Paul ile benim dolaşım sistemlerimiz besbelli kolesterolle tıkanmış olduğundan, o burada olduğu sürece öğünleri kendisinin planlayacağını söyledi.

***

Haddini aşıyordu! İsviçre'de yaşayan ismi meçhul bir koleksiyoncunun daha geçen gün satın almak için iki

milyon dolar teklif ettiği bir Jackson Pollock'un karşısına geçmiş, "Bunu asla evime sokmam!" diyordu.

Bunun üzerine, Slazinger'a göz kırptıktan sonra, tatlı sert bir ifadeyle, ne türden bir resmin onu daha memnun edebileceğini sordum.

Dünyaya memnun edilmek için değil, bilgilendirilmek için geldiğini söyledi. "Vitamin ve minerallere nasıl ihtiyacım varsa, bilgiye de öyle ihtiyacım var," dedi. "Resimlerinden anladığım kadarıyla, sen gerçeklerden adeta zehirmiş gibi nefret ediyorsun."

"Bana öyle geliyor ki, George Washington'ın Delaware'den geçişini seyretmek seni daha mutlu ederdi," dedim.

"Kimi etmez ki?" dedi Berman. "Ama plajdaki sohbetimizden bu yana orada gerçekten ne görmek istediğimi söyleyeyim sana."

"Neymiş o?" diye sordum, kaşlarımı çatıp Slazinger'a tekrar göz kırparken.

"Alt kısmında biraz çayır çimen ve toprak olan bir resim görmek isterdim," dedi.

"Kahverengi ve yeşil," diye önerdim.

"Olur," dedi. "Yukarıda da gökyüzü."

"Mavi," dedim.

"Belki bulutlu olabilir," dedi.

"Kolaylıkla temin edilir," dedim.

"Gökyüzüyle toprağın arasında da..." dedi.

"Bir ördek mi?" dedim. "Yanında maymunuyla gezen bir laterna çalgıcısı mı? Parktaki banklardan birinde sevgilisiyle oturan bir bahriyeli mi?"

"Ne ördek ne laterna çalgıcısı ne de bahriyeliyle sevgilisi," dedi. "Yerlerde gelişigüzel yatan bir sürü ölü vücut. Ve yakın planda, güzel bir kızın yüzü. Belki on altı ya da on yedi yaşında. Bir adamın cesedinin altına sıkışıp kalmış ama hâlâ canlı. Gözlerini ölü bir yaşlı kadının

açık duran ağzına dikmiş. Kadının yüzü kızdan yalnızca beş on santim uzakta. O dişsiz ağzın içinden elmaslar, zümrütler, yakutlar saçılıyor."

Bir sessizlik oldu.

Sonra şöyle dedi Berman: "Böyle bir resimle yepyeni bir din oluşturabilirsin, üstelik çok da eksikliği duyulan bir din." Pollock'un resmine doğru başını salladı. "Şuna benzer bir resim, akşamdan kalma halini ya da deniz tutması haplarının reklamlarını resimlemeye yarar ancak."

***

Buralarda kimseyi tanımadığına göre, onu Hamptons'a neyin getirdiğini sordu Slazinger. Berman, tüm dikkatini Baltimore'lu bir beyin cerrahı olan kocasının biyografisini yazmaya verebilmek için biraz huzur ve sessizlik bulmayı umduğunu söyledi.

Slazinger on bir tane romanı yayımlanmış bir adam olarak iyicene kasıldı ve karşısında amatörün tekini bulunca ahkâm kesmeye koyuldu.

"Herkes yazar olabileceğini zanneder," dedi havalı bir kinayeyle.

"Bunu denemenin suç olduğunu söyleme bana," dedi Berman.

"Suç olan, bunun kolay olduğunu düşünmek," dedi Slazinger. "Ama gerçekten ciddiysen, yazarlığın dünyanın en zor işi olduğunu çabucak kavrarsın."

"Özellikle de söyleyecek tek kelimen yoksa," dedi Berman. "İnsanların bu işi çok zor bulmalarının temel sebebi bu değil midir sence? Eksiksiz cümleler kurup sözlük de kullanabiliyorlarsa, yazmayı zor bulmalarının *yegâne* sebebi bundan başka ne olabilir? Bildikleri ve düşündükleri hiçbir şey yoktur."

Konuşmanın burasında Slazinger, beş sene evvel

ölen ve buranın yalnızca iki-üç kilometre batısında bir evi olan yazar Truman Capote'den bir cümle arakladı: "Galiba *yazmak*tan ziyade *daktilo etmek*ten bahsediyorsun sen," dedi.

Slazinger'ın esprisinin kaynağını ânında tespit etti Berman: "Truman Capote," dedi.

Slazinger güzel idare etti durumu. "Herkesin bildiği gibi," dedi.

"Eğer bu kadar temiz bir yüzün olmasaydı," dedi Berman, "benimle dalga geçtiğinden şüphelenirdim."

Ama bir de şunu dinleyin... Bayan Berman bunu daha bu sabah kahvaltıda anlattı bana. Dinleyin ve sonra da, bundan iki hafta önceki o akşam sofrada kimin kimi işlettiğini siz söyleyin: Bayan Berman merhum kocasının biyografisini yazan bir amatör *değil*. Gerçek kimliğini ve buraya geliş amacını saklamak için uydurduğu bir hikâyeymiş bu. Söyleyeceği şeyin aramızda kalacağına dair yemin aldı benden, sonra da Hamptons'a gelmesinin gerçek sebebinin, yaz aylarında mültimilyonerlerin oğulları ve kızlarıyla dolup taşan bir sayfiye bölgesinde yaşayan emekçi ailelerin yeniyetme çocukları hakkında araştırma yapıp bir roman yazmak olduğunu itiraf etti.

Üstelik bu onun ilk romanı olmayacaktı. Genç okuyuculara hitap eden, şok edici biçimde dobra ve fevkalade popüler bir roman serisinin yirmi birinci kitabı olacaktı. Romanlarından birkaçı sinemaya uyarlanmıştı. Onları "Polly Madison" adıyla yazmıştı.

***

Bunu da sır olarak *saklayacağım* tabii, hiçbir şey için değilse, Paul Slazinger'ın hayatını kurtarmak için. Onca saat profesyonel yazarlık tasladıktan sonra Berman'ın gerçekte ne olduğunu öğrenecek olursa, kendisinden başka

sahip olduğum tek en iyi arkadaşım olan Terry Kitchen'ın yaptığı şeyi yapar. İntihar eder.

Edebî yapıtların piyasadaki ticari önemi açısından, Albania'daki bir bisiklet fabrikası için General Motors ne demekse, Circe Berman da Paul Slazinger için o demektir!

Aman aramızda kalsın!

***

O ilk gece Berman, kendisinin de bir resim koleksiyoncusu olduğunu söyledi.

Ona ne tarz resimler topladığını sorunca, "Salıncağa binmiş küçük kızların, Victoria zamanından kalma, renkli taşbaskıları," diye cevap verdi. Elinde yüzden fazla taşbaskı olduğunu söyledi, hepsi de farklıymış ama hepsinde de salıncağa binmiş küçük kızlar varmış.

"Bunu feci buluyorsundur herhalde," dedi.

"Yok canım," dedim. "Onları Baltimore'da muhafaza ettiğin sürece, ne mahzuru olabilir ki?"

***

O ilk gece Berman'ın, nispeten yoksul ailelerden gelip zengin çocuklarıyla evlenen yerli kızlar hakkında gerçek öyküler bilip bilmediğimizi önce bana ve Slazinger'a, sonra da aşçıyla kızına sorduğunu hatırlıyorum.

"Öyle şeyleri artık *filmlerde* bile görebileceğini sanmam," dedi Slazinger.

Celeste ise şöyle dedi ona: "Zenginler zenginlerle evlenir. Hangi dünyada yaşıyorsun sen kuzum?"

***

Geçmişe, yani bu kitabın asıl anlatması gereken zamanlara geri dönecek olursak: Annem ölü kadının ağzından dökülen mücevherleri topladı ama hâlâ ağzında olanlara hiç elini sürmedi. Hikâyeyi her anlattığında, bu hususa özellikle dikkat çekerdi: Kadının ağzından hiçbir şey çıkartmamıştı. Ağzında kalan her şey, hâlâ kadının çok kişisel malıydı.

Annem, karanlık çöktükten ve katiller evlerine gittikten sonra, sürünerek uzaklaştı oradan. Annem babamın köyünden değildi ve çok sıkı denetlenmeyen İran sınırını ikisi de ayrı ayrı geçene dek onunla tanışmayacaktı. Sınır soykırım bölgesinden yaklaşık yüz on kilometre uzaktaydı.

İranlı Ermeniler onları sınırdan geçirdiler. Birlikte Mısır'a gitmeye karar verişleri bundan sonraya rastlar. Annemin ağzı mücevher dolu olduğu için, konuşma faslını çoğunlukla babam hallediyordu. Basra Körfezi'ne vardıkları zaman, annem o som hazinelerden birini, Kızıldeniz üzerinden Kahire'ye giden küçük bir yük gemisine iki kişilik bilet almak için sattı. Daha eski bir soykırımdan sağ kurtulmuş olan cani Vartan Mamigonian'la da Kahire'de tanıştılar.

Vartan Mamigonian'ı kastederek, "Bir felaketzedeye asla güvenme," diye uyarırdı beni babam, "hayatta kalmak için ne yaptığını öğrenene dek sakın güvenme."

***

Bu Mamigonian, kısa süre sonra Birinci Dünya Savaşı'nda birbirleriyle savaşacak olan İngiliz ordusu ile Alman ordusu için asker postalı imal ederek zengin olmuştu. Annem ile babama, en adisinden, düşük ücretli işler buldu. Adam soykırımdan kurtulmuş yoldaş bir Ermeni diye, bizimkiler ona annemin mücevherlerinden

ve evlendikten sonra Paris'e gidip oradaki büyük ve medeni Ermeni kolonisine katılma planlarından bahsetmek gafletinde bulundular.

Mamigonian onların en ateşli danışmanı ve koruyucusu olup çıktı, onlara kalpsiz hırsızlarıyla tanınan bu şehirde mücevherlerini saklayabilecekleri güvenli bir yer bulmaya pek hevesliydi. Ama bizimkiler mücevherleri çoktan bir bankaya emanet etmişlerdi bile.

Bunun üzerine Mamigonian, onlara mücevherler karşılığında gerçekleştirmeyi önerebileceği bir fantezi uydurdu. California'daki San Ignacio'yu bir atlastan bulmuştu herhalde; çünkü orada hiçbir zaman Ermeniler yaşamamıştı ve kendi halinde bir tarım kasabası olan bu yere dair herhangi bir haberin Yakındoğu'ya ulaşmış olmasına da imkân yoktu. Mamigonian, San Ignacio'da bir erkek kardeşi olduğunu söylüyordu. Öyle olduğunu kanıtlamak için sözümona bu kardeşten gelmiş sahte mektuplar hazırlamıştı. Dahası, mektuplarda anlatılanlara bakılırsa, kardeşi orada kısa zamanda köşeyi dönmüştü. Orada başka bir sürü Ermeni vardı ve hepsi de gayet iyi durumdaydı. Çok iyi Ermenice konuşan ve bu lisanda yazılmış büyük edebiyat eserlerine aşinalığı olan bir öğretmen arıyorlardı çocuklarına.

Böyle bir öğretmenin aklını çelmek için, seksen dönüm meyve bahçesini bir evle birlikte yok pahasına satacaklardı ona. Mamigonian'ın "zengin kardeşi" evin bir resmini göndermiş, tapu senedini de iliştirmişti.

Bu var olmayan kardeş, Mamigonian'ın Kahire'de bu işle ilgilenebilecek iyi bir öğretmen tanıyor olması halinde, tapu senedini ona satmaya yetkili olduğunu yazıyordu mektubunda. Tapu, öğretmenlik işini babam için garantiye almış olacak ve onu cennet köşesi San Ignacio'nun en büyük mal sahiplerinden biri yapacaktı.

4

Sanat ve resim dünyasına gireli o kadar uzun zaman oldu ki, geçmişi hayal meyal hatırlayabiliyorum; geçmiş benim için bir müzenin galerilerinden geçen bir yol adeta, savaş sonrası mucizesi Sateen Dura-Luxe'e şimdilik otuz yıl fark atmış olan *Mona Lisa*'nın evi Louvre gibi belki. Yaşamımın son galerisi olması gereken yerde sergilenen resimler gerçek. İstesem dokunabilirim onlara veyahut dul Berman'ın, namı diğer "Polly Madison"ın tavsiyelerine uyup onu en yüksek fiyatı verene satabilir ya da başka bir yolunu bulup Berman'ın düşünceli ifadesiyle "cehennemin dibine" gönderebilirim hepsini.

Uzaklardaki düşsel galerilerdeyse kendi soyut dışavurumcu resimlerim var, yüce eleştirmen tarafından Mahşer Günü için mucizevi biçimde hortlatılmış resimler. Arkasından Avrupalıların resimleri geliyor, savaştayken birkaç dolar ya da çikolata veya naylon çorap karşılığında satın aldığım resimler. Sonra da askere gitmeden evvel –babamın San Ignacio'daki Bijou Sineması'nda öldüğünü haber aldığım sıralar– tasarlayıp resimlemekte olduğum türden reklamlar var.

Daha da uzaklarda, on yedi yaşımı doldurduğum günden kovulduğum güne dek çırağı olduğum Dan Gregory'nin mecmua illüstrasyonlarını görüyorum. Gregory

beni kovduğunda yirmi yaşımı doldurmama bir ay kalmıştı. Dan Gregory Galerisi'nin ötesinde, hangi yaştan ya da cinsten olursa olsun San Ignacio sakinleri arasından çıkabilecek yegâne sanatçı olarak, küçük bir çocukken yaptığım çerçevesiz çalışmalar yer alıyor.

Bunamış zihnimde hatırası iyice silikleşmiş olmakla birlikte, 1916 yılında girdiğim kapının az ötesinde olduğunu hatırlayabildiğim son galeri, bir resme değil, bir fotoğrafa ayrılmış. Dönemeçli, uzun bir araba yolu ve avlu kapısı olan, güya San Ignacio'da bulunan, Vartan Mamigonian'ın Kahire'de bizimkilere annemin mücevherlerinin büyük kısmı karşılığında satın almakta olduklarını söylediği, asil, beyaz bir evin fotoğrafı.

O resim, bir sürü imzayla dolu ve mühür mumuyla lekeli düzmece bir tapuyla birlikte, yıllarca annemle babamın komodininde durdu; babamın kunduracı dükkânının üstündeki küçücük apartman dairesinde. Annem öldükten sonra babamın diğer pek çok hatırayla birlikte onları da çöpe attığını sanmıştım. Ama Büyük Buhran'ın iyice derinleştiği sıralar şansımı New York'ta denemek niyetiyle 1933 yılında trene binmek üzereyken, babam bu fotoğrafı bana hediye etti. Ermenice konuşarak, "Şayet bu eve rastlayacak olursan," dedi, "bana nerede olduğunu bildir. Her nerede olursa olsun, o ev bana aittir."

***

O resim bende değil artık. Beş senedir görmediğim babamın San Ignacio'daki cenaze törenine katılan üç kişiden biri olma görevimi yerine getirip New York'a geri döndüğümde, fotoğrafı yırtıp atmıştım. Ölü babama kızgın olduğum için yapmıştım bunu. Onun, kendini ve annemi, Vartan Mamigonian'ın onları dolandırdığından çok daha kötü dolandırmış olduğu sonucuna varmıştım.

Üyelerinin birbirini desteklediği, eski lisanı, görenekleri ve dini canlı tuttuğu, California'da yaşadıklarına her geçen gün daha çok sevindiği bir Ermeni kolonisini *gerçekten* barındıran bir yere, mesela Fresno'ya taşınmak yerine annem ile babamı San Ignacio'da kalmaya zorlayan, Mamigonian olmamıştı. Halbuki babam yeniden sevilen bir öğretmen olabilirdi orada!

Yok yok, hayır; onu oyuna getirip yeryüzündeki tüm kunduracıların en mutsuzu ve en yalnızı olmasına yol açan kişi, Mamigonian değildi.

***

Ermeniler burada bulundukları kısa süre içinde, bu ülkede tutunmayı gayet iyi becerdiler. Batı tarafındaki komşum F. Donald Kasabian, Metropolitan Life'ın idari başkan yardımcısı; yani buracıkta, dışarıya kapalı bir kasaba olan Doğu Hampton'da dile, yan yana yaşayan *iki* Ermeni'miz var, hem de aynı kumsalda. Southampton'da eskiden J.P. Morgan'ın mülkü olan topraklar, şimdi Kevork Hovanessian'a ait. Hovanessian, Twentieth-Century-Fox'un da sahibiydi ama geçen hafta sattı onu.

Üstelik Ermeniler burada yalnızca ticarette başarılı olmadılar. Büyük yazar William Saroyan bir Ermeniydi, Chicago Üniversitesi'nin yeni rektörü Dr. George Mintouchian da öyle. Dr Mintouchian meşhur bir Shakespeare uzmanıdır, babamın da olmuş olabileceği bir şey.

Demin Circe Berman odaya girip daktilomdaki kâğıtta yazanları okudu, yukarıdaki son on satırı yani. Sonra da gitti. Gitmeden önce, babamın *besbelli* Felaketzede Sendromu'nun kurbanı olduğunu tekrarladı.

"Yaşayan herkes kurtulmuş demektir ve ölen herkes kurtulamamıştır," dedim. "O halde hayatta olan herkesin Felaketzede Sendromu'na yakalanması lazım. Ya bu ya

ölüm. Bir felaketten kurtulmuş olduklarını gururla anlatan insanlara sinir olurum! On kişiden dokuzu ya yamyam ya da milyarder çıkar!"

"Olmak zorunda olduğu şeyi olduğu için hâlâ babanı affetmemişsin," dedi. "Böyle bas bas bağırmanın sebebi bu."

"Bağırmıyordum," dedim.

"Seni Portekiz'den bile duyabilirler," dedi. Berman'ın kütüphanedeki yerküreye bakarak tahmin etmiş olduğu gibi, benim özel plajımdan denize açılıp doğu istikametinde yol alırsanız, varacağınız yer orasıdır. Kendinizi Portekiz'in Porto kentinde bulursunuz.

"Babanın çilesine gıpta ediyorsun," dedi.

"Benim kendime ait bir çilem var!" dedim. "Fark etmediysen söyleyeyim, ben tek gözlü bir adamım."

"Hemen hiç acı çekmediğini ve yaranın hemencecik iyileştiğini bana kendin söyledin," dedi. Doğruydu bu. Vurulduğumu anımsamıyorum, beyaz bir Alman tankının ve baştan aşağı beyazlara bürünmüş Alman askerlerinin Lüksemburg'daki karla kaplı çayırın ortasından yaklaştığını hatırlıyorum sadece. Tutsak alındığımda şuursuzdum ve sınırın öte tarafında, Almanya'da, bir kilise içine kurulmuş Alman askerî hastanesinde uyanana dek, morfin sayesinde şuursuz kalmıştım. Berman haklıydı: Bir sivilin dişçi koltuğunda çekeceğinden daha fazla acıya katlanmam gerekmemişti savaşta.

Yaram o kadar çabuk iyileşti ki, çok geçmeden diğer sıradan tutsaklar gibi kampa gönderildim.

***

Her şeye rağmen Felaketzede Sendromu'nu babam kadar hak etmiş olduğum konusunda ısrar edince Berman, bana iki soru sordu. Birincisi şuydu: "Kimi zaman, diğer iyi insanların hemen hepsinin ölmüş olduğu bir

dünyada geriye kalan tek iyi insan olduğuna inanıyor musun?"

"Hayır," dedim.

"Kimi zaman, bütün iyi insanlar öldüğüne göre senin kötü olman gerektiğine ve adını aklamanın tek çaresinin ölmek olduğuna inanıyor musun?"

"Hayır," dedim.

"Felaketzede Sendromu'nu hak etmiş olabilirsin ama ona yakalanmamışsın," dedi. "Onun yerine tüberkülozu denemeye ne dersin?"

***

"Felaketzede Sendromu hakkında nasıl oluyor da bu kadar çok şey biliyorsun?" diye sordum. Ona böyle bir soru sormakla hiç ayıp etmiş olmazdım; çünkü plajdaki ilk karşılaşmamızda, kendisinin ve kocasının, ikisi de Yahudi oldukları halde, belki de savaş yıllarında Avrupa'da bulunan ve belki de Holokost sırasında öldürülmüş olan akrabaları hakkında hiç bilgileri olmadığını söylemişti bana. İkisi de birkaç nesildir Birleşik Devletler'de yaşayan ve Avrupalı akrabalarının izini kaybetmiş olan ailelerden geliyorlardı.

"Bu konuda bir kitap yazdım," dedi. "Daha doğrusu... senin gibi insanlar hakkında yazdım: bir çeşit toplu kıyımdan sağ çıkmış bir anası ya da babası olan çocuklar hakkında. Kitabın adı *Yeraltı*."

Söylemeye bile gerek yok, ne onu ne de Polly Madison imzalı kitaplardan herhangi birini okumuşluğum var. Oysa şimdilerde etrafta gözlerim onları aramaya başlayınca anlıyorum ki, peynir ekmek gibi satılıyorlarmış her yerde.

***

Yeraltı'nı ya da Polly Madison'ın diğer kitaplarından herhangi birini edinmek için evden çıkmama bile gerek yokmuş meğer. Bayan Berman'dan öğrendiğime göre, aşçının kızı Celeste'te hepsi varmış.

Özel hayatın, tanıdığım en azılı düşmanı olan Bayan Berman, Celeste'in henüz sadece *on beş* yaşında olmasına rağmen şimdiden doğum kontrol hapı kullandığını da keşfetmiş.

***

Korkunç dul Berman, bana *Yeraltı*'nın konusunu anlattı: Biri siyah, biri Yahudi, biri de Japon olan üç kız, açıklayamadıkları sebeplerden ötürü, kendilerini birbirlerine yakın, tüm diğer sınıf arkadaşlarına ise uzak hissederler. Küçük bir kulüp kurarlar ve yine açıklayamadıkları sebeplerden ötürü, adını "Yeraltı" koyarlar.

Ama sonradan ortaya çıkar ki, üçünün de ya anası ya babası ya büyükannesi ya da büyükbabası, insan eliyle yaratılmış bir felaketten kurtulmuş ve kötülerin canlı, iyilerin ise ölü olduğu fikrini istemeden onlara da aşılamıştır.

Siyah olanı, Nijerya'da katliamdan kurtulmuş İbo bir atanın soyundan gelmektedir. Japon olanı, Nagasaki'deki atom bombası faciasından kurtulmuş bir atanın soyundan gelmektedir. Yahudi olanı ise, Holokost sırasında Nazilerin elinden kurtulmuş bir atanın soyundan gelmektedir.

***

"*Yeraltı* böyle bir kitap için harika bir ad," dedim.

"Ona ne şüphe," dedi. "Kitaplarımın adlarıyla gurur duyarım." Kadın gerçekten de kendini dev aynasında gö-

rüyor ve başka herkesin hödük mü hödük olduğunu düşünüyor!

***

Ressamların resimlerini adlandırmaları için kendilerine birer yazar tutmaları gerektiğini söyledi. Şu anda duvarlarımda asılı duran resimlerin adları *Opus Dokuz* ve *Mavi ile Yanık Portakal* gibi şeyler. Artık var olmayan kendi resimlerimin en ünlüsü, yirmi metre uzunluğunda, iki buçuk metre yüksekliğindeydi ve Park Caddesi'ndeki GEFFCo merkezinin lobisini süslerdi. Adı ise sadece *Windsor Mavisi On Yedi Numara* idi. Windsor Mavisi, Sateen Dura-Luxe'ün kutudan çıktığı gibi kullanılabilen bir tonuydu.

"Adların herhangi bir mesaj iletmemeleri, *istenilen* bir şeydir," dedim.

"Eğer *iletişim* de kurmayacaksan," dedi, "yaşıyor olmanın manası ne?"

Berman evimde kalmaya başlayalı beş hafta oldu ve bu süre içinde İsviçre ve Japonya kadar uzak ülkelerden gelen son derece saygın insanların, resimlerden bazılarına nerdeyse birer tanrıymış gibi tapındıklarını gördüğü halde, sanat koleksiyonuma hâlâ hiç saygısı yok. Bir Rothko'yu duvardaki yerinden alıp Getty Müzesi'nden gelen adama bir buçuk milyon dolara sattığım zaman, Berman buradaydı.

Bu konuda ne dese beğenirsiniz: "O süprüntüyü başından atmakla çok iyi ettin. Bir halt anlatmadığı için beynini çürütüyordu. Hadi şimdi öbürlerinin de bas kıçına tekmeyi!"

***

Demin onunla Felaketzede Sendromu'nu konuşurken, baban Türklerin Ermenilere yapmış oldukları şeyler için cezalandırıldıklarını görmek ister miydi, diye sordu.

"Ona aynı şeyi sorduğumda galiba sekiz yaşlarındaydım ve bir nevi intikam peşinde olsaydık hayatın daha renkli olabileceğini düşünüyordum," dedim.

"Babam küçük dükkânında aletlerini elinden bırakıp pencereden dışarıya dikti gözlerini," diye devam ettim. "O zaman ben de pencereden baktım. Dışarıda bir çift Luma yerlisi olduğunu hatırlıyorum. Luma'ların arazisi sadece sekiz kilometre mesafedeydi ve bazen kasabadan geçen insanlar beni bir Luma çocuğu zannederlerdi. Bu durum pek hoşuma giderdi. O zamanlar Kızılderili olmanın Ermeni olmaktan bin kat iyi olduğunu düşünürdüm.

"Babam nihayet sorumu şöyle cevaplandırmıştı: 'Türklerden tek istediğim, biz gittikten sonra ülkelerinin daha bile çirkin ve tatsız tuzsuz bir yer haline geldiğini kabul etmeleri.'"

***

Bugün öğle yemeğinden sonra tek başıma yürüyüşe çıktım ve arazimin etrafında dolaşırken, patates ambarımın kuzeyinde yaklaşık altı metre boyunca uzanan müşterek sınırımızın öte tarafında yaşayan komşuma rastladım. Adı John Karpinski. Buranın yerlilerinden. O da babası gibi patates yetiştiriyor, halbuki topraklarının değeri dönüm başına yaklaşık yirmi bin doları bulmuştur şimdi, zira üstünde inşa edilmiş olan evlerin ikinci kat pencereleri okyanus manzaralı. Karpinski'ler üç nesildir bu topraklarda doğup büyümüşler, yani burası onlar için, Ermenivari bir ifadeyle, Ararat Dağı eteklerindeki kendi mübarek, ata yadigârı toprakları demek oluyor.

Karpinski, hemen her zaman iş tulumuyla gezen, çam yarması gibi bir adam; herkes ona "Koca John" der. Koca John da Paul Slazinger ve benim gibi yaralı bir savaş gazisi ama o bizden daha genç, dolayısıyla onun savaşı farklı bir savaşmış. Onun savaşı Kore-Savaşı'ymış.

Sonradan, Karpinski'nin tek oğlu "Küçük John" da Vietnam Savaşı'nda bir kara mayını tarafından öldürülmüş.

Müşteriye bir savaş lütfen.

***

Patates ambarının ve onunla birlikte gelen yirmi dört dönüm arazinin eski sahibi, Koca John'un babasıymış, sonra onu sevgili Edith'le ilk kocasına satmış.

Koca John, Bayan Berman hakkındaki merakını dile getirdi. İlişkimizin platonik olduğunu, Berman'ın az çok davetsiz bir konuk sayılabileceğini ve Baltimore'a döndüğü zaman çok sevineceğimi peşinen söyledim ona.

"Ondan bir ayıymış gibi bahsediyorsun," dedi. "Evine bir ayı girecek olursa, yapılacak en iyi iş bir otele gitmek ve ayı evinden çıkmaya hazır olana dek orada kalmaktır."

Eskiden Long Island'da bir sürü ayı vardı ama artık hiç ayı kalmadığı kesin. Koca John ayılar hakkında bildiklerini babasına borçlu olduğunu söyledi, zira babası altmış yaşındayken Yellowstone Parkı'nda bir boz ayı tarafından kovalanmış ve çareyi bir ağaca tırmanmakta bulmuş. O günden sonra, John'un babası ayılar hakkında ne bulduysa okumuş.

"O ayı için söylenebilecek tek şey var..." dedi John. "Bizim ihtiyarın yeniden kitap okumaya başlamasını sağladı."

***

Bayan Berman o koca burnunu her işe sokmasa olmaz! Mesela: Odadan içeri giriyor ve benden izin istemeye lüzum bile görmeden, daktilomdaki kâğıtta yazanları okuyor.

"Neden hiç parantez kullanmıyorsun?" diyor. Ya da, "İçinden geldiği gibi akmasına izin vermek varken, neden her şeyi küçük küçük parçalara bölüyorsun?" *gibisinden* laflar ediyor.

Evin içinde dolanışına kulak verdiğimde ise, yalnızca ayak seslerini işitmiyorum: Çekmecelerin ve dolapların açılıp kapandığını da duyuyorum. Evin karıştırılmadık köşesi kalmadı, bodrum dahil. Bir gün bodrumdan çıkıp yanıma geldi ve şöyle dedi: "Bodrumunda altmış üç galon Sateen Dura-Luxe olduğunu biliyor muydun?" *Saymış* onları!

Sateen Dura-Luxe'ü alelade bir çöplüğe atmak kanunlara aykırı çünkü zamanla ayrışıp son derece ölümcül bir zehre dönüştüğü bulgulandı. O boyalardan yasal yollarla kurtulmak için, onları Wyoming'deki Pitchfork civarında bulunan özel bir imha merkezine yollamam gerekiyor ve bu işe bir türlü elim ermediğinden, aradan bunca sene geçtiği halde hâlâ öylece bodrumda duruyorlar.

***

Berman'ın arazim üstünde tetkik etmediği bir tek yer kaldı, o da stüdyo olarak kullandığım patates ambarı. Bir ucunda sürme kapılar, öbür ucunda şişko göbekli bir soba olan, penceresiz, uzun ve dar bir yapıdır o. Patates depolamaktan başka hiçbir maksada uygun değildir. Onu inşa ederken şunu düşünmüşler: Hava nasıl olursa olsun, çiftçi orada sobalar ve kapılar vasıtasıyla dengeli bir ısı temin edebilecek ve böylelikle patatesler pazarlanmaya

hazır olana dek ne soğuktan donacak ne de sıcaktan cücüklenecekmiş.

Gençlik yıllarımda pek çok ressamı, özellikle de fevkalade büyük tuvallerle çalışan ressamları buraya taşınmaya iten sebep, mülklerin mazide kalmış ucuzluğunun yanı sıra, böyle alışılmadık boyutlardaki yapıların varlığıydı. O patates ambarını kiralamış olmasaydım, *Windsor Mavisi On Yedi Numara*'yı tek parça halinde kapsayan sekiz panel üzerinde çalışmam asla mümkün olmazdı.

***

Meraklı dul Berman, namı diğer "Polly Madison", stüdyoya girmek şöyle dursun, içerisini dışarıdan bile göremiyor; çünkü ambarın hiç penceresi yok ve çünkü iki sene önce karım öldükten hemen sonra kendi ellerimle, bir ucundaki kapıları on beş santimlik çivilerle içeriden mıhladım, öbür ucundakileri de altı tane kocaman asma kilit ve esaslı köprülerle dışarıdan boydan boya sabitledim.

O zamandan beri oraya kendim de hiç girmedim. Evet, orada tabii ki bir şey var. Sonu saçma sapan bir espriyle biten o uzun fıkralardan biri değil bu. Ben ölüp sevgili Edith'in yanına gömüldükten sonra vasiyetimi tenfiz etmeye gelenler o kapıları nihayet açtıklarında, içeride oksijensiz havadan fazlasını bulacaklar. Ve buldukları şey, mesela ortasından kırılıp ikiye ayrılmış bir boya fırçası ya da ambarın süpürülüp temizlenmiş zemininde yapayalnız duran Mor Kalp madalyam gibi dokunaklı bir sembol olmayacak.

Buruk bir şaka da söz konusu değil, beni sanki ambarı patateslere iade ediyormuşum gibi gösterecek bir patates resmi ya da Meryem Ana'yı başında melon şapkayla ve elinde bir karpuzla resmeden bir tablo filan yok yani orada.

Kendi portrem hiç değil.

Oradaki şey dinî bir mesaj da içermiyor.

Gösterip de vermiyorum, öyle mi? Alın size bir ipucu: O şey, bir ekmek kutusundan büyük ve Jüpiter gezegeninden küçük.

***

Paul Slazinger bile orada ne olduğu konusundaki tahminlerinde asla gerçeğe yaklaşamadı ve eğer ona sırrımı verecek kadar güvenmiyorsam arkadaşlığımızı nasıl sürdürebileceğimizi bilemediğini de defalarca söyledi.

Ambar sanat dünyasında epey nam saldı. Çoğu ziyaretçi, evdeki koleksiyonumu gördükten sonra ambarın içindekileri de görüp göremeyeceğini sorar. İsterlerse ambarın dışını görebileceklerini ve aslında dışının da sanat tarihinde önemli bir kilometre taşı oluşturduğunu söylerim onlara. Terry Kitchen'ın bir boya sprey takımını ilk kullandığında nişan aldığı hedef, bu ambarın duvarına yasladığı eski bir parça suntaydı.

"Ambarın içinde ne olduğuna gelince," diyorum onlara. "Budala bir ihtiyarın değersiz sırrı var orada, ben gökyüzündeki büyük sanat müzayedesine gittiğim zaman dünyanın da keşfedeceği bir sır."

5

Sanat dergilerinden biri, orada ne olduğunu *kesinlikle* bildiğini iddia etti: şimdiye değin yapılmış en büyük soyut dışavurumcu resim. Evdeki nispeten önemsiz resimlerin değerini yükseltmek için piyasaya çıkartmıyormuşum onu.

Doğru değil.

***

Bu makale yayımlandıktan sonra, Southampton'daki Ermeni dostum Kevork Hovanessian, ambardaki her şey için, görmeden etmeden, üç milyon dolarlık ciddi bir teklifte bulundu.

"Seni bu şekilde aldatmak istemem," dedim ona. "Ermeniliğe sığmaz."

Onun parasını kabul etmiş olsaydım, ona Brooklyn Köprüsü'nü satmış gibi olacaktım.

***

Aynı makaleye gelen tepkilerden bir tanesi, o kadar da komik değildi. İsmini hatırlamadığım bir adam, editöre yazdığı mektupta savaş sırasında beni tanımış oldu-

ğunu öne sürüyor ve anlaşılan o ki doğru söylüyordu. Sanatçılardan kurulu müfrezeme aşinaydı en azından, onu kusursuz biçimde tarif etmişti. Alman Hava Kuvvetleri gökyüzünden temizlendikten sonra, tertiplediğimiz birinci sınıf kamuflaj şakalarına artık ihtiyaç kalmayınca bize verilen misyondan da haberdardı. Çocukları Noel Baba'nın atölyesine salıvermeye benzeyen bir misyondu bu: Ele geçirilen tüm sanat eserlerini değerlendirecek ve kataloglayacaktık.

Adam Müttefik Seferî Kuvvetler Merkez Karargâhı'nda görev yaptığını söylüyordu, demek ki arada bir onunla görüşmüş olmalıyım. Mektubunda belirttiği üzere, kendi kanaatine göre, Avrupa'daki meşru sahiplerine iade edilmiş olması gereken sanat şaheserleri çalmıştım oradan. O meşru sahipler tarafından açılabilecek davalardan korktuğum için de onları ambara kilitlemiştim.

Yanlış.

***

Adam ambarın içeriği konusunda yanılıyor. Karşıma çıkan alışılmadık savaş fırsatlarından yararlandığım konusunda ise belki bir nebze haklı olduğunu itiraf etmeliyim. Yapıtlara el koyan askerî birimlerin bize teslim etmiş olduğu hiçbir şeyi çalmama imkân yoktu. Karşılığında makbuz vermek zorundaydım, Maliye Kıtası'nın denetçileri de bizi düzenli olarak ziyaret ediyorlardı.

Ama savunma hatlarının ardına yaptığımız yolculuklar sayesinde, çaresizlikten ellerindeki sanat eserlerini satmak zorunda kalan insanlarla karşılaştığımız da olmadı değil. Birtakım *kârlı* alışverişler yaptık yapmasına.

Müfrezeden hiç kimse, eski bir ustaya ait bir tablo ya da bir kiliseden, bir müzeden veya büyük bir özel koleksiyondan geldiği belli olan bir şey edinmedi orada.

En azından ben öyle *sanıyorum*. Bu konuda çok kesin konuşamam tabii. Sanat dünyasında da, başka her yerde olduğu gibi, fırsatçı fırsatçıdır, hırsız da hırsızdır.

Beni soracak olursanız, bir sivilden imzasız bir karakalem eskiz satın almışlığım var. Bana bir Cézanne'mış gibi gelmişti, ki sonradan gerçekten de öyle olduğu anlaşıldı. Şu anda Rhode Island Tasarım Okulu'nun kalıcı koleksiyonunun bir parçası. Bir de Matisse satın almıştım, benim en sevdiğim ressamdır o. Onu bana satan dul kadın, tablonun kocasına ressamın kendisi tarafından verilmiş olduğunu söylemişti. Hatta bir de sahte Gauguin kakaladılar bana, layığımı bulmuş oldum.

Koca Amerika Birleşik Devletleri'nde tanıdığım ve güvenebileceğim tek kişi kalmıştı; o da New York'taki bir çamaşırhanede çalışan ve kısa bir süre için eski ustamın, yani illüstrasyoncu Dan Gregory'nin aşçılığını yapmış olan Sam Wu adında bir Çinliydi. Satın aldığım resimleri, saklaması için ona yollardım.

Vatandaşları arasında tanıdığınız tek sivilin Çinli bir çamaşırhaneci olduğu bir ülke için savaştığınızı düşünsenize!

Derken bir gün, bana ve sanatçılardan oluşan müfrezeme, İkinci Dünya Savaşı'nda Almanların gerçekleştireceği son büyük yarma taarruzunu durdurabilirsek durdurmak üzere çarpışmamız emredildi.

***

Ama o şeylerden hiçbiri ambarda değil, hatta artık bana ait bile değil. Savaştan döndüğüm zaman hepsini sattım, böylece borsaya yatıracak güzel, küçük bir sermayem oldu. Çocukken hayallerimi süsleyen ressam olma sevdasından vazgeçmiştim. New York Üniversitesi'nin muhasebe, ekonomi, iş hukuku, pazarlama ve

benzeri konulardaki kurslarına yazıldım. Bir *işadamı* olacaktım.

Kendim ve sanat hakkında şöyle düşünüyordum: Görebildiğim her şeyin bir suretini çıkarabilirdim – sabırla, en iyisinden araç ve malzemelerle. Bu yüzyılın en müşkülpesent illüstrasyoncusu Dan Gregory için bile yetkin bir çırak olmuştum ne de olsa. Ama onun yaptıklarını ve benim yapabileceklerimi, fotoğraf makineleri de yapabilirdi. Empresyonistlerin, kübistlerin, dadaistlerin, sürrealistlerin ve diğerlerinin, fotoğraf makineleri ve Dan Gregory gibi insanlar tarafından kopyalanamayacak güzellikte resimler yapmak amacıyla ortaya koydukları hayli başarılı gayretlerin arkasında da aynı düşüncenin var olduğunu biliyordum.

Şu sonuca varmıştım: Öyle sıradan, daha doğrusu kof kafalıydım ki, epeyce iyi bir fotoğraf makinesinden başka bir şey olamazdım. O halde ben de ciddi sanatlardan daha olağan ve genel bir başarı türüyle, parayla avutacaktım kendimi. Bu durum beni üzmüyordu. Tam tersine, *rahatlamıştım* aslında!

Yine de hâlâ sanat hakkında atıp tutmaktan hoşlanıyordum, herkes kadar iyi resim yapamasam da bu konuda pekâlâ fikir yürütebilirdim. Geceleri New York Üniversitesi civarındaki barlara takılmaya başladım ve hemen her konuda haklı olduklarını sanan ama asla çok fazla takdir beklemeyen birkaç ressamla kolaycacık arkadaşlık kurdum. İçlerinden en başarılısı kadar iyi konuşabiliyor ve onlar kadar çok içebiliyordum. En güzeli, borsadan kazandıklarım, üniversiteye gittiğim sürece devletten alacağım geçim parası ve Liberty'yi[1] savunmak uğruna bir gözümü feda ettiğim için bana minnet-

1. (İng.) Özgürlük. Aynı zamanda New York'ta, Manhattan adasının güney ucu açıklarında bulunan ve ünlü Özgürlük Heykeli'ni barındıran ada. (Ç.N.)

tar kalan bir millet tarafından hayatımın sonuna dek yatırılacak olan emekli aylığım sayesinde, gecenin sonunda herkesin hesabını ödeyebiliyordum.

Gerçek ressamların gözünde dipsiz bir para kuyusuydum. Yalnızca içki ısmarlamaya yaramıyordum, kira için, araba kaparosu için, içlerinden birinin sevgilisinin ya da eşinin kürtajı için para gerektiğinde de bana geliyorlardı. Düşünün artık. Her ne için olursa olsun, Para Babası Rabo Karabekian onlara istedikleri kadar para veriyordu.

***

Yani o arkadaşları satın almıştım. Aslında para kuyum hiç de dipsiz değildi. Her ay sonu, dibine darı ekilmiş olurdu. Ama sonra, az da olsa, kuyu yeniden dolardı.

Alan razı, satan razı. Onlarla takılmaktan kesinlikle hoşlanıyordum, özellikle de bana sanki ben de bir ressammışım gibi davranmaya başladıklarından beri. Onlardan biri olmuştum. Fena mı, kayıp müfrezemin yerine koyabileceğim büyük bir aile daha bulmuştum kendime.

Yaptıklarım karşılığında bana arkadaşlıktan fazlasını veriyorlardı üstelik. Borçlarını kimsenin istemediği resimleriyle ellerinden geldiğince ödemeye çalışıyorlardı.

***

Nerdeyse unutuyordum: O sıralar evlenmiştim ve karım hamileydi. Rabo Karabekian adındaki o emsalsiz âşık, onu *iki kere* gebe bırakacaktı.

***

Demin yüzme havuzumdaydım, daktilomun başına yeni döndüm. Celeste'e ve mahalle gençliğinin kullanımı-

na açık bir spor tesisine dönüşen havuzdaki arkadaşlarına Mavi Sakal'ın kim olduğunu bilip bilmediklerini sordum. Bu kitapta Mavi Sakal'a değinmek niyetindeyim çünkü. Onun kim olduğunu genç okuyucularımın hatırı için açıklamam gerekip gerekmediğini öğrenmek istemiştim.

Kimse bilmiyordu. Bunu keşfedince, Jackson Pollock, Mark Rothko, Terry Kitchen, Truman Capote, Nelson Algren, Irwin Shaw ya da James Jones gibi isimleri tanıyıp tanımadıklarını sordum onlara. Hepsi de sadece sanat ve yazın tarihinde değil, Hamptons tarihinde de önemli rol oynamış kişilerdi bunlar. Tanımıyorlardı. Sanat ve yazın yoluyla ulaşılan ölümsüzlük bu kadar oluyormuş demek.

Açıklayayım bari: Mavi Sakal, muhtemelen uzun zaman öncesinin kana susamış bir asilzadesinden esinlenilmiş, çok eski bir çocuk masalının kurmaca karakteridir. Hikâyede, Mavi Sakal pek çok defa evlenmiştir. Kim bilir kaçıncı evliliğini yaptıktan sonra, çiçeği burnunda gelinini şatosuna getirir. Biri dışında tüm odalara girebileceğini söyler ve o yasak odanın kapısını gösterir ona.

Mavi Sakal ya çok kötü ya da çok iyi bir psikologdur çünkü yeni karısı o kapının ardında neler olabileceği dışında hiçbir şey düşünemez olmuştur. Kocasının evde olmadığını sandığı bir gün kapıyı açıp içeriye bakar ama Mavi Sakal *evdedir* aslında.

Yeni gelini, odadaki cesetlere dehşet içinde bakakaldığı sırada yakalar. Eski karılarına aittir cesetler; birincisi hariç hepsini kapıyı açıp içeri baktıkları için öldürmüştür. Birincisi başka bir sebepten ötürü öldürülmüştür.

***

Demem o ki, kilitli tuttuğum patates ambarımdan haberdar olan tüm insanlar arasında, bu gizemi en daya-

nılmaz bulanının Circe Berman olduğu kesin. O altı anahtarın nerede olduğunu ağzımdan alabilmek için sürekli peşimde, ben de her defasında ona anahtarların altın bir mücevher kutusu içinde Ararat Dağı eteklerinde gömülü olduğunu söylüyorum.

Son sorduğunda, yani yaklaşık beş dakika önce, şöyle dedim ona: "Bana bak: Ne düşünürsen düşün ama artık başka bir şey düşün. Ben Mavi Sakal'ım, stüdyom da *sen* söz konusu olduğun sürece *yasak odam* benim."

6

Bu yönden Mavi Sakal hikâyesiyle bağdaşmıyor belki ama benim ambarımda ceset meset yok. İki karımdan ilki olan Dorothy, biz boşandıktan kısa süre sonra tekrar evlendi, her açıdan *mutlu* bir evlilik yaptı üstelik. Dorothy şimdi dul, Florida'nın Sarasota kentinde, deniz kıyısında bir apartmanda yaşıyor. İkinci kocası, ikimizin de benim savaştan sonra olabileceğimi düşündüğümüz türden bir adamdı: becerikli ve sempatik bir sigortacı. İkimizin de özel plajı var.

İkinci eşim olan sevgili Edith ise, buradaki Green River Mezarlığı'nda yatıyor. Ben de oraya gömülmeyi umuyorum; orası Jackson Pollock'un ve Terry Kitchen'ın mezarlarından sadece birkaç metre ötede aslında.

Şayet savaşta birini öldürdüysem, ki çok zayıf bir ihtimal bu, nereden geldiğini anlamadığım bir mermi bilincimi ve gözlerimden birini benden almadan önceki birkaç saniye içinde öldürmüşümdür ancak.

***

Çift gözlü bir çocuk olduğum günlerde, San Ignacio'daki Nuh Nebi'den kalma devlet okulunun görüp görebileceği en iyi teknik ressam bendim, o da ne büyük

marifetse... Benden çok etkilenen öğretmenlerimden birkaçı, annemle babama belki de ressamlığı meslek haline getirmem gerektiği önerisinde bulundular.

Ama bu öğüt bizimkilere çok mantıksız gelmiş olacak ki, öğretmenlere kafama böyle fikirler sokmaktan vazgeçmelerini söylediler. Ressamlar yoksulluk içinde yaşarlar ve eserlerinin takdir edildiğini göremeden ölürler zannediyorlardı. Bu konuda genel olarak haklıydılar tabii. Hayatlarının çoğunu yoksulluk içinde geçirmiş ölü adamların resimleri, koleksiyonumun en değerli parçaları şimdi.

Eserlerinin fiyatını ciddi ölçüde yükseltmek isteyen ressamlara benden tavsiye: İntihar etsinler.

***

Ama 1927 yılında, ben on bir yaşımdayken ve babam kadar iyi bir kunduracı olma yolunda emin adımlarla ilerlerken, annem derginin tekinde bir makale okudu. Pek çok sinema yıldızı ve kodaman kadar iyi para kazanan ve aslına bakılırsa o sinema yıldızlarıyla ve kodamanlarla düşüp kalkan, bir yata –ayrıca Virginia'da bir haraya ve buradan çok uzak olmayan Montauk sahilinde bir de eve– sahip olan Amerikalı bir ressam hakkındaydı yazı.

Bu zengin ressamı yatında gösteren o fotoğraf olmasaydı, o makaleyi asla okumazdım, diyecekti annem, bir süre sonra. Gerçi çok da uzun bir süre sonra değil; çünkü bundan sadece bir sene sonra ölecekti zaten. Yatın adı Ararat'tı. Fujiyama, Japonlar için ne kadar kutsalsa, bu dağ da Ermeniler için o kadar kutsaldır.

Adam Ermeni olmalı, diye düşünmüştü annem, ki sahiden de öyleydi. Dergide, Dan Gregorian adıyla dünyaya gelen bu adamın bir at terbiyecisinin oğlu olduğu ve Rus İmparatorluk Darphanesi'nin başgravürcüsünün yanına çırak verildiği yazıyordu.

Bu ülkeye ise soykırımdan kaçan bir mülteci olarak değil, sıradan bir göçmen gibi 1907 yılında gelmiş, adını Dan Gregory olarak değiştirmiş ve dergi yazılarını, reklamları ve gençlere yönelik kitapları resimlemeye başlamıştı. Makalenin yazarı, onun Amerikan tarihinin belki de en yüksek ücretleri alan illüstrasyoncusu olduğunu söylüyordu.

Adamın 1920'lerde ya da bilhassa Büyük Buhran sırasında elde ettiği gelir günümüzün değer kaybetmiş dolarına vurulsaydı, Dan Gregory ya da annemle babamın onu anarken hep kullandıkları adıyla "Gregorian" için bu durum hâlâ geçerli olabilirdi. Hâlâ rekortmen olabilirdi, ölü de olsa, diri de olsa.

***

Annem, babamın yapamadığını yapıp Birleşik Devletler'i çabucak çözümlemişti. En yaygın Amerikan hastalığının yalnızlık olduğunu, en tepedeki insanların bile bu hastalıktan çok çektiklerini ve kendilerine dostça davranan çekici yabancılara kayıtsız kalamayabileceklerini keşfetmişti.

Annem bana şunları söylerken, yüzü öyle sinsi ve şeytani bir hal almıştı ki, onu tanımakta zorluk çektim: "Şu Gregorian'a mutlaka *yazmalısın*. Senin de onun gibi bir Ermeni olduğunu söylemelisin. Onun olduğunun yarısı kadar iyi bir ressam olmak istediğini ve onun gelmiş geçmiş en büyük ressam olduğunu düşündüğünü söylemelisin ona."

***

Bunun üzerine annemin istediği gibi bir mektup yazdım. Daha doğrusu, annem oltaya koyduğumuz ye-

min karşı konulmazlığına kani olana dek, çocuksu elyazımla yaklaşık yirmi mektup döşendim. Bu zor işi babamın iç kemirici alaylarına rağmen yaptım hem de.

"Adını değiştirdiği zaman Ermeni olmayı da bırakmıştır," ya da "Moskova'da doğup büyüdüğüne göre adam Rus, Ermeni değil zaten," "Onun yerinde olsam böyle bir mektubu nasıl algılardım biliyor musun? 'Al sana para kopartmaya çalışan biri daha,' derdim," gibi şeyler söylerdi.

Ve annem Ermenice şöyle derdi ona: "Olta attığımızı göremiyor musun? Bu kadar gürültü edersen balığı korkutup kaçıracaksın."

Sırası gelmişken; Türk Ermenistan'ında balık tutanlar kadınlardı, erkekler değil. Ya da bana öyle söylendi.

Mektubum öyle muazzam bir balığa vurdu ki, sormayın gitsin!

Dan Gregory'nin Marilee Kemp adında, Ziegfeld Follies'in eski revü kızlarından biri olan metresini ağımıza düşürmüştük!

Bu kadın hayatımda seviştiğim ilk kadın olacaktı, daha *on dokuz* yaşındayken üstelik! Vay canına, ben de amma geri kafalı bir moruk olmuşum ha! O ilk cinsel ilişkiyi sanki Chrysler binası kadar harika bir şeymiş gibi büyütüyorum gözümde; oysa aşçının on beş yaşındaki kızı bile şimdiden doğum kontrol hapı kullanıyor!

***

Marilee Kemp, Bay Gregory'nin asistanı olduğunu ve mektubumun ikisini de son derece duygulandırdığını söylüyordu. Bay Gregory, tahmin edebileceğim gibi, çok meşgul bir adamdı ve Marilee Kemp'ten kendisi adına bana cevap yazmasını istemişti. Dört sayfalık bir mektuptu bu, nerdeyse benimki kadar çocuksu bir yazıyla, kargacık burgacık harflerle yazılmıştı. Marilee Kemp o

zamanlar sadece yirmi bir yaşındaydı, okuması yazması olmayan Batı Virginia'lı bir kömür madencisinin kızıydı.

Otuz yedi yaşına geldiğinde Kontes Portomaggiore olacak, İtalya'nın Floransa kentindeki pembe bir saraya kurulacaktı. Elli yaşına geldiğinde ise Avrupa'daki en büyük Sony distribütörü ve savaş sonrası Amerikan modern resim sanatının bu yaşlı kıtadaki en büyük koleksiyoncusu olacaktı.

***

Bir yabancıya, hem de çok uzaklarda yaşayan küçük bir çocuktan başkası olmayan bir yabancıya böylesine uzun bir mektup yazdığına göre delirmiş olması gerektiğini söyledi babam.

Annemse, çok yalnız olmalı, dedi, ki bu konuda haklıydı. Gregory onu evde kedi besler gibi beslerdi çünkü Marilee çok güzeldi ve Gregory'nin bazen onu model olarak kullandığı da olurdu. Ama Marilee Kemp'in iş konularında ona asistanlık yapmadığı kesindi. Kızın herhangi bir konudaki fikirleri adamı hiç ilgilendirmezdi.

Onu yemek davetlerine de karıştırmaz, seyahatlere, gösterilere, restoranlara ya da diğer insanların partilerine giderken asla yanında götürmez, şöhretli arkadaşlarıyla tanıştırmazdı.

***

Marilee Kemp, 1927 ve 1933 yılları arasında yetmiş sekiz tane mektup yazdı bana. Sayısını biliyorum çünkü hâlâ saklıyorum onları. El yapımı deri bir kapakla ciltlenmiş halde, bir kitap kılıfı içinde kütüphanemde duruyorlar şimdi. Cilt ve kitap kılıfı, sevgili Edith'imin onuncu evlilik yıldönümü hediyesiydi bana. Bayan Berman,

ambarın anahtarları dışında burada benim için duygusal değeri olan ne varsa hepsini bulduğu gibi, onu da buldu.

Bütün mektupları okudu, okumadan önce özel olup olmadıklarını bana sormadan hem de. Oysa tabii ki özeldiler. Ve bana şunları söylerken, tanıştığımızdan beri ilk kez saygılı bir hayranlık vardı sesinde: "Bu kadının mektuplarından bir tanesi bile, hayat hakkında bu evdeki resimlerden hiçbirinin anlatamadığı kadar harikulade şeyler anlatıyor. O mektuplarda, hor görülmüş ve suistimal edilmiş bir kadının aslında büyük bir yazar olduğunu keşfedişinin hikâyesi var. Çünkü sahiden de *yazar* olup çıkmış sonunda. Umarım biliyorsundur bunu."

"Biliyorum," dedim. Kesinlikle doğruydu: Her mektup bir öncekinden daha derin, daha etkileyici, daha özgüvenli ve özsaygılıydı.

"Ne kadar eğitim almış?" diye sordu Bayan Berman.

"Liseye sadece bir sene devam etmiş," dedim.

Bayan Berman hayretle başını salladı. "Ne biçim bir seneymiş ama," dedi.

***

Yazışmalarımızın bana ait olan kısmına gelince: Mektuplarımın ana içeriğini, yapmış olduğum resimler oluşturuyordu. Marilee'nin onları Dan Gregory'ye göstereceğini düşünerek, kısa kısa notlar düşüyordum yanlarına.

Marilee'ye annemin konserve fabrikasından kaptığı tetanos yüzünden öldüğünü söylediğimde mektupları çok anaç bir ifadeye büründü, benden sadece dokuz yaş büyüktü oysa. Ve bu anaç mektuplardan ilki, New York'tan değil, mektubunda kayak yapmaya gittiğini söylediği İsviçre'den geliyordu.

Gerçeği bana ancak savaştan sonra, Floransa'daki sarayında onu ziyaret ettiğim zaman açıkladı: Karnında

taşıdığı bebekten kurtulması için, Dan Gregory tarafından yalnız başına İsviçre'deki bir kliniğe gönderilmişti.

"Bunun için Dan'e teşekkür borçluyum," demişti bana Floransa'da. "Yabancı dillere ilgi duymaya işte o zaman başladım." Gülmüştü.

***

Bayan Berman, aşçımın Marilee Kemp gibi sadece bir kere değil, tam üç kere kürtaj yaptırmış olduğunu söyledi demin; üstelik İsviçre'de de değil, Southampton' daki bir doktorun muayenehanesinde. Bunu duyunca nutkum tutuldu ama zaten modern dünyayla ilgili her şey aynı etkiyi yapıyor bende.

Aşçının bunca kürtaj arasında Celeste'i dokuz ay neresinde taşımış olduğunu sormadım. Öğrenmek istemiyordum ama Bayan Berman nasıl olsa bilgilendirecekti beni. "Celeste'ten önce iki, sonra da bir kürtaj," dedi.

"Bunu sana aşçı mı söyledi?" diye sordum.

"Celeste söyledi," dedi. "Annesinin tüplerini bağlatmayı düşündüğünü de söyledi."

"Bunları öğrendiğim çok iyi oldu," dedim. "Hani acil bir durum olursa diye."

***

Şimdiki zaman kuduz bir tilki teriyeri gibi ayak bileklerimi ısırırken, ben yine geçmişe dönüyorum:

Annem doğrudan doğruya hiç haberleşmediğim Dan Gregory'nin himayesi altına girmiş olduğuma inanarak öldü. Hastalanmadan evvel, "Gregorian"ın beni güzel sanatlar akademisine göndereceği, yeterince büyüdüğümde "Gregorian"ın bir mecmuada illüstrasyoncu olarak işe alınmamı sağlayacağı, "Gregorian"ın beni tüm

o zengin arkadaşlarıyla tanıştıracağı ve onların da ressamlıktan kazandığım parayı borsaya yatırarak nasıl kendileri gibi zengin olabileceğimi bana anlatacakları yolunda kehanetlerde bulunmuştu. 1928'de borsanın durmaksızın yükselmekten başka pek bir şey yaptığı yok gibiydi, tıpkı bugünkü gibi! Yaşasın!

Dolayısıyla, annem bir sene sonraki borsa çöküşünü kaçırmakla kalmadı, benim çöküşten birkaç yıl sonra keşfettiğim şeyi, yani Dan Gregory'yle dolaylı da olsa ilişki kuramadığımı, onun muhtemelen benim varlığımdan bile habersiz olduğunu, eleştirilmeleri için New York'a yollayadurduğum yapıtlarıma ilişkin coşkulu övgülerin, Amerikan tarihinin en yüksek ücretlerini alan sanatçısından değil, babamın Ermenicede ifade ettiği gibi, "... belki temizlikçi kadınından, belki aşçısından, belki de orospusundan" geldiğini de hiç öğrenemedi.

7

On dört-on beş yaşlarımdayken okuldan eve geldiğim o akşamüstünü hatırlıyorum. Babam küçük mutfağımızdaki muşamba kaplı masada oturuyor, Marilee'nin mektupları yığın halinde önünde duruyordu. Hepsini yeni baştan okumuştu.

Özel hayatıma tecavüz anlamına gelmiyordu bu. Mektuplar ailenin malıydı; topu topu iki kişiyi aile sayabilirseniz tabii. Biriktirmiş olduğumuz tahviller gibiydi onlar, benimle birlikte olgunluğa erdikleri zaman lehdarı olacağım paha biçilmez senetler gibiydi. Onlar para getirmeye başladıktan sonra babama da bakabilecektim artık; zira hiç şüphesiz yardıma muhtaçtı babam. Bizim ve kasabadaki herkesin "El Banco Busto"[1] diye anmaktan pek hoşlandığımız Luma İli Tasarruf ve İkrazat Müessesesi batınca, babamın tüm tasarrufları uçup gitmişti. Banka mevduatları için federal bir sigorta sistemi filan yoktu o zamanlar.

Dahası, ilk katı babamın dükkânı, ikinci katı ise evimiz olan küçük binamız da El Banco Busto'nun ipoteği altındaydı. Babam, bankadan aldığı bir kredi sayesinde

1. (İsp.) Batan Banka. (Y.N.)

binanın sahibi olmuştu. Ama banka battıktan sonra, tahsildarları bankanın tüm aktiflerini tasfiye ettiler, borçlarını vaktinde ödememiş olan bütün ipoteklilerin rehinlerini paraya çevirdiler, ki ipoteklilerin büyük çoğunluğu bu durumdaydı. Borçlarını neden ödeyememişlerdi dersiniz? Hemen herkes tasarruflarını El Banco Busto'ya emanet edecek kadar aptaldı da ondan.

Yani o akşamüstü Marilee'nin mektuplarını okur vaziyette bulduğum babam, bir zamanlar sahibi olduğu binada şimdi ancak kiracı olarak barınabilen bir adama dönmüştü. Aşağıdaki dükkâna gelince: Babamın onu da kiralamaya gücü yetmediği için, dükkân boş duruyordu şimdi. Bütün makineleri bir açıkartırmayla satılmıştı zaten, bizi biz yapan –tasarrufunu El Banco Busto'ya emanet edecek kadar aptal insanlar yapan– şeyler birkaç kuruşa satılıp savılmıştı.

Ne komedi ama!

***

Okul kitaplarımla eve girdiğimde, babam Marilee'nin mektuplarından başını kaldırıp bana baktı ve şöyle dedi: "Bu kadının ne olduğunu biliyor musun? Sana dünyaları vaat etti ama verecek bir şeyi yok." Onu ve annemi Kahire'de dolandırmış olan Ermeni sosyopatın adını söyledi. "Yeni bir Vartan Mamigonian o," dedi.

"Ne demek istiyorsun?" diye sordum.

Babam, o elyazısı mektuplardan tıpkı birer tahvil ya da sigorta poliçesi falanmış gibi bahsederek şöyle dedi: "Demin kâğıtları birer birer tetkik ettim." Marilee'nin ilk mektuplarının, "Bay Gregory şöyle dedi", "Bay Gregory'ye göre" ve "Bay Gregory bilmeni istiyor ki" gibi ifadeler açısından zengin olduğunu ama üçüncü mektuptan itibaren bu tür ifadelerden eser kalmadığını söyleyerek de-

vam etti sözlerine. "Bu kadın hiçbir halt değil," dedi, "ve hiçbir halt olacağı da yok. Gregorian'ın adını kullanarak önüne geleni etkilemeye çalışan biri o!"

Benim için sürpriz olmamıştı bu. Sanki bir yanım, o mektuplarda aynı şeyi fark etmişti zaten. Öbür yanım ise satır aralarındaki gizli manaları göz ardı etmeyi becermişti.

***

Babama bu saatte onu böyle bir araştırma yapmaya iten sebebin ne olduğunu sordum. Postacının ben okula gittikten az sonra getirdiği on kitabı işaret etti. Marilee'nin bana yolladığı kitapları kirli bulaşıklarla dolu lavabomuzun kenarına yığmıştı. Gidip inceledim. Zamanın gençlere yönelik öykü klasikleriydi bunlar: *Define Adası*, *Robinson Crusoe*, *İsviçreli Robinson Ailesi*, *Robin Hood'un Maceraları*, *Tanglewood Öyküleri*, *Gulliver'in Seyahatleri*, *Shakespeare'den Hikâyeler* falan. İkinci Dünya Savaşı'ndan önce gençlere sunulan okuma malzemeleri, Polly Madison'ın romanlarındaki istenmeyen hamileliklerden, ensest ilişkilerden, asgari ücret köleliğinden, tehlikeli okul arkadaşlıklarından ve benzeri pek çok şeyden arındırılmış bir düzine evrenden ibaretti.

Marilee'nin bana bu kitapları göndermesinin sebebi, Dan Gregory tarafından çarpıcı biçimde resimlendirilmiş olmalarıydı. Onlar dairemizin en güzel sanat eserleri olmakla kalmıyorlardı: Bütün Luma ilindeki en güzel sanat eserleri sayılırlardı ve ben de böyle bir anlayışla karşıladım onları. "Ne büyük incelik!" diye bağırdım. "Şunlara bakar mısın? *Baktın* mı onlara baba?"

"Baktım," dedi.

"Ne güzeller, değil mi?" dedim.

"Evet," dedi, "güzeller. Ama şunu bana açıklayabilir-

sen sevinirim: Madem ki Bay Gregorian sana bu kadar saygı duyuyor, neden o kitaplardan birini olsun imzalayıp benim yetenekli oğluma küçük bir teşvik notu karalamamış dersin?"

Tüm bunları Ermenice konuşmuştuk. El Banco Busto'nun batmasından sonra evde Ermeniceden başka hiçbir lisan konuşmadı babam.

***

Öğüdün ve teşvikin Gregory'den mi yoksa Marilee'den mi geldiği, o noktada beni çok da ırgalamıyordu. Bana soracak olursanız, çocuk yaşta canavar gibi bir ressam olup çıkmıştım zaten. New York'tan yardım gelsin ya da gelmesin, istikbalim parlak olacak diye öyle kasılıyordum ki, Marilee'yi savunduysam bunun tek sebebi babamı neşelendirmek istememdi.

"Bu Marilee de neyin nesi, kimin fesiyse, madem ki senin resimlerini öve öve bitiremiyor," dedi, "neden içlerinden bazılarını satıp sana para yollamıyor?"

"Bana aşırı cömert davrandı," diye yanıtladım – sahiden de öyleydi: Zamanını benden hiç esirgemediği gibi, o vakit temin edilebileceklerin en güzelinden resim malzemelerini de bol keseden yollamıştı. O malzemelerin değeri hakkında en ufak bir fikrim yoktu, üstelik sadece benim değil, onun da yoktu. Onları Gregory'nin malikânesinin bodrum katındaki malzeme deposundan izinsiz almıştı. O depoyu birkaç seneye kadar ben de kendi gözlerimle görecektim. Gregory kadar üretken on iki sanatçının ömür boyu tüm ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda malzeme vardı orada. Marilee bana yolladığı şeylerin eksikliğini Gregory'nin fark edeceğini sanmıyordu ve ondan deli gibi korktuğu için izin de istememişti.

Gregory kıyasıya döverdi onu.

Malzemelerin gerçek değerine gelince: Kullanmakta olduğum boyalar Sateen Dura-Luxe değildi elbet. Mussini yağlıboyalarım ve Horadam suluboyalarım Almanya'dan geliyordu. Fırçalarım İngiltere'deki Winsor and Newton'dan geliyordu. Pastellerim, renkli boya kalemlerim ve mürekkeplerim, Paris'teki Lefébvre-Foinet'den geliyordu. Tuvallerim Belçika'daki Claessen's'ten geliyordu. Rocky Dağları'nın batı kesiminde, böylesine paha biçilmez resim malzemelerine sahip başka bir ressam daha yoktu!

Hatta tanıdığım illüstrasyoncular arasında yalnızca Dan Gregory, resimlerinin dünyanın büyük sanat hazineleri arasında yer almalarını bekler, Sateen Dura-Luxe'ün yapması beklenen şeyi gerçekten yapabilecek –Mona Lisa'nın yüzündeki tebessümden bile daha uzun ömürlü olabilecek– malzemeler kullanırdı. Diğerleri ise yapıtlarının matbaaya gidiş yolculuğundan sağlam çıkmasını bile nimetten sayarlardı. Böyle entipüften yapıtları sırf para için yaptıklarını, bunun sanattan bir bok anlamayan insanlar için sanat yapmak olduğunu ima edercesine dudak bükerlerdi; ama Dan Gregory onlardan biri değildi.

***

"Kadın seni *kullanıyor*," dedi babam.

"Niçin?" diye sordum.

"Kendini matah bir şeymiş gibi hissedebilmek için," dedi.

***

Dul Berman, Marilee'nin beni *kullanmış* olduğu konusunda babamla hemfikir ama babamın düşündüğü şe-

kilde değil. "Sen onun *okuyucu kitlesiydin*," dedi bana. "Yazarlar bir okuyucu kitleleri olsun diye adam bile öldürebilirler."

"*Tek* kişilik bir okuyucu kitlesi mi?" diye sordum.

"Yeter de artar bile," dedi. "Bir kişi herkese yeter. Baksana zamanla elyazısı nasıl da düzelmiş, söz dağarcığı nasıl da genişlemiş. Senin her bir kelimeye mim koyduğunu anlar anlamaz, baksana anlatacak neler neler bulmuş. O piç kurusu Gregory için yazacak hali yoktu tabii. Ailesinden birilerine yazmasının da manası olmazdı. Okuyamazlardı bile! Belki resimlerini yapmak istersin diye şehirde gördüklerini sana tarif etmekte olduğunu söylediğinde, gerçekten inandın mı ona yoksa?"

"Evet..." dedim. "İnandım galiba." Marilee, buhran yüzünden işini kaybeden bir sürü insanla dolu bedava ekmek kuyruklarını, eskiden paralı oldukları belli olan ama şimdi sokak köşelerinde elma satan, iyi giyimli adamları, Birinci Dünya Savaşı gazisi olan ya da öyleymiş gibi yapan ve bacakları kesildiği için kaykay tahtası türünden bir şey üstünde dolaşarak Grand Central İstasyonu'nda kurşunkalem satan adamı, aradıkları heyecanı el altından alkol satılan meyhanelerde gangsterlerle düşüp kalkmakta bulan yüksek sosyeteyi ve bu türden daha pek çok şeyi uzun uzadıya betimlerdi mektuplarında.

"Yazmaktan zevk almanın ve kendini yüksek standartları yakalamaya zorlamanın sırrı budur işte," dedi Bayan Berman. "Bütün dünya için yazmazsın, on kişi için ya da hatta iki kişi için bile yazmazsın. Sadece tek bir kişi için yazarsın."

***

"Peki *sen* hangi tek kişi için yazıyorsun?" diye sordum.

Şöyle dedi: "Bu sana çok garip gelecek; çünkü o kişi-

nin okuyucularımla yaşıt biri olduğunu sanıyorsundur ama işin içyüzü başka. Kitaplarımın gizli unsuru bu bence. Gençlerin onları böylesine güçlü ve güvenilir bulmalarının, benim de salak bir yeniyetmeyle konuşan başka bir yeniyetme gibi gözükmememin sebebi bu. Abe Berman'ın ilginç ve gerçeğe uygun bulmayacağı hiçbir şeyi kâğıda dökmem ben."

Abe Berman, yedi ay önce felç geçirip ölen beyin cerrahı kocası oluyordu elbette.

***

Benden ambarın anahtarlarını bir kez daha istedi. Eğer ambarın adını bir daha *ağzına alacak* olursa, onun aslında Polly Madison olduğunu cümle âleme ilan edeceğimi söyledim – yerel gazeteleri buraya çağırıp onunla röportaj yapmaya davet edecektim filan yani. Bunu gerçekten yapsaydım, Paul Slazinger'ın dünyasını başına yıkmakla kalmayacaktım: Berman'ı linç etmeye niyetli bir grup dindar fundamentalist de kapımıza dayanacaktı.

Ertesi gece tesadüfen, televizyon evanjeliklerinden birinin vaazını seyrettim, adam şeytanın Amerikan ailesinin üzerine dört koldan saldırmakta olduğunu söyledi: Komünizm yoluyla, uyuşturucular yoluyla, rock and roll yoluyla ve şeytanın kız kardeşi Polly Madison tarafından yazılmış kitaplar yoluyla.

***

Marilee Kemp'le yaptığımız yazışmalara geri dönecek olursak: Babamın onu yeni Vartan Mamigonian olmakla itham etmesinden sonra, ona yazdığım mektuplar sıcaklığını kaybetti. Ona artık hiçbir konuda güvenmiyordum. Büyüme sürecinin basit bir parçası olarak, onun

annemin yerine geçme yolundaki çabalarına devam etmesini istemiyordum. Büyüyüp adam olmuştum ben artık ve bir anneye ihtiyacım kalmamıştı ya da ben öyle zannediyordum.

Aslında ondan hiç yardım almadan da, genç yaşıma ve iflas etmiş küçük kasabamız San Ignacio'da yaşıyor olmama rağmen, ressamlıktan para kazanmaya başlamıştım. Yerel gazetemiz *Luma County Clarion*'a gidip okuldan sonra ne iş olsa yapacağımı söylemiş ve çizim konusunda hayli iyi olduğumu da belirtmiştim. Editör, Dan Gregory'nin başkahramanı olan İtalyan diktatör Benito Mussolini'nin resmini çizebilir misin, diye sormuştu bana. Böylelikle iki ya da belki üç ay süresince bu işi yaptım, bir fotoğrafa başvurmaya bile gerek duymadan hem de.

Sonra benden güzel bir dişi melek çizmemi istedi, onu da yaptım.

Sonra Mussolini'yi meleğin ağzına sıvı bir madde dökerken çizdirdi bana. Şişeyi HİNTYAĞI diye, meleği de DÜNYA BARIŞI diye etiketlememi istedi. Mussolini insanları bir şişe hintyağı içirerek cezalandırmaktan hoşlanırdı. Birine ders vermenin komik bir yolu gibi görünüyordu bu ama aslında hiç de öyle değildi. Çoğu kurban, nihayet ölene dek kusar ve sıçardı. Hayatta kalanların hepsinin de içi dışına çıkmış olurdu.

Genç yaşta ücretli bir siyasi karikatürist oluşumun hikâyesi budur işte. Her hafta bir tane karikatür yapardım, ne çizeceğimi ise editörden sipariş alırdım.

***

Beni şaşkınlığa sürükleyen bir gelişmeyle, babamın da içindeki ressam ortaya çıkmaya başladı. Sanatsal yeteneğimi kimden almış olduğum konusunda onca zamandır tahmin yürütürken, kesin görünen bir şey vardı: bu

yeteneğin babamdan ya da ailemin baba tarafından gelmediği. Kunduracı dükkânı hâlâ babamın elindeyken, onun yerlerde sürünen artık malzemeleri değerlendirerek orijinal bir şey yarattığını, belki benim için şık bir kemer ya da annem için bir cüzdan filan yaptığını hiç görmemiştim. Hayatında saçmalığa yer olmayan bir kunduracıydı ve olduğu olacağı buydu.

Derken, sanki vecde gelmiş gibi, en basitinden el aletleri kullanarak son derece güzel kovboy çizmeleri yapmaya ve kapı kapı dolaşıp satmaya başladı. Çizmeler sadece sağlam ve rahat olmakla kalmıyorlardı, erkeksi ayak ve bacaklarda göz kamaştırıcı mücevherler gibi duruyor, yassıltılmış teneke kutulardan ve şişe kapaklarından kesilmiş altın ve gümüş renkli yıldızlarla, kartallarla, çiçeklerle ve şaha kalkmış atlarla ışıl ışıl parlıyorlardı.

Ama babamın yaşamındaki bu yeni gelişmeyi seyretmek, benim için sandığınız kadar güzel olmadı.

Tüylerimi diken diken etti aslında; çünkü onun gözlerine baktığımda orada artık kimsecikler olmadığını görüyordum.

***

Seneler sonra aynı şeyin Terry Kitchen'ın da başına geldiğini görecektim. Eskiden en yakın arkadaşımdı o. Sonra birdenbire öyle resimler yapmaya başladı ki, bugün çoğu kişi onun gelmiş geçmiş tüm soyut dışavurumcuların en büyüğü olduğunu –Pollock'tan üstün, Rothko'dan üstün olduğunu– söylüyor.

Bir mahzuru yoktu bence ama en iyi arkadaşımın gözlerine baktığım zaman, orada artık kimsecikler olmadığını görüyordum.

***

Ah benim dertli başım...

Her neyse: 1932 yılının Noel dönemiydi. Marilee'nin son mektupları bir kenara atılmış bekliyorlardı, çoğunu okumamıştım bile. Onun okuyucu kitlesi olmaktan bıkmıştım.

Derken şu telgraf geldi, bana hitaben yazılmış bir telgraf.

Onu açmadan önce, babam bunun ailemize gelen ilk telgraf olduğu yorumunda bulundu.

Mesaj şöyleydi:

BURAYA GEL VE ÇIRAĞIM OL.
YOL MASRAFLARINI ÖDEYECEĞİM,
AYRICA BEDAVA ODA, YEMEK,
TATMİNKÂR ÜCRET VE RESİM DERSLERİ.
DAN GREGORY.

8

Bu muhteşem fırsat konusunda fikrini aldığım ilk kişi, kendisi için karikatürler çizmekte olduğum yaşlı gazete editörü oldu. Adı Arnold Coates idi ve bana şöyle dedi:

"Sen gerçek bir ressamsın ve buralardan çekip gitmek zorundasın, yoksa mum gibi erir bitersin. Baban için endişelenme. O halinden gayet memnun, kendi kendine yetebilen bir zombidir, böyle dediğim için kusura bakmazsın umarım.

New York senin için sadece basamak olacak," diye devam etti. "Gerçek ressamların yeri Avrupa'dır ve her zaman öyle olacaktır."

Bu konuda yanılıyordu.

"Daha önce hiç dua etmedim ama bu gece, Avrupa'ya asla asker olarak gitmemen için dua edeceğim. Bir daha asla o çok sevdikleri ateşli silahlara ve makineli tüfeklere et temin etmek için kendimizi kurban etmemeliyiz. Her an savaşa girebilirler. Büyük bir buhranın ortasındayken bile, baksana ne büyük ordular besliyorlar!

Sen Avrupa'ya vardığında şehirler hâlâ ayakta olursa," dedi, "ve bir kafede saatlerce oturup kahveni ya da biranı yudumlayarak resim, müzik ve edebiyat sohbetlerine dalarsan, etrafındaki Avrupalıların, yani Amerikalı-

lardan çok daha medeni olduklarını düşündüğün o insanların, sadece tek bir şeyi dört gözle beklediklerini sakın aklından çıkarma: birbirlerini öldürüp her şeyi yerle bir etmenin yeniden meşruluk kazanacağı günü.

Eğer bana kalsaydı," dedi, "Amerikan coğrafya kitaplarında o Avrupa ülkeleri gerçek adlarıyla anılırdı: 'Frengi İmparatorluğu', 'İntihar Cumhuriyeti' ve tabii ki güzelim 'Paranoya' ile komşu olan 'Erken Bunama.'

İşte!" dedi. "Seni Avrupa'dan soğuttum ve sen henüz oraları görmüş bile değilsin. Ve belki seni sanattan da soğuttum ama umarım yapmamışımdır. Güzel ve genellikle masum sanat eserleri her nedense Avrupalıları gittikçe daha mutsuz ve daha kana susamış insanlar haline getireduruyorsa, sanatçıların bunda ne günahı vardır bilemiyorum."

***

O zamanlar, vatansever bir Amerikalı için sıradan bir karşılıktı bu. Eskiden savaştan ne çok nefret ettiğimize inanmak zor. Ordumuzun ve donanmamızın küçüklüğüyle ve generallerle amirallerin Washington üstündeki etkilerinin azlığıyla övünürdük. Silah imalatçılarına "Ölüm Tacirleri" derdik.

Düşünebiliyor musunuz?

***

Şimdilerde ise, malumunuz olduğu üzere, kendi ayakları üstünde duran nerdeyse tek endüstrimiz, torunlarımız tarafından finanse edilen ölüm tacirliğidir; öyle ki başlıca sanat formlarımızın, sinemanın, televizyonun, politik demeçlerin ve gazete sütunlarının mesajı, ekonominin güzel hatırı için şu olmak *zorundadır*: Savaş kötüdür

kötü olmasına ama bir çocuğun adam olmasını sağlamanın tek yolu, bir nevi vuruşmadan geçer, tercihen –ama asla mecburen değil– bir savaş meydanında.

***

Böylece New York'a yeniden doğmaya gittim.

Başka bir yere gidip sıfırdan başlamak, çoğu Amerikalı için şimdi de eskiden olduğu kadar kolay. Ben annem ile babam gibi değildim. Kutsal olduğunu farz ettiğim bir toprak parçası ya da arkamda bırakacağım eş dost ve akrabalarım yoktu benim. *Sıfır* sayısının felsefi değeri, dünyanın hiçbir yerinde Birleşik Devletler'de olduğundan daha büyük olmamıştır.

"Ne kaybederim sanki," der Amerikalı, o yüksek tramplenden atlarken.

Evet; bu koca kıtayı ana rahmini andıran Pullman vagonlarda kat ederken, zihnim bir embriyonunki kadar boştu. Sanki San Ignacio diye bir yer hiç olmamış gibiydi. Evet; Twentieth Century Limited, Chicago'dan çıkıp New York'un altından geçen tünelin boru ve tellerle astarlanmış koridoruna daldığında, ben de rahimden çıkıp doğum kanalına girdim.

On dakika sonra Grand Central İstasyonu'nda, sahip olduğum ilk takım elbise üstümde, mukavvadan bir valiz ve en iyi çizimlerimle dolu portföyüm elimde, dünyaya gözlerimi açtım.

Bu baştan çıkartıcı Ermeni çocuğunu karşılamaya kim gelmişti?

Hiç kimse, tek karşılayanı yoktu.

***

Daha evvel hiç görmediği büyük bir şehirde kendini

yapayalnız bulan cahil bir taşralının hikâyesi için çok iyi bir Dan Gregory illüstrasyonu çıkardı benden. Takım elbisemi Sears Roebuck'tan postayla getirtmiştim ve posta siparişiyle alınmış ucuz giysileri kimse Dan Gregory gibi çizemezdi. Pabuçlarım eski ve çatlaktı ama onları cilalamış ve yeni lastik topuklarını kendi ellerimle takmıştım. Bağcıklarını da değiştirmiştim ama bir tanesi Kansas City civarında bir yerde kopmuştu. İyi bir gözlemci, kopuk bağcıktaki kaba düğümü muhakkak fark ederdi. Bir karakterin ekonomik ve ruhsal durumunu pabuçlar bağlamında Dan Gregory'den iyi kimse tarif edemezdi.

Öte yandan, mecmua öykülerinin taşralı kahramanlarına hiç yakışmayacak bir yüzüm vardı o zamanlar. Gregory'nin beni bir Anglosakson'a dönüştürmesi gerekirdi.

***

Kafamı Kızılderililerle ilgili bir hikâyede kullanabilirdi. Benden orta karar bir Hiawatha çıkabilirdi. Bir keresinde kapsamlı bir *Hiawatha*[1] ilavesini resimlemişti Gregory. İlaveye adını veren karakter için kullandığı model ise Yunan bir kızartma aşçısının oğluydu.

O sıralar sinemada da, ataları Akdeniz ya da Yakındoğu sahillerinden gelen hemen her koca burunlu insan, eğer biraz rol da yapabiliyorsa, cinleri ayağa kalkmış bir Sioux'yu filan oynayabilirdi. Seyirciler ziyadesiyle memnun kalırlardı.

***

1. Hangi yıllarda yaşadığı bilinmeyen, İrokua Konfederasyonu'nun kurucularından olan Kızılderili lideri. (Y.N.)

Ah şimdi o tren nasıl da gözümde tüttü! Orada öyle *mutlu* olmuştum ki! O treni nasıl sevmiştim anlatamam! İnsanoğlu demirle suyu ve ateşi bir tren oluşturacak şekilde karıştırdığında, yüce Tanrı bile kahkahalara boğulmuş olmalı!

Günümüzde ise tabii ki her şeyin plütonyum ve lazer ışınlarıyla yapılması gerekiyor.

***

Dan Gregory'nin tren resimlerine de doyum olmazdı hani! Eksik bir perçin ya da başka bir ayrıntı, bir demiryolu işçisinin gözünde resmini iki paralık etmesin diye, imalatçılardan aldığı taslaklara bakarak çalışırdı. Ben kente vardığım gün Twentieth Century Limited'ın resmini yapmış olsaydı, treni kaplayan lekeler ve toz toprak, Chicago-New York seferinin doğal bir parçası olurdu. Kiri pası Dan Gregory'den iyi kimse çizemezdi.

İyi de şimdi neredeydi o? Marilee neredeydi? Neden birini Gregory'nin o görkemli spor arabasıyla beni karşılamaya yollamamışlardı?

***

Ne zaman geleceğimi dakikası dakikasına biliyordu. Tarihi belirleyen kendisi olmuş, hatırlanması kolay bir tarih seçmişti. Sevgililer Günü'ydü o gün. Üstelik mektuplar vasıtasıyla bana pek çok iyilikte de bulunmuştu, Marilee ya da başka bir dalkavuk aracılığıyla değil üstelik. Tüm mesajları kendi elyazısıyla yazmıştı. Kısacıktılar ama aynı zamanda inanılmaz derecede cömerttiler. Gönderdiği parayla sadece kendime değil, babama da kalınca bir takım elbise satın almamı istemişti.

Mektupları öyle şefkatliydi ki! Trenlerde yolculuk

ederken korkuya kapılmamı ya da kendimi aptal durumuna düşürmemi istemediği için, bir Pullman kompartımanda ve yemek vagonunda nasıl hareket edeceğimi, garsonlara ve vagon görevlilerine ne zaman ve ne kadar bahşiş vereceğimi ve Chicago'da nasıl aktarma yapacağımı anlatmıştı bana. Kendi oğluna bile bundan iyi davranmazdı, eğer bir oğlu olsaydı tabii.

Masraflarım için şahsi çekler yerine posta havalesiyle para gönderme zahmetine bile girmişti, bu da San Ignacio'daki yegâne bankanın batmış olduğunu bildiğini gösteriyordu.

Benim bilmediğim ise şuydu: Gregory aralık ayında bana o telgrafı yolladığı sıralar, Marilee iki bacağı ve bir kolu kırık vaziyette hastanede yatmaktaydı. Gregory stüdyosunda onu sertçe itip merdivenden arkaüstü yuvarlanmasına sebep olmuştu. Yere düştüğünde Marilee ölü gibiydi. Hizmetçilerden ikisi, şans eseri orada dikiliyorlardı – merdivenin sonunda.

Gregory korkmuştu ve vicdan azabı çekiyordu. Marilee'yi hastanede ilk kez ziyaret ettiğinde son derece mahcuptu, çok üzgün olduğunu ve o ne isterse yapacağını söyledi – *ne isterse*.

Muhtemelen bu isteğin elmas ya da benzeri bir şey olacağını düşünmüştü ama Marilee bir insan istedi. Beni istedi.

***

Circe Berman az önce, Marilee'nin İsviçre'de rahminden alınmış olan Ermeni bebeğin yerine beni koymuş olduğunu öne sürdü.

Belki öyledir.

***

Telgrafta ve ardından mektuplarda bana ne diyeceğini, ne için ne kadar para göndereceğini filan hep Marilee söylemişti Gregory'ye. Ben New York'a vardığımda o hâlâ hastaneydi ama Gregory'nin beni istasyonda salak gibi bekleteceğini hiç aklına getirmemişti tabii.

Ama onun yaptığı bu oldu.

Yeniden kabalaşmaya başlamıştı.

***

Bu kadarla kalsa iyi. Marilee'yi savaştan sonra Floransa'da ziyaret edene kadar, hikâyenin *tamamını* öğrenemeyecektim. Aklıma gelmişken; Gregory bu ziyaretten on sene önce ölmüş ve Mısır'da toprağa verilmişti.

Kontes Portomaggiore olarak yeniden doğan Marilee, 1932 yılında merdivenden aşağı itilmesine benim sebep olduğumu, ancak savaştan sonra söyledi bana. Beni bu sinir bozucu bilgiden sakındığı gibi, hiç kuşkusuz Dan Gregory'yi de çok farklı dürtülerden sakınmıştı.

Ama Gregory'nin onu az kalsın canından ettiği o gece, benim resimlerime ilk kez alıcı gözüyle bakmasını sağlamak için çıkmıştı Gregory'nin stüdyosuna. New York'a resimlerimi yollayadurduğum onca senedir, Gregory bir tanesini bile eline alıp bakmamıştı. Marilee durumun bu kez farklı olabileceğini düşünmüştü çünkü onu daha evvel hiç bu denli mutlu görmemişti. Neden mi? O gün akşamüstü, Gregory dünyanın en parlak lideri olduğuna inandığı adamdan, yani düşmanlarına hintyağı içiren İtalyan diktatör Mussolini'den bir teşekkür mektubu almıştı.

Gregory'nin armağan olarak kendisine yapmış olduğu portresi için teşekkür ediyordu Mussolini. Portrede Mussolini, güneş doğarken bir dağ başında dikilen Alp birlikleri komutanı olarak resmediliyordu. O resimdeki

tüm dekorasyonların ve her bir parça deri, biye, şerit, apolet ve plisenin, tıpkı olması gerektiği gibi olduğuna bahse girebilirsiniz. Üniformaları Gregory'den iyi kimse resmedemezdi.

Söz üniformalardan açılmışken; Gregory bundan sekiz sene sonra Mısır'da İngilizler tarafından vurulup öldürüldüğünde, üstünde bir İtalyan üniforması olacaktı.

***

Ama asıl diyeceğim şu: Marilee resimlerimi Gregory'nin stüdyosundaki upuzun masanın üstüne yaydığında Gregory onların ne olduğunu biliyordu. Marilee'nin de umutla beklediği gibi, olabildiğince cana yakın bir tavırla ağır ağır yürüyerek masaya yaklaştı. Ama onlara yakından baktığı an, öfkeden çılgına döndü.

Ama onu zıvanadan çıkaran şey, resimlerimin tabiatı olmamıştı. Kullanmış olduğum resim malzemelerinin niteliği olmuştu. California'da yaşayan hiçbir çocuk ressam, böylesine pahalı ithal boyaların, kâğıt ve tuvallerin maliyetini karşılayamazdı. Marilee'nin onları Gregory'nin malzeme deposundan aldığı apaçık ortadaydı.

Gregory işte o zaman Marilee'yi itti ve Marilee arkaüstü merdivenden yuvarlandı.

***

Kitabımın burasında, Sears Roebuck'tan kendiminkiyle birlikte getirttiğim takım elbiseden de biraz bahsetmek istiyorum. Babam ve ben, sipariş için birbirimizin ölçüsünü almıştık, ki bu zaten başlı başına tuhaf bir durumdu, zira daha evvel birbirimize dokunduğumuzu hiç anımsamıyorum.

Ama elbiseler geldiği zaman, hatayı fark etmemek

için kör olmak gerekirdi: Babamın pantolon ölçülerinin ondalık hane noktalarından biri yanlış yere konulmuş olmalıydı. Bacakları zaten kısa olan babamın pantolonunun boyu bacaklarından bile kısaydı. Zayıflıktan kemikleri çıktığı halde fermuarını kapatamıyordu. Cekete diyecek yoktu gerçi.

"Pantolon için gerçekten üzgünüm. Onu geri göndermen gerekecek," dedim ona.

Babam şöyle cevap verdi: "Hayır. Ben çok beğendim. Çok güzel bir cenaze elbisesi."

"Nasıl yani? 'Cenaze elbisesi' de ne demek?" diye sordum. Babamın başka insanların cenaze törenlerine pantolonsuz gittiğini canlandırmıştım gözümde; gerçi bildiğim kadarıyla anneminki dışında kimsenin cenazesine katılmışlığı yoktu.

Şöyle dedi bana: "Kendi cenazende pantolon giymesen de olur."

***

Beş sene sonra onun cenazesi için San Ignacio'ya döndüğümde, takım elbisesinin ceketi üstündeydi en azından ama tabutun alt yarısı kapalı olduğu için babamın altında pantolon olup olmadığını cenaze kaldırıcısına sormak zorunda kaldım.

Varmış meğer, hem de vücuduna gayet iyi oturan bir pantolon. Babam Sears Roebuck'tan bedenine uygun bir pantolon alma zahmetine bile girmişti anlaşılan.

Ama cenaze kaldırıcısının yanıtı iki sürpriz içeriyordu. Aklıma gelmişken; annemi aynı adam toprağa vermemişti. Annemle ilgilenen cenaze kaldırıcısı iflas etmiş ve şansını başka yerde denemek üzere kasabayı terk etmişti. Babamla ilgilenmekte olanıysa, şansını taşı toprağı altın olan San Ignacio'da denemeye gelmişti.

Ondan aldığım sürpriz haberlerden ilki, babamın kendi yaptığı kovboy çizmelerinden bir çifti ayağında gömüleceğiydi. Sinemada öldüğünde de ayağında aynı botlar vardı.

İkinci sürpriz, cenaze kaldırıcısının babamı Müslüman sanıyor olmasıydı. Bu onu çok heyecanlandırmıştı. Delicesine çoğulcu bir demokrasi içinde ayrım gözetmeksizin dindar olma yolunda giriştiği en büyük macerasıydı bu onun.

"Babanız, gömülmeye hazırladığım ilk Müslüman," dedi. "Umarım şimdiye dek yanlış bir şey yapmamışımdır. Yardımına başvurabileceğim başka hiç Müslüman yoktu. Aramaya kalksam ta Los Angeles'a kadar gitmek zorunda kalırdım."

Keyfini kaçırmak istemediğim için, her şeyin kusursuz gözüktüğünü söyledim ona. "Domuz eti yerken tabutun yanına fazla yaklaşmayın yeter," dedim.

"Hepsi bu mu?" diye sordu.

"Bu..." dedim. "Bir de tabii ki kapağı kapatırken 'Allah rahmet eylesin,' diyeceksiniz."

Dediğim gibi yaptı.

9

Dan Gregory'nin Marilee'yi merdivenden aşağı itmeden evvel şöyle bir göz attığı resimlerim ne kadar iyiydi? Tinsel açıdan olmasa da teknik açıdan, benim yaşımda bir çocuk için –Dan Gregory'nin illüstrasyonlarını bire bir kopyalamayı kendi kendine öğretmekten başka hiç eğitim görmemiş bir çocuk için– pekâlâ iyi sayılırlardı.

Çoğu insandan daha iyi çizmek için doğmuş olduğuma şüphe yoktu, tıpkı dul Berman'ın ve Paul Slazinger'ın da çoğu insandan daha iyi hikâye anlatmak için doğmuş olduklarına şüphe olmadığı gibi. Başka insanlar da hiç şüphesiz şarkı söylemek, dans etmek, gökyüzündeki yıldızlara açıklama getirmek, sihirbazlık gösterileri yapmak ya da büyük bir lider veya sporcu olmak için filan doğmuşlardır.

Bu durum, insanların küçük akraba grupları içinde –belki en fazla elli ya da yüz kişi arasında– yaşamak zorunda olduğu çağlara dek uzanıyor olabilir bence. Sonra evrim ya da Tanrı ya da başka bir güç, küçük aileleri idame ettirecek, onlara mutluluk verecek kalıtsal bir düzen getirdi dünyaya, öyle ki herkesin geceleri kamp ateşinin etrafında hikâyeler anlatacak bir kimsesi, mağara duvarlarına resimler çizecek bir diğer kimsesi, hiçbir şeyden korkmayan bir başka kimsesi filan oldu.

Bu benim düşüncem. Elbette böyle bir düzenin manası kalmamıştır artık; çünkü doğuştan sahip olunan vasat yetenekler, basın, radyo, televizyon, uydular, vesaire tarafından değersizleştirilmiştir. Orta derecede yetenekli bir insan, bundan bin sene evvel bir toplum hazinesi olacakken, bugün pes etmek ve başka bir çalışma alanına kaymak zorundadır; çünkü modern iletişim sistemlerinin onu her gün karşısına çıkarttığı rakipler dünya şampiyonlarından başkası değildir artık.

Bütün gezegen, insan yeteneğinin her alanında belki bir düzine kadar şampiyon icracıyla gayet güzel idare edebiliyor şimdi. Orta derecede yetenekli bir insan, yeteneklerini olduğu gibi içine atmak zorunda, ta ki sözgelimi, bir düğünde sarhoş olup sehpanın üstünde Fred Astaire ya da Ginger Rogers gibi step dansı yapana dek. Öylelerine verdiğimiz ad "teşhirci"dir.

Böyle bir teşhirciyi nasıl ödüllendiririz? Ertesi sabah ona, "Vay be! Dün gece amma kafa buldun ha!" deriz.

***

Yani Dan Gregory'nin çırağı olduğumda, dünya grafik sanat şampiyonuyla ringe çıkıyordum. Gregory'nin illüstrasyonları, kim bilir kaç yetenekli genç ressamın, "Aman Tanrı'm, ben asla *bu* kadar harikulade bir şey yapamam," diye düşünerek sanata küsmesine yol açmıştır.

Şimdi düşünüyorum da, ben sahiden de pek burnu havalarda bir veletmişim. Daha en başından, Gregory'ye öykünmeye başladığım sıralar, kendi kendime şöyle diyordum aslında: "Eğer yeterince sıkı çalışırsam, Tanrı biliyor ya, *ben* de aynısını yapabilirim!"

***

Ve işte orada, Grand Central İstasyonu'ndaydım. Benden başka herkes birbiriyle kucaklaşıp öpüşüyordu sanki. Dan Gregory'nin beni karşılamaya geleceğinden pek emin değildim zaten ama ya Marilee neredeydi?

Neye benzediğimi biliyor muydu? Tabii ki biliyordu. Kendi yaptığım pek çok portremi yollamıştım ona, annemin çektiği şipşak fotoğraflar da cabası.

Bu arada, babam fotoğrafların yakaladığı tek şeyin ölüp gideli çok olmuş insanların arkalarında bıraktığı cansız deri, tırnak ve saç parçaları olduğunu söyleyerek, fotoğraf makinelerine dokunmayı reddederdi. Galiba fotoğrafların soykırım sırasında öldürülen tüm o insanların yerini almaktan âciz birer suret olduklarını düşünürdü.

Marilee o resimlerimi görmüş olmasa bile, beni bulmakta zorlanmazdı, zira Pullman vagonlardan inen yolcuların en koyu tenlisi olarak göze çarpıyordum. O günlerde, teni benden daha koyu olan hiçbir yolcu Pullman vagonlara –ve nerdeyse tüm otellere, sinemalara ve restoranlara– adımını bile atamazdı.

***

Peki ya ben, istasyonda Marilee'yi görsem tanıyabileceğime emin miydim? Komik ama hayır. Marilee yıllar yılı –şimdi mektuplarıyla birlikte sakladığım– dokuz tane fotoğrafını yollamıştı bana. Onları bizzat Dan Gregory, en iyi makinelerle çekmişti. Adam kolaylıkla başarılı bir fotoğrafçı da olabilirmiş aslında. Ama Gregory her defasında, resimlendirmekte olduğu hikâyelerden birinin karakteri kılığına ve pozuna sokmuştu Marilee'yi; İmparatoriçe Josephine, bir F. Scott Fitzgerald kokonası, bir mağara kadını, bir koloni kurucusunun karısı, kuyruklu muyruklu bir denizkızı, vesaire. Onların dokuz farklı kadının resmi olmadığına inanmak, şimdi de eskiden olduğu kadar zor.

Twentieth Century Limited zamanın en şaşaalı treni olduğundan, peronda bir sürü güzel kadın vardı. Ben de, kafataslarının içinde bir tanışıklık ampulü yakmayı umarak, bakışlarımı bir kadının gözlerinden ayırıp öbürününkine kenetliyordum. Ama korkarım yapmayı başardığım tek şey, koyu tenlilerin hakikaten de gorillere ve şempanzelere beyazlardan daha yakın, aşırı şehvetperest ırklar olduğu inancını her bir kadının gözünde doğrulamaktan ibaretti.

***

Polly Madison, namı diğer Circe Berman, az evvel yanıma geldi ve sence mahzuru var mı, diye bile sormadan, daktilomdaki kâğıdı okuyup gitti. Oysa bence çok mahzuru var!

"Bir cümlenin tam ortasındaydım," dedim.

"Kim değil ki?" dedi. "Mazide kalmış insanlar hakkında yazıyor olmak tüylerini ürpertmiyor mu senin?"

"Fark ettiğim kadarıyla hayır," dedim. "Yıllardır hiç düşünmediğim pek çok şeyin keyfimi kaçırmış olduğu doğru ama sadece bu kadarla kaldı. Tüylerimi ürperttiği filan olmadı hiç."

"Bir de şöyle düşün," dedi. "O insanların başına gelecek olan türlü türlü felaketlerin hepsinden haberdarsın, kendin dahil. Elinde olsa bir zaman makinesine atlayıp geçmişe dönmek ve onları uyarmak istemez miydin?" 1933 yılında Los Angeles demiryolu istasyonunda vuku bulan ürkünç bir mizansen çizdi: "Elinde mukavvadan bir valiz ve bir portföy taşıyan Ermeni bir çocuk, göçmen babasıyla vedalaşmaktadır. Şansını dört bin kilometre uzaklıktaki büyük bir şehirde denemek üzeredir. Bir gözü kara bantla kapatılmış bir ihtiyar, çocuğun yanına sokulur. Az önce bir zaman makinesiyle 1987 yılından gelmiştir. Yaşlı adam çocuğa ne der?"

"Bunu düşünmeliyim," diyerek başımı iki yana salladım. "Hiçbir şey. Zaman makinesindeki yerimi iptal et."

"Hiçbir şey mi?" diye sordu.

Ona şöyle dedim: "Onun büyük bir ressam ve iyi bir baba olacağına mümkün olduğunca uzun süre inanmasını istiyorum."

***

Bundan sadece yarım saat sonra: Demin tekrar uğradı. "Aklıma bir şey geldi de, belki bir yerlerde kullanabilirsin, diye düşündüm," dedi. "Bana bunu düşündüren de senin daha evvel yazdıkların oldu. Hani baban güzel kovboy çizmeleri yapmaya başladıktan sonra onun gözlerine baktığında orada artık kimsecikler olmadığını gördüğünü –ya da arkadaşın Terry Kitchen sprey tabancasıyla en iyi resimlerini yapmaya başladığı zaman da onun gözlerine baktığında artık orada kimsecikler olmadığını gördüğünü– yazmıştın ya."

Pes etmiştim. Önümdeki elektrikli daktiloyu kapattım. Tuşlara bakmadan daktilo yazmayı nerede mi öğrendim? Savaştan sonra bir daktilo kursuna gitmiştim, bir işadamı olacağımı sandığım sıralar yani.

Sandalyemin arkasına yaslandım ve gözlerimi yumdum. İroniler ona vız gelir tırıs gider, özellikle de mahremiyete ilişkin olanlar; ama ben yine de bir tane denedim. "*Kulak* kesildim," dedim.

"Abe'in ölmeden önce en son ne dediğini sana hiç söylememiştim, değil mi?" diye sordu.

"Hiç söylemedin," diye onayladım.

"O ilk gün, sen plaja indiğinde de, aklımdan bu geçiyordu işte," dedi.

"Ee?" dedim.

Ölmesine yakın, Circe'nin beyin cerrahı kocası artık

hiç konuşamıyordu ama hâlâ, normalde sağ elini kullandığı halde sol eliyle kısa mesajlar çiziktirebiliyordu. Vücudunun halen az da olsa çalışan tek parçasıydı sol eli.

Circe'ye göre, onun nihai bildirisi şu olmuştu: "Ben bir radyo tamircisiydim."

"Ya hasar görmüş beyni bunun sahiden de gerçek olduğuna inanıyordu," dedi, "ya da ameliyat ettiği tüm beyinlerin temelde yalnızca başka bir yerden gelen sinyallerin alıcısı olduğu sonucuna varmıştı. Mantığı kavrayabildin mi?"

"Sanırım kavradım," dedim.

"Müziğin radyo dediğimiz o küçük kutudan geliyor olması," dedi ve lafının burasında parmaklarının oynak yerleriyle kafama sanki bir radyoymuş gibi hafifçe vurdu, "içinde bir senfoni orkestrası bulunduğu manasına gelmez."

"Bunun babamla ve Terry Kitchen'la ne alakası var?" diye sordum.

"Belki de aniden daha evvel hiç yapmadıkları bir şey yapmaya başlayıp kişilikleri de değiştiği zaman..." dedi, "ne demeleri ve yapmaları gerektiği konusunda çok farklı fikirleri olan başka bir istasyondan sinyaller almaya başlamışlardı."

***

O günden sonra, insanların radyo alıcılarından başka bir şey olmadıkları yolundaki bu teoriyi Paul Slazinger'a anlatıp fikrini sordum. Slazinger biraz durup düşündükten sonra, "Demek oluyor ki Green River Mezarlığı bozuk radyolarla dolu," diye cevap verdi, "ve sinyallerini almaya ayarlanmış oldukları vericiler hâlâ yayın yapıp duruyor."

"Teori öyle," dedim.

Son yirmi yıldır kendi kafasının alabildiği tek şeyin, parazitten ve daha evvel hiç duymadığı, yabancı bir lisanda aktarılmış hava durumu bültenlerini andıran bir sesten ibaret olduğunu söyledi. Şunu da söyledi: Aktris Barbira Mencken'la yaptığı evliliğin sonlarına doğru, karısı "sanki kulağında kulaklıklar varmış da Çaykovski'nin *1812 Uvertürü*'nü stereo olarak dinliyormuş gibi rol yapmaya başlamıştı. Onun herkesçe çok sevilen o seyirlik güzel kızlardan biri olmaktan çıkıp gerçek bir aktris olmaya başladığı döneme denk gelmişti bu. 'Barbara' bile değildi artık. Durup dururken 'Bar-biii-ra!' olup çıkmıştı!"

Bu isim değişikliğini ilk kez boşanma davası sırasında, avukat ondan "Barbira" diye bahsedip isminin yazılışını mahkeme stenografına açıkladığı zaman öğrendiğini söyledi Slazinger.

Sonradan mahkeme koridoruna çıktıklarında, Slazinger karısına şöyle sormuştu: "Barbara'ya ne oldu?"

Barbara öldü, demişti kadın!

Bunun üzerine Slazinger şöyle demişti ona: "Madem öyle, avukatlara ne demeye onca para döktük?"

***

Terry Kitchen bir sprey takımıyla ilk kez oynayıp patates ambarının duvarına yasladığı eski bir sunta parçasına kırmızı otomobil boyası fışkırttığı zaman, aynı türden bir şeyin onun da başına geldiğine şahit olduğumu söyledim. O da tıpkı Barbira gibi, durup dururken, kulağındaki kulaklıklardan benim işitemediğim fevkalade güzel bir radyo istasyonunu dinleyen birine benzemişti.

Kırmızı, Kitchen'ın oynaması gereken tek renkti. O iki kutu kırmızı boyayı, sprey takımıyla birlikte, birkaç saat önce Montauk'taki bir otomobil tamircisinden al-

mıştık. "Şuna *bakar* mısın! *Bakar* mısın şuna!" diyordu, boyayı her fışkırtışından sonra.

"O sıralar tam da ressam olma sevdasından vazgeçmişti ve sprey takımını almamızdan önce babasıyla birlikte avukatlık yapmaya başlamıştı," dedim.

"Barbira da tam aktris olma sevdasından vazgeçip çocuk doğurmaya niyetlenmek üzereydi ki," dedi Slazinger, "*Sırça Kümes*'te Tennessee Williams'ın kız kardeşi rolünü aldı."

***

Aslında şimdi geriye bakınca anlıyorum ki Terry Kitchen o satılık sprey takımını gördüğü an, köklü bir kişilik değişimine uğramıştı zaten, sunta parçasının üstüne kırmızı boyayı ilk fışkırttığında değil. Takımı tesadüfen ben görmüş ve muhtemelen savaştan kalma olduğunu söylemiştim, orduda kamuflaj için kullanmış olduğumuz takımların tıpatıp aynısıydı çünkü.

"Al bana onu," demişti.

"Niye?" diye sormuştum.

"Al bana onu," demişti tekrar. Ona sahip olmak zorundaydı, halbuki ben söylemesem ne olduğunu bile anlayacağı yoktu.

Çok zengin ve eski bir aileden geliyor olmasına karşın cebinde hiç parası olmazdı. Benim de bütün paramı Springs'deki ev için alınması gereken bir bebek karyolasına ve çocuk yatağına ayırmam gerekiyordu. Ailemi, pek de rızaları olmadan, şehirden taşraya taşımaya uğraşıyordum o sıra.

"Al bana onu," dedi yine.

"Peki, peki, sakin ol. Tamam, alacağım," dedim.

***

Şimdi de şu sadık zaman makinemize atlayıp yeniden 1932 yılına dönelim:

Grand Central İstasyonu'nun ortasında ağaç edildiğim için kızgın mıydım? Hiç bile. Dan Gregory'nin yaşayan en büyük ressam olduğuna inandığım müddetçe, o asla yanlış bir şey yapamazdı. Ve benim onunla, onun da benimle işi bitene dek, trenden indiğimde beni karşılamamasından çok daha kötü kabahatlerini affetmek zorunda kalacaktım.

***

Gelmiş geçmiş tüm teknisyenlerin en fevkaladesi olduğu halde, onu büyüklük mertebesini ucundan kıyısından da olsa yakalamaktan alıkoyan şey neydi? Buna çok kafa yordum ve bu soruya verdiğim her yanıt kendim için de geçerli. Ben de soyut dışavurumcular arasındaki en iyi teknisyen olarak göze çarpardım ama ben de hiçbir zaman çok matah bir şey olmadım ve olamazdım da – Sateen Dura-Luxe'le fiyaskoya dönüşen yapıtlarımdan bahsetmiyorum. Sateen Dura-Luxe'ten önce de bir sürü resim yapmıştım, sonra da birkaç tane yaptım ama hiçbiri beş para etmezdi.

Ama gelin şimdilik beni unutalım ve Gregory'nin yapıtları üzerinde duralım. Onlar maddi şeyler konusunda samimiydi ama zaman konusunda yalan söylerdi. Gregory anları kutsardı, bir çocuğun mağaza vitrinindeki Noel Baba'yla ilk karşılaşmasından tutun, bir gladyatörün Circus Maximus'taki ilk zaferine, kıta aşırı bir demiryolunu tamamlayan son altın ray çivisinin çakılışından tutun, bir adamın bir kadına evlenme teklif ederken diz çöküşüne dek her ânı. Ama zamanın bir şekilde akışkan olduğunu, bir ânın bir diğerinden daha önemli olmadığını ve tüm anların çabucak akıp gittiğini göster-

mek için gereken yürekten ve bilgelikten ya da belki sadece yetenekten yoksundu.

İsterseniz şöyle izah edeyim: Dan Gregory bir taksidermistti[1]. Büyük oldukları farz edilen anları doldurur, çerçeveler, vernikler ve güvelere karşı ilaçlardı ve bunların hepsi de zamanla toz tutmaktan başka işe yaramayan iç bunaltıcı nesnelere dönüşürdü, bir taşra müzayedesinden satın alınmış bir sığın kafası ya da bir diş hekiminin bekleme odasının duvarını süsleyen bir marlin gibi.

Bilmem anlatabildim mi?

İsterseniz gelin bir de şöyle izah edeyim: Hayat, adı üstünde, asla durağan değildir. Nereye gider? Doğumdan ölüme gider ve arada hiç durak yoktur. Ekoseli bir masa örtüsünün üstünde duran bir kâse armut resmi bile akışkandır, tuvale bir ustanın fırçasından döküldüyse tabii. Evet, benim bir ressam olarak tabii ki asla gerçekleştiremediğim, Dan Gregory'nin de hiç nail olamadığı, lakin soyut dışavurumcuların en iyileri tarafından başarılmış olan bir mucize sayesinde, büyüklüğe ulaşmış resimlerde doğum ve ölüm her zaman için mevcuttur.

Doğum ve ölüm, Terry Kitchen'ın onca zaman önce sözümona rasgele boya püskürttüğü o eski sunta parçasının üzerinde bile mevcuttu. Onları oraya nasıl kondurduğunu bilmiyorum, kendi de bilmiyordu aslında.

İçimi çekerim. "Ah benim dertli başım," der yaşlı Rabo Karabekian.

1. Saklamak ya da sergilemek amacıyla, başta kuşlar ve memeliler olmak üzere çeşitli hayvanların ölülerini doldurup ilaçlayarak, gerçek yaşamdakine benzer modellerini yaratma işi olan taksidermi sanatında uzmanlaşmış kişi. (Ç.N.)

10

Yeniden 1933 yılındayız:

Grand Central İstasyonu'nda bir polis memuruna Dan Gregory'nin adresini sordum. Bana oranın sadece sekiz blok ötede olduğunu ve kentin o kesimi bir dama tahtası kadar basit olduğundan, imkânı yok kaybolamayacağımı söyledi. Büyük Buhran hâlâ devam ettiği için, istasyon da, sokaklar da evsiz insanlarla doluydu, tıpkı bugün olduğu gibi. Gazeteler, işsiz kalan işçilerle, icraya verilen çiftliklerle, batan bankalarla ilgili haberlerle doluydu, tıpkı bugün olduğu gibi. Bana soracak olursanız, o zamandan bu yana değişen tek şey var, o da şu: Televizyon sayesinde, bir Büyük Buhran'ı *saklayabiliyoruz* artık. Bir Üçüncü Dünya Savaşı'nı bile saklıyor olabiliriz.

Sahiden de kolaycacık vardım oraya ve az sonra, yeni üstadımın *Liberty* dergisinin Noel sayısı kapağında kullandığı asil bir meşe kapının önünde buldum kendimi. Kapının ağır menteşeleri pas tutmuştu. Pası ve pas lekeli meşeyi kimse Dan Gregory gibi taklit edemezdi. Kapı tokmağı bir Gorgo[1] kafası şeklindeydi, birbirine dolanmış yılanlar Gorgo'nun gerdanlığını ve saçlarını oluşturuyordu.

1. Yunan mitolojisinde, bakanın taş kesildiğine inanılan, Euryale, Stheno ve Medusa adlı üç korkunç kız kardeş. (Ç.N.)

İnanışa göre, bir Gorgo'nun yüzüne bakacak olursanız taş kesilirdiniz. Bugün bunu yüzme havuzumun etrafındaki çocuklara da söyledim. Daha evvel hiç Gorgo diye bir şey duymamışlar. En çok bir hafta önce televizyona çıkmamış hiçbir şeyi duymuş olacaklarını sanmam zaten.

***

Liberty'nin kapağında, gerçek hayatta da olduğu gibi, Gorgo'nun hain yüzünün çizgileri ve kıvrılıp bükülen yılanlar arasındaki kırışıklıklar bakır küfüne bulanmıştı. Bakır küfünü kimse Dan Gregory gibi taklit edemezdi. Kapaktaki kapı tokmağının etrafında dikenli defne dalından yapılmış küçük bir çelenk vardı ama ben oraya vardığımda çoktan kaldırılmıştı yerinden. Yapraklardan bazıları kenarlarından kahverengileşmiş ya da beneklenmişti. Bitki hastalıklarını kimse Dan Gregory gibi taklit edemezdi.

Gorgo'nun ağır gerdanlığını tutup kaldırdım, sonra da bıraktım. Gürültüyle düşen metalin sesi kapının ardındaki antrede yankılandı, içerideki avizenin ve döner merdivenin de bildiğim kadarıyla epey eski olması gerekiyordu. Ailesinin özel şoförüne âşık olan inanılmaz derecede zengin bir kıza ilişkin hikâyenin illüstrasyonunda görmüştüm onları: *Collier's*'deydi galiba.

Çıkardığım gürültüye cevap veren adamın da, adını değil belki ama yüzünü çok iyi biliyordum çünkü Gregory'nin pek çok resmine modellik yapmıştı – zengin kızla şoförü hakkındaki dahil. Resimdeki şoför oydu, hikâyede kızdan başka herkes tarafından adi bir şoför parçası olmakla suçlanıp aşağılandıktan sonra kızın babasının işini kurtaracak olan adam yani. Aklıma gelmişken; o hikâye *Kovuldun* adıyla sinemaya aktarıldı ve sinema tarihinin ikinci sesli film oldu. İlk sesli film, başrolünü Al Jolson'ın oynadığı *Caz Şarkıcısı* idi. Orada geçir-

diğim ilk gece Mussolini hakkında çıkan bir tartışma yüzünden araları bozulana dek, Dan Gregory'nin arkadaşlarından biri olmuştu Al Jolson.

Bana kapıyı açan adamın Amerikan tarzı bir kahramandan beklenmeyecek derecede iyi bir yüzü vardı ve aslında Birinci Dünya Savaşı'na havacı olarak katılmıştı. Gregory'nin gerçek asistanı oydu, Marilee Kemp'in olduğunu iddia ettiği kişi yani. Gregory'nin ölünceye dek kendisine sadık kalan tek dostu o olacaktı. Gördüğü dünya savaşlarının birincisinde olmasa da ikincisi sırasında, tıpkı Gregory gibi o da, üstünde bir İtalyan üniformasıyla Mısır'da vurulacaktı.

Öyle der bu tek gözlü Ermeni falcı, kristal küresine bakınca.

***

"Yardımcı olabilir miyim?" diye sordu. Gözlerinde beni tanıdığını gösteren en ufak bir pırıltı yoktu, halbuki kim olduğumu da, o gün her an kapıyı çalabileceğimi de biliyordu. O ve Gregory benim için soğuk bir karşılama planlamışlardı. Ben oraya varmadan evvel aralarında neler konuştukları hakkında ancak tahmin yürütebilirim ama herhalde benim Marilee tarafından evin içine sokulmuş bir asalak ve daha şimdiden yüzlerce dolar değerinde resim malzemesi çalmış bir hırsız olduğumu filan konuşmuşlardır.

Marilee'nin stüdyo merdiveninden arkaüstü perende atarak düşmesine yol açan olayda aslında bütün kabahatin Marilee'de olduğuna ve onun Gregory'yi haksız yere suçladığına da kendi kendilerini inandırmışlardır muhakkak. Dedim ya, Marilee savaştan sonra bana işin içyüzünü anlatana dek, ben bile böyle olduğuna inanacaktım.

Neyse, kapılarını çalmış olmamı mazur gösterecek

bir yerden başlamış olmak için, Marilee'yle görüşmek istediğimi söyledim.

"Kendisi hastanede," dedi, hâlâ yolumu tıkayarak.

"Ah," dedim. "Çok üzüldüm." Ve ona adımı söyledim.

"Tahmin etmiştim," dedi. Ama beni içeri davet etmeye niyeti yoktu hâlâ.

Derken, döner merdivenin nerdeyse yarısına kadar inmiş olan Gregory, kapıdakinin kim olduğunu sordu ona ve adı Fred Jones olan adam, "Çırağınız gelmiş," dedi, sanki "çırak" sözcüğü bağırsak solucanının bir diğer adıymış gibi.

"Neyim gelmiş neyim?" dedi Gregory.

"Çırağınız," dedi Jones.

Gregory işte o zaman, benim de kafamı hayli kurcalamış olan bir soruna parmak bastı: Boyaların, fırçaların ve diğer malzemelerin illaki atölyede hazırlanmasına artık hiç gerek kalmayan günümüzde, ressamlar çırağı ne yapsın?

Şöyle dedi Gregory: "Bir şövalye yamağına ya da bir halk ozanına ne kadar ihtiyacım varsa, bir çırağa da o kadar ihtiyacım var."

***

Ne Ermeni ne de Rus aksanıyla konuşuyordu – ne de Amerikalı. Yüksek tabaka İngiliz aksanıydı bu. O döner merdivenin üstünde, bana değil de Fred Jones'a bakarak dikilirken, bir sinema gangsteri ya da kovboyu ya da bir Alman veya İrlandalı veya İtalyan veya İsveçli göçmen gibi ya da kim bilir başka kim gibi de konuşabilirdi istese. Sahnede, beyazperdede ya da radyoda konuşulan aksanlar arasından, kimse Dan Gregory kadar çok sayıda aksan taklit edemezdi.

***

Canla başla planlamış oldukları eşek şakasının sadece *başlangıcıydı* bu. Bunlar akşamüstü oluyordu ve Gregory bana selam bile vermeden, gerisingeriye yukarı çıkmış, Fred Jones da beni aşağıya, bodrum katına götürmüştü. Hizmetçilerin mutfakla bitişik yemek odasında, soğuk artıklardan oluşan bir akşam yemeği ikram edildi bana.

Bu oda aslında hoş bir mekândı, Gregory'nin illüstrasyonlarında kullanmış olduğu Amerikan antikalarıyla döşenmişti. Odadaki uzun masayı, kalaylı kaplarla dolu köşe dolabını, rüstik şömineyi ve şöminenin baca çıkıntısına tahta çiviler çakılarak duvara asılmış eski karabinayı, Gregory'nin Plymouth Kolonisi'nde Şükran Günü konulu resminden hatırlıyordum.

Masanın bir ucuna oturtulmuştum, çatalım bıçağım gelişigüzel önüme atılmıştı ve peçetem de yoktu. Peçetemin olmadığını hâlâ hatırlıyorum. Halbuki masanın öbür ucunda beş kişi için dört dörtlük bir sofra kurulmuştu; keten peçeteler, kristal bardaklar, zarif porselenler, özene bezene dizilmiş çatal bıçak takımları ve tam ortada kollu bir şamdan vardı. Hizmetçiler mükellef bir ziyafet çekeceklerdi kendilerine ve çırak bu ziyafete davetli değildi. Kendimi onlardan biri saymamam gerekiyordu.

Hizmetçilerden hiçbiri benimle konuşmuyordu. Benim yerimde bir sokak serserisi de olabilirdi pekâlâ. Dahası, yemeğimi yerken Fred Jones başımda dikiliyordu – suratsız bir hapishane gardiyanı gibi.

Yemeğimi yer ve kendimi hayatım boyunca hiç olmadığım kadar yalnız hissederken, Çinli çamaşırhaneci Sam Wu, Gregory için getirdiği temiz gömleklerle çıkageldi. *Hah!* Gözüm onu bir yerlerden ısırıyordu. Onu *tanıyordum* ben! O da beni tanıyor olmalıydı! O beni kesinlikle tanımadığı halde benim Sam Wu'yu neden tanıdığımı sandığımı bundan ancak günler sonra anlayacaktım. Tepeden tırnağa ipek giysiler içinde ve başında bir tepe

takkesiyle aptal aptal sırıtan bu aşırı kibar çamaşırhaneci, Dan Gregory imzalı resimlerin modeli olmuştu; gelmiş geçmiş en meymenetsiz kurmaca karakterlerinden birine, azılı suçlu Fu Manchu'ya ilişkin resimlerin!

***

Sam Wu bir süre sonra Dan Gregory'nin aşçısı olacak, sonra da yeniden çamaşırhanedeki işine dönecekti. Savaş sırasında Fransa'dan satın aldığım resimleri göndereceğim kişi de o olacaktı.

Savaş sırasında aramızda tuhaf ve dokunaklı bir ilişki vardı. Avrupa'ya gitmemden hemen önce Sam'e New York'ta rastlamıştım, o da benden adresimi almıştı. Yabancı ülkelere giden askerlerin çok büyük yalnızlık çekebileceklerini ve insanların onlara sık sık mektup yazmaları gerektiğini radyodan duyduğunu söylemişti. İyi tanıdığı tek asker bendim, dolayısıyla o da bana yazacaktı.

Postalar dağıtılırken müfrezemizde hep bunun şakası yapılırdı. "Çin Mahallesi'nden haberler nasıl?" ya da "Bu hafta Sam Wu'dan mektup yok mu? Belki biri sebzeli eriştesine zehir koymuştur," gibi.

Savaştan dönünce resimlerimi ondan geri aldım, sonra da Sam Wu'yla hiç görüşmedik. Belki de benden pek hazzetmiyordu bile. Onun için tam bir savaş zamanı meşgalesiydim.

***

Biz 1933'e geri dönelim:

Akşam yemeğinde asabım öyle bozulmuştu ki, beni kazan dairesinin yanındaki penceresiz bir odanın kapısına götürüp yatak odamın orası olduğunu söyleseler hiç şaşırmazdım. Gelgelelim üç kat yukarıya çıkarılıp bir Ka-

rabekian'ın görüp görebileceği en muhteşem odaya sokuldum. Gregory bir fırsatını bulup beni görmeye gelene dek orada beklemem söylendi, ki Fred Jones'un tahminine göre bu yaklaşık altı saat alır, yani gece yarısını bulurdu. Gregory benim bulunduğum odanın tam altındaki yemek salonunda arkadaşlarını ağırlıyordu ve misafirler arasında Al Jolson, komedyen W.C. Fields ve sayısız öyküsü Gregory tarafından resimlendirilmiş olan yazar Booth Tarkington da vardı. Onlardan biriyle hiç tanışamayacaktım; çünkü Gregory'yle aralarında Benito Mussolini hakkında tatsız bir münakaşa geçtikten sonra o eve bir daha asla gelmeyeceklerdi.

Jones'un beni içine soktuğu şu odaya gelince: Dan Gregory o odayı sahici Fransız mobilyalarıyla döşeyerek Napoléon'un imparatoriçesi Josephine'in yatak odasına benzetmişti. Oda bir misafir odasıydı; ne Gregory'nin ne de Marilee'nin odasıydı yani. Beni oraya altı saat hapsetmek hakikaten de birinci sınıf bir sadizm inceliğiydi. Birincisi, Jones son derece ifadesiz bir suratla, çıraklığım süresince buranın benim yatak odam olacağını belirtmişti, sanki benim kadar aşağı tabakadan insanlar dışında kim olsa orayı bir yatak odası olarak son derece sıradan bulurmuş gibi. İkincisi: Hiçbir şeye el sürmeye cesaret edemezdim. Sırf buna emin olmak için Jones bana şöyle demişti: "Lütfen elinden geldiğince sessiz ol ve hiçbir şeye dokunma."

Biri görse, benden kurtulmaya çalıştıklarını düşünebilirdi.

***

Demin Celeste'i ve havuz başındaki arkadaşlarını küçük bir sınava çektim: "Şu tarihî şahsiyetlerden hangilerini tanıyorsunuz? 'W.C. Fields, İmparatoriçe Josephine, Booth Tarkington ve Al Jolson.'"

Bir tek W.C. Fields'ı çıkartabildiler, eski filmleri televizyonda gösteriliyordu çünkü.

Fields'la hiç tanışmadım, demiştim ama o ilk gece ayaklarımın ucuna basa basa altın kafesimden çıkıp döner merdivenin başına gittim ve ünlü konukların gelişine kulak verdim. Fields'ın genizden gelen o tiz sesini başkasınınkiyle karıştırmama imkân yoktu. Yanındaki kadına Gregory'yi şu sözcüklerle tanıtmıştı: "İşte, çocuğum, Dan Gregory bu işte, Leonardo da Vinci'nin kız kardeşi ile bücür bir Arapaho'nun[1] aşklarının mahsulü."

***

Dün akşam yemekte, Slazinger'la Bayan Berman'a, zamane gençlerinin hayatı mümkün olduğunca az bilgiyle geçiştirmeye çalışmalarından yakındım. "Vietnam Savaşı ya da İmparatoriçe Josephine hakkında veya bir Gorgo'nun ne olduğu hakkında bile hiçbir şey bilmiyorlar," dedim.

Bayan Berman onları savundu. Vietnam Savaşı konusunda artık ellerinden gelebilecek bir şey olmadığını, kibri ve seksin gücünü öğrenmeleri için ise yüz yetmiş beş yıl önce başka bir ülkede yaşamış bir kadını incelemekten daha ilginç yollar olduğunu söyledi. "Gorgo hakkında herkesçe bilinmesi gereken tek şey," dedi, "öyle bir şeyin *hiç var olmadığıdır*."

Berman'ın sadece yarı okuryazar olduğuna hâlâ inanan Slazinger, şu sözcüklerle kibarca ahkâm kesti: "Düşünür George Santayana'nın dediği gibi, 'Geçmişi hatırlayamayanlar onu yinelemeye mahkûmdurlar.'"

"Sahi mi?" diye sordu Berman. "İyi o zaman, Bay Santayana'ya haberlerim var: Ne olursa olsun geçmişi

1. Bir Kızılderili kabilesi. (Y.N.)

yinelemeye mecburuz zaten. Yaşıyor olmak budur. On yaşına geldiğinde hâlâ bunu keşfedemeyenler, epey kalın kafalı çocuklardır."

"Santayana, Harvard'dan ünlü bir düşünürdür," dedi, kendisi de Harvard'lı olan Slazinger.

Bayan Berman şöyle cevap verdi: "Çoğu çocuğun, yanlış bilgilendirilmek için Harvard'a gitmeye bütçesi elvermiyor."

***

Geçen gün *The New York Times*'da, bir milyon doların dörtte üçü karşılığında bir Kuveytliye açıkartırmayla satılan, Fransız İmparatorluğu'ndan kalma bir yazı masasının resmine rastladım. Onun 1933 yılında Gregory'nin misafir odasında bulunduğuna nerdeyse adım gibi eminim.

O odada iki anakronizm vardı ve ikisi de Gregory'nin resmiydi. Şöminenin üstünde, *Robinson Crusoe*'dan bir ânın Gregory imzalı illüstrasyonu duruyordu. Romanın kazazede anlatıcısı, tek sakininin kendisi olduğuna inandığı adanın kumsalında bir insana ait ayak izleri görür ya, işte o ânın resmiydi bu. Yazı masasının üstündeki illüstrasyon ise çok geçmeden içtikleri su ayrı gitmeyecek iki yabancının, yani Robin Hood ile Küçük John'un, bir nehrin öbür yakasına geçerlerken üstünde yürümekte oldukları kütüğün tam ortasında karşılaştıkları ânı anlatıyordu. İkisinin de elinde kalın birer sopa vardır ve öteki ulaşmak istediği yere ulaşabilsin diye geri çekilmeye ne Robin Hood ne de Küçük John isteklidir.

Robin Hood nehrin dibini boylar tabii ki.

11

Odada beklerken yerde uyuyakalmışım. Yatağı bozmaya ya da başka bir şeye elimi sürmeye kesinlikle niyetim yoktu. *Çuh çuh çuh, çın çın çın* ve *puffff* sesleriyle ilerleyen o trene geri döndüğümü düşledim. *Çın çın* sesleri trenden gelmiyordu elbette, bize yol vermeyen herkesin ezilip paramparça olacağı hemzemin geçitlerdeki sinyallerden geliyordu. Yol vermesinler de görsünler günlerini! Onlar hiçbir şeydi. Bizse her şeydik.

Ya durup bizim geçmemizi bekleyecek ya da altımızda kalıp ölecek olan insanlardan çoğu, pılısını pırtısını külüstür kamyonlara doldurup yollara düşmüş çiftçi aileleriydi. Ya kasırgalar ya da bankalar çiftliklerini ellerinden almıştı, tıpkı büyükbabalarının zamanında, Birleşik Devletler Süvari Birlikleri'nin aynı toprakları Kızılderililerin elinden aldığı gibi. Rüzgârların silip süpürdüğü çiftlikler: Onlar şimdi neredeler? Meksika Körfezi'nin dibinde balık yemi yetiştiriyorlar.

Hemzemin geçitlerde rastladığımız bu yılgın, beyaz Kızılderililer bana hiç de yabancı değildi. San Ignacio'da onlardan çok görmüştüm. Yolu kasabamıza düşenler, ben ya da babam gibilere, hatta sağı solu belli olmayan Luma yerlilerine bile, ne iş olsa yapacak adamlara ihtiyacı olan birini tanıyıp tanımadığımızı sorarlardı.

Gece yarısı, demiryolu düşlerimden Fred Jones tarafından uyandırıldım. Bay Gregory'nin şimdi beni göreceğini söyledi. Yerde uyuyor olmamı gayet doğal karşılamıştı. Gözlerimi açtığımda pabuçları burnumdan dörtbeş santim uzaktaydı.

Pabuçlar asil Karabekian'ların tarihinde çok önemli rol oynamışlardır.

***

Fred'in peşinden, Marilee'nin basamaklarından yuvarlanmış olduğu merdivenin dibine kadar gittim. O merdiven beni o mübarek mekânın kapısına, stüdyoya ulaştıracaktı. Yukarısı karanlık görünüyordu. Basamakları tek başıma tırmanacaktım. Orada tavanından ilmik sarkan bir darağacı olduğuna inanmak çok kolaydı.

Çaresiz, yukarıya çıktım ve merdivenin başında durup gözlerimin önündeki imkânsızlığı idrak etmeye çalıştım: Birbirinden bağımsız altı tane baca ve şömine vardı, üstelik her birinin içinde birer kömür ateşi yanıyordu.

İsterseniz durumu size mimari açıdan izah edeyim. Gregory aslında üç tane tipik New York evi satın almıştı. Her biri üç pencere genişliğinde, dört kat yüksekliğinde ve on beş metre derinliğinde üç kâgir ev. Ve her katta ikişer şömine vardı. Oysa ben, yalnızca kapısından girdiğim evin, yani bakır küfüne bulanmış bir Gorgo kapı tokmağı olan o meşe kapılı kasaba evinin Gregory'ye ait olduğunu sanmıştım. Dolayısıyla üst katta böyle bir manzarayla karşılaşmayı hiç beklemiyordum. Öyle bir manzaraydı ki bu, bir dehliz gibi biteviye uzanarak tüm zaman ve mekân yasalarını çiğniyordu adeta. Bodrum dahil daha alçak katlarda, bu üç evi kapılar ve kemerlerle birleştirmişti Gregory. Oysa en üst katta, tüm bölme duvar-

larını boydan boya yıktırmış ve yalnızca şu altı birbirinden bağımsız şömineyi bırakmıştı geriye.

***

O ilk gece, stüdyoyu yalnızca o altı kömür ateşi ve tavanı zebra derisi gibi kaplayan soluk çizgiler aydınlatıyordu. Çizgiler, aşağıdaki sokak lambasından gelen ışığın, Doğu Kırk Sekizinci Sokak'a tepeden bakan dokuz pencere yüzünden şeritlere bölünmesiyle oluşmuştu.

Peki ya Dan Gregory neredeydi? Başta onu görememiştim. Hareketsiz ve sessiz –ve siyah, kabarık bir kaftanın içinde şekilsiz– duruyordu. Bana arkası dönüktü ve benden yaklaşık altı metre uzakta, ortadaki şöminenin önünde duran bir deve semerinin üstüne eğildiği için alçakta kalmıştı. Onun nerede olduğunu anlamadan önce, üstündeki şömine rafında duran nesneleri ayrımsadım. O yapay mağaradaki en beyaz nesnelerdi onlar. Sekiz tane insan kafatası vardı rafta, büyüklük sırasına göre dizilmiş sekizlik bir seri, bir uçta bir çocuk kafatası, öteki uçta ise bir büyük büyükbabanınki; tam yamyamlara göre bir marimba.

İçeride bir tür müzik vardı, Gregory'nin sağ tarafındaki tavan penceresinden damlayan suyun altına dizilmiş kap kacağı canından bezdiren bir füg. Tavan penceresi, erimeye yüz tutmuş bir kar battaniyesinin altındaydı.

***

"*Şıp şıp.*" Sessizlik. "*Tıp tıp.*" Sessizlik. "*Şılap.*" Sessizlik. Gözlerimi Dan Gregory'nin hiç şüphesiz başyapıtı olan o stüdyoda –nefes kesici bir özgünlüğü olan tek eserinde– merakla dolaştırırken, tavan penceresi böyle devam ediyordu şarkısına.

Bu başyapıtta yer alan silahların ve boya fırçalarının, idollerin ve ikonların, şapkaların ve kaskların, gemi ve uçak maketlerinin, bir timsah ile ayağa kalkmış bir kutup ayısı dahil, tüm o doldurulmuş hayvanların basit bir envanteri bile yeterince hayret verici olurdu. Ama bir de şunu düşünün: Aklınıza gelebilecek her dönem ve şekilden elli iki tane ayna vardı içeride, pek çoğu hiç beklenmedik yerlere çılgın açılarla asılmış olan bu aynalar, stüdyonun neye uğradığını şaşıran gözlemcisini bile sonsuz sayıda çoğaltıyorlardı. Orada, merdivenin başında dikilmiş, Dan Gregory'yi bile göremezken, her tarafta kendimi görüyordum!

Aynaların elli iki tane olduğunu biliyorum çünkü ertesi gün saydım onları. Bazılarını her gün parlatmam gerekiyordu. Öbürlerinin ise, üstadıma göre *canıma susamadıysam*, asla tozunu almamalıydım. Tozlu aynalardaki görüntüleri kimse Dan Gregory gibi taklit edemezdi.

Şimdi konuşmaya başlayıp omuzlarını da biraz kıpırdatınca, nerede olduğunu görebilmiştim. Şöyle dedi bana: "Ben de gittiğim yerlerde hiçbir zaman hoş karşılanmamıştım." Yine o İngiliz aksanını kullanıyordu. Kullandığı tek aksan buydu zaten, neşelendiği zamanlar hariç. Şöyle devam etti: "Kendi üstadım da iyi ki beni o kadar kötü karşılamış, o kadar hor görmüş. Bak şimdi nerelere geldim."

***

Bir at terbiyecisi olan babasının, ağladığını işitmeye katlanamadığı için küçük bir çocukken onu az kalsın canından ettiğini söyledi. "Eğer ağlamaya başlayacak olursam, beni derhal susturmak için elinden geleni ardına koymazdı," dedi. "Kendisi de benim gibi bir çocuktu sa-

dece, ki bir baba için unutulması kolay bir özelliktir bu. Sen kaç yaşındasın?"

Ona ilk lafımı o zaman ettim: "On yedi," dedim.

***

"Ben doğduğum vakit, babam senden sadece bir yaş büyüktü," dedi Dan Gregory. "Eğer vakit kaybetmeden çiftleşmeye başlarsan, on sekiz yaşına geldiğinde senin de ciyak ciyak ağlayan bir bebeğin olabilir, hem de böyle büyük bir şehirde – ve evinden çok uzakta. Bir ressam olarak bu şehre duman atturacağını düşünüyorsun, öyle mi? Eh, benim babam da bir at terbiyecisi olarak Moskova'ya duman atturacağını düşünüyordu ama oradaki at dünyasını Polonyalıların yönettiğini ve ne kadar başarılı olursa olsun ulaşabileceği en yüksek mertebenin en düşüğünden seyis yamaklığı olduğunu çok geçmeden anladı. Annemi daha on altısındayken, yakında Moskova'da zengin ve ünlü olacakları vaadiyle kandırıp yerinden yurdundan ayırmıştı."

Ayağa kalkıp yüzünü bana döndü. Merdivenin başına mıhlanıp kalmıştım. Derisi çatlamış eski pabuçlarıma taktığım yeni lastik topuklar, en üst basamağın kenarından dışarı taşmış, boşlukta asılı kalmıştı. İnsanı sersemleten bu karmakarışık ve aynalı ortama daha fazla yaklaşmaktan ne çok çekindiğimi varın siz düşünün.

Gregory, üstündeki kaftan simsiyah olduğu için, sadece bir kafa ve iki elden ibaretti şimdi. Kafa bana şöyle dedi: "İsa Mesih gibi ben de bir ahırda doğmuşum ve işte böyle ağlamışım..."

Durmaksızın ağlamaktan başka yapabileceği hiçbir şey olmayan, istenmeyen bir bebeğin feryatlarının yürek parçalayıcı bir taklidi yükseldi gırtlağından.

Tüylerim diken diken olmuştu.

12

Dan Gregory ya da Eski Dünya'da tanındığı adıyla *Gregorian* beş yaşlarındayken, imparatorluk tahvil ve kâğıt para klişelerini hakkeden Beskudnikov adında bir ressamın karısı tarafından, annesiyle babasından kurtarılmıştı. Kadın onu sevmezdi. Gregorian onun için, şehirde dolaşan ve incitildiklerini görmeye kıyamadığı sokak kedileri ile uyuz köpeklerden biriydi sadece. Eve getirdiği birkaç başıboş kedi ile köpeğe yaptığını ona da yaptı – temizleyip büyütsünler diye hizmetçilerine teslim etti onu.

"Hizmetçileri benim için aynen benim hizmetçilerimin senin için hissettiklerini hissettiler," dedi Gregory bana. "Bir de bu çıktı başımıza, diye düşündüler, ocaklardaki külleri süpürmekten, lamba şişelerini temizlemekten ya da halıları dövmekten farksız bir diğer iştim onlar için."

Kedilerle köpeklerin başlarının çaresine bakmak için neler yaptığını gözlemledikten sonra onlara öykündüğünü söyledi. "Hayvanlar Beskudnikov'un evin arka tarafındaki atölyesinde çok vakit geçiriyorlardı," dedi. "Çıraklar ve kalfalar onları sevip okşuyor, onlara yiyecek veriyorlardı. Ben de onlar gibi yaptım. Üstelik hayvanların *yapamadığı* bazı şeyler de yaptım. Orada konuşulan tüm dilleri öğrendim. Beskudnikov, kendisi de İngiltere

ve Fransa'da okumuş olduğundan, yardımcılarına bu iki dilden birinde emir vermekten hoşlanır ve dediklerini herkesin anlamasını beklerdi. Çok geçmeden bir tercüman olarak kendimi kabul ettirmiştim, ustalarının kendilerine ne dediğini yardımcılara harfi harfine aktarıyordum. Lehçe ve Rusçayı zaten biliyordum, hizmetçilerden öğrenmiştim."

***

"Bir de Ermenice," diye ekledim.

"Hayır," dedi. "Ayyaş annem ile babamdan öğrendiğim tek şey, eşek gibi anırmak ya da maymun gibi homurdanmak olmuştu – ya da kurt gibi hırlamak."

Ayrıca atölyede icra edilen her zanaatta ustalaştığını söyledi ve aynen benim gibi o da, çalakalem çizdiği resimlerde hemen herkesin ve her şeyin makul bir suretini yakalamak konusunda hünerliydi. "On yaşıma geldiğimde ben de bir çırak olmuştum," dedi.

"On beşime geldiğimde," diye devam etti, "benim bir dâhi olduğumu anlamayan kalmamıştı. Beskudnikov kendini tehdit altında hissettiği için, herkesin imkânsız olduğu konusunda birleştiği bir görev verdi bana. Bir rublelik bir banknotu önlü arkalı olarak elle çizebilirsem ve sonuç pazar meydanındaki keskin gözlü satıcıları kandıracak kadar iyi olursa, beni kalfalığa terfi ettirecekti."

Bana bakıp sırıttı. "O zamanlar kalpazanlığın cezası," dedi, "o aynı pazar meydanında, halkın gözleri önünde ipe çekilmekti."

***

Genç Dan Gregorian, kendisinin ve tüm meslektaşlarının mükemmel olduğu konusunda birleştiği bankno-

tu yapmaya altı ayını verdi. Bu çabayı çocukça bulan Beskudnikov, parayı yırtıp attı.

Gregorian yine altı ay uğraşıp daha bile iyisini yaptı. Beskudnikov bunun ilkinden de kötü olduğunu açıklayıp ateşe attı onu.

Gregorian bu kez tam bir senesini harcayıp çok daha iyisini yaptı. Bütün bu süre boyunca, atölyedeki ve evdeki gündelik işlerini de aksatmıyordu tabii. Gelgelelim, üçüncü kalp parasını da tamamladığı zaman, onu cebine koydu ve Beskudnikov'a model olarak kullandığı sahici rubleyi gösterdi.

Beklediği gibi, yaşlı adam ona da güldü. Ama Beskudnikov onu imha edemeden, genç Gregorian parayı ustasının elinden kaptığı gibi pazar meydanına koştu. Sahici rubleyle bir paket yaprak sigarası aldı ve tütün satıcısına paranın *kesinlikle* sahici olduğunu çünkü imparatorluk tahvil ve kâğıt paralarının gravürcüsü olan Beskudnikov'un cebinden çıktığını söyledi.

Çocuk elinde sigaralarla dönünce, Beskudnikov dehşete kapıldı. Ona kalp parasını pazar meydanında bilfiil harcatmayı aklından bile geçirmemişti. Ciro edilebilirliği sadece bir mükemmeliyet standardı olarak zikretmişti. Yuvalarından dışarı fırlayan gözleri, boncuk boncuk terleyen alnı ve soluk soluğa kalışı, yargıları kıskançlıkla gölgelenmiş, dürüst bir adam olduğunun göstergesiydi. Akıllı çırağı ona kendi eseri diye rubleyi verince, gözüne gerçekten de sahte para gibi görünmüştü.

Yaşlı adam şimdi ne yapabilirdi? Tütün satıcısı da paranın sahte olduğunu mutlaka anlayacak ve nereden geldiğini de biliyor olacaktı. Ya sonra? Kanun kanundu. İmparatorluk gravürcüsü ile çırağı pazar meydanında yan yana asılacaklardı.

"Kendini ilelebet sağlama almak için," dedi Dan Gregory bana, "ölümcül bir kâğıt parçası olduğunu dü-

şündüğü şeyi tütün satıcısından bizzat geri almaya karar verdi. Kopyasını yaptığım rubleyi istedi benden. Ben de tabii ki ona kendi kusursuz kalp paramı verdim."

***

Beskudnikov tütün satıcısına akla hayale gelmez bir hikâye uydurdu ve çırağının sigara almak için harcamış olduğu rublenin kendisi için çok büyük manevi değer taşıdığını söyledi. Tütüncü için fark eden bir şey yoktu, sahici rubleyi Beskudnikov'a verip sahtesini aldı.

Yaşlı adam atölyeye döndüğünde yüzünde güller açıyordu. Ama içeriye adımını atar atmaz Gregorian'a hayatının dayağını vaat etti. O zamana kadar Gregorian, iyi bir çıraktan bekleneceği gibi, onun dayaklarına gıkı çıkmadan katlanmıştı.

Ama bu defa, biraz öteye kaçtıktan sonra dönüp ustasına gülmeye başladı.

"Böyle bir zamanda gülmeye nasıl cüret edersin?" diye bağırdı Beskudnikov.

"Sana şimdi de, bundan böyle de, hep güleceğim," diye cevap verdi çırak. Kalp parasıyla ve sahici rubleyle ne yaptığını anlattı ona. "Sen bana bir şey öğretemezsin artık. Boynuz kulağı geçti," dedi. "Ben öyle bir dâhiyim ki, imparatorluğun kâğıt para gravürcüsünü bile kandırıp pazar meydanına bir kalp para sokmasını sağladım. Kendimizi pazar meydanında boynumuzda ilmiklerle yan yana bulacak olursak, dünyadaki son sözlerim sana bir itiraf olacak. Şöyle diyeceğim: 'Meğer sen haklıymışsın. Sandığım kadar yetenekli değilmişim ben. Hoşça kal zalim dünya, hoşça kal.'"

13

Ukala Dan Gregorian, Beskudnikov'un emrinde çalışmayı hemen o gün bıraktı ve kolaycacık iş bulup çocuk kitapları için illüstrasyonlar ve sinema posterleri yapan bir başka gravür ve serigrafi sanatçısının kalfası oldu. Kalp parası hiç tespit edilemedi ya da edildiyse bile bu işin onun veya Beskudnikov'un başının altından çıktığını kimse keşfedemedi.

"Beskudnikov tabii ki işin içyüzünü kimseye anlatmadı," dedi bana. "En iddialı çırağıyla yollarını ayırmalarına neyin sebep olduğunu yani."

***

Şimdilik bana yaptığı tek iyiliğin, orada kendimi istenmeyen biri gibi hissetmemi sağlamak olduğunu söyledi. "Ben ustamı geçtiğim zaman yaşça senden çok daha ufaktım," diye devam etti. "O halde sana bir rubleyi elle kopyalamakla üç aşağı beş yukarı eşdeğer bir görev vermek vakit kaybı olur." Anlaşılan bir sürü proje olasılığı üstünde durmuştu ama eminim, ben gelmeden epey evvel, akla gelebilecek en insanlık dışı seçenek hangisiyse onda karar kılmıştı.

"Hah!" dedi. "Buldum! Şu anda durmakta olduğun

yere bir sehpa kurmanı istiyorum. Bu odanın resmini yapacaksın – fotoğrafından *ayırt edilemeyecek* bir resim olmalı. Kolay mı oldu yoksa? Umarım değildir."

Zorlukla yutkundum. "Hayır efendim," dedim. "Kolay olmadığı kesin."

"Mükemmel!" dedi.

***

Geçenlerde, iki yıldır ilk kez New York'a gittim. Bu işi yapmam, hem de yalnız başıma yapmam, Circe Berman'ın fikriydi; hâlâ son derece sağlıklı bir adam olduğumu, hiçbir açıdan yardıma muhtaç ve âciz biri olmadığımı kendi kendime kanıtlamış olacaktım böylece. Şimdi ağustosun ortasındayız. Berman iki aydan biraz uzun bir süredir burada. Demek oluyor ki, ben bu kitabı yazmaya başlayalı iki ay olmuş!

Berman, New York kentinin benim için bir Gençlik Pınarı olabileceğine yemin etmişti, uzun yıllar önce California'dan yola çıkıp oraya ilk gittiğimde atmış olduğum adımların izini sürerek bazı anılarımı tazeleyebilirsem tabii. "Kasların sana nerdeyse o zamanki kadar esnek olduklarını söyleyecek," demişti. "Sen izin verecek olursan," demişti, "beynin tıpkı o zamanki kadar iddialı ve *heyecanlı* olabileceğini gösterecek sana."

Kulağa hoş geliyordu. Ama bilin bakalım ne diyeceğim? Berman bana bir bubi tuzağı kuruyordu.

***

Vaatleri kısa bir süre için doğru çıktı; doğruymuş yalanmış, onun da pek umurunda değildi gerçi. Onun tek derdi, malımı mülkümü gönlünün istediği gibi kurcalayabilmek için beni bir süreliğine buradan uzaklaştırmaktı.

En azından patates ambarıma tecavüz etmemiş. Ona kalsa yapmış da olabilirdi aslında, yeterince zamanı olsaydı – bir de manivelası ve baltası tabii. Bir manivela ve balta bulmak için tek yapması gereken garaja gitmekti oysa.

***

Grand Central İstasyonu'ndan başlayıp eskiden Dan Gregory'nin malikânesi olan o üç kâgir eve kadar atmış olduğum ilk adımları takip ederken, sahiden de o günkü kadar iddialı ve dinç hissettim kendimi. Orası yeniden üç müstakil eve dönüştürülmüştü, ki bunu zaten biliyordum. Babamın öldüğü sıralar, yani Birleşik Devletler'in savaşa girmesinden üç sene önce müstakilleştirilmişlerdi. Hangi savaş mı? Peleponnesos Savaşı tabii ki. Peleponnesos Savaşı'nı benden başka hatırlayan yok mu yoksa?

***

Baştan alıyorum:

Dan Gregory'nin malikânesi, Gregory'nin Marilee' yle ve Fred Jones'la birlikte Mussolini'nin büyük sosyal deneyinde rol almak üzere İtalya'ya gitmesinden az sonra, yeniden üç müstakil eve dönüştürülmüştü. Gregory ve Fred o sıralar ellili yaşlarına merdiven dayamış oldukları halde, herhangi bir rütbe ya da birlik nişanı taşımamak kaydıyla İtalyan piyade subaylarının üniformalarını kuşanıp İtalyan ordusunu bilfiil çarpışırken resmetmek için bizzat Mussolini'den izin isteyecek ve alacaklardı da.

Birleşik Devletler'in –İtalya'ya karşı ve de Almanya'ya, Japonya'ya ve birkaç ülkeye daha karşı– savaş açmasına nerdeyse tam bir sene kala öldürüleceklerdi. 1940 yılında, Aralık ayının 7'si gibi, Mısır'daki Sidi Barrani'de öldürüldüler. *Encyclopædia Britannica*'dan öğrendiğime

göre, orada yalnızca otuz bin İngiliz seksen bin İtalyan'ı alt etmiş, kırk bin İtalyan ve dört yüz silah ele geçirmişti.

Britannica, ele geçirilen silahlar derken, tabanca ve tüfekleri kastetmiyor. Muazzam büyüklükte silahlardan bahsediyor.

Evet, Gregory ile çömezi Jones gözü dönmüş birer silah delisi olduklarına göre, onların asıl katillerinin Matilda tanklar, Sten'ler, Bren'ler ve süngülü Enfield tüfekler olduğunu söyleyebiliriz.

***

Marilee neden Gregory ve Jones'la birlikte İtalya'ya gitmişti? Çünkü Gregory'ye âşıktı, Gregory de ona.

Gerisi bahane...

***

Eskiden Gregory'ye ait olan üç evden en doğudakinin şimdi Salibaar Emirliği'nin Birleşmiş Milletler Delegasyonu'na ait bir büro ve konut olduğunu, daha evvel değil, bu en son New York yolculuğum sırasında keşfettim. Elimdeki *Encyclopædia Britannica*'nın hiçbir yerinde bulamadığım Salibaar Emirliği'ni hayatımda ilk kez o zaman duymuştum. Bu isimde sadece bir çöl kasabası bulabiliyorum, nüfusu on bir bin kişi, San Ignacio'nun nüfusu kadar. Circe Berman'a göre, kendime yeni bir ansiklopedi almamın vakti gelmiş, birkaç yeni boyunbağıyla birlikte tabii.

Büyük meşe kapı ve ağır menteşeler değişmemişti ama Gorgo kapı tokmağının yerinde yeller esiyordu. Gregory onu beraberinde İtalya'ya götürmüştü ve savaştan sonra Marilee'nin Floransa'daki sarayının sokak kapısında bir kez daha görmüştüm onu.

Belki şimdi başka bir yere göç etmiştir; İtalya'nın ve benim sevgili Kontes Portomaggiore'miz uykusunda eceliyle öldü çünkü; sevgili Edith'imin de vefat ettiği hafta.

Yaşlı Rabo Karabekian için ne *unutulmaz* haftaydı o!

***

Ortadaki kâgir ev beş daireye bölünmüştü, bodrum dahil her katta bir tane. Apartmanın antresindeki posta kutuları ve kapı zilleri sayesinde öğrenmiştim bunu.

Ama bana sakın antre demeyin! Nedenini birazdan öğreneceksiniz! Her şeyin sırası var.

***

Bu ortadaki evde, Gregory'nin evine gelir gelmez hapsedildiğim misafir odası, onun hemen altındaki büyük yemek salonu, onun da altındaki araştırma kütüphanesi ve bodrumdaki resim malzemesi deposu vardı eskiden. Ama ben en çok, bir zamanlar Gregory'nin stüdyosuna dahil olan üst katı merak ediyordum. O büyük, su sızdıran tavan penceresinin hâlâ orada olup olmadığını ve eğer oradaysa sızıntının çaresine bakılıp bakılmadığını ya da altına dizilmiş kap kacağın yağmur veya kar yağdığında hâlâ John Cage müziği yapıp yapmadığını bilmek istiyordum.

Ama sorabileceğim kimse yoktu ve bunu asla öğrenemedim. Buyur bakalım sevgili okuyucu, al sana benden bir anlatı fiyaskosu. Bunu asla öğrenemedim işte.

Al sana bir tane daha. O evin batısındaki evde, posta kutularından ve zillerden açıkça anlaşıldığı üzere, alt katlarda bir tripleks, onun üstünde de bir dubleks var. İşte bu ev, Gregory'nin meskenine ait olduğu dönemde,

yatılı hizmetçilerin yaşadığı ve küçük ama sevimli bir odasının da bana ayrıldığı bölümü oluşturuyordu. Yeri gelmişken şunu da belirteyim: Fred Jones'un odasıysa, Gregory ile Marilee'nin Salibaar Emirliği'ndeki odasının tam arkasına düşüyordu.

***

Dubleks ve tripleks dairelere bölünmüş olan kâgir evden bir kadın çıktı. Yaşlı ve titrekti ama dik duruyordu ve bir zamanlar çok güzel olduğunu anlamak hiç zor değildi. Gözlerimi onunkilere kenetledim ve kafatasımın içinde bir tanışıklık ampulü yandı. Ben *onu* tanıyordum ama o *beni* tanımıyordu. Hiç tanışmamıştık çünkü. Kadın çok daha gençken, onu sinema filmlerinde görmüş olduğumun farkına vardım. Hemen ardından ismini hatırlayıverdim: Barbira Mencken'dı o, Paul Slazinger'ın eski karısı. Slazinger yıllar önce onun izini kaybetmişti ve nerede yaşadığı konusunda hiçbir fikri yoktu. Barbira hayli uzun zamandır herhangi bir filmde ya da oyunda rol almamıştı ama işte oradaydı. Greta Garbo ve Katharine Hepburn de aynı semtte yaşarlar.

Onunla konuşmadım. Konuşmalı mıydım yoksa? Ona ne demem gerekirdi peki? "Paul gayet iyi ve sana en içten dileklerini yolladı" mı? Veyahut şu nasıl? "Annen ile babanın nasıl öldüğünü anlat bana."

***

Yıllarca üyesi olduğum Century Club'da akşam yemeğimi yedim. Yeni bir metrdotel vardı. Eski metrdotel Roberto'ya ne olduğunu sordum ona. Kulübün hemen önündeki tek yönlü caddede yanlış istikamette giden bisikletli bir kuryeyle çarpışıp öldüğünü söyledi.

Çok üzüldüm, dedim ve o da bütün kalbiyle üzüntümü paylaştı.

Hiç tanıdığa rastlamadım, ki bu pek de şaşırtıcı sayılmazdı, tanıdığım herkes ölmüştü çünkü. Ama barda, yaşça benden hayli genç bir adamla ahbap oldum. Gençlere yönelik yetişkin romanları yazıyormuş, tıpkı Circe Berman gibi. Polly Madison adında bir yazar duydun mu hiç, diye sordum ona, o da bana Atlas Okyanusu diye bir yer duydun mu hiç, diye sordu.

Yemeği birlikte yedik. Karısının bir konferans için şehir dışında olduğunu söyledi. Karısı seçkin bir seksologmuş.

Kabalık etmemeye elimden geldiğince özen göstererek, seks teknikleri konusunda böylesine aydın bir kadınla sevişmenin normalde olduğundan külfetli bir yanı olup olmadığını sordum. Gözlerini tavana çevirerek, kesinlikle tam üstüne bastığımı söyledi bana. "Nerdeyse *mütemadiyen*, kendisini gerçekten sevdiğime tekrar tekrar ikna etmem gerekiyor onu," dedi.

***

Algonquin Hotel'deki odamda pornografik televizyon programları seyrederek olaysız bir gece geçirdim. Hem seyrediyor hem seyretmiyordum aslında.

Ertesi gün öğleden sonraki treni yakalayıp geri dönmeyi planlamıştım ama kahvaltıda Doğu Hampton'dan tanıdığım Floyd Pomerantz'la karşılaştım. O da günün ilerleyen saatlerinde Cadillac limuziniyle eve dönmek niyetindeydi. Beni de götürmeyi teklif edince bayıla bayıla kabul ettim.

Bu ulaşım şekli nasıl da keyifli bir şeymiş meğer! Cadillac ana rahminden de rahattı. Twentieth Century Limited, daha önce de söylediğim gibi, gerçekten de ana rahmi

gibiydi; tren hiç durmadan yol alırken dışarıdan kaynağı belirsiz bir sürü gürültü patırtı gelirdi. Ama o Cadillac *tabut* gibiydi. Pomerantz ve ben orada iki *ölüydük* adeta. Rahimde bebek olmak ne kelime. Tabut sıcacık, yumuşacıktı. Gangsterlere layık, tek kişilik, ferah bir tabutun içinde iki kişiydik. Şartlar elverdiği sürece herkes bir başkasıyla birlikte gömülmeli, o kişi her kim olursa olsun.

***

Pomerantz hayatının parçalarını toplayıp tekrar bir araya getirmeye çalışmaktan bahsetti biraz. Pomerantz, Circe Berman'la yaşıt, yani kırk üç yaşında. Üç ay önce, büyük bir televizyon şirketinin başkanlığından istifa etmesi için on bir milyon dolar vermişler ona. "Daha çok vaktim var, ömrümün çoğunu henüz yaşamadım bile," dedi.

"Evet," dedim. "Herhalde öyledir."

"Sence hâlâ bir ressam olmama yetecek kadar vaktim var mı?" diye sordu.

"Hiçbir şey için geç değildir," dedim.

***

Pomerantz'ın, daha önce de Paul Slazinger'a, hâlâ bir yazar olmasına yetecek kadar vakti olup olmadığını sorduğunu biliyordum. İnsanların şirkette başına gelenleri onun ağzından dinlemeyi ilginç bulacaklarını düşünüyordu.

Slazinger sonradan, Pomerantz gibi insanları –buralar da Pomerantz gibilerinden geçilmez hani– ekonomiden zaten haddinden fazlasını kopartmış olduklarına ikna etmenin bir yolu olması gerektiğini söylemişti. Arbitrajcıların, muhalif devir uzmanlarının, yatırım sermayecilerinin,

yatırım bankerlerinin, tokalaşan altın ellerin ve platin paraşütçülerin özel hücrelere yerleştirilmiş büstleriyle ve ne kısa zamanda kaç milyon doları yasal yollarla çalmış olduklarını gösteren, taş kesilmiş istatistikleriyle, burada bir Para Panteonu kurmamızı önermişti.

Benim de o Para Panteonu'nda yer almayı hak edip etmediğimi sormuştum Slazinger'a. Biraz düşündükten sonra, benim de bir çeşit panteona ait olduğuma ama bütün paramı açgözlülükten ziyade kazalar neticesinde elde ettiğime karar kılmıştı.

"Sen *Aptal Şansı* Panteonu'na aitsin," demişti. Onun da Las Vegas'ta ya da Atlantic City'de kurulması gerektiğini düşünüyordu ama sonradan fikrini değiştirdi. "Klondike'ta[1] olmalı sanırım," dedi. "Aptal Şansı Panteonu'nda Rabo Karabekian'ın büstünü görmek isteyenler, köpeklerin çektiği kızaklarla ya da kar ayakkabılarıyla gelmek zorunda kalmalı."

Karımın bana Cincinnati Bengals'dan bir hisse bırakmış olmasını ve benim bunu hiç iplememi *kaldıramıyor*. Ateşli bir futbol tiryakisidir o.

1. Kanada'nın kuzeybatısında, Klondike Irmağı'nı çevreleyen bölge. 1896 yılında ırmağın bazı kollarında altın bulunması üzerine, binlerce kişi zengin olma hayaliyle bölgeye akın etmiş ancak altın madeninin on beş sene içinde tükenmeye yüz tutmasından sonra vadinin nüfusu büyük ölçüde azalmıştır. (Ç.N.)

14

Floyd Pomerantz'ın şoförü beni evimin önüne kadar bıraktı. Konforlu tabutumuzdan Kont Dracula gibi inerken, batmakta olan güneş gözlerimi kamaştırdı. Evimin sokak kapısını el yordamıyla buldum ve içeri girdim.

Orada görmeyi beklemekte sonuna kadar haklı olduğum antreden bahsedeceğim şimdi size. Duvarlarının istiridye beyazına boyalı olması gerekiyordu, bodrum katındakiler ve hizmetkâr dairesindekiler hariç, evin tüm duvarlarının her bir metrekaresi gibi. Terry Kitchen'ın "Gizli Pencere"si, adeta cennete açılırcasına yükseliyor olmalıydı önümde. Sol tarafımda bir Matisse olmalıydı, kollarında siyah bir kedi tutan ve sarı güllerle kaplı bir tuğla duvarın önünde dikilen bir kadının resmi. Sevgili Edith onu herhangi bir müşteri gibi parasını ödeyerek bir galeriden satın almış ve ellinci evlilik yıldönümümüzde bana hediye etmişti. Sağ tarafımda ise, Terry Kitchen'ın kendi resimlerinden biri karşılığında Philip Guston'dan aldığı ve üstü açılıp kapanabilen, bebek boku rengindeki Buick Roadmaster'ına yeni bir vites kutusu satın aldığım için bana verdiği bir Hans Hofmann olması gerekiyordu.

***

Antre hakkında daha fazla bilgilenmeyi arzu edenlerin, bir yerlerden *Architect&Decorator* dergisinin Şubat 1981 sayısını bulmaları yeterli olacaktır. Antre kapakta yer alır. O zamanlar her iki tarafına da dizi dizi gülhatmiler ekilmiş olan kaldırımdan çekilen bu resim, antreyi açık kalmış sokak kapısından görüntüler. Evi bir bütün olarak ele alan başmakale, bu Victoria tarzı yapının modern sanatı barındıracak şekilde yeniden dekore edilişini bir başyapıt olarak nitelendirir. Antre içinse şöyle der: "Karabekian'ların giriş holü, küçük bir müzenin kalıcı modern sanat koleksiyonunun çekirdeği yerine geçebilecek olan şeyi tek başına içerir; kendi çapında yeterince olağanüstüdür ama aslında, ötedeki o yüksek tavanlı, bembeyaz duvarlı odalarda bekleyen hazine değerindeki eserlerden oluşan inanılmaz resim ziyafetinden önceki basit bir *ordövrdür* sadece."

Peki eski ile yeninin bu mutlu evliliğinin arkasındaki cevher ben miydim, muhterem Rabo Karabekian mıydı acaba? Hayır. Sevgili Edith'ti. Koleksiyonumu saklı durduğu yerden çıkarıp gözler önüne sermek tamamen onun fikriydi. Bu ev Taft ailesinin evladiyeliğiydi ne de olsa, Edith'in yaz aylarını burada geçirdiği mutlu çocukluğunun yanı sıra, gayet güzel geçen ilk evliliğinin de anılarıyla doluydu. Patates ambarından çıkıp eve taşındığım zaman, bu kadar eski moda şeylerle çevrili olmaktan rahatsızlık duyup duymadığımı sormuştu bana. Canı yürekten ve dürüstçe, bu yeri olduğu gibi sevdiğimi ve benim için tek bir şeyi bile değiştirmesi gerekmediğini söylemiştim.

Yani vebali boynuna, müteahhitleri çağırıp bütün duvar kâğıtlarını altlarından inşaat sıvası çıkana dek kazıtan da, avizeleri indirtip yerlerine spot ışıkları taktıran da, meşe tahtasından yapılmış süpürgelikleri, doğramaları, pencere çerçevelerini, kapıları ve duvarları tek renge –istiridye beyazına– boyatan da *Edith*'in kendisi olmuştu!

İşi bittiğinde, yaklaşık yirmi yaş gençleşmiş görünüyordu. Bir mekânı yeni baştan yaratıp dekore etmek konusunda ne büyük bir yeteneğe sahip olduğunu hiç anlayamadan az kalsın bu dünyadan göçüp gideceğini söyledi. Deposunda kim bilir kaç yıldır koleksiyonumu sakladığım Evim Evim Güzel Evim Nakliyat ve Depolama Servisi'ni aramamı söyledi sonra. "Onları gün ışığına çıkarırlarken, söyle de şöyle seslensinler o muhteşem resimlerine: '*Eve* gidiyorsunuz, *eve!*'"

***

O New York seyahati dönüşü evimin antresine girdiğim zaman, şerefim üstüne yemin ederim, öyle korkunç bir manzarayla kuşatıldım ki, orada baltayla adam doğranmış sandım. Şaka etmiyorum! Ortalık kan revan içindeymiş gibi geldi bana! Gerçekte neye bakmakta olduğumu idrak etmem herhalde bir dakikamı filan almıştır: bebek boku rengindeki süpürgeliklerden, doğramalardan ve kapılardan oluşan kapkara bir alanla tezat oluşturan, lahana büyüklüğünde kırmızı güllerle bezeli bir duvar kâğıdı, salıncağa binmiş küçük kızları resmeden altı tane taşbaskı, menekşe rengi kilimler ve herhalde beni bu afete getirmiş olan limuzin kadar ağır, altın yaldızlı çerçeveler.

Bağırdım mı? Dediklerine göre bağırmışım. Ne diye bağırmışım? Ne diye bağırdığımı sonradan bana söylemeleri gerekecekti. Ne dediğimi onlar işitmişti çünkü, ben değil. Oraya ilk varanlar, yani aşçı ile kızı, koşa koşa yanıma geldiklerinde, dediklerine göre bağıra çağıra şunu tekrarlıyormuşum: "Yanlış eve geldim! Yanlış eve geldim!"

Şimdi sıkı durun: Benim eve gelişim, bütün gün dört gözle bekleyedurdukları bir sürpriz partiymiş meğer. Her zaman son derece eli açık davrandığım bu in-

sanların şimdi benim için tek yapabildikleri, yoğun ıstırabım karşısında kahkahalarını zapt etmekten ibaretti!

Bak sen şu dünyanın işine!

***

Aşçıya şöyle dediğimde, ağzımdan çıkanları kendi kulağım da duyuyordu artık: "Kim yaptı bunu?"

"Bayan Berman," dedi aşçı. Sanki neye bozulduğumu tahmin edemezmiş gibi davranıyordu.

"Bunu yapmasına nasıl izin verebildin?" diye sordum.

"Ben sadece aşçıyım," dedi kadın.

"Aynı zamanda *dostum* da olduğunu umuyordum," dedim.

"Sen ne dersen de," dedi. Doğrusunu söylemek gerekirse, onunla hiç yakınlaşmamıştık. "Ben evin bu halini çok sevdim," dedi.

"Sahi mi söylüyorsun?" dedim.

"Eskisinden daha güzel," dedi.

Bunun üzerine kızına döndüm. "Sen de mi eskisinden güzel olduğunu düşünüyorsun?"

"Evet," dedi kız.

"Eh..." dedim. "İşte bu harika! Ben evden dışarı adımımı atar atmaz, Bayan Berman boyacıları ve duvar kâğıdı ustalarını buraya çağırdı demek, öyle mi?"

Hayır anlamında başlarını salladılar. Bayan Berman'ın her şeyi tek başına yaptığını, doktor kocasıyla da adamın muayenehanesini duvar kâğıdıyla kaplarken tanışmış olduğunu söylediler. Kadın eskiden profesyonel bir duvar kâğıdı ustasıymış! Hadi bakalım, buna ne demeli?

"Muayenehaneden sonra," dedi Celeste, "evinin duvarlarını da ona kaplatmış adam."

"*Kendisini* de kâğıtla kaplamadığı için şanslıymış!" dedim.

Sonra Celeste dedi ki, "Bandını düşürdüğünün farkında mısın?"

"Neyimi?" diye sordum.

"Göz bandını," dedi kız. "Yere düşmüş, sen de üstüne basıyorsun."

Doğru söylüyordu! Kendimi öyle dağıtmıştım ki, bağırıp çağırırken, saçımı başımı yolduğum sırada belki, bandı kafamdan sıyırıvermiştim. Ve şimdi, Edith'e bile asla göstermediğim yara izimi görüyorlardı. İlk karım yaramı hiç kuşkusuz bol bol görmüştü ama Fort Benjamin Harrison'daki ordu hastanesinde hemşiremdi o. Bir plastik cerrah savaştan sonra o hastanede yaramı biraz derleyip toplamaya çalışmıştı. Onu bir takma göz taşıyabilecek hale getirmek için daha birçok kere ameliyat etmesi gerekecekti, ben de ameliyata girmektense göz bandı takmayı tercih ettim.

Ve o göz bandı yerdeydi şimdi!

***

En mahrem çirkinliğim, aşçıyla kızının gözleri önüne serilmişti! Ve şimdi Paul Slazinger da onu görmek için tam vaktinde yetişip antreye gelmişti.

Hepsi de gördükleri şey karşısında gayet soğukkanlı davrandılar. Ne dehşetle irkildiler ne de tiksinerek çığlık attılar. Sanki gözümde bant olsun ya da olmasın, her zaman aynı görünüyormuşum gibi.

Bandımı yerine taktıktan sonra Slazinger'a şöyle dedim: "Bütün bunlar olurken sen de burada mıydın?"

"Tabii ki," dedi. "İki elim kanda olsa bunu kaçırmazdım."

"Bunun benim için ne demek olacağını bilmiyor muydun?" diye sordum.

"Zaten o yüzden iki elim kanda olsa kaçırmazdım," dedi.

"Anlamakta zorluk çekiyorum," dedim. "Durup dururken sanki hepiniz bana düşman kesilmişsiniz."

"Şu ikisini bilmem ama," dedi Slazinger, "ben hiç şüphesiz senin düşmanınım. Onun Polly Madison olduğunu bana neden söylemedin?"

"Nasıl öğrendin?" diye sordum.

"Kendisi söyledi," dedi. "Onun burada ne yapmakta olduğunu görünce, yapma, diye yalvardım ona; çünkü senin kahrından ölebileceğini düşünmüştüm. Ama o bunun seni on yaş gençleştireceğini söyledi.

Bu gerçekten de bir hayat memat meselesi olabilir, diye düşündüm," diye devam etti. "İş başa düştü, derhal bir şeyler yapmalı, dedim." Sırası gelmişken; bu adam Okinava'da, Japonlar tarafından atılan pimi çekilmiş bir el bombasının üstüne yatmak suretiyle arkadaşlarını koruduğu için bir Gümüş Yıldız kazanmıştı.

"Elimden geldiğince çok sayıda duvar kâğıdı rulosu topladım," dedi. "Mutfağa kaçtım ve onları derin dondurucuya sakladım. Dostluk istiyorsan, al sana dostluk."

"Tanrı senden razı olsun!" diye bağırdım.

"Evet ya, senin de belanı versin," dedi. "Berman peşimden geldi ve duvar kâğıtlarına ne yaptığımı öğrenmek istedi. Ona manyak cadı, dedim, o da bana beleşçi, dedi, 'Amerikan edebiyatının tükürük dolu düdüğü,' dedi. 'Sen kim oluyorsun da edebiyattan bahsediyorsun?' diye sordum. O da söyledi bana."

Berman, Slazinger'a aynen şöyle demişti: "Benim romanlarım yalnızca Birleşik Devletler'de geçen sene yedi milyon sattı. Biz burada konuşurken, romanlarımdan ikisi iki önemli sinema filmine uyarlanıyor ve geçen sene sinemaya aktarılanlardan biri de En İyi Görsel Yönetim, En İyi Yardımcı Kadın Oyuncu ve En İyi Film Müziği Oscar'larını kazandı. Karşında edebiyat âleminin Ortasıklet Dünya Şampiyonu Polly Madison var, seni ya-

zar müsveddesi! Duvar kâğıtlarımı geri ver bana, yoksa kollarını kırarım senin!"

***

"Bunca zamandır kendimi aptal durumuna düşürmeme nasıl izin verebildin, Rabo..." dedi Slazinger. "Yazın tekniklerinin girdisi çıktısı hakkında ona tüyo verip duruyordum."

"Münasip bir zamanı kolluyordum," dedim.

"Ama çok geç kaldın, orospu çocuğu," dedi.

"Nasılsa farklı kulvarlarda koşuyorsunuz," dedim.

"Bu doğru," dedi. "O benden daha zengin ve benden daha iyi."

"Senden iyi olmadığı kesin," dedim.

"O kadın bir canavar," dedi. "Ama kitapları olağanüstü! Yeni Richard Wagner o, dünyanın gelmiş geçmiş en müthiş insanlarından biri."

"Onun kitaplarını nereden biliyorsun?" diye sordum.

"Celeste'te hepsi var, ben de ondan alıp okudum," dedi. "Kaderin cilvesine bak. Bütün yaz ağzımın suyu aka aka onun kitaplarını okurken, kim olduğunu bilmeden ona gerzek muamelesi yapıyormuşum meğer."

Velhasıl, bu yazı *o* böyle değerlendirmiş oldu: bütün Polly Madison kitaplarını okuyarak!

***

"Onun kim olduğunu ve senin bunu benden nasıl sakladığını öğrendikten sonra," dedi, "antreyi yenilemek konusundaki hevesim onunkini bile aştı. Eğer seni gerçekten mutlu etmek istiyorsa evin bütün ahşap kısımlarını bebek boku rengine boyaması gerektiğini söyledim."

Hemen herkesin "bebek boku kahverengisi" dediği o rengin bende en az iki mutsuz anısı olduğunu biliyordu.

San Ignacio'da bile, ben çocukken herkes o renge "bebek boku kahverengisi" derdi.

Başımdan geçen olaylardan ilki, yıllar evvel Brooks Brothers'ın önünde meydana gelmişti. Oradan, üstümde gayet hoş durduğunu düşündüğüm yazlık bir takım elbise satın almıştım. Takımı küçük değişikliklerle bedenime uygun hale getirmişlerdi, ben de onu eve üstümde götürmeye karar vermiştim. O zamanlar Dorothy'yle evliydim ve hâlâ şehirde yaşıyor, ikimiz de hâlâ benim bir işadamı olmam doğrultusunda planlar yapıyorduk. Dışarıya adımımı atar atmaz, iki polis memuru tarafından yakalanıp uzun uzun sorguya çekildim. Kafasına naylon kadın çorabı geçirmiş bir adamın az önce caddenin sonundaki bankayı soymuş olduğunu izah edip özür dileyerek serbest bıraktılar beni sonra. "Herkes bize onun hakkında yalnızca bir tek şey söyleyebiliyor," demişti polislerden biri, "o da adamın üstünde bebek boku renginde bir elbise olduğu."

Bu renkle ilgili öbür mutsuz hatıram, Terry Kitchen'la alakalı. Terry ile benim ve tayfamızdan birkaç kişinin daha, ucuz mülklerin ve patates ambarlarının cazibesine kapılıp buraya taşınmamızdan sonra, Terry akşamüstü içkilerini yerli işçilere mahsus kulüp barlarında içmeye başlamıştı. Yale Hukuk Fakültesi'nden mezun, Yüksek Mahkeme Yargıcı John Harlan'ın kâtipliğini yapmış ve Seksen İkinci Hava Tümeni'nde binbaşı olarak görev almış bir adamdı Terry. Onu büyük ölçüde desteklemekle kalmıyordum: Araba kullanamayacak kadar sarhoş olduğu zaman telefon ettiği ya da bardan birine arattırdığı kişi de ben oluyordum.

Belki Winslow Homer hariç, Hamptons'ın gelmiş geçmiş en önemli ressamı sayılan Kitchen, onu hâlâ hatırlayan tek tük kişi tarafından kasaba barlarında işte böyle anılır: "Üstü açılıp kapanabilen, bebek boku renginde bir arabası olan adam."

15

"Bayan Berman şu anda nerede?" diye sordum.

"Yukarıda; önemli bir randevuya hazırlanıyor," dedi Celeste. "Çok güzel oldu. Gözlerine inanamayacaksın."

"Randevu mu?" dedim. Burada yaşamaya başlayalı beri, biriyle çıktığını hiç görmemiştim. "Kiminle randevusu olabilir ki?"

"Plajda bir psikiyatrla tanışmış," dedi aşçı.

"Adamın bir Ferrari'si var," dedi kızı. "Berman kâğıtları yapıştırırken düşmesin diye merdiveni tutmuştu adam. Onu Southampton'a, Jackie Kennedy için verilen büyük bir yemekli davete götürüyor. Ondan sonra da Sag Harbor'da dans etmeye gidecekler."

Kız lafını bitirir bitirmez Bayan Berman antreye girdi; dünyanın en güzel motorbotu olan Fransız yolcu gemisi Normandie kadar asude ve görkemli.

***

Savaştan önce bir reklam ajansında kiralık ressam olarak çalışırken, bir seyahat posteri için Normandie'nin resmini yapmıştım. 9 Şubat 1942'de asker olarak Kuzey Afrika'ya doğru gemiyle yola çıkmak üzereyken de, bana mektup yazması için Sam Wu'ya adresimi verdiğim sıra-

da, New York Limanı üstündeki gökyüzü kalın bir duman tabakasıyla kaplıydı.

Neden mi?

Bir okyanus gemisini askerî nakliye gemisine çevirmekte olan işçiler, dünyanın en güzel motorbotunun göbeğinde kontrolden çıkmış bir yangın başlatmışlardı. Ruhu huzur içinde yatsın, Normandie idi o geminin adı.

***

"Bu yaptığına düpedüz zorbalık derler," dedim Bayan Berman'a.

Gülümsedi. "Nasılım?" diye sordu. Karşı konulmaz biçimde erotik görünüyordu; yüksek topuklu lame dans ayakkabılarının üstünde salına salına yürürken, bedeninin baştan çıkarıcı kıvrımları abartılı bir kıvraklıkla bir o yana bir bu yana savruluyordu. Vücudunu sımsıkı saran tuvaletinin derin dekoltesi, enfes kürelerini utanmazca gözler önüne seriyordu. Amma seksi bir kaltak olabiliyormuş meğer!

"Senin nasıl olduğun kimin umurunda!" dedim.

"Birinin umurunda olacak," dedi.

"Bu antreye ne yaptın sen böyle?" dedim. "Benim seninle asıl konuşmak istediğim bu; kıyafetinin filan canı cehenneme!"

"Elini çabuk tut o zaman," dedi. "Flörtüm her an gelebilir."

"Pekâlâ," dedim. "Bu yaptığın şeyle sanat tarihine affı mümkün olmayan bir hakarette bulunmakla kalmadın, *karımın* da mezarında kemiklerini sızlatmış oldun! Bu antrenin yaratıcısının ben değil, o olduğunu gayet iyi biliyordun. Deliliğe karşı aklıselimden, vandallığa karşı edepten, kudurmuşluğa karşı dostluktan bahsetmeyi sürdürebilirdim. Ama sen, Bayan Berman, şu şehvet düş-

künü ruh doktorunun Ferrari'siyle her an çıkıp gelebileceği gerekçesiyle benim kendimi ifade etme üslubumu süratle ve anlaşılabilirlikle sınırlamış olduğun için, şu duyacağınla yetinmek zorundasın: Defol git buradan ve bir daha asla geri gelme!"

"Caz yapma bana," dedi Berman.

"'Caz yapma,' öyle mi?" diye tekrarladım, ona tepeden bakarak. "Polly Madison kitaplarının yazarından beklenebilecek en entelektüel konuşma düzeyi bu olsa gerek."

"O kitaplardan birini de *sen* alıp okusan bir yanın eksilmez," dedi. "Günümüz yaşamından bahsediyor onlar." Slazinger'ı işaret etti. "Sen ve şu eski dostun Büyük Buhran'ın ve İkinci Dünya Savaşı'nın ötesine geçememişsiniz."

Daha önce hiç kolunda görmediğim, elmas ve yakutlarla süslü altın bir saat takmıştı. Saat yere düştü.

Aşçının kızı gülünce, mağrur bir edayla neyi komik bulduğunu sordum ona.

"Bugün herkes bir şeylerini düşürüyor," dedi kız.

Bunun üzerine Circe, saatini yerden alırken, başka kimin bir şeyini düşürdüğünü sordu. Celeste benim göz bandımdan bahsetti ona.

Slazinger göz bandımın altındakiyle dalgasını geçmek için bunu fırsat bildi. "Ah, o yara izini görmeliydin," dedi. "Nasıl *korkunçtu* anlatamam! Hayatım boyunca hiç o kadar iğrenç bir çirkinlik görmemiştim."

Başka birinin bana böyle bir şey demesine asla tahammül edemezdim ama ona sesimi çıkartmamak zorundaydım. Göğüs kemiğinden kasıklarına kadar uzanan ve Mississippi Vadisi haritasını andıran geniş bir yara izi vardı vücudunda, el bombasının üstüne boylu boyunca yattığı zaman aldığı yaranın izi.

***

Meme başlarından sadece biri kalmıştı geriye. Bir keresinde bana bir bilmece sormuştu. "Üç tane gözü, üç tane meme başı, iki tane de göt deliği olan şey nedir?"

"Bilemedim," demiştim.

Cevabı o vermişti. "Paul Slazinger ile Rabo Karabekian."

***

O gün antrede şöyle dedi bana: "Sen bandını gözünden düşürene dek, senin ne *fodul* bir adam olduğuna dair hiçbir fikrim yoktu. O şeyin altında öyle aman aman bir şey yokmuş meğer."

"Şimdi öğrendiğine göre," dedim, "sen de Polly Madison da, ikiniz birden buradan defolup gider ve asla geri dönmezsiniz umarım. Benim misafirperverliğimden nasıl da istifade ettiniz!"

"Ben üstüme düşeni ödedim," dedi Bayan Berman. Doğru söylüyordu. Daha en başından itibaren, aşçının parasını ve yiyecek içecek masraflarını karşılamakta ısrar etmişti.

"Paranın yanı sıra daha pek çok konuda," diye devam etti, "hayatın boyunca asla ödeyemeyeceğin kadar çok şey borçlusun bana. Ben gittikten sonra sırf bu antreyle bile sana ne büyük iyilik etmiş olduğumu anlayacaksın."

"İyilik mi? *İyilik* mi dedin?" diyerek güldüm. "Sanattan bir nebze olsun anlayan herkes için bu resimlerin ne manaya geldiğini biliyor musun sen? Sanatın *inkârı* onlar! Sadece nötr olsalar yine iyi. Hiçbir zekânın ya da hünerin içine düşmekten kaçamayacağı karadelikler oluşturuyorlar. Daha da beteri, onlara bir göz atma talihsizliğine uğramış herkesin haysiyetini de kendine olan saygısını da iki paralık ediyorlar."

"Küçük birkaç resim bu kadar çok şey becerebiliyorsa helal olsun doğrusu," dedi, bir yandan da saati koluna takıp klipsini beyhude yere kapatmaya uğraşıyordu.

"Çalışıyor mu bari?" diye sordum.

"Yıllardır çalışmadı," dedi.

"Neden takıyorsun o halde?" dedim.

"Mümkün olduğunca güzel görünmek için," dedi. "Ama şimdi kopçası bozulmuş." Saati bana uzatıp, annemin soykırım esnasında bulduğu mücevherler sayesinde zengin oluşu hakkındaki hikâyemi anıştırdı. "Al! Senin olsun. Kendine bir bilet alıp daha mutlu olacağın bir yere gidersin; Büyük Buhran ya da İkinci Dünya Savaşı'na mesela."

Hediyeyi elimin tersiyle ittim.

"Ben buraya gelmeden evvel olduğun şeye geri dönmeye ne dersin?" dedi. "Gerçi oraya gitmek için bilete ihtiyacın yok. Çok geçmeden orada olacaksın nasılsa, ben buradan taşınır taşınmaz."

"Haziranda halimden gayet memnundum," dedim. "Sonra sen çıktın ortaya."

"Evet," dedi. "Sen de şimdi olduğundan yedi kilo zayıf, on ton solgun ve bin kat keyifsizdin. Hijyen konusunda da öyle dikkatsizdin ki nerdeyse yemek davetini reddedecektim. Cüzam kapmaktan korkmuştum."

"*Çok* naziksin," dedim.

"Seni hayata döndürdüm," dedi. "Sen benim Lazarus'umsun. İsa'nın Lazarus için tek yaptığı onu hayata döndürmek olmuştu. Bense seni hayata döndürmekle kalmadım; otobiyografini yazmaya başlamanı da sağladım."

"Bu da o büyük şakalarından biriydi herhalde," dedim.

"Ne gibi bir şaka?" diye sordu.

"Bu antre gibi," dedim.

"Bu resimler seninkilerden iki kat daha ciddi, şayet onlara biraz şans tanıyacak olursan tabii," dedi.

***

"Onları Baltimore'dan mı getirttin?" diye sordum.

"Hayır," dedi. "Geçen hafta Bridgehampton'da bir antika sergisinde başka bir koleksiyoncuya rastladım, onları bana o sattı. Önce bu resimlerle ne yapacağımı bilemediğim için onları bodruma sakladım – tüm o Sateen Dura-Luxe'lerin arkasına."

"Umarım bu bebek boku kahverengisi boya Sateen Dura-Luxe değildir," dedim.

"Hayır," dedi. "Sateen Dura-Luxe kullanacak kadar salak değilim. Bu resimlerin hangi bakımdan önemli olduklarını söylememi ister misin?"

"Hayır," dedim.

"Ben *senin* resimlerini anlamak ve onlara saygı duymak için elimden geleni yapmıştım," dedi. "Neden sen de aynı şeyi *benimkiler* için yapmıyorsun?"

"'*Kitsch*' sözcüğünün anlamını bilir misin?" diye sordum.

"*Kitsch* adlı bir kitap yazdım ben," dedi.

"Ben okudum onu," dedi Celeste. "Erkek arkadaşı tarafından zevksiz olduğuna inandırılmaya çalışılan bir kızı anlatır, ki kız sahiden de zevksizdir; ama bu çok da önemli değildir."

"Salıncağa binmiş bu küçük kızların resimlerine ciddi sanat demezsin sen, öyle mi?" diyerek güldü Bayan Berman. "Victoria zamanında yaşayanların onlara baktıklarında düşündüklerini düşünmeyi dene bir de. Bu mutlu, masum kızlardan pek çoğunun kısa süre sonra ne kadar hasta ya da mutsuz olacaklarını düşünürdü onlar; difteri, zatürree, çiçek, düşükler, dayakçı kocalar, yoksul-

luk, dulluk, fahişelik... ölmek ve kimsesizler mezarlığına gömülmek."

Çakıl kaplı araba yolundan tekerlek fışırtıları geldi. "Gitme zamanı," dedi. "Sen belki de harbiden ciddi sanata katlanamıyorsun. Belki de bugünden itibaren arka kapıyı kullansan iyi olur."

Dedi ve gitti!

16

Psikiyatrın günbatımına doğru uzaklaşan Ferrari'sinin homurtusu henüz kaybolmamıştı ki, aşçı kendisinin de kızıyla birlikte evden ayrılacağını bildirdi. "İki hafta önceden haber vermemiz gerektiği için şimdiden söylüyorum," dedi.

Ne darbe ama! "Bu ani karara yol açan ne?" diye sordum.

"Ani filan olmadı," dedi. "Bayan Berman gelmeden önce Celeste ve ben zaten gitmek üzereydik. Burası çok *ölü* bir yerdi çünkü. O gelince ortalık hareketlendi, biz de gitmekten vazgeçtik. Ama birbirimize hep şöyle derdik: 'Bayan Berman gittiği zaman, biz de gideriz.'"

"Size gerçekten *ihtiyacım* var," dedim. "Sizi kalmaya ikna etmek için daha ne yapabilirdim?" Aslında şunu demek istiyordum: Aman Tanrı'm, zaten okyanusa nazır odalarda kalıyorlardı, Celeste'in arkadaşları bütün evi istila etmişti, bedavaya tükettikleri yemeğin ve meşrubatın haddi hesabı yoktu. Aşçı istediği arabayı istediği zaman alabiliyordu ve adeta bir film yıldızıymış gibi para ödüyordum ona.

"Adımı öğrenebilirdin," dedi.

Neler oluyordu yahu? "Nasıl yani?" dedim.

"Benden her bahsettiğinde 'aşçı' diye bahsediyor-

sun, 'aşçı' aşağı, 'aşçı' yukarı. Benim bir adım var, o da 'Allison White'," dedi.

"Hoppala!" diye itiraz ettim, gülsem mi ağlasam mı bilemeden. "Adını gayet iyi biliyorum herhalde. Her hafta çekini kim adına yazıyorum sanıyorsun. Yoksa adını yanlış mı yazmışım – ya da sosyal sigorta numaranı filan mı karıştırmışım?"

"Beni aklından bir tek o zaman geçiriyorsun," dedi. "Çekimi yazarken yani – gerçi o zaman bile beni düşündüğünü sanmam. Bayan Berman gelmeden önce, Celeste de okuldayken ve evde yalnızca ikimiz varken, her gece aynı çatının altında uyurken ve sen benim pişirdiğim yemekleri yerken..."

Lafının burasında sustu. Yeterince söylemiş olduğunu ummuştu galiba. Bunun onun için çok zor olduğunu şimdi anlıyorum.

"Evet?" dedim.

"Bu çok *aptalca*," dedi.

"Aptalca mı değil mi bilemem tabii," dedim.

Baklayı ağzından çıkarttı nihayet: "Seninle evlenmek istemiyorum!"

Aman Tanrı'm! "Kim *ister* ki?" dedim.

"Ben sadece bir insan olmak istiyorum, bir hiç değil. Madem ki bir adamla aynı çatı altında yaşamak zorundayım – *herhangi* bir adamla," dedi. Der demez düzeltti: "Herhangi bir *insanla*," dedi.

Söyledikleri, ilk karım Dorothy'nin bana söylemiş olduğu şeye ürkütücü derecede benziyordu: Ona çoğunlukla, sanki adının ne olduğunu bile umursamıyormuşum gibi, o aslında orada değilmiş gibi davrandığımı söylemişti karım. Aşçının bundan sonra söylediği şeyi de daha evvel Dorothy'den işitmiştim:

"Bence senin kadınlardan ödün kopuyor," dedi.

"Bence de," dedi Celeste.

***

"Celeste..." dedim. "Seninle aramız iyiydi, öyle değil mi?"

"Evet çünkü sen benim aptal olduğumu düşünüyorsun," dedi Celeste.

"Üstelik tehdit oluşturamayacak kadar genç," dedi annesi.

"Demek *herkes* gidiyor şimdi," dedim. "Paul Slazinger nerede?"

"Çoktan gitti bile," dedi Celeste.

***

Ben bunu hak edecek ne yapmıştım? Tek yaptığım, bir geceliğine New York'a gidip dul Berman'a antreyi yeniden dekore etmesi için vakit tanımak olmuştu! Şimdi de, ben kendimi onun mahvettiği bir hayatın ortasında bulurken, o Southampton'da Jackie Kennedy'yle gününü gün ediyordu!

"Vay başıma gelenler," dedim nihayet. "Benim ünlü resim koleksiyonumdan da nefret ediyormuşsunuz anlaşılan."

Biraz canlanır gibi oldular; çünkü galiba, erkeklerle kadınlar arasındaki ilişkiden çok daha kolay tartışılabilecek bir konuya getirmiştim lafı.

"Nefret etmiyorum," dedi aşçı – dedi *Allison White, Allison White, Allison White!* Orantılı yüz hatları, biçimli bir vücudu ve güzel kahverengi saçları olan, eli yüzü gayet düzgün bir kadın o. Sorun bende. Ben eli yüzü düzgün bir adam değilim.

"Ama benim için bir şey *ifade* etmiyorlar," diye devam etti. "Eminim eğitimsiz olmamdan kaynaklanıyor-

dur bu. Belki üniversiteye gitmiş olsaydım ne harikulade olduklarını eninde sonunda anlardım. İçlerinden sadece birini seviyordum, onu da sattın."

"Hangisiydi o?" diye sordum. Ben de biraz kendime gelir gibi olmuştum, bu kâbustan hiç olmazsa bir ganimetle çıkmayı umuyordum: resimlerimden hangisinin –ki anlaşılan satmış olduğum bir resimdi bu– *onlara* bile kendini sevdirecek kudrete sahip olduğu hakkında, bu saf insanların ağzından çıkacak bir cümle.

"İki küçük siyah çocuk ile iki küçük beyaz çocuk vardı ya, o resim," dedi.

Zihnimi zorlayıp hatırlamaya çalıştım: Hariçten gazel okuyan basit bir insan tarafından bu şekilde yanlış yorumlanabilecek bir resim olmuş muydu hiç evde? Hangisinde dört tane çocuğu andırabilecek iki siyah iki de beyaz benek vardı? Bu da bir Rothko olabilirmiş gibime geliyordu.

Ama sonra, hiçbir zaman koleksiyonumun parçası olarak görmediğim, daha ziyade basit bir andaç gibi algıladığım bir resimden bahsettiğini anlayıverdim birden. O resim Dan Gregory'den başkasına ait değildi! Bu yüzyılda da değil, bir öncekinde, bir orta batı kasabasının kenar mahallelerinde karşılaşan on yaşlarında iki beyaz ve iki siyah çocuğa ilişkin Booth Tarkington imzalı bir hikâyenin dergi illüstrasyonuydu.

Acaba beraber oyun oynayabilir miyiz, yoksa herkes kendi yoluna gitse daha mı iyi olur, diye düşündükleri apaçık anlaşılıyordu resimden.

Hikâyede, siyah çocukların çok komik isimleri vardı: "Herman" ve "Verman". Siyahileri kimsenin Dan Gregory gibi resmedemeyeceğinin söylendiğini çok duymuştum ama Gregory o resimleri tamamen fotoğraflardan yapardı. Evine asla bir siyahi sokmayacağı, bana ilk söylediği şeylerden biri olmuştu.

Bence bu müthiş bir şeydi. Kısa bir süre için, onun

ağzından çıkan her şeyi müthiş buldum. O ne ise ben de o olacaktım ve ne yazık ki pek çok yönden *oldum* da.

***

İki siyah çocuk ile iki beyaz çocuğun resmini, Teksas'ın Lubbock kentinden bir emlak ve sigorta milyonerine sattım. Dediğine göre, dünyanın en büyük Dan Gregory resimleri koleksiyonuna sahipti adam. Bildiğim kadarıyla, böyle bir koleksiyonu olan *tek* kişiydi ve koleksiyonu için büyük bir özel müze açmıştı.

Eskiden Gregory'nin çırağı olduğumu her nasılsa keşfetmiş ve ustamın yapıtları arasından başkasına vermeye kıyabileceklerim olup olmadığını sormak için beni aramıştı. Elimde sadece o resim vardı ve yıllardır yüzüne bile bakmamıştım çünkü buradaki bir sürü misafir odasından birinin banyosunda asılıydı, benim de o odalarda hiç işim olmazdı.

"Dişe dokunur bir mesajı olan tek resmi sattın sen," dedi Allison White. "Ben hep ona bakar ve akabinde neler olacağını tahmin etmeye çalışırdım."

***

Ha, unutmadan: Allison White, Celeste'le birlikte yukarıya çıkıp paha biçilmez bir okyanus manzarasına nazır olan dairelerine gitmeden evvel, bana son bir şey daha söyledi: "Şimdi ayağının altından çekileceğiz," dedi, "ve patates ambarında ne olduğunu asla öğrenmesek de gam yemeyiz."

***

İşte böylece alt katta yapayalnız kaldım. Yukarı çık-

maya korkuyordum. Evde olmayı artık hiç istemiyor ve oradan taşınıp, ilk kocası öldükten sonra Edith için ne idiysem yine o olmayı ciddi ciddi düşünüyordum: patates ambarında yaşayan, yarı evcil, yaşlı bir rakun.

Dışarı çıkıp saatlerce plajda yürüdüm; hiçbir şeyi kafaya takmadığım, dertsiz tasasız münzevilik günlerimi yeniden yaşayarak ta Sagaponack'a kadar gidip geldim.

Mutfak masasında, aşçıdan, yani *Allison White*'tan, akşam yemeğimin fırında olduğunu bildiren bir not buldum. Oturup yedim. İştahım her zaman yerindedir. Biriki tek atıp biraz müzik dinledim. Sekiz yıl süren profesyonel askerlik hayatımda öğrendiğim ve sivil hayatta da çok işime yarayan bir şey vardı: haberler ne kadar kötü olursa olsun, hemen her yerde kıvrılıp uyuyabilmek.

Sabahın ikisinde, birinin ensemi *usul usul* ovduğunu hissederek uyandım. Circe Berman'dı o biri.

"Herkes gidiyor," dedim. "Aşçı istifasını bildirdi. Celeste'le birlikte iki hafta sonra gitmiş olacaklar."

"Hayır, hayır," dedi. "Onlarla konuştum ben, kalıyorlar."

"Tanrı'ya şükür!" dedim. "Onlara ne dedin de caydırdın? Burada olmaktan nefret ediyorlar."

"Gitmeyeceğime söz verdim," dedi. "Ben gitmezsem onlar da kalacak. Hadi git de yatağına yat artık. Bütün geceyi burada geçirecek olursan sabahleyin her tarafın tutulmuş olur."

"Peki," dedim, uyku mahmuru.

"Anneciğin gezmeye gitmişti ama şimdi evde," dedi. "Hadi yatağına git, Bay Karabekian. Her şey yolunda artık."

"Slazinger'ı bir daha hiç göremeyeceğim," dedim.

"Görmesen ne olur sanki?" dedi. "Seni hiç sevmedi, sen de onu hiç sevmedin. Bunu bilmiyor muydun yoksa?"

17

O gece bir nevi sözleşme yaptık. Sanki bu sözleşmenin koşullarını ne zamandır görüşüyormuşuz gibi, birbirimize bir sürü şart koştuk.

Dul Berman, içyüzünü en iyi kendisinin bildiği sebeplerden dolayı, Baltimore'a dönmektense yaşamına ve kitabına burada devam etmek istiyor. Ben de gayet iyi bildiğim sebeplerden dolayı, korkarım onun gibi hayat dolu birinin beni ayakta tutmasını istiyorum.

Verdiği en büyük taviz ne oldu dersiniz? Artık patates ambarının adını ağzına almayacak.

***

Geçmişe dönecek olursak:

Dan Gregory ilk buluşmamızda bana stüdyosunun son derece realist bir resmini yapmamı emrettikten sonra, ezberlememi istediği çok önemli bir cümle olduğunu söyledi. O da şuydu: "Kral çıplak."

"Söyle de duyayım," dedi. "Birkaç defa üst üste söyle."

Ben de öyle yaptım. "Kral çıplak, kral çıplak, kral çıplak."

"Gerçekten çok güzel oldu," dedi. "En âlâsından, birinci sınıf." Beğeniyle ellerini çırptı.

Buna nasıl karşılık vermem gerekirdi? Kendimi *Harikalar Diyarı*'ndaki *Alice* gibi hissediyordum.

"Modern sanat denilen şey hakkında ne zaman herhangi biri herhangi bir iltifatta bulunacak olursa," dedi, "bunu yüksek sesle ve aynen bu inanmışlıkla söylemeni istiyorum."

"Peki," dedim.

"Üçkâğıtçıların, akıl hastalarının ve soysuzların eseridir o," dedi, "ve şimdi pek çok insanın onu ciddiye alıyor olduğu gerçeği, dünyanın çıldırmış olduğunu tüm çıplaklığıyla kanıtlıyor bana. Umarım aynı fikirdesindir."

"Tabii, tabii," dedim.

"Mussolini de aynı fikirde," dedi. "Mussolini'ye sen de benim kadar hayran mısın?"

"Evet efendim," dedim.

"Mussolini bu ülkeyi ele geçirecek olsaydı, yapacağı ilk iki iş ne olurdu biliyor musun?" dedi.

"Hayır efendim," dedim.

"Modern Sanat Müzesi'ni yakar ve *demokrasi* lafını yasaklardı. Sonra da gerçekten olduğumuz şeyi anlatacak bir sözcük icat eder, bizi gerçekte olduğumuz ve her zaman olmuş olduğumuz şeyle yüzleştirir, ardından da verimi artıracak yollar ararda. Ya işini doğru yaparsın ya da hintyağını içersin!"

Birleşik Devletler halkının gerçekte ne olduğunu düşündüğünü ona sormaya yaklaşık bir sene sonra dilim vardı. Şöyle dedi bana: "Ne yapacaklarını onlara dikte edecek, korkutucu ama adil bir 'baba' hasretiyle yanıp tutuşan şımarık çocuklardır onlar."

***

"Her şeyi gerçekte olduğu gibi çiz," dedi.

"Peki efendim," dedim.

Az ileride, puslu karanlığa gömülü bir şömine rafının üstünde duran, *clipper* tipi bir gemi maketini işaret etti. "O gemi, oğlum, Denizler Hâkimi," dedi. "Rüzgâr gücünden başka hiçbir şey kullanmadığı halde, bugünkü şileplerin çoğundan daha hızlıydı! Düşünsene!"

"Evet efendim," dedim.

"Ve bu stüdyonun senin fırçandan çıkacak olan o şahane resmine onu da eklediğinde, sen ve ben oturup onu nasıl tefsir etmiş olduğunu bir büyüteçle gözden geçireceğiz. Geminin üstündeki hiçbir ayrıntıyı kaçırmamanı istiyorum: Bana her bir parçanın adını ve işlevini tek tek söylemeni bekliyorum."

"Peki efendim," dedim.

"Pablo Picasso bunu asla yapamazdı," dedi.

"Yapamazdı efendim," dedim. Bir silah askısından, o zamanlar Birleşik Devletler piyade birliklerinin başlıca silahı olan 1906 yapımı bir Springfield tüfek aldı eline. Orada bir de Enfield vardı – İngiliz piyade birliklerinin başlıca silahı, belki Gregory'nin kendisini de öldürmüş olan türden bir silah. "Bu mükemmel ölüm makinesini de resmine kattığında," dedi, Springfield'i kastederek, "öyle gerçekçi olmasını istiyorum ki onu doldurup onunla bir hırsız vurabileyim." Namluya yakın bir noktadaki küçük parçayı işaret etti ve bana onun ne olduğunu sordu.

"Bilmiyorum efendim," dedim.

"Süngü pistonu," dedi. Her bir parçası özel bir isimle anılan tüfekten başlayarak, söz dağarcığımı üç-dört misli genişleteceğine söz verdi. Her ordu mensubunun yapması icap eden bu basit egzersizden sonra, insan vücudundaki tüm kemiklerin, sinirlerin, organların, boruların ve tellerin adlarına geçecektik – tıp fakültesine giden her öğrencinin bilmesi beklenen parçalara. Moskova'daki çıraklık döneminde, aynı şeyi kendi ustasının da ondan istemiş olduğunu söyledi.

Önce basit bir tüfek üstünde, hemen ardından da akıl almaz karmaşıklıktaki insan vücudu üzerinde yapacağım bu çalışmadan ilahî bir ders çıkaracağımı iddia etti, zira tüfeğin yok etmesi beklenen şey insan vücuduydu.

"Hangisi iyiyi, hangisi kötüyü temsil eder..." diye sordu bana, "tüfek mi iyidir, yoksa vücut dediğimiz, kanlı canlı elastik kemik torbası mı?"

Tüfeğin kötü, vücudun iyi olduğunu söyledim.

"İyi ama elimdeki tüfeğin, memleketlerini ve onurlarını kötü düşmanlara karşı savunan Amerikalılar tarafından kullanılmak üzere tasarlanmış olduğunu bilmiyor musun?" dedi.

Bunun üzerine, kimin vücudundan ve kimin tüfeğinden bahsediyor olduğumuzun çok şey fark ettireceğini, ikisinin de duruma göre iyi ya da kötü olabileceğini söyledim.

"Peki bu konuda nihai kararı kim veriyor?" diye sordu.

"Tanrı mı?" dedim.

"Yani burada, *dünya*da," dedi.

"Bilmiyorum," dedim.

"Ressamlar – ve yazar çizerler," dedi. "Şairler, oyun yazarları ve tarihçiler dahil. Neyin iyi neyin kötü olduğuna karar veren yüksek mahkemenin yargıçlarıdır onlar. Ben şimdi bu mahkemenin üyesiyim ve belki bir gün sen de oraya ait olacaksın!"

Ahlaki büyüklük sanrısı olarak buna ne buyrulur!

Aslında şimdi düşünüyorum da: Madem ki çarpıtılmış tarih dersleri bu kadar çok kan dökülmesine yol açmış, o halde belki de soyut dışavurumcu ressamların en takdire şayan yanı, böylesi bir mahkemeye hizmet etmeyi reddetmeleri olmuş.

***

Dan Gregory yaklaşık üç sene boyunca yanında kalmama izin verdi; çünkü ben köle ruhluydum ve politik tartışmalar sırasında sergilediği öfkeli ve nükteden yoksun tutum yüzünden ünlü arkadaşlarından çoğunu çevresinden uzaklaştırdığı için, onun da refakate ihtiyacı vardı. O ilk gece W.C. Fields'ın meşhur sesini döner merdivenin başından işitmiş olduğumu Gregory'ye anlattığımda, Fields'ın da Al Jolson'ın da, o gece onun içkisini içip yemeğini yemiş olan diğerlerinden herhangi birinin de, bir daha asla evine ayak basamayacaklarını söyledi.

"Bir türlü anlamıyorlar ve anlamayacaklar!" dedi.

"Haklısınız efendim," dedim.

Derken konuyu Marilee Kemp'e getirdi. Onun zaten çok sakar olduğunu, içip kafayı da bulunca ayağı kayıp merdivenden düştüğünü söyledi. Galiba o zamana kadar buna kendi de sahiden inanmıştı artık. İsteseydi onun hangi merdivenden düşmüş olduğunu kolaylıkla gösterebilirdi çünkü tam da o merdivenin tepesinde duruyordum ben. Ama göstermedi. Marilee'nin merdivenden *herhangi* bir yerde düşmüş olduğunu bilmem yeterliydi ona göre. Nerede düştüğü ne fark edecekti sanki?

Marilee'den söz etmeyi sürdürürken, bir daha onun adını hiç anmadı. Marilee'nin adı "kadınlar" olup çıktı. "Kadınlar hiçbir şey için kabahati kendilerinde aramazlar," dedi. "Kendi başlarını kendileri belaya sokmuş da olsalar, suçu üstüne atacakları birini bulana dek rahat etmezler. Doğru değil mi?"

"Doğru," dedim.

"Suçu kendinde aramanın onlar için tek bir yolu vardır: *üstüne alınmak*," dedi. "Sen aslında onlardan bahsetmiyorsundur, odada olduklarının bile farkında değilsindir ama onlar ağzından çıkan her lafı sanki kendilerine sataşılıyormuş gibi algılarlar. Hiç fark etmiş miydin?"

"Evet efendim," dedim. Sanki *sahiden de* fark etmiştim, o söyledikten sonra tabii.

"Yaptığın işi senden iyi bildiklerini kafalarına koydukları olur bazen," dedi. "Onları yanından kovmak zorunda kalırsın, yoksa her şeyi berbat edeceklerdir! Onlar kendi işlerine baksınlar, biz de kendimizinkine. Biz hiç onların işine burnumuzu sokmayız ama onlar, ellerine fırsat geçmeye görsün, her işimize burunlarını sokarlar. Sana bir nasihat vermemi ister misin?"

"Evet efendim," dedim.

"Keşke erkek olaydım, diye düşünen bir kadına hiç bulaşma," dedi. "Çünkü bu demek olur ki, hiçbir zaman bir kadından beklendiği gibi hareket etmeyecektir; o zaman sen de hem bir erkekten beklenen hareketlerle hem de bir kadından beklenen hareketlerle uğraşmak zorunda kalırsın. Ne dediğimi anladın mı?"

"Evet efendim, anladım," dedim.

Hiçbir kadının sanatta, bilimde, politikada ya da sanayide başarılı olamayacağını çünkü kadınların temel işlevinin çocuk doğurmak, erkekleri teşvik etmek ve evi çekip çevirmek olduğunu söyledi. Eğer yapabiliyorsam, ev işleri dışında herhangi bir alanda bir yerlere gelmiş on tane kadın ismi sayarak bu iddiasını sınamaya davet etti beni.

Şimdi olsa on tane isim sıralayabilirdim sanırım ama o zamanlar, ne kadar düşünsem Azize Jeanne d'Arc'tan başkası gelmiyordu aklıma.

"Jeanne d'Arc," dedim, "bir hermafroditti!"

18

Bunu hangi araya sıkıştırabilirim bilmiyorum, belki de hikâyemin neresine koysam sırıtacak. Bir soyut dışavurumculuk tarihçesinde tasavvur edilebilecek en abes dipnot olacağı kesin; ama olsun, yine de aktarayım:

New York'taki ilk akşam yemeğimi bana gönülsüzce ikram eden ve habire, "Bakalım şimdi ne olacak, bakalım şimdi ne olacak?" diye sorup duran aşçı, benim oraya varmamdan iki hafta sonra öldü. Onu bekleyen son şey bu olacakmış meğer: iki blok ötedeki Turtle Bay Chemists adlı eczanede düşüp ölmek.

Ama asıl söyleyeceğim şu: Ölü kaldırıcısı onun normal bir kadın olmadığını keşfetti, normal bir erkek de değildi üstelik. İkisinden de biraz vardı onda. O bir hermafroditti.

İşte bundan bile abes bir dipnot daha: Yerine tez elden bir başkası alınacak, Dan Gregory'nin aşçısı çamaşırhaneci Sam Wu olacaktı.

***

Benim gelişimden iki gün sonra, Marilee taburcu olup tekerlekli bir sandalyeyle eve döndü. Dan Gregory onu karşılamak için aşağıya inmedi. Evde yangın bile çık-

sa çalışmasına ara vereceğini hiç sanmam. Babamın kovboy çizmelerini yaparken ya da Terry Kitchen'ın sprey tabancasını kullanırken ya da Jackson Pollock'un yerdeki tuvale boya damlatırken olduğu gibiydi aynı: Sanat yaparken, dünyadan tamamen kopuyordu.

Savaştan sonra ben de öyle olacaktım ve bu durum ilk evliliğimin de, iyi bir baba olma yolundaki kararlılığımın da sonunu hazırlayacaktı. Savaştan sonra, sivil hayatın yolunu yordamını öğrenmekte çok zorlanmıştım ama sonra, damardan eroin almak kadar güçlü ve sorumsuz bir şey keşfettim: Devasa bir tuvale tek bir renk boya sürmeye başlayacak olursam, dünyadan tamamen kopmayı başarabiliyordum.

***

Ve Gregory'nin her gün en az on iki saat boyunca her şeyi unutup işine dalması, onun çırağı olarak benim işimi çok kolaylaştırıyordu aslında. Bana hiç iş buyurmuyor ve benim için iş icat ederek vakit kaybetmek de istemiyordu. Bana stüdyosunun resmini yapmamı söylemişti ama kendini çalışmaya bir defa kaptırmaya görsün, galiba bunu tamamen kafasından çıkarıyordu.

***

Stüdyosunun fotoğraftan zor ayırt edilebilecek bir resmini yaptım mı dersiniz? Evet, evet, yaptım.

Ama böyle bir mucizeyi gerçekleştirmeyi *deneyip denemediğim* bile benden başka kimsenin umurunda değildi. Dikkatini hak etmeyecek kadar değersizdim onun için; bir deha olmaktan, onun Beskudnikov'un gözünde olduğu gibi bir Gregorian olmaktan, bir tehdit ya da bir oğul ya da başka bir şey olmaktan öyle uzaktım ki, ak-

şam yemeği için ne hazırlayacağının kendisine söylenmesini bekleyen aşçısının yerinde de olabilirdim pekâlâ.

Ne hazırlarsan hazırla! Sığır rostosu hazırla! Bu stüdyonun resmini yap! Kimin umurunda? Brokoli hazırla!

Peki o zaman. O*na* gününü gösterecektim.

Gösterdim de.

***

Bana yapacak iş bulmak, Dan Gregory'nin gerçek asistanına, Birinci Dünya Savaşı havacısı Fred Jones'a kalmıştı. Fred bana kuryelik yaptırmaya başladı. O zamana dek kullanmakta olduğu kurye servisi bu yüzden feci bir gider kaybına uğramıştır herhalde. Fred bana bir avuç metro jetonu ve bir New York haritası verdiği zaman, ne iş olsa yapmaya fena halde ihtiyacı olan biri işinden atılmış olmalı.

Fred bana bir vazife daha verdi, Gregory'nin stüdyosundaki bütün değerli nesneleri kataloglayacaktım.

"Çalışırken Bay Gregory'yi rahatsız etmez miyim?" diye sormuştum.

Şöyle cevap vermişti bana: "Bir yandan Amerikan ulusal marşını söylerken bir yandan da onu baltayla belinden ikiye ayırsan ruhu duymaz. Gözlerinden ve ellerinden uzak dur yeter."

***

Marilee eve geldiği gün, ben üst kattaki stüdyodaydım; Dan Gregory'nin sadece bir-iki metre uzağında, onun geniş süngü koleksiyonunu bir muhasebe defterine listeliyordum. Tüfeklere yerleştirilecek olan tüm o kargı uçlarının ne ürkütücü bir büyüyle doluymuş gibi göründüğünü hâlâ hatırlıyorum. Bir tanesi sivriltilmiş bir per-

de kornişini andırıyordu. Bir diğerinin yatay kesiti üçgen şeklindeydi, böylelikle vücutta açtığı yara yeniden kapanıp kanın ve bağırsakların dışarıya akmasını engellemeyecekti. Başka bir tanesi testere dişliydi; kemiği de kolaylıkla delip geçebilmesi için sanırım. Savaş öyle dehşet verici bir şeydi ki, en nihayet, Tanrı'ya şükürler olsun, artık hiç kimsenin romantik resimlerle, kurmacayla ve tarihçelerle kandırılıp yeniden savaşa sürüklenemeyeceğini düşündüğümü hatırlayabiliyorum.

Günümüzdeyse en yakın oyuncak mağazasından küçük çocuğunuz için plastik süngülü bir makineli tüfek alabiliyorsunuz tabii.

***

Marilee'nin eve geliş sesleri aşağıdan yükselip stüdyoya doldu. Ben bile, ona o kadar çok şey borçlu olduğum halde, onu karşılamak için aşağıya inmekte acele etmedim. Galiba aşçım ve ilk karım haklıydılar: Kadınlardan oldum bittim çekinmişimdir ben; muhtemelen, Circe Berman'ın da bu sabah kahvaltıda öne sürdüğü gibi, ansızın ölüp beni yalnız bırakan annemi güvenilmez bulduğum için.

Belki sebep gerçekten de budur.

Her neyse: Marilee beni çağırtmak zorunda kaldı ve ben ona gayet resmî davrandım. Bana göndermiş olduğu resim malzemeleri yüzünden Gregory'nin onu az kalsın canından etmiş olduğunu bilmiyordum. Bunu bilseydim bile ona yine de resmî davranırdım. Taşkınlık yapmamı engelleyen sebeplerden biri de, hiç şüphe yok ki, kendimi kaba saba, güçsüz ve bakir hissediyor olmamdı. Ben ona layık değildim, tüm film yıldızlarının en güzeli olan Madeleine Carroll kadar güzeldi o.

Onun da bana karşı soğuk ve mesafeli davrandığını

söylemeliyim, belki de resmiyete resmiyetle karşılık veriyordu. Bu tavrında muhtemelen şunun da etkisi vardı: Ta batı kıyısından buralara getirtilmemi sağlamasının altında benimle fingirdemek gibi bir amacın yatmadığı konusunda, benim, Fred'in, Gregory'nin, hermafrodit aşçının, herkesin kafasında hiçbir kuşkuya yer bırakmamak istiyordu.

Ah keşke bir zaman makinesiyle oraya geri dönebilseydim. Ona ne inanılmaz bir kehanette bulunabilirdim:

"Sen ve ben İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra İtalya'nın Floransa kentinde tekrar bir araya geldiğimizde, şimdi olduğun kadar güzel ama çok daha ferasetli olacaksın. Öyle bir savaştan geçmiş olacaksın ki deme gitsin!

Sen, Fred ve Gregory, İtalya'ya taşınmış olacaksınız. Fred ile Gregory, Sidi Barrani Savaşı'nda Mısır'da öldürülecek. Mussolini'nin Oxford mezunu kültür bakanı Bruno'nun, yani İtalya'nın en büyük toprak sahiplerinden biri olan Kont Portomaggiore'nin kalbini o zamana kadar çoktan kazanmış olacaksın. Kont savaş boyunca İtalya'daki İngiliz casus örgütünün de liderliğini yapmış olacak."

***

Onu savaştan sonra sarayında ziyaret ettiğimde, Floransa belediye başkanı tarafından kendisine verilmiş bir tabloyu göstermişti bana. Merhum kocasının savaşın sonlarına doğru faşistlere ait bir idam mangasının önünde ölüşünü resmediyordu tablo.

Eskiden Dan Gregory'nin yaptığı, benim de o gün bugündür elimden gelen türden, grafik bir *kitsch* örneğiydi.

***

1933 yılında Büyük Buhran sürüp giderken Marilee'nin dünyadaki yerini nasıl algıladığını, Henrik Ibsen' in *Bir Bebek Evi* adlı oyunu üzerine yaptığımız bir konuşma sırasında sezinler gibi oldum. Bu oyunun yeni bir baskısı piyasaya çıkmıştı ve kitapta Dan Gregory'nin illüstrasyonları vardı. Kitabı ikimiz de okumuş, sonra da oturup tartışmıştık.

Gregory'nin en vurucu illüstrasyonu oyunun en sonunda yer alıyordu. Baş karakter Nora'yı, güçlü bir anne ve eş olabilmek için önce dışarıdaki gerçek dünyada kendi kimliğini keşfetmesi gerektiğini açıkladıktan sonra, orta sınıftan kocasını, çocuklarını ve hizmetçilerini arkasında bırakıp konforlu evinin sokak kapısından dışarı çıkarken resmetmişti.

***

Bu, oyunun *sonudur* tabii. Nora bir çocuk kadar cahil ve çaresiz olduğu için onu ezenlere artık izin vermeyecektir.

Derken Marilee bana şöyle dedi: "Bana sorarsan oyun burada *başlıyor* aslında. Onun hayatta kalmayı nasıl başardığını asla öğrenemiyoruz. O zamanlar bir kadın kendine ne tür bir iş bulabilirdi? Nora'nın hiçbir becerisi ya da eğitimi yoktu. Yiyecek alacak parası, kalacak bir yeri bile yoktu."

***

Marilee'nin durumu da bundan hiç farklı değildi tabii. Gregory'nin son derece konforlu konutunun kapısı ardında, açlık ve aşağılanmadan başka onu bekleyen hiçbir şey yoktu, Gregory ona ne kadar kötü davranıyor olursa olsun.

Bundan birkaç gün sonra, problemi çözdüğünü söyledi bana. "Oyunun sonu *yalan*!" dedi, kendinden gurur duyarak. "Ibsen o sonu sırf izleyiciler evlerine *mutlu* gidebilsinler diye çarpıtmış. Gerçekte ne olduğunu anlatmaya, oyunun her sahnesinde er geç *mutlaka* olacağı söylenen şeyi dile getirmeye cesareti yokmuş çünkü."

"Neyin *mutlaka* olması gerekiyor?" diye sordum.

"Nora'nın *intihar* etmesi gerekiyor," dedi Marilee. "Hem de hemen, *derhal* – bir tramvayın önüne filan atlamalı. Perde inmeden ölmesi lazım. Oyun *bu* işte. Şimdiye dek kimse görmedi bu sonu ama oyun *bu* aslında!"

***

İntihar eden pek çok arkadaşım oldu ama Marilee'nin Ibsen'in oyununda gördüğü dramatik zarureti onlar hiçbir zaman görememişlerdi. Benim de bu zarureti göremiyor olmam, ciddi bir sanat yaşamının katılımcısı olarak ortaya koyduğum sığlığın bir diğer işaretidir muhtemelen.

Bu sayacaklarım, kendini öldürmüş olan arkadaşlarımdan sadece *ressam* olanlarıdır; hepsi de sanatsal başarıları ya arkalarında bırakmışlar ya da henüz yaşamamışlardı:

Arshile Gorky 1948 yılında kendini astı. 1956 yılında Jackson Pollock, sarhoş kullandığı arabasını ıssız bir yolda ağaca bindirdi. İlk karımla çocuklarımın beni terk edip gitmesinden hemen önce olmuştu bu. Üç hafta sonra, Terry Kitchen tabancayı ağzına dayayıp kendini vurdu.

Üç ayyaş olarak New York'ta yaşadığımız sıralar, Pollock, Kitchen ve ben Cedar Tavern'da "Üç Silahşörler" diye tanınırdık.

Abes soru: Üç Silahşörler'den kaçı bugün hayatta? Cevap: ben.

Evet; Mark Rothko ise, ecza dolabında bir fili bile

öldürmeye yetecek kadar uyku hapı varken, 1970 yılında bir bıçakla kendini keserek öldü.

Ölüme varan bir memnuniyetsizliğin böylesine tüyler ürpertici örneklerinden nasıl bir sonuç çıkarabilirim? Sadece şunu: Kimi insanların tatmin olması diğerlerine göre daha zordur, Marilee ile bense o diğerlerinin tipik örnekleriyiz.

Bir Bebek Evi'nin Nora'sı için, Marilee şunu söylemişti: "Evinde kalıp elindekinin kıymetini bilseydi onun için daha hayırlı olurdu."

19

Evrenin tamamına yakın bir bölümünü inanç oluşturur, gerçeğe dayalı olsun ya da olmasın. Ben de spermin, boşaltılmadığı takdirde sağlıklı erkekler tarafından yeniden işleme konulup onları atletik, mutlu, cesur ve yaratıcı kılan maddelere dönüştürüldüğüne inanırdım o zamanlar. Dan Gregory de buna inanırdı, babam da, Birleşik Devletler Ordusu da, Amerikalı Erkek İzciler de, Ernest Hemingway de. İşte bu yüzden, Marilee'yle seviştiğimi hayal edip erotik fanteziler kurar ve bazen de onunla kırıştırıyormuşuz gibi davranırdım ama bunu yapmamın tek sebebi, yararlı kimyasal maddelere dönüştürülebilmeleri için daha fazla sperm üretmekti.

Ayaklarımı uzunca bir müddet halıya sürttükten sonra, Marilee'nin ensesine, yanağına ya da eline dokunur, hiç beklemediği anlarda parmak uçlarımla ona küçük elektrik şokları verirdim. Ne biçim pornografi ama?

Onu beraberimde gizlice dışarıya çıkartır, öğrendiği takdirde Gregory'yi küplere bindirecek bir şey daha yaptırırdım. Birlikte Modern Sanat Müzesi'ne giderdik.

Ama onun erotik açıdan beni baş belası ve oyun arkadaşı mertebesinden daha yüksek bir konuma yükseltmeye hiç niyeti yoktu henüz. Bunun tek sebebi Gregory'ye olan aşkı değildi, Gregory Büyük Buhran'ı kaza-

sız belasız atlatmayı ikimiz için de ziyadesiyle kolaylaştırıyordu.

Öte yandan, albenisi karşısında savunmasız kaldığımız, işinin ehli bir ayartıcının etkisine kendimizi maruz bırakmaktan da geri kalmıyorduk. Onun kanımıza girmesine fazlasıyla izin vermiş olduğumuzu fark ettiğimizde, ikimiz de dönüşü olmayan bir yoldaydık artık.

Bu ayartıcının kim ya da ne olduğunu tahmin etmek ister misiniz?

Modern Sanat Müzesi'ydi o.

***

Spermin harcanmadığı takdirde kozmik vitaminlere dönüştüğü yolundaki teoriyi, bilfiil ortaya koyduğum performans da onaylar gibiydi. Gregory'nin getir götür işlerini yaparken, Manhattan adasında bir yerden bir yere gitmenin en kestirme yollarını bulmakta bir lağım faresi kadar ustalaşmıştım. Her türden organizmanın ve insan yapımı nesnenin tüm önemli parçalarını isimleri ve işlevleriyle öğrenerek, söz dağarcığımı beş misli genişletmiştim. Ancak en heyecan verici başarım şu olmuştu: Gregory'nin stüdyosunun kılı kırk yaran, orijinaline sadık bir resmini, sadece altı ay içinde bitirmiştim! Resimde kemik kemikti, kürk kürktü, kıl kıldı, toz tozdu, is isti, yün yündü, pamuk pamuktu, ceviz cevizdi, meşe meşeydi, at derisi at derisiydi, sığır derisi sığır derisiydi, demir demirdi, çelik çelikti, eski eskiydi ve yeni de yeniydi.

Evet, resmimdeki tavan penceresinden akan su damlaları da, görüp görebileceğiniz en ıslak su taneleriydi: Damlacıklardan her birinin üstünde, bir büyüteçle bakacak olursanız, o koca lanet olası stüdyonun yansıması vardı! Hiç fena değil! Hiç fena değil!

***

Durup dururken bir şey takıldı aklıma: Spermin metabolizma tarafından asil eylemlere dönüştürülebileceği yolundaki ezelî ve nerdeyse evrensel inanç, Einstein'ın şu son derece benzeş formülünün ilham kaynağı olamaz mı? "E eşittir MC kare."

***

"Fena değil, hiç fena değil," dedi Dan Gregory, resmime baktığında. Robinson Crusoe'nun o küçük adasının tek hâkimi olmadığını anladığı an hissettiği gibi hissettiğini düşündüm. Şimdi *beni* de hesaba katmak zorundaydı.

Ama sonra şöyle dedi: "Mamafih, *fena değil* demek, *hayal kırıcı* ya da daha kötüsünü demenin bir diğer yoludur aslında, sence de öyle değil mi?"

Ben ne karşılık vereceğimi tasarlayamadan, rafında kafataslarının durduğu şöminenin korlaşmış kömürleri üstüne resmimi atmıştı bile. Altı aylık emeğim bir anda kül olmuş, bacadan uçup gitmişti.

Dehşetle donakalmış bir halde, boğazım tıkanarak sormayı başardım: "Resmin *neyini* beğenmediniz?"

"*Ruhu* yoktu," dedi kibirle.

Ya işte böyle, yeni imparatorluk gravürcüsü Beskudnikov'un esareti altında ben vardım artık!

***

Gregory'nin neden şikâyet ettiğini biliyordum ve bu şikâyet gülünç değildi; çünkü ondan geliyordu. Kendi resimleri, kendi aşk, nefret ve nötrlüklerinin geniş bir tayfını yansıtırdı, o tayf bugün gözümüze demode görünse bile. Teksas'ın Lubbock kentine gidip Gregory'nin yapıtlarından pek çoğunun daimi olarak sergilendiği o özel müzeyi ziyaret edecek olsaydım, o resimler benim için

bir nevi Dan Gregory hologramı yaratırlardı. Elimi uzatıp onun içinden geçirebilirdim ama o her şeye rağmen üç boyutlu Dan Gregory olurdu. O yaşıyor!

Öte yandan, Tanrı korusun, ölen ben olsaydım ve sihirbazın teki Gregory'nin yakıp kül ettiği resmimden tutun, ölmeden önce yapacağım son resme kadar tüm resimlerimi kurtarıp yeniden var etmiş olsaydı ve bu resimler koca kubbeli bir rotondanın duvarlarına, her birinin içindeki ruhun aynı odak noktasında yoğunlaşması sağlanacak biçimde asılmış olsaydı ve şayet beni çok sevdiklerine yemin etmiş olan kadınlar, yani Marilee, Dorothy ve Edith, annemle ve kadim dostum Terry Kitchen'la beraber, o odak noktasında saatlerce dikilecek olsalardı, içlerinden bir tanesi bile, rastlantısal çağrışımlar dışında beni düşünmelerini gerektirecek bir sebep bulamazlardı. Odak noktasında ne sevgili merhum Rabo Karabekian'larından ne de herhangi bir tinsel enerjiden eser olurdu!

Ne biçim deney ama, değil mi?

***

Ah tabii, ne düşündüğünüzü biliyorum: Daha evvel Gregory'nin yapıtlarını epey kötülemiştim. Onun bir taksidermist olduğunu, resimlerinin hayatın akışını yansıtmak yerine her zaman tek bir ânı anlattığını filan söylemiştim. Ama benim olmayı umabileceğimden çok daha iyi bir ressam olduğu da kesin. Tabiri caizse, doldurulmuş hayvanların gözlerine tek bir ânın heyecanını kimse Dan Gregory'den daha iyi dolduramazdı.

***

Circe Berman demin bana, iyi bir resmin kötü bir resimden nasıl ayırt edilebileceğini sordu.

Bu soruya verildiğini duyduğum en iyi cevabın, mükemmel sayılmasa da, Syd Solomon adında bir ressamdan geldiğini söyledim. Yaz aylarını buradan çok uzak olmayan bir yerde geçiren, benim yaşlarımda bir adamdır Solomon. Belki on beş sene önce bir kokteyl sırasında, çok güzel bir kızla yaptığı konuşmaya kulak misafiri olmuştum. Kız çok saf ve çıtı pıtı bir şeydi! Sanata dair her şeyi Solomon'dan öğrenmek istediğine şüphe yoktu.

"İyi bir resmi kötü bir resimden nasıl ayırt edebilirsin?" dedi Solomon. Macar bir at terbiyecisinin oğludur o. Muhteşem bir palabıyığı vardır.

"Tek yapman gereken, tatlım," dedi, "bir milyon tane resme bakmaktır, o zaman asla yanılamazsın."

Haklı! Çok haklı!

***

Yeniden günümüze dönelim:

Dün öğleden sonra olanları anlatmadan geçemeyeceğim. Evimin antresinin dekoratör tabiriyle "yeniden yaratılmasından" sonra koleksiyonumu görmeye gelen ilk ziyaretçilerimi dün ağırladım. Sovyetler Birliği'nden üç yazar, dışişleri bakanlığından genç bir adam eşliğinde buraya geldiler. İçlerinden biri, Estonya'nın Tallinn kentindendi, ki orası Bayan Berman'ın atalarının da memleketi olmuştu, Cennet Bahçesi'nden sonra tabii. Öbür ikisi ise Dan Gregory'nin eski memleketi olan Moskova'dan geliyordu. Dünya küçük. Hiç İngilizce bilmiyorlardı ama rehberleri gayet yetkin bir tercümandı.

İçeri girdiklerinde antre hakkında hiçbir yorumda bulunmadılar ve SSCB'den gelen diğer ziyaretçilerden pek çoğunun tersine, soyut dışavurumculuk konusunda gayet bilgili ve takdirkâr oldukları çıktı ortaya. Ama bu-

radan ayrılırlarken, antremde neden bu kadar zevksiz resimlere yer vermiş olduğumu sormadan edemediler.

Bunun üzerine, Bayan Berman'ın bu çocukları bekleyen dehşetengiz olaylar hakkındaki söylevini ben de onlara çektim ve üçünü de dokunsan ağlayacak hale getirdim. Fena halde utanmışlardı. Taşbaskıların gerçek ehemmiyetini anlamadıkları için tekrar tekrar özür dilediler ve onlara yapmış olduğum açıklamadan sonra, evdeki en önemli resimlerin bunlar olduğuna kesinkes katıldıklarını belirttiler. Sonra da resimler arasında mekik dokuyarak, kızlardan her birinin katlanmak zorunda kalacağı acıları düşünüp düşünüp hayıflanmaya başladılar. O sıradaki konuşmaların çoğu tercüme edilmedi ama kanser, savaş filan gibi kehanetlerde bulunduklarını kestirebiliyordum.

Benden pek etkilenmişlerdi, tekrar tekrar kucakladılar beni.

Ziyaretçilerimle aramda hiç bu kadar duygu yüklü vedalaşmalar geçmedi şimdiye dek! Söyleyecek pek bir şey bulamazlar genellikle.

Araba yolundan bana seslenip bir şey söylediler, aynı zamanda tatlı tatlı sırıtıp kafalarını sallıyorlardı. Bunun üzerine dışişleri bakanlığı görevlisine dönüp ne dediklerini sordum, o da tercüme etti: "Artık savaş istemiyoruz, artık savaş istemiyoruz," diyorlarmış.

20

Yine geçmişe dönüyoruz:

Dan Gregory resmimi ateşe atıp yaktığında, onun Beskudnikov'a yapmış olduğu şeyi neden ben de ona yapmadım? Neden onu alaya aldıktan sonra arkamı dönüp çıkmadım ve kendime daha iyi bir iş bulmadım? Çok basit, o zamana kadar grafik sanat dünyası hakkında çok şey öğrenmiştim; benim gibi ressamların bininin bir para olduğunu ve hepsinin de açlıktan nefesinin koktuğunu biliyordum.

Neler kaybetmek zorunda kalacaktım, düşünsenize: kendime ait bir oda, günde üç öğün yemek, şehirde fink atmama olanak tanıyan, eğlenceli ayak işleri ve güzel Marilee'yle doldurulacak bir sürü boş vakit.

Kendime olan saygımın mutluluğumu bozmasına izin verseydim büyük salaklık etmiş olurdum!

***

Yemeklerden laf açılmışken, hermafrodit aşçı öldükten sonra, çamaşırhaneci Sam Wu onun yerine geçmek istemiş ve işi almıştı. Leziz Çin yemeklerini olduğu kadar, basit, gösterişsiz Amerikan yemeklerini de harika pişiriyordu. Gregory de onu cani ruhlu Fu Manchu'ya

ilişkin resimlerinin modeli olarak kullanmayı sürdürüyordu.

***

Tekrar günümüzdeyiz:

Circe Berman bugün öğle yemeğinde, resim yapmaya yeniden başlamamı önerdi. Madem ki bu iş eskiden bana çok büyük keyif veriyormuş, o zaman mutlaka yeniden denemeliymişim.

Sevgili karım Edith de bir keresinde aynı şeyi önermişti bana. Ona verdiğim cevabı Bayan Berman'a da verdim: "Kendimi ciddiye almamayı yeterince denedim, daha fazlasını kaldıramam."

Bütün vaktimi resme ayırdığım zamanlarda meslek hayatımın en doyurucu yanının ne olduğunu sordu bana; ilk kişisel sergimi açmak mı, bir resmim karşılığında çuvalla para almak mı, ressam arkadaşlarla ahbaplık etmek mi, bir eleştirmen tarafından övülmek mi, o da değilse ne?

"Eskiden bu konuyu çok tartışırdık," dedim. "Şu görüş genel olarak kabul görürdü: Her birimizi resim malzemelerimizle birlikte birer kapsüle koyup uzayın farklı bölgelerine fırlatsalar bile, resim yapma işinin sevdiğimiz her yönü bizim için hâlâ mevcut olurdu, tuvale boya sürme fırsatı yani."

Ben de ona, yazarlar için geçerli olan doruk noktasının ne olduğunu sordum; çok iyi eleştiriler almak mı, yüklü bir avans mı, sinemaya senaryolaştırılacak bir kitap satmak mı, birinin kitabını okuduğunu görmek mi, o da değilse ne?

Kendisinin de mutluluğu uzaya fırlatılmış bir kapsülün içinde bulabileceğini söyledi ama o kapsülde, tamamlanmış, tashih edilmiş bir metnin, yayınevinden biriyle birlikte yanında olması şartıyla.

"Anlamadım," dedim.

"Benim için bu işin orgazm ânı, yazdığım metni yayıncıma uzatıp, 'Al işte! Onunla işim tamamen bitti. Onu bir daha asla görmek istemiyorum,' dediğim andır," dedi.

***

Tekrar geçmişe dönelim:

Bir Bebek Evi'nin Nora'sı gibi tepesinin tası atmadan evvel kapana sıkışmış olan tek kişi Marilee Kemp değildi. Ben de onun gibiydim. Kafama sonradan dank etti: Fred Jones da bizim gibiydi. Dışarıdan bakıldığında, büyük sanatçı Dan Gregory'ye akla gelebilecek her konuda yardımcı olabilecek kadar yakışıklı, haysiyetli ve şerefli görünüyordu – ama o da bir Nora'ydı.

Makineli tüfek platformları haline getirilmiş külüstür uçakları uçurmak konusunda doğuştan yetenekli olduğunu keşfettiği Birinci Dünya Savaşı'ndan beri, hayatı hep inişte olmuştu. Bir uçağın kumanda kolunu hayatında ilk kez kavradığı gün, Terry Kitchen'ın bir sprey tabancasını eline aldığı zaman hissettiklerinin aynısını hissetmiştir herhalde. Makineli tüfeklerini engin mavi semalara doğru ateşleyip, önünde beliren bir uçağın duman ve ateş helezonları çizdikten sonra aşağılarda bir yerde parlak ışıklar saçan bir patlamayla yok oluşunu gördüğü zaman da, kendini yine Kitchen gibi hissetmiş olmalı.

Ne güzel manzara! Son derece beklenmedik ve kusursuz! Ulaşılması son derece kolay!

Fred Jones bir keresinde bana, düşen uçak ve gözlem balonlarının arkalarında bıraktıkları duman izlerinin hayatı boyunca görmeyi umduğu en güzel şeyler olduğunu söylemişti. Onun atmosferde oluşan kavislere, helezonlara ve beneklere yönelik coşkusunu, yukardan damlattığı boyanın stüdyosunun zemininde duran tuvale çarptığı

zaman yapmayı seçtiği şeyi her seyredişinde Jackson Pollock'un hissettiği şeyle karşılaştırıyorum şimdi.

Aynı türden bir mutluluk!

Aralarındaki tek fark, Pollock'un kalabalıkları sevindiren o en büyük unsurdan yoksun olmasıydı, insan canı feda etmiyordu Pollock.

***

Ama Fred Jones için asıl diyeceğim şu: Hava kuvvetlerinde kendine bir yuva bulmuştu, tıpkı benim de Ordu Mühendisleri Birliği'nde kendime bir yuva bulacağım gibi.

İkimiz de aynı sebepten ötürü görevden alınmıştık: O da benim gibi, bir yerlerde gözlerinden birini kaybetmişti.

Demek ki bir zaman makinesiyle Büyük Buhran günlerine geri dönebilseydim, kendi gençliğime söyleyebileceğim ürkünç bir çift lafım olacaktı: "Şişşt... hey sen, küçük ukala Ermeni çocuk. Evet, sana söylüyorum. Fred Jones'u hem komik hem de kederli buluyorsun, öyle mi? Ama bir gün sen de onun gibi olacaksın: kadınlardan korkan ve sivil yaşama hiç kabiliyeti olmayan, tek gözlü, yaşlı bir asker."

O zamanlar çift yerine tek göze sahip olmanın nasıl bir şey olduğunu merak eder durur, bir gözümü elimle kapatıp denerdim. Dışarıya tek gözle baktığımda, dünya hiç de o kadar ufalmış görünmezdi. Aslına bakarsanız, tek gözlü olmak bugün de çok vahim bir engelmiş gibime gelmiyor.

Tanışalı daha bir saat bile olmadan, Circe Berman bana tek gözlü olmanın nasıl bir şey olduğunu sormuştu. Herkese her an her şeyi fütursuzca sorar o.

"Çocuk oyuncağı," demiştim.

***

W.C. Fields'ın dediği gibi, sahiden de "bücür bir Arapaho'yu" andıran Dan Gregory'yi, her zaman emrine amade olan Marilee ve Fred Jones'la birlikte gözümde canlandırınca düşünüyorum da, bir Roma imparatorunun peşine takılmış birkaç sarışın, mavi gözlü Germen kölenin hikâyesini anlatan bir Gregory illüstrasyonu için ne müthiş birer model olurlardı.

Gregory'nin her zaman topluluk içinde peşine takmayı tercih ettiği kölesinin Marilee değil de Fred olması çok tuhaf. Partilere, Virginia'daki tilki avlarına, yatı Ararat'la gezmeye giderken yanında götürdüğü kişi hep Fred olurdu.

Bu duruma herhangi bir açıklama öneremeyeceğim; ama Gregory ile Fred'in sapına kadar erkek oldukları kesin. Eşcinsel filan değillerdi yani.

Açıklaması ne olursa olsun, Marilee ile benim, Manhattan kazan biz kepçe, uzun yürüyüşlere çıkıyor olmamıza Gregory'nin hiç aldırış ettiği yoktu. Bu gezintiler sırasında, Marilee'yi ikinci bir kez daha, üçüncü, dördüncü bir kez daha görmek isteyenler başlarını çevirip çevirip bize bakarlardı. Benim gibi birinin, üstelik akraba olmadığımız da besbelliyken, böylesine güzel bir kadının refakatini nasıl kazanmış olabildiği onlar için de merak konusuydu herhalde.

Bir gün şehirde yürürken, "İnsanlar bizi iki âşık zannediyorlar," dedim ona.

"Haklılar," dedi.

"Ne demek istediğimi anladın herhalde," dedim.

"Sen aşkı ne sanıyorsun sahi?" diye sordu.

"Galiba bilmiyorum," dedim.

"En iyi kısmını biliyorsun aslında," dedi. "Böyle sokaklarda dolaşmak ve gördüğün her şeyden keyif almaktır. Eğer geri kalan kısmını kaçırdıysan, senin için katiyen ağlamam."

Ve belki ellinci defa Modern Sanat Müzesi'ne gittik. Yaklaşık üç senedir Gregory'nin yanındaydım ve yirmi yaşımı doldurmama çok az kalmıştı. Körpecik bir ressam değildim artık. Bir sanatçı için *çalışıyordum* ve bir işim olduğu için bile şanslıydım. İnanılmaz sayıda insan ne iş olsa yapmaya razıydılar, gerçek hayatlarına geri dönebilmek için Büyük Buhran'ın sona ermesini bekliyorlardı. Ama *gerçek* hayata geri dönebilmek için, önce bir dünya savaşı daha yaşamak zorunda kalacaktık.

Halinize şükredin! Şu anda tecrübe etmekte olduğumuz şey gerçek hayatın ta kendisi.

***

Ama doğrusunu isterseniz, Dan Gregory beni ve Marilee'yi Modern Sanat Müzesi'nden çıkarken yakaladığında, hayat 1936 yılında bile gözüme cehennem kadar gerçek görünmüştü.

21

Dan Gregory'nin beni ve Marilee'yi Modern Sanat Müzesi'nden çıkarken yakaladığı gün, yarım blok ötedeki Beşinci Cadde'de Aziz Patrick Günü dolayısıyla düzenlenen bir geçit töreni gümbür gümbür kuzeye doğru ilerlemekteydi. Geçit yüzünden, Gregory'nin otomobili tam da Modern Sanat Müzesi'nin önünde trafiğe takılıp kalmıştı. İmal edilmiş en güzel Amerikan ulaşım aracı olan bu iki kişilik üstü açık Cord'un direksiyonunda, eski Birinci Dünya Savaşı pilotu Fred Jones vardı.

Fred'in spermlerini nasıl değerlendirdiğini hiç öğrenemedim. Tahmin etmem gerekseydi, onları tıpkı benim gibi biriktirdiğini söylerdim. O görkemli arabanın direksiyonunda otururken de yüzünde öyle bir *ifade* vardı; ama Fred'den bana ne? Onun için uzun bir süre daha her şey yolunda gidecekti, Mısır'da vurulup ölene dek tabii; halbuki ben, hazır olsam da olmasam da, gerçek dünyaya adım atmak ve kendi ayaklarımın üstünde durmayı denemek üzereydim!

Herkesin üstünde yeşil bir şey vardı! Şimdi olduğu gibi o zaman da, siyahlar, Doğulular ve Hasidi Yahudiler bile, Katolik İrlandalıları kışkırtıp kavgaya sebep olmamak için üstlerine yeşil bir şeyler giyerlerdi. Marilee de, ben de, Dan Gregory de, Fred Jones da, hepimiz yeşillere

bürünmüştük. Gregory'nin mutfağında çalışmakta olan Sam Wu bile yeşiller içindeydi.

Gregory parmağını bize doğru uzattı. Öfkesinden titriyordu. "Yakaladım sizi!" diye bağırdı. "Olduğunuz yerde kalın! Sizinle *konuşacaklarım* var!"

Arabadan zorbela çıkıp kalabalığı ite kaka kendine yol açtı ve bacaklarını iki yana açıp ellerini yumruk yaparak önümüzde bitiverdi. Marilee'ye sık sık vurduğu olurdu ama bana katiyen vurmamıştı. Tuhaf ama o zamana dek kimseden tokat yememiştim. *Şimdiye* dek kimseden tokat yemedim!

Heyecanımızın sebebi seksti, olgunluğa karşı gençlik, fiziksel cazibeye karşı zenginlik ve güç, çalınmış yasak mutluluk anları, vesaire; ama Gregory sadece gönül borcundan, sadakatten ve modem sanattan söz etti.

Müzedeki resimlerin hakikaten modem olup olmadıklarına gelince: Çoğu Birinci Dünya Savaşı'ndan önce yapılmıştı, Marilee ve ben doğmadan evvel! Dünya o zamanlar resim tarzlarındaki değişiklikleri çok zor kabul ederdi. Şimdilerde ise malumunuz olduğu üzere, *her* yenilik ânında bir sanat şaheseri olarak göklere çıkartılıyor.

***

"Sizi gidi asalaklar! Sizi nankörler sizi! Sizi gidi kokuşmuş şımarık çocuklar!" diye köpürdü Dan Gregory. "Müşfik babanız sadakatinizin ifadesi olarak sizden yalnızca bir tek şey istedi: 'Modem Sanat Müzesi'ne asla gitmeyin,' dedi."

Onu işitenlerden pek çoğunun bir müzenin önünde durduğumuzu bile bildiğinden şüpheliyim. Bir otelden ya da bir apartman dairesinden –âşıklara yatak temin eden bir yerden– çıkarken yakalanmış olduğumuzu düşünmüşlerdir muhtemelen. Kendinden "baba" diye bah-

settiğinde bu sözcüğü sözlük anlamıyla algılayanlar olduysa şayet, onun Marilee'nin değil de *benim* babam olduğu sonucuna varmışlardır mutlaka çünkü Gregory'yle birbirimize çok benziyorduk.

"*Sembolik* bir anlamı vardı bunun!" dedi. "Anlayamadınız mı? Onların değil, benim tarafımda olduğunuzu kanıtlamanın bir yoluydu bu! İçerideki süprüntülere bakacağınızdan korktuğum yok. Siz *benim* tayfamdandınız ve bundan gurur duyuyordunuz." İyice nefes nefese kalmıştı artık. "İşte bu yüzden gayet basit, gayet makul, itaat edilmesi gayet kolay bir ricada bulundum size: 'Modern Sanat Müzesi'nden uzak durun,' dedim."

***

Bu karşılaşma Marilee ile beni o kadar ürkütmüştü ki, el ele tutuşmaya devam etmiş bile olabiliriz. Jack ile Jill gibi hoplaya zıplaya, el ele çıkmıştık müzeden. Ve muhtemelen el ele kaldık – Jack ile Jill gibi.

Dan Gregory'nin bizi o akşamüstü sevişmeye her nasılsa karar verdiğimiz bir anda yakalamış olduğunun ancak şimdi farkına varıyorum. Kontrolden çıkmış olduğumuzu düşünüyorum şimdi, Gregory'ye rastlamış olsak da olmasak da sevişecektik. Oysa daha evvel bu hikâyeyi her anlatışımda, o karşılaşma olmasaydı Marilee'yle cinsel ilişkiye hiç girmemiş olacağımızı belirtip durmuştum.

Ama kazın ayağı öyle değil.

***

"Hangi resimlere baktığınız umurumda değil," dedi. "Sizden tek istediğim, akıl hastalarının, soysuzların ve şarlatanların aklına estiği gibi boya savurduğu, akıttığı, damlattığı, serpiştirdiği, püskürttüğü, kustuğu tuvallerin hepi-

mizin hayran kalması gereken müthiş hazineler olduğunu düşünen bir müesseseye saygılarınızı sunmamanızdı."

Bize çok uzun zaman önce söylemiş olduğu bu cümleyi yeniden kurarken, onun ve hemen her kızgın erkeğin, karma topluluklar içinde, "bok" ve "sik" gibi, kadınları ve çocukları rencide edebilecek türden sözcükler kullanmamaya eskiden ne kadar dikkat ettiklerini düşünmek bana çok dokunuyor.

Circe Berman bir zamanların tabu sözcüklerinin günlük konuşma diline girmesinin iyi bir şey olduğunu savunuyor çünkü artık kadınlar ve çocuklar vücutlarını utanç duymadan tartışma ve dolayısıyla kendilerine daha akıllıca bakma özgürlüğüne sahipmiş.

Ona dedim ki: "Belki öyledir. Ama açıksözlülüğün bu kadarı aynı zamanda bir belagat çöküşüne de yol açmamış mıdır sence?" Aşçının kızının her ne sebeple olursa olsun sevmediği herkesten "göt" diye bahsetme alışkanlığını hatırlattım ona. Dedim ki: "Böyle bir insan bu proktolojik lakabı hak etmek için ne yapmış olabilir? Celeste'in buna mantıklı bir açıklama getirdiğini hiç duymadım."

***

"Beni incitmenin onca yolu varken," diye devam etti Dan Gregory, o her zamanki İngiliz aksanıyla, "ne kadar uğraşsanız bundan daha zalimcesini seçemezdiniz. Sana oğlum gibi davranmıştım," dedi bana. "Sana da kızım gibi," dedi Marilee'ye. "Demek karşılığında böyle teşekkür edecektiniz. Ama yaptığınız şeyin en onur kırıcı kısmı oraya girmiş olmanız değil. Hayır, hayır, o değil. Oradan çıkarken ne denli *mutlu* olduğunuz! O mutluluk, beni ve boya fırçasına hâkim olmaya çalışmış her insanı alaya almaktan başka neyin ifadesi olabilir?"

Fred'e kendisini City Island'a götürmesini söyledi,

yatı Ararat kızağa çekilmiş halde bekliyordu orada. Kırk Sekizinci Sokak'taki evinden çekip gittiğimiz ve bir zamanlar orada yaşamış olduğumuzu gösteren hiçbir iz bırakmadığımız konusunda Fred'den teminat alana dek yatta yaşayacağını söyledi.

"Defolun gidin!" dedi. "Beni sizden kurtardığı için Tanrı'ya şükürler olsun!" Bu usta realist, amma sürrealist bir şey yapmak üzereydi! Kızağa çekilmiş, yirmi beş metrelik bir yelkenliyi mesken tutacaktı! Bir merdivenle inip çıkmak, bir tersane tuvaletini ve telefonunu kullanmak zorunda kalacaktı!

Stüdyosunun ne acayip bir yaratı olduğunu düşünün bir de; muazzam miktarlarda para ve emek sarf edilerek yaratılmış bir sanrıydı orası!

Ve nihayet, kendini ve yegâne dostunu, İtalyan üniformaları içinde öldürtmeyi de başaracaktı!

Resimleri hariç, Dan Gregory'ye dair her şeyin realiteyle ve sağduyuyla bağlantısı, en radikal modern sanat ürününden bile daha azdı!

***

Günümüzden haberler: Circe Berman, beni sıkı sıkı sorguya çektikten sonra, eski en iyi dostum Paul Slazinger'ın kitaplarından birini bile sonuna kadar hiç okumamış olduğumu az önce keşfetti.

Halbuki kendisi, buraya taşındığından beri onun bütün kitaplarını okumuş anlaşılan. O kitapların hepsi bende de *mevcut* aslında. Hatta kütüphanede şereflerine ayrılmış küçük bir raf bile var. İçlerine ikimizin onca senedir çok yakın dost olduğumuzu belgeleyen kısa notlar yazıp altlarına da imzasını koymuştu Paul. Haklarında yazılmış eleştirilerin çoğunu okudum ve neye dair oldukları konusunda epey fikir sahibiyim.

Bunu açıkça hiç tartışmış olmasak da, sanırım Paul

onları okumadığımın farkındaydı. Onun gerçek hayatta ne kadar pervasız olduğunu bilirken, yazdıklarını ciddiye almak benim için imkânsız. Aşk ve nefret hakkında, Tanrı ve insan hakkında, sonuçların hiç vesileleri haklı çıkartıp çıkartmadığı gibi tantanalı bir sürü konu hakkındaki yayımlanmış görüşlerini nasıl inceleyebilirim ki? Hayatta her şey karşılıklı: Ona hiç borcum yok. Beni ne bir ressam ne de bir koleksiyoncu olarak hiçbir zaman takdir etmemiştir, etmek zorunda da değildi zaten.

Aramızdaki bağ neydi o zaman?

Yalnızlık ve İkinci Dünya Savaşı'ndan kalma, gayet ağır yaralar.

***

Circe Berman kilitli patates ambarının gizemi konusundaki sessizliğini bozdu. Yalnızca üç sene önce yayımlanmış olmasına rağmen, cildi dağılmış, sayfa uçları kıvrılmış olduğu gibi, her yanı boyalı parmak izleriyle lekelenmiş büyük bir resimli kitap bulmuş. Her türden asker, denizci ya da havacı tarafından İkinci Dünya Savaşı sırasında giyilmiş olan üniformaların hemen hepsinin resimlerini içeren bir kitap. Bu kitabın ambarda saklı olan şeyle herhangi bir alakası olup olmadığını açık açık sordu bana.

"Belki vardır, belki yoktur," dedim.

Ama size bir sır vereceğim: Var, var.

***

Sonuç olarak, Marilee ve ben Modern Sanat Müzesi'nden eve dönerken, dayak yemiş çocuklar gibiydik. Bazen güldük de gerçi, birbirimizin kollarına atlayarak kahkahalara boğulduk. Yol boyunca birbirimizin orasını burasını mıncıklıyor, birbirimizden fena halde hoşlanıyorduk.

Bir barın önünde kavga eden iki beyaz adamı seyret-

mek için Üçüncü Cadde'de duraladık biraz. İkisi de yeşil giymemişti. Anlamadığımız bir lisanda homurdanıp duruyorlardı. Makedonyalı ya da Bask ya da Friz Adaları' ndan filan olabilirlerdi.

Marilee hafif topallıyor ve sol tarafına devrilerek yürüyordu. Bir Ermeni tarafından merdivenden aşağı itilmesinin kalıcı neticeleriydi bunlar. Ama bir diğer Ermeni de onu elleyip okşuyor, saçını başını kokluyor ve hindistancevizlerini ortasından çatlatacak kudrette bir ereksiyon yaşıyordu. Bizi karıkoca gibi düşünmek hoşuma gidiyor. Hayat başlı başına bir ayin olabilir. Varsayım şuydu: Cennet Bahçesi'ni birlikte terk edecek ve ıssız çöllerde, iyi zamanda, kötü zamanda birbirimize sadık kalacaktık.

Neden o kadar güldük bilmiyorum.

Sebep yine yaşlarımızdı tabii: Benim yirmi yaşımı doldurmama az kalmıştı, o da yirmi dokuzundaydı. Boynuz taktırmak üzere olduğumuz adam ise elli üç yaşındaydı ve yaşayacak sadece yedi senesi daha vardı, şimdi düşünüyorum da ömrünün baharındaymış aslında. Topu topu yedi sene ömrünüz kaldığını düşünsenize!

***

Belki de Marilee ve benim o kadar çok gülmemizin sebebi, yemek, içmek ve uyumak dışında dünyaya yapmak üzere geldiğimizi bize vücutlarımızın söylediği o şeyi yapmak üzere olmamızdı. İntikam almak, meydan okumak ya da şeref lekelemek gibi bir maksadımız yoktu. Bu işi ne onun Gregory'yle paylaştığı yatakta ne yan odadaki Fred Jones'un yatağında ne o Fransız İmparatorluğu tarzı, el değmemiş misafir odasında ne de stüdyoda yaptık; benim yatağımda bile yapmadık, halbuki isteseydik bodrum katı hariç hemen her yerde yapabilirdik çünkü o sırada evde bizden başka sadece Fu Manchu

vardı. Şuursuz sevişmemiz bir bakıma soyut dışavurumculuğu çağrıştırıyordu, kendinden başka hiçbir şey barındırmıyordu çünkü.

Evet, bu bana ressam Jim Brooks'un sözlerini hatırlattı. İşini nasıl yaptığını ve tüm soyut dışavurumcuların nasıl çalıştığını şöyle anlatmıştı bana: "İlk fırça darbesiyle tuvale bir renk atarım. Ondan sonra, işin en az yarısını tuvalin yapması gerekir." Tuval, eğer işler yolunda gidiyorsa, o ilk darbeden sonra ressama şunu yap bunu yap diye önerilerde bulunur, hatta dediği gibi yapmasını emreder. Marilee ile benim durumumuzda, ilk fırça darbesi sokak kapısından az içeride birbirimize verdiğimiz bir öpücük olmuştu, kocaman, ıslak, ateşli, gülünç derecede yapışkan bir öpücük.

Ne resim ama!

***

Marilee ile benim sözde tuvalimiz, daha çok ve daha ıslak öpücükler istiyor, sonra da ağır aksak, şapşal, aygın baygın bir tango yaparak, döner merdivenden çıkmamızı ve büyük yemek salonundan geçmemizi buyuruyordu. Bir sandalyeye çarpıp devirdik, sonra kaldırıp yerine koyduk. İşin sadece yarısını değil, *tamamını* üstlenen tuval, bizi kâhyanın kilerinden geçirip hiç kullanılmayan bir odaya soktu. O altı metrekarelik odadaki tek eşya, herhalde evin eski sahipleri tarafından bırakılmış, bacağı kırık bir kanepeydi. Kuzeye bakan, arka bahçedeki ağaçların yapraksız üst dallarını gören, ufacık bir penceresi vardı.

Bundan sonra yapacaklarımız konusunda tuvalden talimat almaya ihtiyacımız yoktu artık, bu başyapıtı tamamlamak için yanıp tutuşmalıydık. Biz de öyle yaptık.

***

Benden daha büyük ve daha tecrübeli olan bu kadından, kendi yapacaklarım konusunda talimat almaya da ihtiyacım yoktu.

Tam isabet, tam isabet ve yine tam isabet!

Her şey *geçmişe* dönüktü! Doğduğumdan beri yapmakta olduğum bir şeydi bu! Ama aynı zamanda *geleceğe* de yönelikti! Hayatımın sonuna dek her fırsatta bol bol bu işi yapıyor olacaktım.

Yaptım da. Fakat bir daha hiç o kadar güzel olmayacaktı.

Sözde yaşam tuvali, partnerimle birlikte seksüel bir başyapıt yaratmama bir daha hiç yardım etmeyecekti.

O gün Rabo Karabekian, hiç değilse aşk konusunda bir başyapıta imza atmış oldu, gizli gizli yaratılması ve beni sanat tarihi içinde bir dipnot kılan o resimlerden bile daha çabuk uçup yeryüzünden silinmesi icap eden bir başyapıta. İlk karımın, oğullarımın ve torunlarımın küfürlerinden başka, yapmış olduğum hiçbir şey benden daha uzun ömürlü olmayacak mı?

Umurumda mı sanki?

Umurunda olan var mı?

Zavallı ben. Zavallı herkes, arkasında çok az kalıcı güzellik bırakan hemen herkes!

***

Savaştan sonra Terry Kitchen'a, Marilee'yle dört dörtlük bir sevişme yaşadığımız o üç saat boyunca kendimi inanılmaz bir dinginlik içinde evrende başıboş sürüklenir gibi hissettiğimi söylediğimde bana şöyle demişti: "Bir *epifani yitişi* tecrübe etmişsin."

"Bir ne?" dedim.

"Kendi icat ettiğim bir kavram," dedi. Resim yapmak yerine hâlâ bol bol çene yarıştırdığı dönemlerde oluyordu bu, o sprey takımını ona almamdan çok zaman önce. Aynı

dönemlerde, benim de çene yarıştırmaktan ve ressam tayfasına takılmaktan başka bir şey yaptığım yoktu. O zamanlar hâlâ işadamı olmak niyetindeydim.

"Tanrı mefhumundaki sıkıntı, O'nun kendini bize çok ender göstermesinden ileri gelmez," diye devam etti. "Tam tersi: Tanrı'nın eli, adeta *her an*, senin, benim ve herkesin ensesindedir aslında."

Dediğine göre o gün öğleden sonra bütün vaktini Metropolitan Sanat Müzesi'nde geçirmişti. Müzedeki resimlerden pek çoğu, Tanrı'nın Âdem ile Havva'ya, Meryem Ana'ya ve çok büyük ıstıraplar çeken muhtelif azizlere talimatlar verişini anlatırdı. "Ressamlara inanacak olursan, bu anlar çok ender yaşanır; ama kim bir ressamın lafına inanabilecek kadar dangalak olabilir ki?" dedi ve kendine bir duble viski daha söyledi – hesabı tabii ki ben ödeyecektim. "Böyle anlar çoğu kez 'epifaniler' olarak nitelendirilir ama ben diyorum ki, o anlar karasinekler kadar boldur aslında," dedi.

"Anlıyorum," dedim. Sanırım o sırada Pollock da oradaydı ve bütün bunlara kulak misafiri oluyordu. Gerçi o, ben ve Kitchen henüz "Üç Silahşörler" olarak tanınmaya başlamamıştık. Pollock gerçek bir ressam olduğu için hemen hiç konuşmazdı. Terry Kitchen da gerçek bir ressam olduktan sonra hemen hiç konuşmadı.

"'İnanılmaz bir dinginlik içinde evrende başıboş sürüklenir gibi,' demiştin, değil mi?" dedi Kitchen bana. "Epifani yitişini mükemmelen tanımlıyor bu, o en ender ânı, yüce Tanrı'nın ensenden tutmayı bırakıp kısa bir süreliğine insan olmana izin verdiği ânı. Bu his ne kadar sürdü?"

"Şey... belki yarım saat kadar," dedim.

Arkasına yaslanıp derin bir memnuniyetle şöyle dedi: "İşte bak, gördün mü?"

***

Galiba aynı akşamüstü, bir fotoğrafçının Union Meydanı'ndaki çatı katında ikimize bir stüdyo kiraladım. O zamanlar Manhattan'da stüdyolar sudan ucuzdu. Bir ressam New York'ta yaşamını idame ettirmeyi haydi haydi başarabilirdi! Düşünebiliyor musunuz?

Stüdyomuzu kiraladıktan sonra ona şöyle dedim: "Karım duysa öldürür beni."

"Ona haftada yedi epifani ver yeter," dedi. "Sana öyle minnettar kalır ki, her yaptığına göz yumar."

"Söylemesi kolay," dedim.

***

Circe Berman'ın Polly Madison imzalı kitaplarının, ergenlik çağındaki kızlara dikkatli olmazlarsa hamile kalabileceklerini filan söyleyerek Amerikan toplumunun kumaşına zarar verdiğine inanan aynı insanlar, Terry Kitchen'ın epifani yitişi kavramını mutlaka dine küfür sayarlardı. Ama Tanrı'ya ulaklık etmenin dişe dokunur yollarını bulmayı ondan daha çok denemiş biri daha gelmiyor aklıma. İsteseydi, hukukta, iş dünyasında, ticarette ya da politikada çok parlak bir kariyeri olabilirdi. Aynı zamanda müthiş bir piyanist ve çok başarılı bir sporcuydu. İsteseydi orduda da kalabilir ve çok geçmeden generalliğe ya da belki genelkurmay başkanlığına yükselebilirdi.

Halbuki onunla tanıştığım zaman, çöpten adam bile çizemediği ve hayatında hiç resim dersi almadığı halde, ressam olmak uğruna her şeyden vazgeçmişti! "Yapmaya değecek bir şey mutlaka olmalı!" demişti. "Ve resim de yapmayı denemediğim tek tük şeyden biri."

***

Terry'nin eğer isteseydi realist resimler yapabilece-

ğini düşünen bir sürü insan tanıyorum. Ama kanıt olarak gösterebilecekleri tek şey, eskiden burada, benim antremde asılı duran bir resmin küçük bir parçasıdır. Terry o resme hiç isim vermemiştir ama genellikle *Sihirli Pencere* diye bilinir.

O resim, küçük bir parçası dışında, rengârenk bir fırtına sistemini yörüngedeki uydulardan birinden ya da adını ne koyarsanız oradan görüldüğü haliyle resmeden, boya püskürtülerek yapılmış tipik bir Kitchen manzarasıdır. Ama dikkatle incelendiğinde, resmin o küçük parçasının John Singer Sargent imzalı bir tablonun –sütbeyaz omuzları ve hokka gibi burnuyla ünlü, adam boyundaki *Madame X'in Portresi*'nin– tepetaklak bir kopyası olduğu ortaya çıkar.

Kimse kusura bakmasın: O absürt montaj, o sihirli pencere, Terry'nin eseri değildi ve Terry'nin eseri *olamazdı* da. Terry'nin ısrarı üzerine, Rabo Karabekian gibi acayip bir adı olan, kiralık bir illüstrasyoncu tarafından yapılmıştı.

***

Tanrı'nın insanı yalnız bıraktığı anlarda oluşan epifani yitişlerini, yalnızca seksten sonra ve iki kere de eroin aldığında tecrübe ettiğini söylerdi Terry Kitchen.

22

Günümüzden haberler: Paul Slazinger gitmek için bula bula Polonya'yı bulmuş. Bugünkü *The New York Times*'a göre, "PEN" adlı uluslararası yazarlar örgütü tarafından –Polonya'da nefes almalarına bile izin verilmeyen meslektaşlarının vaziyetini soruşturmakla görevli bir temsilciler kurulunun üyesi olarak– bir haftalığına oraya gönderilmiş.

Belki Polonyalılar da aynı şekilde karşılık verip onun vaziyetini soruştururlar. Acaba hangisi daha acınası haldedir, polis tarafından eli kolu bağlanıp ağzı tıkanmış bir yazar mı, yoksa kuşlar gibi özgür yaşayan ama söyleyecek başka lafı kalmamış bir yazar mı?

***

Günümüzden haberler: Dul Berman, oturma odamın tam ortasına eski model bir bilardo masası yerleştirdi. Ama önce, masaya yer açmak için kaldırdığı eşyaları Evim Evim Güzel Evim Nakliyat ve Depolama Servisi'ne yolladı tabii. Fil gibi bir masa bu, öyle ağır bir şey ki, döşemeyi çökertip kendini Sateen Dura-Luxe kutularının ortasında bulmaması için bodrum tavanının payandalarla desteklenmesi gerekti.

Askerlik günlerimden beri hiç bilardo oynamadım ve çok iyi oynadığım da söylenemez zaten. Ama Bayan Berman'ın masadaki topları nerede olurlarsa olsunlar nasıl birer birer temizlediğini görmeniz lazım!

"Böyle bilardo oynamayı nerede öğrendin sen?" diye sordum ona.

Babası intihar ettikten sonra ortaöğrenimini yarıda bıraktığını ve önüne gelenle yatmak ya da Lackawanna'da alkolik olup çıkmak yerine, günde sekiz saatini bilardo oynayarak geçirdiğini söyledi.

Bayan Berman'la oynamam icap etmiyor. Kimsenin onunla oynaması icap etmiyor ve Lackawanna'da da birinin onunla oynamasının icap ettiğini hiç sanmam. Ama sonra komik bir şey oluyor. O ölümcül dikkati ansızın dağılıyor, esneme nöbeti tutuyor ve sanki kaşınma nöbeti de tutmuş gibi hatır hatır kaşınmaya başlıyor. Sonra gidip yatıyor ve bazen ertesi gün öğlene kadar uyuyor.

Onun kadar saati saatine uymaz bir kadın görmedim.

***

Patates ambarının sırrı hakkında vermiş olduğum ipuçları ne olacak peki? Onları bu metinden okuyup gerisini kolaylıkla tahmin edemez mi? Hayır.

Söz verdiği zaman tutuyor ve bu kitabı yazmaya başladığımda bana bir söz verdi. Yüz ellinci sayfaya geldiğim zaman, yüz ellinci sayfaya gelmek nasip olursa tabii, bu çalışma odasında hiç rahatsız edilmememi sağlayarak beni ödüllendirecek.

Dahası, kitabımı o kadar ilerlettiğim zaman, ilerletmek nasip olursa tabii, bu kitapla benim aramda öyle mahrem bir ilişki oluşacakmış ki, onun bu mahremiyete tecavüz etmesi hiç yakışık almazmış. Alnımın teriyle

birtakım ayrıcalıklar kazanmak ve saygı görmek hoş olsa gerek. Ama kendime şunu da sormam lazım: "O kim oluyor da beni ödüllendiriyor ya da cezalandırıyor? Burayı ne sanıyor bu kadın yahu? Anaokulu mu, esir kampı mı?" Bunu ona sormuyorum çünkü sorarsam bütün ayrıcalıklarımı yitirebilirim.

***

Dün akşamüstü, Frankfurtlu iki züppe işadamı benim şahane koleksiyonumu görmeye geldi. Bu genç Almanlar, başarılı post-Nazi müteşebbislerin tipik birer örneğiydiler; tarih, öncesi olmayan tertemiz bir sayfaydı onlar için. Yepyeni, gıcır gıcırdılar. Tıpkı Dan Gregory gibi, İngilizceyi yüksek tabaka İngiliz aksanıyla konuşuyorlardı ama ilk geldiklerinde, Circe ile bana hiç Almanca bilip bilmediğimizi sordular. Ne dedikleri anlaşılmadan kendi aralarında rahat rahat Almanca konuşup konuşamayacaklarını öğrenmek istiyorlarmış meğer. Circe ve ben hiç Almancamız olmadığını söyledik, halbuki Circe, Yidiş'te ustaydı ve dediklerinin çoğunu anladı; savaş tutsağı olarak geçirdiğim dönemlerden kulak dolgunluğum olduğu için ben de anladım.

Şifrelerini bir dereceye kadar çözebildik: Resimlerimle ilgileniyormuş gibi görünmeleri sadece bir roldü. Asıl peşinde oldukları şey arsamdı. Bende hastalık ya da bunama, ailevi ya da mali sıkıntı belirtileri gözlemeye gelmişlerdi. Böyle bir tespit, beni kandırıp o paha biçilmez plajımı elimden almalarını kolaylaştırabilirdi, sonra da arazime apartmanlar dikmek niyetindeydiler.

Bu ziyaretten pek hoşnut kalmadılar. Spor Mercedes'lerine atlayıp gittikleri zaman, Yahudi bir pantolon imalatçısının çocuğu olan Circe, Ermeni bir kunduracı-

nın çocuğu olan bana şöyle dedi: "İşte şimdi Kızılderililer *bizler* olduk."

***

Dediğim gibi, adamlar Batı Almanya vatandaşıydılar; ama onların yerinde plaj komşularımdan, kendi yurttaşlarımdan biri de pekâlâ olabilirdi. Şimdi düşünüyorum da, bu ülkedeki bir sürü insanın, bu ülke vatandaşı olsun ya da olmasın, tavır ve davranışlarının altında yatan gizli öğe şu değil midir: bu kıtanın hâlâ bakir topraklar olduğu ve başka herkesin, yaşadığı yerin kıymetini bilmeyen ya da en azından kendini savunamayacak kadar güçsüz ve cahil olan birer Kızılderili olduğu düşüncesi.

***

Korkarım bu ülkenin en karanlık sırrı, vatandaşlarından pek çoğunun başka bir yerdeki daha yüksek bir medeniyete ait olduğunu düşünmesidir. O daha yüksek medeniyetin ille de başka bir ülke olması gerekmez. Geçmiş de olabilir: göçmenler tarafından yozlaştırılmasından ve siyahlara vatandaşlık hakkı tanınmasından önceki haliyle Birleşik Devletler.

Bu ruh hali, pek çoğumuzun yalan söylemesini, dolandırıcılık yapmasını, geri kalanlarımızdan çalıp çırpmasını, bize lüzumsuz mallar, bağımlılık yaratan zehirler ve dejenere edici eğlenceler satmasını mümkün kılıyor. Geri kalanlarımız ise insanlık mertebesine ulaşamayan yerlilerden başka ne olabiliriz ki zaten?

***

Bu ruh hali, Amerikan cenaze geleneklerini de faz-

lasıyla açıklıyor. Amerika'da düzenlenen türlü türlü cenaze törenlerinden her biri, eğer düşünecek olursanız, aslında şu mesajı iletir: Ölen kişi bu yabancı kıtayı yağma etmiştir ve şimdi de El Dorado altınlarıyla gerçek yuvasına dönmektedir.

***

Neyse, biz yine 1936'ya dönelim! Dinleyin bakın:

Marilee'yle yaşadığımız epifani yitişi çok geçmeden sona erdi. Onu gayet iyi değerlendirmiştik. Birbirimizin omuzlarına yapışıp dokunulabilecek her şeye dokunarak, ne tür düzenekler olabileceğimizi adeta en başından keşfetmeye koyulmuştuk. Sopa gibi şeylerin üstünde sıcak, elastik bir madde vardı.

Ama sonra, aşağıda sokak kapısının açılıp kapandığını duyduk. Terry Kitchen'ın bir sevişmeden sonra yaşadığını söylediği gibi: "Epifani geri geldi ve herkes yeniden giyinip, kafası koparılmış tavuklar gibi koşturmayı sürdürmek zorunda kaldı."

***

Marilee'yle giysilerimizi giyerken, onu bütün kalbimle sevdiğimi fısıldadım kulağına. Başka ne diyebilirdim ki?

"Sevmiyorsun. Sevemezsin," dedi. Bir yabancı gibi davranıyordu bana.

"Ben de Gregory kadar büyük bir illüstrasyoncu olacağım," dedim.

"Ama yanında başka bir kadın olacak," dedi. "Ben değil." Daha demin oracıkta çılgınlar gibi sevişmiştik ve şimdi kalkmış, halka açık bir yerde onu tavlayıp yatağa atmaya çalışan herhangi biriymişim gibi davranıyordu bana.

"Bir şeyi yanlış mı yaptım yoksa?" diye sordum.

"Sen doğru ya da yanlış hiçbir şey yapmadın," dedi. "Ben de öyle." Biraz durup gözlerimin içine baktı. O sıra hâlâ iki gözüm vardı. "Aramızda hiçbir şey geçmedi." Üstüne başına çekidüzen vermeyi sürdürdü.

"Kendini daha iyi hissediyor musun bari?" diye sordu.

Kesinlikle daha iyi hissettiğimi söyledim ona.

"Ben de öyle," dedi. "Ama uzun sürmeyecek."

Realizmin böylesi!

Oysa ben, birbirimizden hiç ayrılmayacağımıza dair bir anlaşma yaptık sanmıştım. Çoğu insanın cinsel ilişkiden anladığı buydu eskiden. Ben de Marilee'nin artık benim çocuğumu dünyaya getirebileceğini düşünmüştüm. Güya son derece steril bir ülke olan İsviçre'de yaptırdığı kürtaj sırasında mikrop kaptığı için kısır kalmış olduğunu bilmiyordum. Hakkında bilmediğim ve aradan on dört yıl geçmeden öğrenemeyeceğim çok şey vardı!

"Şimdi nereye gitmeliyiz sence?" diye sordum.

"Şimdi *kim* nereye gidecekmiş?" dedi.

"Biz," dedim.

"Cesurca gülümseyerek ve el ele tutuşarak dışarı çıkıp bu sıcacık evi sonsuza dek terk ettikten sonra mı yani?" dedi. "Kalbini kıracak bir opera tavsiye edebilirim sana."

"Opera mı?" dedim.

"Büyük bir ressamın, kızı yaşında, güzel, görmüş geçirmiş metresi, ressamın çırağını baştan çıkarır, çocuk nerdeyse kadının oğlu yaşındadır," dedi. "İlişkileri keşfedilir. Sokağa atılırlar. Kadın aşkı ve tecrübesi sayesinde oğlanın da büyük bir ressam olmasını sağlayacağına inanır ve soğuktan donup ölürler."

Benim aklıma uysaydık, muhtemelen bizim akıbetimiz de aynı olacaktı.

***

"Sen gitmelisin ama ben kalmalıyım," dedi. "Biraz para biriktirmiştim; seni bir-iki hafta idare edebilecek kadar. Buradan gitme vaktin gelmişti zaten. İyice rehavete kapılmaya başlamıştın."

"Az önce yaptığımız şeyden sonra nasıl olur da ayrılırız?" dedim.

"Biz o işi yaparken saatler durmuştu," dedi. "Şimdi yeniden işlemeye başladı. Sayılmaz yani, unut gitsin."

"Nasıl unutabilirim?" dedim.

"Ben çoktan unuttum bile," dedi. "Sen hâlâ küçük bir çocuksun; oysa benim, bana bakabilecek bir adama ihtiyacım var. Dan gibi bir adama."

Bunun üzerine, kendimi şaşkın ve kırgın hissederek odama çekildim. Eşyalarımı topladım. Marilee gittiğimi görmedi. Hangi odaya girmiş olduğu ya da orada ne yapıyor olabileceği konusunda hiçbir fikrim yoktu. Gittiğimi kimsecikler görmedi.

Ve 1936 yılının Aziz Patrick Günü'ne karanlık çöktüğünde, o evi asla dönmemek üzere terk etmiş, arkamı dönüp Dan Gregory'nin sokak kapısındaki Gorgo'ya son bir kez daha bakmamıştım bile.

***

Tek başıma geçirdiğim o ilk gece, sadece bir blok ötedeki Vanderbilt YMCA'de[1] kaldım ama sonraki on dört yıl boyunca Marilee'yi bir daha ne görecek ne de ondan haber alacaktım. Bana öyle geliyordu ki, büyük mali başarılar elde etmeye ve sonra geri dönüp onu Dan Gregory'nin elinden almaya kışkırtmıştı beni. Belki bir ya da iki ay, bunu sanki gerçek bir olasılıkmış gibi kur-

1. Young Men's Christian Association (Hıristiyan Genç Adamlar Derneği). Dernek, 1950'lere kadar, özellikle taşradan ya da yabancı ülkelerden gelen genç adamlara şehirlerde ucuz konaklama sağlıyordu. (Y.N.)

dum kafamda. Resimlemesi için Dan Gregory'ye verilen hikâyelerde, bu gibi şeyler hep olurdu.

Marilee, ben ona layık oluncaya kadar beni bir daha hiç görmeyecekti. Dan Gregory beni başından attığında, *Kral Arthur ile Şövalyelerinin Hikâyeleri* adlı kitabın yeni bir baskısı üstünde çalışıyordu. Marilee, Guinevere olarak poz vermişti. Kutsal Kâse'yi ona ben getirecektim.

***

Ama Büyük Buhran, asla bir baltaya sap olamayacağımı çok geçmeden anlamamı sağladı. O değersiz benliğime doğru dürüst yemek ve yatak bile temin edemiyor ve çoğunlukla aşevlerinde karın doyurup evsiz yurtlarında yatan berduşlar arasında yaşıyordum. Isınmak için girdiğim kütüphanelerde, müthiş oldukları söylenen tarihçeler, romanlar ve şiirler okuyarak kendimi geliştiriyordum; okuduklarım arasında ansiklopediler ve sözlükler, Amerika Birleşik Devletleri'nde başarılı olmanın, başarısızlıklardan ders çıkarmanın, yabancı insanların sevgisini ve güvenini hemencecik kazanmanın, kendi işinizi kurmanın, herhangi birine herhangi bir şey satmanın, kendinizi Tanrı'nın ellerine bırakmanın ve üzülüp sıkılarak onca zamanınızı ve değerli enerjinizi boşa harcamaktan vazgeçmenin yollarını anlatan yeni çıkmış kitaplar da vardı. Ha, bir de doğru beslenme yollarına ilişkin kitaplar.

Hem söz dağarcığımı hem de önemli konulara, olaylara ve şahsiyetlere olan aşinalığımı, büyük üniversitelerden mezun olmuş kişilerinkine eşitlemeye kalktığımda, hiç şüphesiz Dan Gregory'nin ve de yaşadığım çağın etkisi altındaydım. Dahası, aksanım Gregory'ninki kadar sentetikti, ki aslında Marilee'ninki de öyleydi. Hatırlarsanız, Marilee bir kömür madencisinin kızı, ben de Ermeni bir kunduracının oğluydum ve ikimizin de, yüksek tabakadan birer İngiliz'mişiz gibi davranamayacağı-

mızı bilecek kadar aklımız vardı. Pek de anlı şanlı olmayan köklerimizi, hatırlayabildiğim kadarıyla o zamanlar herhangi bir isimle anılmayan ama şimdilerde "transatlantik" diye bilinen –zarif, kulağa hoş gelen ve ne İngiliz ne de Amerikalı olan– tonlama ve vurguların ardına saklardık. Marilee ve ben, bu bakımdan abla kardeş gibiydik: Aynı tarzda konuşuyorduk.

***

Ama o kadar çok şey bilip o kadar güzel konuşabildiğim halde yine de yapayalnız ve çoğu zaman aç ve soğuktan donmuş bir halde New York sokaklarını arşınlarken, Amerikalılara özgü "kendini geliştirme" kavramının özündeki nükteyi öğrendim: Bilgi, büyük üniversitelerde şu veya bu şekilde işlenemeyecek kadar değersiz bir şeydi. Büyük üniversitelerin sunduğu asıl hazine, saygın, "suni" ve büyük bir aileye ömür boyu üyelikti.

***

Annemle babam, Türkiye'deki Ermenilerden saygı gören "gerçek" ailelerin çocuklarıydı, üstelik büyük ailelerdi bunlar. Annemle babam hariç tüm Ermenilerden uzakta, Amerika'da doğmuş olan bense, iki "suni" geniş ailenin üyesi olup çıktım sonunda. Sosyal açıdan Harvard ya da Yale'le bir olmasalar da, ikisi de gayet saygın ailelerdi:

1. Savaş yıllarında, Birleşik Devletler ordusu subayları,
2. Savaştan sonra, soyut dışavurumcu resim ekolü.

23

Beni Dan Gregory'nin ulağı olarak tanımış olan şirketlerden hiçbirinde iş bulamıyordum. Elimde bir kanıt olmadığı halde öyle sanıyorum ki Dan Gregory benim için çıkarcı, vefasız, yeteneksiz filan demişti onlara. Yalan değil. İş bulmak zaten yeterince zordu, adamlar kendilerine zerre kadar benzemeyen bir Ermeni'ye ne diye iş versinler? Ermeni işsizlerle de Ermeniler ilgilensin bir zahmet.

Nitekim, Central Park'ta bana poz vermek isteyen insanların –bir fincan kahve fiyatına ya da biraz daha fazlası karşılığında– karikatürlerini yaptığım sırada imdadıma yetişen kişi, bir Ermeni oldu. Adam ne Türkiye ne de Rusya Ermeni'siydi, çocukken annesiyle babası tarafından Fransa'nın Paris kentine götürülmüş bir Bulgaristan Ermeni'siydi o. Ailesiyle birlikte, o zamanlar "sanat dünyasının başkenti" olan Paris'te müreffeh ve bahtiyar bir yaşam süren Ermeni camiasının üyeleri arasına katılmıştı. Daha evvel söylediğim gibi, cani Vartan Mamigonian tarafından yolumuzdan çevrilip California'daki San Ignacio'ya gönderilmiş olmasaydık, ben de annemle ve babamla birlikte Parisli olacaktım. Kurtarıcımın asıl ismi olan Marktich Kouyoumdjian, sonradan Fransızlaştırılıp Marc Coulomb'a dönüştürülmüştü.

Coulomb'lar, şimdi oldukları gibi o zaman da, turizm sektörünün devleriydi, dünyanın her yerinde seyahat acenteleri ve hemen her yere tur düzenleyen organizatörleri vardı. Central Park'ta benimle muhabbete girdiğinde, Marc Coulomb sadece yirmi beş yaşındaydı ve ailesinin hizmetlerinin ABD'de daha iyi tanıtılmasını sağlayacak bir reklam ajansı bulmak üzere Paris'ten gönderilmişti. Elimin resme yatkınlığını çok beğendi ve eğer gerçekten ressam olmak istiyorsam, buraya gelmek yerine Paris'e gitmiş olmam gerektiğini söyledi.

Uzak gelecekte bizi ilginç bir ironi bekliyordu tabii. Benim de en nihayet üyeleri arasına katılacağım o küçük ressam tayfasının sanat dünyasının başkenti haline getireceği şehir New York olacaktı, Paris değil.

Sadece ırksal bir önyargıya dayanarak, bir Ermeni'nin bir diğer Ermeni'ye yardımı kabilinden bir düşünceyle olsa gerek, bana bir takım elbise, bir gömlek, bir boyunbağı, bir çift de yeni pabuç alıp en beğendiği reklam ajansı olan Leidveld and Moore'a beni de beraberinde götürdü. Beni bir ressam olarak işe almaları şartıyla, Coulomb'u müşterileri arasına katabileceklerini söyledi onlara. Hemen işe alındım.

Bir daha onu ne gördüm ne de ondan haber aldım. Ama bilin bakalım ne oldu? Tam da bu sabah, yarım yüzyıldır ilk kez Marc Coulomb'u uzun uzadıya düşünürken, *The New York Times*'da onun ölüm ilanına rastladım. Fransız Direnişi'nin kahramanlarından biri olduğunu söylüyor ilan, öldüğü sırada da, dünyanın en yaygın seyahat kurumu olan Coulomb Frères et Cie'nin yönetim kurulu başkanıymış.

Ne tesadüf, değil mi? Ama sadece tesadüf, o kadar. İnsan bu tip şeyleri fazla ciddiye almamalı.

***

Günümüzden haberler: Dans tutkusu Circe Berman'ı iyicene sardı. Yaşına ya da konumuna bakmaksızın, kavalye olarak kimi bulsa koluna takıp buradan elli kilometre mesafede düzenlendiğini duyduğu her partiye mutlaka gidiyor. Çoğunlukla gönüllü itfaiye örgütlerinin para toplamak için düzenlediği partiler oluyor bunlar. Geçen gün sabahın üçünde başında bir itfaiyeci kaskıyla eve geldi.

Doğu Quogue'daki Elks Lodge'da verilen salon dansları dersine katılmak için beni tavlamaya çalışıyor.

Ona şöyle dedim. "Haysiyetimden artakalan tek kırpıntıyı Terpsikhore'un[1] sunağında feda edecek değilim."

***

Leidveld and Moore'dayken cebim bolca para gördü. Dünyanın en güzel okyanus gemisi olan Normandie'nin resmini oradayken yaptım. Ön planda dünyanın en güzel otomobili Cord vardı. Arka planda ise dünyanın en güzel gökdeleni Chrysler binası. Cord'un içinden çıkmakta olan kadın da, dünyanın en güzel aktrisi Madeleine Carroll idi. Böyle bir zamanda yaşamış olmak ne büyük şans!

Beslenme ve uyuma koşullarım iyileşince, yaptığıma pişman olacağım bir işe kalkıştım ve bir akşam portföyümü kolumun altına sıkıştırıp Sanat Öğrencileri Birliği'ne yollandım. Ciddi bir ressam olmayı öğrenmemi sağlayacak dersler almak istiyordum; kendimi ve çalışmalarımı Nelson Bauerbeck adında bir öğretmene tanıttım. O zamanlar neıdeyse tüm resim öğretmenlerinin yaptığı gibi o da temsilî resimler yapıyordu. Çoğunlukla bir portre

1. Yunan mitolojisinde dokuz esin perisinden (Musadan) biri, lirik şiirin ve dansın koruyucusu. (Ç.N.)

ressamı olarak tanınırdı, yapıtlarının en az bir yerde hâlâ sergilendiğini biliyorum: benim eski okulum olan New York Üniversitesi'nde. Bu eğitim kurumunun benim dönemimden önceki rektörlerinden ikisinin portrelerini yapmıştı. Onları ölümsüzleştirmişti, sadece resimlerin yapabileceği biçimde.

***

Odada yaklaşık on iki öğrenci vardı, hepsi de tüm dikkatlerini önlerindeki sehpalara vermiş, aynı çıplak modelin resmini yapmakla meşguldüler. Aralarına katılmak için can atıyordum. Mutlu bir aileye benziyorlardı ve benim de böyle bir aileye ihtiyacım vardı. Leidveld and Moore'daki aileyi benimseyememiştim. İşe alınış şeklim dolayısıyla oraya küskünlük duyuyordum.

Bauerbeck öğretmenlik yapamayacak kadar yaşlıydı; altmış beş yaşlarındaydı sanırım. Ohio'daki Cincinnati kentinin yerlisi olduğunu ama eski Amerikalı ressamlardan pek çoğu gibi, onun da yetişkinlik yıllarını çoğunlukla Avrupa'da geçirdiğini, onun eski talebelerinden birinden, reklam ajansındaki sanat bölümü başkanından öğrenmiştim. Bauerbeck öyle yaşlıydı ki, James Whistler'la, Henry James'le, Émile Zola'yla ve Paul Cézanne'la kısa da olsa konuşmuşluğu vardı! İddiaya göre, Viyana'da Hitler'le bile arkadaşlık etmişti; Hitler'in Birinci Dünya Savaşı'ndan önce açlıktan nefesi kokan bir ressam olduğu zamanlarda yani.

Yaşlı Bauerbeck'in kendisi de, onunla tanıştığım sırada açlıktan nefesi kokan bir ressamdı herhalde. Yoksa o ilerlemiş yaşında Sanat Öğrencileri Birliği'nde ders veriyor olmazdı. Akıbetini hiç öğrenemedim. Yer yarıldı, Bauerbeck içine girdi sanki.

Onunla dostluk kuramadık. Portföyümün yaprakla-

rını çevirirken, neyse ki öğrencilerinin duyamayacağı kadar alçak bir sesle, "Ah canım, yazık, yazık," "Vah zavallı çocuk vah," "Kim yaptı sana bunu – yoksa kendi kendine mi yaptın?" gibi şeyler mırıldanıp durdu.

"Tanrı aşkına söyleyin, sorun ne?" diye sordum ona. "Kelimelerle ifade edebileceğimden emin değilim," dedi. Sahiden de uzun uzun düşünmesi gerekti önce. "Bu sana çok tuhaf gelecek..." dedi nihayet. "Ama teknik açıdan, yapamayacağın şey yok. Ne dediğimi anladın mı?"

"Hayır," dedim.

"Ben de anladığımdan pek emin değilim," dedi. Sıkıntıyla yüzünü buruşturdu, "Bence... bence... iyi bir ressamın, *yapamayacağı* her şeyle tuval üstünde bir nevi barış sağlamak zorunda olması, her nedense çok faydalı, hatta belki de lüzumludur. Bizi ciddi resimlere çeken şey budur bence: 'kişilik' veya hatta belki de 'acı' diyebileceğimiz o yetersizlik."

"Anlıyorum," dedim.

Rahatlamıştı. "Galiba *ben de* anlıyorum," dedi. "Daha önce hiç dile getirmek zorunda kalmadığım bir şeydi bu. Çok *enteresan*!"

"Beni öğrenciliğe kabul edip etmediğinizi anlayamadım," dedim.

"Hayır, seni reddettim," dedi. "Kabul etseydim ikimize de haksızlık etmiş olurdum."

Kızmıştım. "Demincek uydurduğunuz tumturaklı bir teoriye dayanarak beni reddettiniz, öyle mi?" diye itiraz ettim.

"Yo, yo, hayır," dedi. "Teoriyi akıl etmeden evvel çoktan reddetmiştim seni."

"Neye dayanarak?" diye sordum.

"Portföyündeki ilk resme dayanarak," dedi. "O resim bana, 'İşte tutkusuz bir adam,' diyordu. Ve şimdi sana da soracağım soruyu kendime sordum: 'Onun söylemek için

yanıp tutuştuğu hiçbir şey yokmuş gibi gözükürken, neden ona resmin dilini öğreteyim?'"

***

Zor zamanlar!

Bunun üzerine ben de bir yaratıcı yazarlık kursuna kaydoldum; Martin Shoup adında, oldukça ünlü bir öykücü tarafından haftada üç gece Şehir Üniversitesi'nde verilen bir dersti bu. Kendisi beyaz olduğu halde, öyküleri siyahlar hakkındaydı. Dan Gregory –orangutan olduklarına inandığı bu insanlar için her zaman hissettiği keyif ve acıma duygusuyla– onun öykülerinden en az birkaçını resimlemişti.

Shoup yazdıklarımı okuduktan sonra, nesnelerin görünüşlerini –ve bilhassa insanların yüzlerini– tasvir etmeye daha hevesli olmadığım takdirde pek bir yere varamayacağımı söyledi. Resim çizebildiğimi bildiği için, nesnelerin görünüşlerini uzun uzun anlatmak istememi tuhaf buluyordu.

"Resim çizebilen herkes için," dedim, "herhangi bir şeyin görünüşünü kelimelere dökmek, bilyeler ve cam kırıklarıyla Şükran Günü yemeği hazırlamaya benzer."

"O halde belki de bu kursu bıraksan iyi edersin," dedi. Ben de bıraktım.

Martin Shoup'un akıbeti hakkında da hiçbir fikrim yok. Belki de savaşta öldürülmüştür. Circe Berman onun adını hiç duymamış. Yer yarılmış, Martin Shoup içine girmiş sanki.

***

Günümüzden haberler: Martin Shoup gibi arada bir yaratıcı yazarlık dersi veren Paul Slazinger, hayatlarımıza

şaşaalı bir dönüş yaptı! Her şey bağışlanmış anlaşılan. Şu anda yukarıdaki yatak odalarından birinde mışıl mışıl uyuyor. Uyandığı zaman bakalım neler olacak.

Springs Gönüllü İtfaiye Örgütü'nün kurtarma ekibi dün gece saat on iki sıralarında onu buraya getirdi. Evinin çeşitli pencerelerinden –belki de krizi geçene dek sırayla her pencereden– imdat diye bağırarak Springs'deki komşularını ayağa kaldırmış. Kurtarma ekibindekiler onu Riverhead'deki Harp Malulleri Hastanesi'ne götürmek istemişler. Onun bir gazi olduğu herkesçe biliniyormuş. *Benim* bir gazi olduğum da herkesçe biliniyor.

Ama Slazinger sakinleşmiş ve onu buraya getirdikleri takdirde hiçbir şeyinin kalmayacağına söz vermiş. Bunun üzerine kapımı çaldılar ve ben de, salıncağa binmiş küçük kızların resimleriyle süslü antremde karşıladım onları. Şefkatli gönüllülerin hem destek olup hem de zapt etmeye çalıştıkları deli gömleğinin içinde, Slazinger'ın çılgın eti vardı. Onlara izin verirsem, bir kez denemek için onu serbest bırakacaklarını söylediler.

O sırada Circe Berman da aşağıya inmişti. İkimiz de pijamalarlaydık. İnsanlar aklını kaçırmış biriyle karşı karşıya kaldıklarında tuhaf şeyler yaparlar. Circe Berman, Slazinger'a uzun ve dikkatli bir bakış attıktan sonra bize sırtını döndü ve salıncağa binmiş küçük kızların resimlerini düzeltmeye koyuldu. Demek bu hiçbir şeyden çekinmezmiş gibi görünen kadının da bir korkusu varmış. Delilik onun kanını donduruyordu.

Deliler onda Gorgo etkisi bırakıyorlar anlaşılan. Onlardan birine bakacak olursa taş kesiliyor. Bunun bir hikâyesi olmalı.

24

Kundağını çözdüklerinde Slazinger kuzu gibiydi. "Beni yatağa yatırın yeter," dedi. Hangi odaya yatırılmak istediğini de söyledi: şöminesinin üstünde Adolph Gottlieb'in *Donmuş Sesler Yedi Numara* adlı resminin asılı durduğu ve kum tepelerinin üstünden okyanusa bakan bir cumba penceresi olan, ikinci kattaki oda. İllaki o odayı istiyordu ve orada uyumaya hakkı olduğunu hissediyordu galiba. En az birkaç saatliğine, hatta belki birkaç on yıllığına yanıma taşınmanın hayalini ne zamandır ayrıntılarıyla kuruyor olmalıydı. Ben onun sigorta planıydım. Er geç pes edecek, kapıp koyuverecek ve kendini Karun kadar zengin bir Ermeni'nin deniz kıyısındaki evine teslim ettirecekti.

Slazinger çok eski bir Amerikan ailesinden geliyordu. Bu kıtaya ayak basan ilk Slazinger, bundan iki yüz yıl önce vatan haini General Benedict Arnold'ın kısmi komutasındaki birlikler karşısında yenilgiye uğrayan İngiliz general John Burgoyne'a paralı asker olarak hizmet etmiş Hessen'li erlerden biriydi. General Benedict Arnold sonradan, Albany'nin kuzeyindeki İkinci Freeman's Farm Savaşı sırasında firar edip İngilizlerin safına geçecekti. Slazinger'ın atası bu savaş sırasında tutsak

düşmüş ve Almanya'nın Wiesbaden kentindeki evine asla dönememişti. Ve Almanya'da bir... neyin oğluydu dersiniz?

Bir kunduracının.

***

"Tanrı'nın tüm çocuklarının pabuçları vardır."

ESKİ ZENCİ İLAHİSİ

***

Doğrusunu isterseniz, Slazinger'ın bir deli gömleğiyle getirildiği gece dul Berman, Slazinger'dan çok daha ürkütücüydü. Kurtarma ekibi tarafından antrede serbest bırakıldığında, Slazinger her şeye rağmen o eski, bildiğimiz Slazinger'dı. Ama nerdeyse katatonikmiş gibi davranan Circe, daha evvel hiç görmediğim bir Circe idi.

Slazinger'ı yatağa tek başıma yatırdım. Onu soymadım. Zaten üstünde fazla bir şey yoktu – uzunca bir don ve önünde SHOREHAM'I DURDURUN yazan bir tişört. Shoreham buradan çok uzakta olmayan bir nükleer enerji santralidir. Gerektiği gibi çalışmasaydı, yüz binlerce insanın ölümüne sebep olabilir ve Long Island'ı yüzyıllarca yaşanamayacak hale getirebilirdi. Birçok kişi ona karşı çıkıyordu. Birçok kişi onu destekliyordu. Bana gelince, ben onu mümkün olduğunca az getiriyorum aklıma.

Onu sadece fotoğraflarda gördüm ama yine de bu konuda bir diyeceğim var. Bir yapının ona bakan herkese bundan daha bariz bir şekilde şu mesajı gönderebileceğini daha evvel hiç düşünmemiştim: "Ben başka bir gezegenden geliyorum. Senin ne olduğun, ne istediğin ya da

ne yaptığın zerre kadar umurumda değil. Farkında değil misin gerzek, *sömürgeleştirildin.*"

***

Jetonu Geç Düşen Bir Ermeni'nin İtirafları ya da *En Son Öğrenen Hep Ben Oldum*, bu kitap için iyi birer alt başlık olabilirdi. Sıkı durun: Slazinger'ın tekrar buraya taşındığı geceye dek, dul Berman'ın hap delisi olduğundan *şüphelenmemiştim* bile.

Slazinger'ı yatağa yatırıp Belçika malı keten çarşafları o koca Hessen'li burnunun deliklerine kadar çektikten sonra, ona bir uyku hapı versem iyi olur, diye düşündüm. Bende hiç hap yoktu ama belki Bayan Berman'da olabileceğini umuyordum. Onun usulca yukarı çıkıp yatak odasına girdiğini işitmiştim.

Kapısı ardına kadar açıktı, ben de girdim. Yatağın kenarına oturmuş, dosdoğru karşıya bakıyordu. Ondan bir uyku hapı istedim, o da bana banyoya girip kendim alabileceğimi söyledi. Berman oraya yerleşeli beri o banyoya hiç girmemiştim. Aslında yıllardır oraya girdiğimi hiç hatırlamıyorum. O banyoya daha evvel *hiç* girmemiş olma ihtimalim çok yüksek.

Ve aman Tanrı'm – oradaki hapları keşke görebilseydiniz! Anlaşılan o ki, merhum doktor kocasının ilaç satıcılarından alıp yıllar yılı durmadan biriktirmiş olduğu hap numuneleriydi bunlar. Hepsini ecza dolabına sığdırmak olanaksızdı! Lavabonun etrafındaki mermer tezgâh aşağı yukarı bir buçuk metre uzunluğunda ve altmış santim genişliğindeydi ve küçük küçük şişeler koca bir *alay* halinde boydan boya dizilmişti. Gözlerim yuvalarından uğramıştı! Her şey birdenbire *cevabını* bulmuştu; plajda ilk karşılaştığımız gün aramızda geçen tuhaf selamlaşma, antrenin dekorasyonunu hiç tereddüt

etmeden değiştiriverişi, bilardo oyunundaki yenilmezliği, dans çılgınlığı, vs.

Şu gece yarısı bu iki hastadan hangisinin benim yardımıma daha çok ihtiyacı vardı?

Eh, bir hap delisi için kendi elinden iyi kötü gelmeyen ne yapabilirdim ki ben? Slazinger'ın yanına elim boş döndüm ve Polonya seyahatinden konuştuk biraz. Neden olmasın? Denize düşen yılana sarılırmış.

***

Amerikalıların hap sorununa birkaç sene önce başkanımızın eşi tarafından önerilen çözüm şuydu: "Kesinlikle hayır deyin."

***

Belki Bayan Berman haplarına hayır diyebilirdi ama zavallı Paul Slazinger'ın kendi vücudunun üretip kanına boşaltadurduğu tehlikeli maddeler üstünde hiçbir kontrolü olamazdı. Bin türlü delilik düşünmekten başka seçeneği yoktu. Ah keşke Polonya'da saklanıyor ya da hapis yatıyor olsaydı ne iyi kitaplar yazabileceğini ve Polly Madison kitaplarının *Don Quijote*'den bu yana yazılmış en büyük edebiyat eserleri olduğunu ballandıra ballandıra anlatışını dinledim.

Berman hakkında oldukça iyi bir de espri yumurtladı ama espri olsun diye söylediğini hiç sanmam çünkü söylerken son derece düşünceli gözüküyordu. Onun için "balonlu çiklet kalabalığının Homeros'u" dedi.

Sırası gelmişken bari bunu da aradan çıkartalım ve Polly Madison kitaplarının meziyetlerine değinelim. O kitapları bizzat okumak zorunda kalmadan bu soruyu kendi kafamda çözümlemek için, geçenlerde Doğu Hamp-

ton'lı bir kitap satıcısını, bir kütüphaneciyi ve eski soyut dışavurumcu tayfamızdan birkaç kişinin, şimdi ergenlik çağında torunları olan dul eşlerini telefonla arayıp fikirlerini sordum.

Hepsi de aşağı yukarı aynı fikirdeydiler, özetle: "Yararlı, açık yürekli ve zekice ama edebî açıdan usta işi olduklarını söylemek zor."

Sonuç meydanda. Yani eğer Paul Slazinger tımarhaneyi boylamak istemiyorsa, geçtiğimiz yazı bütün Polly Madison kitaplarını okuyarak geçirmiş olduğunu söylemesinin savunmasına yararı dokunmayacağı kesin.

***

Gencecik bir oğlanken Japonların attığı bir el bombasının üstüne yüzükoyun kapaklanmasının ve o zamandan beri bir sürü akıl hastanesine girip çıkmış oluşunun da savunmasına pek faydası olmayacak. Anlaşılan doğuştan gelen tek özelliği, sahip olduğu dil yeteneği değilmiş, her üç yılda bir delirmesine yol açan baş belası bir saat de varmış kanında. Tanrılar yetenek dağıtırken kendinizi sakının!

Ertesi gece yatmaya gitmeden evvel, olduğu şeyi olmaktan kendini alamayacağını, iyi ya da kötü, "işte öyle bir cins molekül" olduğunu söyledi.

"Büyük Atom Parçalayıcı beni almaya gelene dek, Rabo," dedi, "bu cins bir molekül olmaya mecburum."

***

"Hem zaten edebiyat dediğin de nedir ki, Rabo," dedi, "evrende 'düşünce' denen hastalığı taşıyan birkaç molekülden başka kimsenin önem vermediği molekül mese-

leleri hakkında yine bir molekül tarafından yollanmış havadisler olmaktan başka?"

***

"Artık her şeyi çok net görüyorum," dedi. "Her şeyi anlıyorum."

"Geçen defa da aynı şeyi söylemiştin," diye hatırlattım.

"Öyle mi? O zaman şimdi tekrar anlıyorum," dedi. "Ben sadece iki misyonla dünyaya gelmişim. Biri Polly Madison kitaplarına büyük edebî eserler olarak hak ettikleri payeyi kazandırmak, öbürü de devrim teorimi yayımlamak."

"Peki," dedim.

"Kulağa çılgınca geliyor mu?" diye sordu.

"Evet," dedim.

"İyi," dedi. "İnşa etmek zorunda olduğum iki anıt! Biri ona, biri de bana. Bundan bin yıl sonra onun kitapları hâlâ okunuyor olacak ve insanlar hâlâ Slazinger'ın Devrim Teorisi'ni tartışıyor olacaklar."

"Hoş bir düşünce tabii," dedim.

İşkillendi. "Teorimi sana hiç *anlatmadım*, değil mi?" diye sordu.

"Hayır," dedim.

Parmaklarının ucuyla hafifçe şakağına vurdu. "Çünkü onu bunca yıldır burada, bu patates ambarında kilitli tuttum," dedi. "En iyisini en sona saklayan tek ihtiyar sen değilsin, Rabo."

"Patates ambarı hakkında ne biliyorsun?" dedim.

"Hiçbir şey... Şerefim üstüne yemin ederim, hiçbir şey. Ama ihtiyarın teki, en iyisini en sona saklamıyorsa, bir şeyi ne diye kilit altında tutsun?" dedi. "Bir molekülü tanımak için molekül olmak lazım."

"*Benim* ambarımdaki şey ne en iyi ne de en kötü, gerçi yaptıklarımın en iyisi olması için çok iyi olması da gerekmezdi, en kötüsü olmak içinse hayli berbat olması gerekirdi," dedim. "Orada ne olduğunu bilmek ister misin?"

"Tabii ki, madem söylemek istiyorsun," dedi.

"Tüm insani mesajların en boşu ama aynı zamanda en dolusu var orada," dedim.

"Yani?" dedi.

"'Hoşça kal,'" dedim.

***

Evde parti veriyoruz!

Ve bu giderek ilginçleşen konuklarım için yemekleri kim yapıyor, yatakları kim hazırlıyor?

Her eve lazım olan Allison White tabii! Bayan Berman onu kalmaya razı ettiği için Tanrı'ya ne kadar şükretsem az!

Ve son destanının onda dokuzunu bitirdiğini söyleyen Bayan Berman'ın yakın gelecekte Baltimore'a dönmesi beklenebileceği halde, Allison White beni aç biilaç bırakmayacak. Birincisi, iki hafta önce yaşanan borsa çöküşü, ev hizmetçilerine olan talebi büyük ölçüde azalttı. İkincisi, Allison White tekrar hamile ve bebeği dokuz ay karnında taşımaya kararlı. Hiç olmazsa kış aylarını Celeste'le birlikte burada geçirmek için *yana yakıla* izin istedi, ben de ona şöyle dedim: "Ne kadar uzun kalsanız o kadar memnun olurum."

***

Belki de bu kitabın seyri içine birtakım kilometre taşları serpiştirmeliydim: "Bugün günlerden 4 Temmuz" ya da "Bunun kayda geçen en serin ağustos olduğunu ve

bu durumun ozon tabakasının Kuzey Kutbu üzerindeki bölümünün yok olmasıyla alakalı olabileceğini söylüyorlar" gibi. Ama bu kitabın bir otobiyografi olduğu kadar bir günce de olacağı konusunda en ufak bir fikrim yoktu.

Tıpkı İşçi Bayramı gibi, borsa çöküşünün üstünden de iki hafta geçtiğini söylemekle yetineyim. Ve hooop, *çinko!* Paralar elden gidiyor! Hooop, *çinko!* Bir yaz daha geçti!

***

Celeste ve arkadaşlarının tatili bitti, okul başladı. Celeste bu sabah bana evren hakkında neler bildiğimi sordu. Bu konuda bir kompozisyon yazması gerekiyormuş.

"Neden bana soruyorsun?" dedim.

"Sen her gün *The New York Times* okuyorsun," dedi.

Bunun üzerine, evrenin üç trilyon yıl önce beş kilo ağırlığında bir çileğin gece yarısını yedi dakika geçe patlamasıyla oluştuğunu söyledim ona.

"Ben *ciddiyim*!" dedi.

"*The New York Times*'da ne okuduysam onu söyleyebilirim ancak," dedim.

***

Paul Slazinger bütün giysilerini ve yazı malzemelerini buraya getirtti. Kuramsal kitabının ilk cildi üstünde çalışıyor. Ona şu adı verdi: *Herhangi Bir Beşeri Etkinlik Alanında Başarılı Bir Devrim Yapmanın Tek Yolu.*

Eh artık, kimin işine yarayacaksa: Slazinger, farklı uzmanlardan oluşan zihin açıcı bir ekibin müdahalesi olmadan, insanlardan çoğunun zihinlerini yeni fikirlere açamadığını tarihten öğrenmiş olduğunu iddia ediyor. Bu ekipler olmasaymış, hayat tıpkı eskisi gibi sürer gidermiş, ne denli ıstıraplı, gerçekçilikten uzak, hakkani-

yetsiz, gülünç ya da düpedüz budalaca bir hayat olursa olsun.

Ekibin üç tür uzmandan oluşması gerektiğini söylüyor. Aksi takdirde, söz konusu devrim ister politikada ister sanatta, bilimde ya da başka bir alanda yapılsın, başarısızlığa uğramaya mahkûmmuş.

Bu uzmanların en zor bulunanı, dediğine göre, hakiki bir dâhiymiş; genel sirkülasyona girmeyen ve nispeten iyi fikirler üretmek konusunda yetkin bir kişi. "Bir dâhi tek başına çalışacak olursa," diyor Slazinger, "mütemadiyen akıl hastası sayılıp görmezden gelinir."

İkinci türden uzmanları bulmak çok daha kolaymış: kendi cemiyeti içinde iyi bir konumu olan, dâhinin taze fikirlerini anlayan ve beğenen, dâhinin katiyen deli olmadığına tanıklık eden, son derece zeki bir vatandaş. "Böyle biri tek başına çalışacak olursa," diyor Slazinger, "ancak değişime olan arzusunu yüksek sesle dile getirmeyi başarabilir ama bu değişimin şeklini tarif etmekten âcizdir."

Üçüncü türden uzmanlar, ne kadar karmaşık olursa olsun her şeyi, ne kadar aptal ya da dik kafalı olurlarsa olsunlar çoğu insanı tatmin edebilecek şekilde açıklayabilen kişilermiş. "Böyle birinin, ilgi çekmek ve heyecan uyandırmak için söylemeyeceği şey yok gibidir," diyor Slazinger. "Yalnızca kendi sığ fikirlerine güvenerek tek başına çalışacak olursa, Noel hindisi kadar dangalak bir herif muamelesi görür."

***

Aklı bir karış havada gezen Slazinger, benim de rol aldığım soyut dışavurumculuk dahil her başarılı devrimin en tepesinde, bu karakter kadrosunun yer aldığını söylüyor; bizim vakamızda, söz konusu dâhi Pollock'muş, Rusya'nınkinde Lenin, Hıristiyanlığınkinde ise İsa.

Diyor ki, eğer böyle bir kadroyu bir araya getiremiyorsan, *herhangi* bir şeyi devrim yaparak değiştirme fikrini de unutabilirsin demektir.

***

Düşünsenize! Deniz kenarındaki bu ev, sadece birkaç ay öncesine kadar son derece boş ve ölü bir yerken, şimdi başarılı bir devrim yapmanın yollarını anlatan bir kitaba, yoksul kızların zengin erkeklere karşı hissettiklerini anlatan bir diğer kitaba ve tüm resimleri tuvallerden sapır sapır dökülmüş bir ressamın hatıratına beşik oluyor.

Üstelik bir de bebek bekliyoruz!

***

Penceremden dışarı baktığım zaman, çimenlerimin üstünde deli gibi cıyaklamakta olan bir sürü çim biçme makinesini peşinden sürükleyen bir traktöre binmiş basit bir adam görüyorum. Adamın adının Franklin Cooley olduğu, eski, bebek boku renginde bir Cadillac Coupe de Ville kullandığı ve altı çocuk babası olduğu dışında, onun hakkında çok az şey biliyorum. Bay Cooley'nin okuryazar olup olmadığını bile bilmiyorum. Bu sabahki *The New York Times*'a bakılırsa, en az kırk milyon Amerikalı okuryazar değilmiş. Bütün dünyadaki Ermeni kökenli insan sayısının altı misli ümmi insan var demek! Onlar ne büyük bir çoğunluk ve bizler ne küçük bir azınlığız!

Franklin Cooley, o yoksul, aptal, altı çocuklu kereste, kulakları yaygaracı çim biçme makinelerinin abuk sabuk sesleriyle dolarken, bu evin içinde ne mühim işler döndüğünden bir nebze olsun işkilleniyor mudur acaba?

***

Evet, bilin bakalım bu sabahki *The New York Times* başka neler diyordu? Genetik uzmanlarının elinde, erkeklerle kadınların bir zamanlar ayrı birer ırk oldukları ve erkeklerin Asya'da, kadınların ise Afrika'da evrimleştikleri konusunda *aksi iddia edilemeyecek* kanıtlar varmış. Karşılaştıkları zaman birbirleriyle çiftleşerek üreyebilmeleri, sadece bir tesadüf eseriymiş.

Gazetedeki spekülasyon şöyle devam ediyor: Klitoris, kaba kuvvetle ele geçirilen, köleleştirilen, değersiz kılınan ve en nihayet hadım edilen, daha güçsüz fakat daha aptal olduğu söylenemeyecek bir antropoit ırkına ait dölleyici organın son kalıntısıymış.

Aboneliğimi iptal edin!

25

Büyük Buhran'a geri dönüyoruz!

Uzun lafın kısası: Almanya önce Avusturya'yı, sonra Çekoslovakya'yı, sonra Polonya'yı, arkasından da Fransa'yı işgal etti ve ben çok uzaklardaki New York'ta sessiz sedasız şehit düştüm. Çünkü Coulomb Frères et Cie faaliyetini durdurunca ben de ajanstaki işimi kaybetmiştim; babam Müslüman usulleriyle toprağa verileli çok olmamıştı. Bunun üzerine, savaşa hâlâ girmemiş olan Birleşik Devletler ordusuna katıldım ve sınıflandırma sınavlarında çok yüksek puanlar tutturdum. Büyük Buhran hâlâ aynı derecede yıldırıcıydı ve ordu bu ülkede hâlâ çok küçük bir aileydi, dolayısıyla kabul edildiğim için şanslıydım. Hatırlıyorum da, Times Meydanı'ndaki askerlik şubesinin çavuşu, mahkeme kararıyla adımı değiştirip daha Amerikalı bir isim alırsam, ordu için cazip bir aday olma ihtimalimi artıracağımı çıtlatmıştı.

İşimi kolaylaştırmak için önerdiği ismi bile hatırlıyorum: "Robert King" demişti. Düşünsenize: Şu anda biri özel plajıma izinsiz girmiş ve bu malikâneye huşu içinde bakıp kimin bu kadar iyi yaşayabilecek kadar zengin olabileceğini merak ediyor olsaydı, cevap pekâlâ bu isim olabilirdi: "Robert King."

***

Ama ordu beni bünyesine Rabo Karabekian olarak kabul etti – bunun sebebini çok geçmeden keşfedecektim: Ordu Mühendisleri Birliği'ne bağlı savaş alaylarının o zamanki kumandanı olan Tümgeneral Daniel Whitehall, tamamen üniformalı bir yağlıboya portresini yaptırmak istiyor ve bu işin altından ancak adı kulağa yabancı gelen birinin kalkabileceğine inanıyordu. Bir muvazzaf subay olduğundan, tabii ki onun resmini bedavaya yapmak zorundaydım. Ölümsüzlüğe susamış bir adamdı bu. Böbreklerinden rahatsız olduğu için altı aya kadar emekliye ayrılacak, böylece iki dünya savaşını da kıl payı kaçırmış olacaktı.

Temel eğitim sırasında saatlerce uğraşıp yaptığım portresinin başına neler geldiğini Tanrı bilir. Benim için seve seve satın aldığı en pahalı malzemeleri kullandım. Yani gerçekten de *Mona Lisa*'dan daha uzun ömürlü olabilecek bir tanecik olsun resmim var demektir! Bunun o zaman farkında olsaydım, yüzüne kafa karıştırıcı bir yarım tebessüm kondururdum belki, doğru anlamını yalnızca benim bildiğim bir tebessüm: O generalliğe kadar yükselmişti belki ama yaşadığı zaman zarfına sığan iki büyük savaşın ikisini de kaçırmıştı.

***

İyi de olsa kötü de olsa, belki *Mona Lisa*'dan daha uzun yaşayabilecek bir diğer resmim de, dışarıdaki patates ambarında duran o devasa orospu çocuğudur.

***

Pek çok şeyi daha *yeni* fark ediyorum! Orduya ait olan ve nerdeyse burası kadar görkemli bir malikânede General Whitehall'ün portresini yaptığım sırada, tipik

bir Ermeni'ye benziyordum! Hadi bakalım, gerçek tabiatımı da öğrendiniz! Ben sıska bir acemi erdim, o ise doksan kilodan ağır çeken, beni istediği zaman böcek gibi ezebilecek bir paşa.

Ama yine de, "Çok güçlü bir çeneniz var. Bunu biliyor muydunuz?" türünden dalkavuklukların yanı sıra, ona son derece kurnaz ve çıkarcı fakat aynı zamanda hakikaten çok iyi bir öğüt vermeyi de becerdim.

Türk saraylarındaki âciz Ermeni danışmanların da mutlaka takınmış olmaları gereken bir tavırla, daha evvel hiç akıl etmiş olamayacağı fikirlerden dolayı onu tebrik ettim. "Savaş kapıyı çalacak olursa hava fotoğrafçılığının ne büyük önem kazanacağına çok kafa yoruyor olmalısınız" gibi mesela. Savaş, tabii ki, Birleşik Devletler hariç hemen herkesin kapısını çalmıştı o zamana kadar.

"Evet," dedi.

"Başınızı sola doğru azıcık çevirebilir misiniz?" dedim. "Harika! Böylece göz çukurlarınıza çok derin gölgeler düşmeyecek. O gözleri katiyen kaybetmek istemem. Şimdi de güneş batarken bir tepeden baktığınızı hayal edebilir misiniz lütfen, ertesi gün bir çarpışmanın gerçekleşeceği vadiye doğru?"

Elinden geldiğince yaptı dediklerimi ve her şeyi mahvetmekten korktuğu için ağzını açıp konuşamadı. Oysa ben, bir diş hekimi gibi, gevezelik etmeyi sürdürmekte tamamen serbesttim. "Güzel! Harika! Mükemmel! Sakın kıpırdamayın!" dedim. Sonra da, bir yandan boyamaya devam ederken, bir yandan da güya dalgın dalgın ekledim: "Teşkilat içindeki bütün sınıflar havadan kamuflajın kendi uzmanlık alanlarına girdiğini iddia ediyor, halbuki bu işin mühendislere düştüğü apaçık meydanda."

Biraz bekledikten sonra şöyle dedim: "Sanatçılar tabiatları itibariyle kamuflaj konusunda öyle ustadırlar ki,

herhalde Ordu Mühendisleri Birliği'ne benden sonra daha bir sürü sanatçı alınacak."

***

Böylesine kurnaz, yaltakçı ve Levanten bir ayartma işe yaramış mıdır dersiniz? Varın kendiniz karar verin:

Tablonun açılışı, general için düzenlenen veda merasimi sırasında yapıldı. Temel eğitimimi tamamlamış ve birinci sınıf erliğe yükselmiştim. Elimde eskimeye yüz tutmuş bir Springfield tüfek, flamalarla süslü bir platformun önünde sıra sıra dizilmiş bekleyen askerlerden biriydim. Sehpa üzerindeki resim, generalin üstüne çıkıp konuşma yaptığı platforma yaslanmıştı.

General, hava fotoğrafçılığından bahsetti ve de teşkilatın diğer sınıflarına kamuflajı öğretmenin tabii ki mühendislerin misyonu olduğundan. Dediğine göre, vereceği son emirler arasında, "sanatsal deneyim" diye adlandırdığı niteliğe sahip olan tüm erbaşların yeni bir kamuflaj birliğine atanmasını gerektirecek bir emir de vardı ve bu birliğin kumandanı da... şimdi sıkı durun: "Kıdemli Üstçavuş Rabo Karabekian olacaktır. Umarım ismini doğru telaffuz etmişimdir."

Etmişti, *etmişti!*

***

Dan Gregory ile Fred Jones'un Mısır'da öldüklerini gazetede okuduğumda, Fort Belvoir'da kıdemli üstçavuştum. Haberde Marilee'nin hiç bahsi geçmiyordu. Gregory ve Fred üniforma giydikleri halde sivil olarak ölmüşlerdi ve Birleşik Devletler savaşta hâlâ tarafsızlığını koruduğundan, ikisi için de saygılı cenaze törenleri yapılmıştı. İtalyanlar henüz düşmanımız değildiler, Gre-

gory ile Fred'i öldüren İngilizler de henüz müttefiklerimiz değildiler. Gazetelerin Gregory'yi tarihin belki de en tanınmış Amerikalı ressamı diye anarak ona veda ettiklerini hatırlıyorum. Fred ise Birinci Dünya Savaşı'nda beş düşman uçağı düşürmüş bir pilot –ki öyle değildi– ve bir havacılık öncüsü olarak Tanrı'ya havale edilmişti.

Bense, doğal olarak, Marilee'nin başına neler geldiğini merak ediyordum. Hâlâ gençti ve öyle sanıyordum ki hâlâ güzeldi, dolayısıyla ona bakacak birini, benden çok daha zengin birini bulma şansı yüksekti. Ben kesinlikle ona kendim sahip çıkacak durumda değildim. Ordu hâlâ kıdemli üstçavuşlara bile çok az para ödüyordu. Ordu kooperatifinde hiç satılık Kutsal Kâse yoktu.

***

Ülkem nihayet başka herkes gibi savaşa girdiğinde teğmenliğe terfi edildim ve bilfiil çarpışmasam da Kuzey Afrika'da, Sicilya'da, İngiltere'de ve Fransa'da görev yaptım. En nihayet Almanya sınırında çarpışmak zorunda kaldım ama tüfeğimle tek atış bile yapamadan vurulup tutsak düştüm. Şu beyaz flaş hâlâ aklımda.

Avrupa'da savaş 8 Mayıs 1945'te sona erdi. Benim bulunduğum esir kampı henüz Ruslar tarafından ele geçirilmemişti. Büyük Britanya'dan, Fransa'dan, Belçika'dan, Yugoslavya'dan, Rusya'dan, sonradan taraf değiştiren İtalya'dan, Kanada'dan, Yeni Zelanda'dan, Güney Afrika ve Avustralya'dan, her yerden başka yüzlerce tutsak subayla birlikte, ben de uygun adım yürütülerek hapishanemizden çıkarıldım ve hâlâ fethedilmeyi bekleyen kırsal bölgelere götürüldüm. Bir gece gardiyanlarımız ortadan kayboluverdiler ve ertesi sabah, şimdi Doğu Almanya ile Çekoslovakya arasında sınır oluşturan büyük yeşil bir vadinin kıyısında uyandık. Aşağıda belki on bin kadar insan

vardı; toplama kamplarından canlı çıkanlar, köle işçiler, akıl hastanelerinden salıverilmiş deliler, cezaevi ve hapishanelerden salıverilmiş adi suçlular, Almanlarla savaşan her ordudan tutsak subaylar ve erbaşlar.

Ne *manzara* ama! Bu kadarı, bir insanın tanık olup da hayatı boyunca her aklından geçirişinde hayretlere düşmesine yetecek kadar etkileyici değilse, bir de şuna kulak verin: Hitler'in ordusundan artakalan son askerler de oradaydılar – üniformaları lime lime ama ölüm makineleri hâlâ sapasağlam.

Unutulmaz!

26

Savaşımın sonunda, vatandaşları arasından sadece Çinli bir çamaşırhaneciyi tanıdığım ülkem, eskiden gözümün olduğu yere uygulanan plastik cerrahi masraflarının tamamını karşıladı. Buruk muydum? Hayır, kendimi tam anlamıyla bomboş hissediyor ve Fred Jones'un da aynen böyle hissettiğini anlamaya başlıyordum. İkimizin de evde bekleyen kimsesi yoktu.

Indianapolis'in dışındaki Fort Benjamin Harrison'da yapılan göz ameliyatının masraflarını kim karşıladı peki? Uzun boylu, cılız bir adamdı, sert ama mantıklı, az konuşan ama cin gibi zeki. Hayır, bugün alışveriş merkezlerinde Noel zamanı rastladığımız görüntüsü büyük ölçüde Dan Gregory'nin 1923'te *Liberty* dergisi için yapmış olduğu resme dayanan Noel Baba'dan bahsetmiyorum. Hayır. Sam Amca'mdan bahsediyorum.

***

Dediğim gibi, hastanedeki hemşiremle evlendim. Dediğim gibi, artık benimle konuşmayan iki oğlumuz oldu. Onlar artık Karabekian ailesinden bile değiller. Adlarını mahkeme kararıyla değiştirip üvey babaları Roy Steel'in soyadını aldılar.

Terry Kitchen bir keresinde, bir koca ve bir baba olarak bu kadar kabiliyetsizken, ne demeye evlenmiş olduğumu sormuştu bana. Ona şöyle dediğimi işitmiştim: "Savaş sonrasına dair filmler öyle devam eder."

Aramızda bu konuşma geçtiğinde, savaş biteli beş sene filan olmuştu herhalde.

İkimiz, Union Meydanı'nda kiraladığımız stüdyo için satın aldığım karyolalara uzanmış olmalıydık. O çatı katı, Kitchen'ın sadece işyeri olmaktan çıkmış, evi de olmuştu. Bense haftada iki-üç gecemi orada geçirmeye başlamıştım çünkü üç blok ötedeki zemin dairesinde yaşayan karımla çocuklarımın bana olan sevgilerinin gün geçtikçe azaldığını fark ediyordum.

***

Karım benden niye mi şikâyetçiydi? Connecticut General'da hayat sigortası satıcısı olarak sürdürdüğüm işimden ayrılmıştım. Çoğu zaman sadece alkol yüzünden değil, tek bir renk Sateen Dura-Luxe'le boyadığım devasa tuvaller yüzünden de sarhoş geziyordum. Bir patates ambarı kiralamış ve o zamanlar medeniyetten uzak bir bölge olan buralarda bir eve kaparo yatırmıştım.

Ve aile hayatımın böyle bir karabasana dönüşmesi yetmezmiş gibi, hiç görmediğim bir ülke olan İtalya'dan taahhütlü bir mektup geldi. Orada görülecek olan bir davada, Amerikalı askerler tarafından Paris'teki bir Alman generalden alınmış olan, biri Giotto, öbürü de Masaccio imzalı iki resmin orijinalitesini doğrulamak üzere Floransa'ya çağrılıyordum; tek kişi için tüm masraflarım karşılanacaktı. Söz konusu resimler, benim emrimdeki sanat uzmanlarından oluşan müfrezeye teslim edilmiş ve kataloglandıktan sonra da sandıklanıp saklanmak üzere Le Havre'daki bir depoya nakledilmiş olan resimler-

dendi. Almanlar Floransa'dan geçerek kuzeye doğru geri çekilirlerken, o general resimleri şahsa ait bir evden çalmış olmalıydı.

Le Havre'daki sandık, sivil hayatlarında da bu tür işlerde çalışan İtalyan savaş tutsakları tarafından yapılmıştı. Anlaşılan, bunlardan biri, iki resmi de Roma'daki karısına göndermenin bir yolunu bulmuş, onları orada saklı tutmuş ve savaştan sonra da sadece yakın arkadaşlarına göstermek için ortaya çıkarmıştı. Hak sahipleri de onları geri almak için dava açıyorlardı.

Bunun üzerine oraya yalnız gittim ve resimlerin Paris'ten Le Havre'a kadar yaptıkları yolculuğun hesabını veren kişi olarak, adımı gazetelere yazdırdım.

***

Ama hiç kimseye söylemediğim bir sırrım vardı: "Bir kez illüstrasyoncu olursan, sonsuza dek illüstrasyoncu kalırsın!" Sateen Dura Luxe'le kaplı geniş, yalın renk alanlarına uyguladığım renk bantlarından oluşan kendi kompozisyonlarımda birtakım hikâyeler görmekten kendimi alamıyordum. Bu fikir, bir reklam şarkısının saçma sapan melodisi gibi, davet edilmeksizin girmişti kafama ve bir daha çıkmaya da hiç niyeti yoktu: Her bir bant parçası, bir tür insanın ya da daha alçak türden bir hayvanın içindeki ruhtu.

Dolayısıyla ne zaman tuvale bir bant iliştirsem, içimdeki illüstrasyoncunun sesi bana şöyle derdi mesela: "Turuncu bant, Kuzey Kutbu'nda arkadaşlarından ayrı gezen bir kâşifin ruhu, beyaz bant da saldırmaya hazırlanan bir kutup ayısının ruhu."

Dahası, bu gizli fantezi, gerçek hayattaki mizansenleri görüş şeklimi de etkilerdi ve hâlâ etkiliyor. İki kişinin bir sokak köşesinde konuşmalarını gözlesem, onları sade-

ce et ve giysi olarak görmem ben, içlerinde dar, dikey renk kuşakları görürüm; aslında pek bant gibi de değildirler, daha ziyade düşük gerilimli neon tüplerini andırırlar.

***

Floransa'daki son günümde, öğlen gibi otelime döndüğümde, resepsiyonda bana bırakılmış bir not buldum. Bildiğim kadarıyla İtalya'da hiç arkadaşım yoktu. Tepesi asil bir armayla süslü pahalı kâğıda yazılmış olan notta şöyle diyordu:

Dünyada çok fazla Rabo Karabekian olamaz. Sen yanlış Karabekian'san bile, yine de bana bir uğra. Ben Ermeniler için deli olurum. Kim olmaz ki? Ayaklarını halılarıma sürtüp kıvılcım çıkartabilirsin. Kulağa eğlenceli geliyor, değil mi? Kahrolsun modern sanat! Üstüne yeşil bir şey giy.

İmza da şöyleydi: Marilee, Kontes Portomaggiore (kömür madencisinin kızı).

Vay be!

27

Hemen otelden telefon ettim ona. Bir saat içinde çay içmeye gelip gelemeyeceğimi sordu! Tabii ki *gelebilirim*, dedim! Kalbim küt küt atıyordu!

Marilee otelimden sadece dört blok ötedeydi; on beşinci yüzyılın ortasında Leon Battista Alberti tarafından Innocenzo "Görünmez" de Medici için tasarlanmış bir "*palazzo*"da[1]. On iki metre çapındaki kubbeli bir rotondaya bitişik dört binadan oluşan haç planlı bir yapıydı. Dört buçuk metre yüksekliğinde on sekiz tane Korinth tarzı sütun, rotondanın duvarlarına yarı yarıya gömülmüştü. Yukarıda, sütunların sona erdiği yerde bir pencere katı vardı, otuz altı tane pencere deliği olan bir duvar. Onun üstünde de kubbe yükseliyordu; kubbenin alt yüzeyine, Paolo Uccello tarafından bir epifani sahnesi resmedilmişti: Yüce Tanrı, İsa, Meryem Ana ve bulutların arasından onlara bakan melekler. Tasarımcısı bilinmeyen ama muhtemelen bir Venediklinin elinden çıkmış olan "*terrazzo*"[2] zemin, sırtlarını dönmüş fidan diken, ekin biçen, yemek pişiren, hamur yoğuran, şarap

1. (İt.) Saray. (Y.N.)
2. (İt.) Bir tür mozaik kaplama. (Y.N.)

yapan ve daha bin türlü işle uğraşan köylü motifleriyle bezeliydi.

***

Kimsenin eline su dökemeyeceği Rabo Karabekian, bunları anlatarak ne mimarlık konusundaki engin bilgisini ne de Ermeniliğinden kaynaklanan kusursuz belleğini sergilemeye çalışıyor; maksadı metrik sistemi ne güzel kullanabildiğini göstermek de değil. Yukarıdaki bilgilerin tümünü, Alfred A. Knopf, Incorporated tarafından yayımlanan *Toscana'nın Şahsa Ait Sanat Hazineleri* adlı yepyeni bir kitaptan aldım. Kitaptaki metin ve fotoğraflar, Kim Bum Suk adında Güney Koreli bir siyasi sürgüne ait. Önsöze göre, kitap aslında Kim Bum Suk'un Massachusetts Teknoloji Enstitüsü'nden mimarlık tarihi alanında diploma almak için hazırladığı doktora teziymiş. Kim Bum Suk, Floransa ve civarında bulunan, çok az sayıda uzman tarafından görülmüş olan ve barındırdıkları sanat hazinelerinin fotoğrafları daha önce hiçbir yabancı tarafından çekilmiş ya da herhangi bir resmi katalogda yer almış olmayan pek çok zengin evinin içini gezip fotoğraflamayı başarmış.

Şimdiye dek kapısından geçmenin kimseye nasip olmadığı bu özel mülkler arasında, bir de baktım benim otuz yedi yıl önce girmeyi başardığım o ev, Innocenzo "Görünmez Adam" de Medici'nin *palazzo*'su da var!

***

Beş buçuk yüzyıldır içindekilerle birlikte sürekli olarak şahısların elinde kalan *palazzo*, arkadaşım Marilee'nin, yani Kontes Portomaggiore'nin ölümünden sonra da şahsi mülk olarak kalmayı başardı. Kitaba göre, Kim Bum Suk'a

kamerası ve metrik ölçüm aletleriyle birlikte evin kapılarını açan kişi Marilee olmuş. Evin mülkiyeti, Marilee'nin iki sene önceki ölümü üzerine, merhum kocasının kendi kanından en yakın erkek akrabası olan kardeş torununa, Milano'da yaşayan bir otomobil satıcısına geçmiş ama adam hiç vakit kaybetmeden onu silah tüccarı olduğuna inanılan esrarengiz bir Mısırlıya satmış. Adı mı? Şimdi sıkı durun; adamın adı Leo *Mamigonian*!

Dünya küçük!

Bu adam Vartan Mamigonian'ın oğlu, annemle babamı Paris'e gitmekten caydırıp San Ignacio'ya yollayan ve bütün yaptıkları bir yana, beni de bir gözümden eden adamın oğlu. Vartan Mamigonian'ı nasıl affedebilirim ki ben?

***

Leo Mamigonian, *palazzo*'nun içindekileri de olduğu gibi satın almış, o halde Marilee'nin soyut dışavurumcu resimlerden oluşan koleksiyonu da onun elinde olmalı. Avrupa'nın en iyi, dünyanın ise ikinci iyi koleksiyonuydu o; zira birincisi benimkiydi.

Ermeniler nasıl oluyor da işlerini her zaman bu kadar iyi beceriyorlar? Bu konuda bir araştırma yapılmalı.

***

Kim Bum Suk'un paha biçilmez doktora tezini, tam da Marilee'yle 1950 yılındaki buluşmamızı yazmam gerektiği sırada, nasıl edindim dersiniz? Alın size bir tesadüf daha, batıl inançlı kişiler bunu hiç şüphesiz ciddiye alacaklardır.

İki gün önce, dul Berman, savaş sonrasının kim bilir hangi farmakolojik mucizesi sayesinde aşka gelip doğa

yasalarıyla açıklanamayacak bir enerjiyle dolarak Doğu Hampton'daki kitabevine girmiş ve kendi ifadesiyle, yüzlerce kitap arasından birinin ona seslendiğini işitmiş. Kitap benim kendisini seveceğimi söylüyormuş. Berman da onu benim için satın almış.

Tam da o sırada Floransa buluşmasını yazmak üzere olduğumu bilmesine imkân yoktu. Kimse bilemezdi. Kitabı bana vermeden önce içeriğine hiç bakmamış, yani o kitapta eski kız arkadaşımın *palazzo*'sunun anlatıldığından haberi yoktu.

İnsan bu tür tesadüfleri fazla ciddiye alacak olursa çok geçmeden aklını oynatabilir. Evrende kendisinin tam olarak anlamadığı bir sürü şeyin olup bittiğinden şüphelenmeye başlayabilir.

***

Dr. Kim ya da Dr. Bum ya da Dr. Suk –soyadı hangisiyse, eğer bunlardan biri soyadıysa tabii– görme ayrıcalığına kavuştuğumda o rotonda hakkında benim de kafamı kurcalayan iki soruya açıklık kazandırmış. İlk bulmaca, kubbenin gündüzleri nasıl doğal ışıkla dolduğuydu. Meğer pencere katındaki pencerelerin pervazlarında aynalar varmış – ve güneş ışınlarını yakalayıp yukarıya, yani kubbenin içine yönlendirmeleri için, dışarıdaki çatıların üstüne de daha bir sürü ayna yerleştirilmiş.

İkinci bulmaca ise şuydu: Rotondanın yer seviyesindeki duvarlarını çevreleyen sütunlar arasında kalan geniş dörtgenler neden bomboştu? Bir sanat hamisi nasıl olur da onları çıplak bırakabilirdi? Onları gördüğüm zaman, çok uçuk bir yavruağzı tonuna boyanmışlardı, "Maui Akşamı" denilen Sateen Dura-Luxe tonunu andırdığı söylenebilecek bir renk.

Dr. Kim ya da Dr. Bum ya da Dr. Suk, buna da şöyle

bir açıklama getiriyor: Hafif örtülere sarınmış put tanrı ve tanrıçalar, eskiden o boş alanlarda cirit atarlarmış ama sonra temelli kaybolmuşlar. Üstelik sadece kalın boya katmanlarının altına gizlenmekle kalmamışlar. Medici' lerin 1494 yılında, yani bu yarıkürenin beyaz adam tarafından keşfedilmesinden iki sene sonra başlayıp 1531 yılına kadar devam eden sürgün hayatı sırasında, duvarlardan tamamen *kazınmışlar.* Medici'lerin egemenliği sırasında kenti zehirlemiş olduğuna inandığı putperestliğin kökünü kurutmak isteyen Dominiken keşiş Girolamo Savonarola'nın ısrarı üzerine, duvar resimleri yok edilmiş.

O duvar resimleri, Piza'da doğduğu rivayet edilen ve bundan başka hakkında nerdeyse hiçbir şey bilinmeyen Giovanni Vitelli'nin eseriymiş. Vitelli'nin kendi zamanının Rabo Karabekian'ı olduğu ve şu Hıristiyan fundamentalizminin de onun Sateen Dura-Luxe'ü olduğu farz edilebilir aslında.

***

Unutmadan; Kim Bum Suk, müfredatta birtakım iyileşmeler talep eden bir üniversite öğrencileri derneği kurduğu için vatanı olan Güney Kore'den sınır dışı edilmiş.

Unutmadan; Girolamo Savonarola 1494 yılında Innocenzo "Görünmez Adam" de Medici'nin *palazzo*'su olan yerin önündeki "*piazza*"da[1] asılıp yakılmış.

Tarihe kesinlikle bayılıyorum. Celeste'le arkadaşlarının onunla neden daha fazla ilgilenmediklerini anlayamıyorum.

***

1. (İt.) Meydan. (Y.N.)

O *palazzo*'daki rotondanın, Hıristiyan imgelerinin yanı sıra putlarını da hâlâ barındırdığı zamanları düşündüğüm zaman, onu Rönesans'ın bir atom bombası yaratma çabası olarak algılıyorum. Çok büyük paralara mal olmuş, dönemin en zeki insanlarına iş olanağı sağlamış ve evrenin en kudretli güçlerini alışılmadık koşullar altında küçük bir alana sığdırmıştı, on beşinci yüzyılda insanlar evrenden ne anlıyorlarsa o evrenin tabii.

Evren, hiç şüphesiz, o zamandan bu yana çok yol aldı.

***

Innocenzo "Görünmez Adam" de Medici'ye gelince, Kim Bum Suk'a göre: O bir bankerdi ama ben bu sözcüğü "tefeci ve şantajcı" ya da günümüz tabiriyle "gangster" olarak çevirmeyi tercih ederim. Ailesinin aynı zamanda hem en zengin hem de en asosyal üyesiydi. Heykeltıraş Lorenzo Ghiberti tarafından henüz bir çocukken yapılmış olan büstü dışında, bir tane bile portresi yoktu. On beş yaşına geldiğinde o büstü kendi elleriyle kırmış ve parçalarını Arno Irmağı'na atmıştı. Çocukken hiçbir eğlenceye katılmazdı, büyüdüğünde de hiç eğlence düzenlemedi ve kendisini gözlerden saklayan bir taşıtın içinde olmadığı sürece asla şehirde dolaşmadı.

Palazzo'sunun inşaatı tamamlandıktan sonra, papa olan iki öz kuzeni dahil en güvenilir takipçileri ve hatta en yüksek mevkilerdeki adamları bile, onu rotondasından başka bir yerde hiç görmediler. Kendisi tek başına rotondanın ortasını işgal ederken, onların ancak kenarda durmalarına izin verirdi; üstünde şekilsiz bir rahip cüppesi, başında ise bir kurukafa maskesi olurdu.

***

Sürgündeyken Venedik'te boğuldu. Can simitlerinin icat edilmesinden çok zaman önceydi.

***

Marilee telefonda bana derhal *palazzo*'suna gelmemi söylediği zaman, sesinin tonunu o sırada hayatında hiçbir erkek olmadığı yolundaki itirafıyla birleştirdim ve yaşadığım en güzel sevişmeyi en fazla iki saat sonra muhtemelen bir kez daha tadacağıma kesin gözüyle baktım; üstelik artık toy bir delikanlı da değildim, bir savaş kahramanı, bir zampara, kaşarlanmış bir kozmopolittim!

Davetine karşılık, savaşta bir gözümü kaybettiğim için göz bandı takıyor olacağım konusunda uyardım onu ve evet, evli olduğumu ama evliliğimin sallantıda olduğunu da söyledim.

Savaş yıllarımı hafife alır gibi görüneyim derken, zamanımın çoğunu "saçımdan avrat ayıklayarak" geçirdiğimi de söyledim korkarım. Yani elimi sallasam ellisi demeye getiriyordum. Bu tuhaf deyim, çok daha mantıklı bir metaforun çeşitlemesiydi: Çok fazla ateş altında kalmış biri, saçından şarapnel ayıkladığını söyleyebilirdi.

Neyse, sözleştiğimiz saatte, kurum ve şehvetle yay gibi gerilmiş bir halde oraya vardım. Bir kadın hizmetçi beni uzun ve dümdüz bir koridordan geçirip rotondanın kenarına götürdü. Kontes Portomaggiore'nin bütün hizmetkârları kadındı; bekçiler ve bahçıvanlar bile. Beni içeriye alan kadın, hatırlıyorum da, son derece erkeksi ve soğuk –rotondaya girer girmez durmamı söylediğinde ise düpedüz askerî– tavırlarıyla dikkatimi çekmişti.

***

Rotondanın tam ortasında Marilee dikiliyordu – ko-

cası Kont Bruno'nun matemini tuttuğundan, baştan ayağa siyahlara bürünmüştü.

Başında bir kurukafa maskesi yoktu ama yüzü öyle solgun ve loş ışıkta lepiska saçlarının rengine öyle yakın görünüyordu ki, başının tek bir parça yaşlı fildişinden oyulmuş olduğunu düşünebilirdi insan.

Dehşetle donakalmıştım.

Sesi buyurgan ve küçümseyiciydi. "Gördün mü, benim talihsiz küçük Ermeni dostum," dedi, "işte yine karşılaştık."

28

"Bahse girerim tekrar düzüşeceğimizi sanıyordun," dedi. Sözcükler kubbeye yükselip fısıltılar halinde yankılandı; sanki oradaki ilahî varlıklar onları kendi aralarında tartışıyorlarmış gibi.

"Sürpriz!" dedi. "Bugün seninle el bile sıkışmayacağız."

Mutsuz bir hayretle başımı iki yana salladım. "Bana neden bu kadar kızgınsın?" diye sordum.

"Büyük Buhran sırasında," dedi, "senin dünyadaki tek gerçek dostum olduğuna inanmıştım. Ama sonra seviştik ve senden bir daha hiç haber alamadım."

"İnanılır gibi değil," dedim. "Bana çekip gitmemi söyleyen sendin; *ikimizin* de iyiliği için, dedin. Unuttun mu yoksa?"

"Bunu duyduğuna fena halde sevinmiş olmalısın," dedi. "Hiç itiraz etmeden çıkıp gittin."

"Başka ne yapmamı bekliyordun?" diye sordum.

"Benim nasıl olduğumu umursadığını gösteren bir işaret, herhangi bir işaret vermeni," dedi. "Bunu yapmak için on dört yıl vaktin vardı ama sen hiç yapmadın – bir telefon bile etmedin, bir kart bile yollamadın. Ve şimdi, böyle münasebetsiz bir zamanda karşıma çıkıp benden beklediğin şeye bak! Tekrar düzüşmek."

***

"İlişkimizi iki âşık gibi sürdürebilirdik mi diyorsun yani?" diye sordum, kulaklarıma inanamayarak.

"Âşıkmış! Âşık! Âşık!" diye kulak tırmalayıcı bir sesle taklit etti beni. Âşıkları alaya alan bu nida, savaşan karatavukların çığlıkları gibi yankılandı kubbede.

"Marilee Kemp kendine âşık bulmakta hiçbir zaman zorlanmamıştır," dedi. "Babam bana öyle âşıktı ki, beni her gün döverdi. Ortaokuldayken futbol takımı bana öyle âşıktı ki, yılbaşı balosundan sonra hep beraber sabaha kadar bana tecavüz ettiler. Ziegfeld Follies'in rejisörü bana öyle âşıktı ki, orospuları arasına katılmak zorunda olduğumu, yoksa beni kovacağını ve yüzüme kezzap attıracağını söyledi. Dan Gregory bana öyle âşıktı ki, sana pahalı resim malzemeleri yolladığım için beni merdivenden aşağı itti."

"*Ne* yaptı, *ne* yaptı?" dedim.

İşte o zaman, Dan Gregory'nin çırağı oluşumun gerçek öyküsünü anlattı bana.

Nutkum tutulmuştu. "Ama... ama resimleri beğenmişti herhalde, değil mi?" diye kekeledim.

"Hayır," dedi.

***

"O dayağı senin yüzünden yemiştim," dedi. "Seninle seviştikten sonra bir tane daha yedim ve bugüne dek senden hiç haber alamadım. Eh, hadi şimdi de benim için yaptığın tüm o harika şeylerden bahsedelim."

"Hayatım boyunca hiç bu kadar utanmamıştım," dedim.

"Pekâlâ, benim için ne yaptığını ben söyleyeyim o zaman: Benimle mutlu, saçma sapan, güzel yürüyüşlere çıkardın."

"Evet..." dedim. "Onları hatırlıyorum."

"Ayaklarını halıya sürttükten sonra enseme dokunur, hiç beklemediğim anlarda bana küçük şoklar verirdin," dedi.

"Evet," dedim.

"Bazen de seninle yaramazlık ederdik," dedi.

"Seviştiğimiz zaman," dedim.

Tekrar köpürdü. "Hayır! Hayır! Hayır! Gerzek! Ahmak! Su katılmamış bir ahmaksın sen!" diye bağırdı. "Modern Sanat Müzesi'nden bahsediyordum!"

***

"Demek savaşta bir gözünü kaybettin," dedi.

"Fred Jones da öyle," dedim.

"Lucrezia ve Maria da öyle," dedi.

"Kim onlar?" diye sordum.

"Aşçım," dedi. "Ve seni karşılayan kadın."

***

"Savaşta çok madalya kazandın mı?" diye sordu.

Aslında o konuda pek fena sayılmazdım. Tek meşe yaprağı simgeli bir *Bronz Yıldız*, aldığım yara dolayısıyla bir *Mor Kalp*, bir *Başkanlık Birliği Amblemi*, bir *Asker Madalyası*, bir *İyi Hal Rozeti*, bir *Avrupa-Afrika-Ortadoğu Seferberlik Nişanı* ve yedi tane *Muharebe Yıldızı*.

En çok, aldığım Asker Madalyası'yla övünürdüm. Bu madalya, ille de savaşla alakalı olması gerekmeyen durumlarda başka bir askerin hayatını kurtarmış olan askerlere verilirdi genellikle. 1941 yılında, Georgia'daki Fort Benning'de subay adaylarına kamuflaj teknikleri konusunda ders veriyordum. Kışlalardan birinin alevler içinde kaldığını görmüş ve alarmı çaldıktan sonra kendi güvenliğimi hiçe sayarak iki kere içeri girip, şuurunu kaybetmiş iki erbaşı dışarıya çıkarmıştım.

İçeride sadece o ikisi vardı.ve aslında kimsenin orada olmaması gerekiyordu. Bu iki asker orada içki içmişler ve yangını kazayla kendileri çıkartmışlardı, bu yüzden iki yıl ağır hapis cezasına çarptırıldılar – ayrıca maaşları kesildi ve ordudan uzaklaştırıldılar.

Madalyalarım hakkında Marilee'ye sadece, herhalde hak ettiğim kadarını almış olduğumu söylemekle yetindim.

Laf aramızda, Terry Kitchen aldığım Asker Madalyası'ndan ötürü beni çok kıskanırdı. Onun bir Gümüş Yıldız'ı vardı ve bir Asker Madalyası'nın on tane Gümüş Yıldız'a bedel olduğunu söyler dururdu.

***

"Ne zaman madalyalı bir adam görsem," dedi Marilee, "ağlayarak ona sarılıp, 'Ah benim zavallı bebeğim... kim bilir ne korkunç şeyler yaşamışsındır, hem de sırf kadınlar ve çocuklar evlerinde emniyette olabilsinler diye,' demek isterim."

Dediğine göre, ceketinin her iki tarafını da kemerine kadar kaplayacak sayıda madalyası olan Mussolini'nin huzuruna çıkıp ona da şöyle demek istermiş: "Tüm o yaşadıklarından sonra, nasıl oldu da senden geriye *bir şey* kalabildi?"

Sonra da onunla telefonda konuşurken kullandığım talihsiz ifadeye getirdi lafı: "Savaştayken 'saçından avrat ayıkladığını' mı söylemiştin?"

Öyle dediğime pişman olduğumu söyledim, ki gerçekten de pişmandım.

"Bu deyimi daha evvel hiç duymamıştım," dedi. "Ne demek istediğini ancak *tahmin* edebildim."

"Hiç duymamış ol," dedim.

"Ne tahmin ettiğimi öğrenmek ister misin? Her git-

tiğin yerde, kendilerine, çocuklarına ve yaşlılara yiyecek ve barınak temin etmek için yapmayacakları şey olmayan kadınlara rastladığını düşündüm," dedi. "Ne kadar yaklaşmışım?"

"Ah, ah, ah," dedim.

"Ne oldu Rabo?" dedi.

"Tam üstüne bastın," dedim ona.

***

"Tahmin etmek çok zor değil," dedi. "Savaşın tek maksadı, kadınları her yerde bu duruma düşürmektir. Aslında savaş her zaman erkeklerle kadınlar arasındadır ama erkekler kendi aralarında savaştıklarını farz ederler sadece."

"Bazen çok iyi farz edebilirler," dedim.

"Çünkü sadece çok iyi farz edenlerin," dedi, "resimlerini gazetelerde, madalyalarını boyunlarında görebileceklerini bilirler."

***

"Takma bacağın da var mı?" diye sordu.

"Yok," dedim.

"Lucrezia, yani seni karşılayan kadın, hem bir gözünü hem de bir bacağını kaybetti. Belki aynı şey senin de başına gelmiştir, diye düşündüm."

"Nerede bende o şans," dedim.

"Neyse..." dedi. "Bir gün sabahın köründe, önceki gece doğum yapmış bir komşusuna iki kıymetli yumurta götürmek için yola çıkmış ve bir çayırdan geçerken mayına basmış. O mayından hangi ordunun sorumlu olduğunu bilmiyoruz. Ama cinsiyetini biliyoruz. Ancak bir erkek, öylesine becerikli bir aygıtı tasarlayıp oraya gö-

mebilir. Gitmeden evvel belki Lucrezia'dan kazandığı madalyaları sana göstermesini rica edebilirsin."

Sonra da şunları ekledi: "Kadınlar hiçbir işe yaramaz ve yaratıcılıktan da nasiplerini almamışlardır, öyle değil mi? Toprağa ekmeyi akıl edebildikleri tek şey, güzel ve yenilebilir bir şeyin tohumudur ancak. Birine fırlatmayı akıl edebilecekleri tek nesne, ya bir top ya da bir gelin çiçeğidir."

Yorgunluktan bitmiş vaziyette şöyle dedim: "Yeter Marilee... Ne demeye çalıştığını gayet iyi anladım. Hayatım boyunca kendimi bundan kötü hissettiğim olmamıştı. Ama keşke Arno Irmağı yeterince derin olaydı da içine atlayıp boğulabilseydim. Artık lütfen otelime dönebilir miyim?"

"Hayır," dedi. "Sanırım seni erkeklerin kadınları hissetmeye zorladığı özsaygı düzeyine indirdim artık. Eğer bunu başardıysam, kalman ve sana vaat ettiğim gibi benimle çay içmen çok hoşuma gider. Kim bilir? Belki yeniden dost bile olabiliriz."

29

Marilee beni küçük, şirin bir kütüphaneye götürdü. Dediğine göre, eskiden merhum kocasının büyük eşcinsel pornografi koleksiyonunu barındırırmış orası. Kitaplara ne olduğunu sordum ona. Onları büyük bir miktar para karşılığında sattığını, parayı da hizmetkârları arasında bölüştürdüğünü söyledi. Bütün hizmetkârları, savaşta bir taraflarından fena halde sakatlanmış kadınlardı.

Sehpanın etrafındaki yumuşacık koltuklara geçip karşılıklı oturduk. Bana ışıl ışıl gözlerle bakıp şefkatle gülümsedikten sonra şöyle dedi: "Evet, hadi anlat bakalım küçük dostum, ne var ne yok? Görüşmeyeli çok oldu. Evliliğim sallantıda demiştin."

"Öyle dediğime pişmanım," dedim. "Söylediğim her şeye pişmanım. Kendimi pislik gibi hissediyorum."

Tam o sırada, ellerinin olması gereken yerlere iki çelik tıpa takılmış bir kadın bize çay ve küçük pastalar ikram etti. Marilee ona İtalyanca bir şey söyleyince kadın güldü.

"Ne dedin?" diye sordum.

"Evliliğinin sallantıda olduğunu söyledim," dedi.

Çelik tıpalı kadın İtalyanca karşılık verince Marilee'den tercüme etmesini istedim.

"Bir dahaki sefere bir erkekle evlensin diyor," dedi Marilee.

"Kocası ellerini kaynar suya batırmış," dedi sonra. "Kendisi savaştayken kimlerle yatıp kalktığını öğrenmek için. Önce Almanlarla, sonra Amerikalılarla beraber olduğu yalan değilmiş aslında. Derken kangren baş göstermiş."

***

Marilee'nin sevimli kütüphanesindeki şöminenin üstünde, daha evvel bahsi geçen şu Dan Gregory tarzı resim vardı, Floransa halkından Marilee'ye bir armağan: Merhum kocası Kont Bruno'yu, bir idam mangasının önünde durmuş, gözlerinin bağlanmasını reddederken gösteriyordu. Marilee olayın aynen böyle vuku bulmadığını ama zaten hiçbir şeyin resimlerde olduğu gibi olmadığını söyledi. Bunun üzerine nasıl olup da bu güzel *palazzo*'nun ve kuzeye doğru uzanan zengin tarlaların sahibi Kontes Portomaggiore olduğunu sordum ona.

Dediğine göre, Birleşik Devletler İtalya'ya, Almanya'ya ve Japonya'ya karşı savaşa girmeden evvel Gregory ve Fred Jones'la birlikte İtalya'ya vardıkları zaman, şanlı şöhretli kişiler gibi karşılanmışlar. Mussolini için bir propaganda zaferini temsil ediyorlarmış. "Mussolini, 'Amerika'nın yaşayan en büyük sanatçısı, en büyük Amerikalı havacılardan biri ve de emsalsiz bir güzelliğe ve yeteneğe sahip Amerikalı aktris Marilee Kemp,' diye anardı bizi," dedi Marilee. "Üçümüzün İtalya'daki tinsel, fiziksel ve ekonomik mucizede rol almak üzere gelmiş olduğumuzu söylerdi, ki bu mucize önümüzdeki binlerce yıl boyunca dünyaya örnek oluşturacaktı."

Bu üçünün propaganda değeri öyle büyüktü ki, Marilee basında ve sosyal yaşamda gerçek ve ünlü aktrislere layık bir muamele görüyordu. "Ansızın, kıt kafalı bir sürtük olmaktan çıkmıştım," dedi. "Yeni Roma imparatorunun tacındaki mücevherlerden biri olmuştum. Bu durum, öyle sanıyorum ki, Dan ile Fred için kafa karıştırı-

cıydı. Topluluk içindeyken bana daha saygılı davranmaktan başka çareleri kalmıyordu ve ben bunu çok eğlenceli buluyordum. Bu ülke sarışınlar için kesinlikle deli divane oluyor tabii, öyle ki ne zaman bir kapıdan geçmemiz gerekse, ben önden gidiyordum; onlar da arkamdan beni takip ediyorlardı, kortejimin bir parçası olarak.

"İtalyancayı öğrenmek de benim için nedense çok kolay oldu," dedi. "Çok geçmeden İtalyancada Dan'i geçmiştim, halbuki o daha New York'tayken İtalyanca dersleri almıştı. Fred ise doğal olarak bu dili hiç öğrenmedi."

***

Fred ve Dan, az çok İtalyanların cephesinde savaşırken öldükleri için, İtalya'da kahraman oldular. Marilee'nin şöhreti –Fred ile Dan'in yüce fedakârlığını ve pek çok Amerikalının Mussolini'ye olan sözde hayranlığını anımsatan son derece güzel ve alımlı bir yadigâr olarak– onlardan sonra da devam etti.

Laf aramızda, Floransa buluşmasının gerçekleştiği vakit Marilee hâlâ çok güzeldi, hem de makyajsız ve matem giysileri içinde olduğu halde. Bu kadar görmüş geçirmiş bir kadının yaşlı bir hanımefendi olması beklenirdi ama o sadece kırk üç yaşındaydı. Önünde hâlâ otuz küsur senesi vardı!

Ve dediğim gibi, her şey bir yana, daha Avrupa'nın en büyük Sony distribütörü olacaktı. Yaşlı kız hâlâ hayat doluydu!

Kontes, erkeklerin işe yaramaz ve ahmak olmakla kalmayıp düpedüz tehlikeli de olduklarına inandığına göre, zamanının da epey ilerisindeydi kuşkusuz. Bu fikir, Marilee'nin anavatanında, Vietnam Savaşı'nın son üç senesine kadar fazla rağbet görmeyecekti.

***

Dan Gregory'nin ölümünden sonra, Marilee'nin Roma'daki mutat kavalyesi, Mussolini'nin Oxford mezunu, bekâr ve yakışıklı kültür bakanı Bruno, yani Kont Portomaggiore olmuştu. Kont Bruno daha en başında Marilee'ye durumu izah etmiş, fiziksel hiçbir ilişkileri olamayacağını çünkü kendisinin seksüel açıdan yalnızca erkeklere ve delikanlılara ilgi duyduğunu söylemişti. Böyle bir cinsel tercih, yargıya sevk edildiği takdirde, idamlık bir suçtu o zamanlar; ama Kont Bruno sınırları ne kadar zorlamış olursa olsun kendini gayet güvende hissediyordu. Mussolini'nin onu koruyacağına emindi; çünkü o, Mussolini hükümetinde yüksek bir makama getirilmeyi kabul eden ve zıpçıktı diktatörün çizmeli ayaklarına hayranlıkla yüz süren tek eski aristokrattı.

"Salozun tekiydi," dedi Marilee. İnsanlar onun pısırıklığına, kendini beğenmişliğine ve kadınsılığına gülerlerdi.

"Aynı zamanda," dedi, "İtalya'daki İngiliz istihbaratının ideal şefiydi."

***

Dan ile Fred'in öldürülmelerinden sonra ve Birleşik Devletler'in savaşa girmesinden önce, Marilee Roma'nın gözbebeğiydi. Alışveriş ederek harika vakit geçiriyor, onun konuşmalarını dinlemekten büyük haz alan ve her zaman mükemmel bir beyefendi olan kontla doyasıya dans ediyordu. Kont onun her dileğini emir kabul ediyor, onu asla kaba kuvvetle tehdit etmiyor ve hareketlerine sınır getirecek hiçbir talepte bulunmuyordu, ta ki bir gece, Marilee'yle evlenmesini Mussolini'nin bizzat emretmiş olduğunu ona söyleyene dek!

"Çok düşmanı vardı," dedi Marilee, "ve bu düşmanlar Mussolini'ye onun bir eşcinsel ve bir İngiliz casusu

olduğunu söyleyip duruyorlardı. Onun erkeklerden ve delikanlılardan hoşlandığını Mussolini tabii ki biliyordu ama bu denli salak bir adamın casusluk yapacak kadar cesur ya da zeki olabileceğine hiç ihtimal vermiyordu."

Mussolini, kültür bakanına Marilee'yle dünya evine girerek bir eşcinsel ve İngiliz casusu olmadığını kanıtlamasını emrettiğinde, Marilee'ye imzalatması için bir de belge vermişti ona. Eski aristokratları yatıştırmak için tasarlanmış bir belgeydi bu; zira onlar Amerikalı bir sürtüğün tarihî değere sahip mülklerin mirasçısı olması fikrine tahammül gösteremezlerdi. Kontun ölümü halinde, Marilee'nin onun mülküne ömrünün sonuna kadar sahip olacağını ama onu satmaya ya da başka birine bırakmaya hakkı olmayacağını şart koşuyordu. Marilee'nin ölümü halinde, mülkiyet kontun en yakın erkek akrabasına geçecekti, ki o da, daha evvel söylediğim gibi, Milanolu bir otomobil satıcısı olacaktı.

Ertesi gün, Japonlar Pearl Harbor'daki Birleşik Devletler Donanması'na ait savaş gemilerinin önemli bir kısmını ani bir hava saldırısıyla batırdılar ve hâlâ barış yanlısı olan bu antimilitarist ülkeye, sadece Japonya'ya değil, Japonya'nın müttefikleri olan Almanya ve İtalya'ya da savaş ilan etmekten başka seçenek bırakmadılar.

***

Ama Pearl Harbor baskınından bile önce, Marilee hayatı boyunca ona evlenme teklif etmiş olan tek adam ve üstelik zengin bir asilzade olan konta, hayır, seninle evlenmeyeceğim, demişti. Daha önce hiç tatmadığı mutlulukları ona tattırdığı için konta teşekkür etmişti. Bu teklifin ve beraberindeki belgenin onu sadece rüya olabilecek bir şeyden uyandırdığını ve kendisi için artık Birleşik Devletler'e dönme vaktinin geldiğini, orada onu bekle-

yen bir yuvası olmasa bile, gerçekten olduğu şey ve kişiyle orada yüzleşmeye çalışabileceğini söylemişti.

Ama sonra, ertesi sabah eve dönüş heyecanıyla uyanan Marilee, gerçek güneş pırıl pırıl parladığı ve gerçek bulutlar başka bir yerlerde olduğu halde, Roma'da hissettiği iklimi, Floransa'da bana tarif ederken kullandığı ifadeyle, "gece yarısı sulusepken kar yağıyormuşçasına" karanlık ve ayaz buldu.

***

Marilee o sabah radyodan Pearl Harbor'a ilişkin haberleri dinledi. Haber başlıklarından biri, İtalya'da yaşamakta olan yaklaşık yedi bin Amerikan vatandaşıyla ilgiliydi. Faaliyetini hâlâ sürdüren ve kâğıt üstünde İtalya'yla hâlâ barış halinde olan Amerikan Büyükelçiliği, mümkün olan en kısa zamanda mümkün olduğunca fazla sayıda Amerikan vatandaşının Birleşik Devletler'e ulaşımını sağlamak yönünde planlar yapmakta olduğunu açıklamıştı. İtalyan hükümeti ise, Amerikalıların ülkeden ayrılmalarını kolaylaştırmak için ellerindeki her türlü imkânı seferber edeceklerini ancak elbette toplu bir göçe hiç gerek olmadığını çünkü İtalya ile Birleşik Devletler arasında çok yakın kan ve tarih bağları bulunduğunu ve Yahudilerin, komünistlerin ve çökmeye yüz tutmuş İngiliz İmparatorluğu'nun taleplerini yerine getirmek uğruna bu bağların koparılmaması gerektiğini belirterek karşılık vermişti.

Derken, Marilee'nin oda hizmetçisi olağan bir haberle içeri girip tamirci kılıklı birinin geldiğini ve yatak odasında kaçak yapan eskimiş gaz boruları olma ihtimali hakkında Marilee'yle konuşmak istediğini bildirdi. Adam iş tulumu giymişti ve elinde bir alet çantası vardı. Duvarlara dokunup etrafı kokladı ve kendi kendine İtalyanca bir şeyler mırıldandı. Sonra, Marilee'yle odada

yalnız kaldıklarına emin olunca, duvara bakmayı sürdürerek, Orta Batı Amerikan İngilizcesiyle usul usul konuşmaya başladı.

Birleşik Devletler Savaş Bakanlığı'nda görevli olduğunu söyledi. Savunma bakanlığına eskiden savaş bakanlığı denirdi. O zamanlar ayrı bir istihbarat örgütümüz yoktu. Marilee'ye, demokrasi ya da faşizm için yüreğinin derinliklerinde ne tür hisler beslediği hakkında hiçbir fikri olmadığını ama ülkelerinin iyiliği için, ondan İtalya'da kalıp Mussolini hükümetine yaltaklanmaya devam etmesini isteme görevinin kendisine düştüğünü söyledi.

Kendi ifadesine göre, Marilee demokrasi ve faşizm konusunu hayatında ilk kez o zaman düşündü. Ve demokrasinin kulağa daha hoş geldiğine karar verdi.

"Burada kalıp dediğiniz gibi yapmam neden gerekiyor?" diye sordu.

"Er geç, bizim çok ilginç bulacağımız bir şeyler çalınabilir kulağınıza," dedi adam. "Er geç ülkenize faydanız dokunabilir; ama belki de hiç olmaz bu."

Marilee ona, aniden bütün dünyanın çıldırmış gibi davranmaya başladığını söyledi.

Adam bu durumun ani bir yanı olmadığını, oldukça uzun bir zamandır dünyanın zaten tımarhanelik ya da hapishanelik olduğunu söyleyerek karşılık verdi.

Ani bir çıldırma alameti olarak gördüğü şeyleri örneklemek için Marilee, ona Mussolini'nin kültür bakanına kendisiyle evlenmesini emretmesinden bahsetti.

Marilee'nin dediğine göre, adam şöyle cevap verdi: "Şayet yüreğinizde Amerika için bir gıdım sevgi varsa, onunla evlenirsiniz."

Bir kömür madencisinin kızı, işte böylece Kontes Portomaggiore oldu.

30

Kontun bir İngiliz ajanı olduğunu, Marilee ancak savaşın bitimine doğru öğrenebildi. Kocasının âciz ve aptal olduğuna o da katılıyordu ama çok güzel bir yaşantıları olduğu ve adam ona çok iyi davrandığı için onun bu kusurunu hoş görüyordu. "Bana güzel şeyler söyler, bol bol güldürür, pohpohlardı. Arkadaşlığımdan gerçekten çok hoşlanırdı. İkimiz de dans etmeye bayılırdık."

Anlayacağınız, hayatıma giren ilk dans delisi kadın Circe Berman değildi. Marilee de tıpkı onun gibi, iyi dans ettiği sürece kavalyesinin kim olduğuna hiç aldırış etmezdi.

"Dan Gregory'yle hiç dans etmezdin," dedim.

"O etmezdi de ondan," dedi. "Sen de etmezdin."

"Ben edemem ki," dedim. "Hiç etmedim."

"İsteyen herkes dans edebilir," dedi.

***

Dediğine göre, kocasının bir İngiliz ajanı olduğunu öğrenmek onda nerdeyse hiç tepki uyandırmamıştı. "Farklı zamanlarda giydiği bir sürü üniforması vardı ve ben onlardan herhangi birinin hangi amaca hizmet ettiğini hiç merak etmemiştim. Hepsi de deşifre etme zahmetine gir-

mediğim amblemlerle kaplıydı. Ona, 'Bruno, bu madalyayı neden dolayı almıştın? Ceketinin kolundaki şu kartalın anlamı ne? Yakalarının ucundaki şu iki haç nedir?' gibi sorular sorduğum hiç olmamıştı. Dolayısıyla, bana bir İngiliz casusu olduğunu söylediğinde, bu benim için sadece birkaç lüzumsuz savaş takısı daha demekti. Beni ya da onu hemen hiç alakadar etmeyen bir şey."

Dediğine göre, kocası vurulduktan sonra içinde korkunç bir boşluk hissetmeyi beklemişti ama öyle olmadı. Sonra, asıl eşinin ve hayat arkadaşının İtalyan halkı olduğunu anladı. "Nereye gitsem benimle öyle candan konuşuyorlardı ki Rabo, ben de onlara aynı sevgiyle karşılık verdim ve taktıkları lüzumsuz savaş takılarına hiç aldırış etmedim!"

"Burası benim *yuvam*, Rabo," dedi. "Dan Gregory böyle bir çılgınlık etmiş olmasaydı, buraya hiç gelmemiş olacaktım. Moskovalı bir Ermeni'nin kafadan çatlaklığı sayesinde yuvamı buldum, yuvamdayım artık."

***

"Evet, şimdi de *sen* anlat bakalım, bunca senedir neler yapıyordun?" dedi.

"Nedense moralim bozuldu, kendimi son derece yavan buluyorum," dedim.

"Aa, amma yaptın ha," dedi. "Bir gözünü kaybetmişsin, evlenmişsin, iki tane çocuğun olmuş, üstelik yeniden resimle meşgul olmaya başladığını söylüyorsun. Kimin hayatı bundan daha hareketli olabilir?"

Kendi kendime düşündüm, başımdan bir sürü şey geçtiği doğruydu ama yıllar önce onunla seviştiğimiz o Aziz Patrick Günü'nden beri, beni gururlandıran ya da mutlu eden çok az şey yaşamıştım. Cedar Tavern'da içki masasına meze yaptığım eski asker anekdotlarım vardı,

Marilee'ye de onları anlattım. O bir hayat yaşamıştı. Bense anekdot biriktirmiştim. O yuvasını bulmuştu. Benim içinse yuva, bulacağımı hiç düşünmediğim bir yerdi.

***

Eski Asker'in Bir Numaralı Anekdotu: "Paris işgalden kurtarılırken," dedim, "Dan Gregory'nin şeytan tasavvur ettiği Pablo Picasso'yu bulmaya gittim – iyi olduğuna emin olmak için."

"Kapısını bir-iki santim aralayıp içeriden sürgülenmiş zincirin arkasından bakarak, meşgul olduğunu ve rahatsız edilmek istemediğini söyledi. Sadece birkaç blok ötede hâlâ silahların patladığı işitilebiliyordu. Sonra kapısını kapattı ve yeniden kilitledi."

Marilee gülerek şöyle dedi: "Belki de üstat efendimizin onun için sarf ettiği tüm o berbat sözlerden haberi vardı." Sonra dedi ki, benim hayatta olduğumu bilseymiş, İtalyan dergilerinden birinde çıkan ve kıymetini sadece onunla benim kavrayabileceğimiz bir resmi kesip saklarmış. Picasso'nun bir Amerikan sigara reklamının posterini kesip doğrayarak yaptığı bir kolajın resmiymiş bu. Aslında gece vakti bir kamp ateşinin etrafında sigara içen üç kovboyu resmeden bu posterin parçalarını, bir kedi oluşturacak biçimde tekrar bir araya getirmiş Picasso.

Dünyadaki tüm sanat uzmanları arasından, büyük bir olasılıkla sadece Marilee ve ben, o katledilmiş posterin ressamının Dan Gregory olduğunu ayırt edebilirdik.

Aman ne büyük marifet!

***

"Tarihin en popüler Amerikalı sanatçılarından biri için Picasso'nun ilgisini bir nebze olsun üstüne çekme-

nin yegâne yolu buydu muhtemelen," diye tahmin yürüttüm.

"Muhtemelen," dedi Marilee.

***

Eski Asker'in İki Numaralı Anekdotu: "Savaşın bitmesine topu topu birkaç ay kala tutsak düştüm," dedim. "Bir hastanede gözüm bantlandıktan sonra Dresden'in güneyinde bir kampa gönderildim. Kampta hemen hiç yiyecek kalmamıştı. Almanya'dan artakalan topraklardaki her şey yenilip tüketilmişti. Mevcut yemeği eşit paylara bölmesi için seçtiğimiz adam hariç hepimiz gün geçtikçe zayıflıyorduk.

Yemeği kendine saklamasına olanak yoktu. Teslim edilişine biz de tanık oluyorduk, o da onu herkesin gözü önünde bölüştürüyordu. Buna rağmen, hepimiz iskelete dönerken, o her nasılsa besili ve dinç kalmayı sürdürüyordu.

Masanın üstüne düşen ekmek kırıntılarını, bıçağına ve kepçesine bulaşan yemek artıklarını dalgın dalgın ağzına atıp dururdu."

Bu masum fenomenin aynısı, plajımın sağında ve solunda oturan hali vakti yerinde komşularımın durumuna da açıklık getiriyor. Onlar, bu ekseriyetle iflas etmiş ülkenin artıkları mahiyetindeki servetlerin başına çok *güvenilir* oldukları için getirildiler. Sorumlulukları altındaki servetlerin birazı, hamarat parmaklarından ve aletlerinden ağızlarına ulaşmanın yolunu mutlaka bulacaktı.

***

Eski Asker'in Üç Numaralı Anekdotu: "Bir mayıs akşamı," dedim, "sıraya sokulup kampımızdan çıkartıldık

ve şehir dışına yürütüldük. Sabah saat üç gibi durdurulduk ve yıldızların altında uyumaya çalışmamız söylendi.

Gün doğarken kalktığımızda bir vadinin yamacında olduğumuzu gördük. Yakında eski, kâgir bir gözcü kulesinin harabeleri vardı. Aşağıdaki o masum çiftlik arazisi bizim gibi binlerce insanla, gardiyanları tarafından oraya getirilip *kaderlerine terk edilmiş* insanlarla doluydu. Sadece savaş tutsakları değildi bunlar. Kölesi oldukları toplama kamplarından ve fabrikalardan, alelade cezaevlerinden, akıl hastanelerinden çıkarılıp buraya kadar yürütülmüşlerdi. Maksat bizi şehirlerden mümkün olduğunca uzağa sürüp salıvermekti, orada rahat rahat ortalığı birbirine katabilelim diye.

Siviller de vardı, Rus cephesinden ya da Amerikan ve İngiliz cephelerinden günlerdir kaçmakta olan insanlar. Cepheler kuzeyimizden ve güneyimizden gelip o noktada buluşmuştu adeta.

Ve Alman üniformaları içinde yüzlerce asker vardı; silahları hâlâ sapasağlam ama artık suskun vaziyette, kendilerini teslim almaya gelecek orduyu bekliyorlardı."

"Barış Âlemi," dedi Marilee.

***

Konuyu savaştan uzaklaştırıp barışa getirdim. Uzun bir aradan sonra resim sanatına geri döndüğümü ve Dan Gregory'nin Mısır'daki anıtmezarında kemiklerini sızlatacak türden, dünyanın daha evvel hiç görmediği türden ciddi resimlerin yaratıcısı olarak kendimi bile şaşırttığımı söyledim Marilee'ye.

Sahte bir korkuyla itiraz etti. "Aa, lütfen... Yine mi sanat!" dedi. "O bataktan çıkmayı hayatımın sonuna dek başaramayacağım herhalde."

Ama New York'taki küçük tayfamızdan söz etmeye

başladığımda beni dikkatle dinledi. Bu tayfada yer alan ressamların resimleri arasında hiçbir benzerlik olmadığını söyledim ona, tek bir husus hariç: Bu resimler kendilerinden başka hiçbir şey anlatmıyorlardı.

Lafımı bitirdiğim zaman bir iç çekti ve başını salladı. "Bir ressamın bir tuvale yapabileceği düşünülebilecek en son şey buydu ve anlaşılan siz onu da *becermişsiniz*," dedi. "'Son' yazmayı Amerikalılara bırakın."

"Umarım yapmakta olduğumuz şey bu değildir," dedim.

"Bence inşallah yapmakta olduğunuz şey *budur*," dedi. "Erkeklerin bu gezegendeki kadınlara, çocuklara ve tüm diğer savunmasız yaratıklara yapmış olduğu onca şeyden sonra, sadece her resmin değil, bir insan tarafından yaratılan her müzik parçasının, her heykelin, her piyesin, her şiirin ve her kitabın yalnızca şunu söylüyor olmasının vakti geldi artık: 'Biz bu güzel yeri hak etmeyecek kadar korkunç varlıklarız. Pes ediyoruz. Çekiliyoruz. Son!'"

***

Bu beklenmedik buluşma sayesinde, beni gökte ararken yerde bulduğunu çünkü yıllardır fena halde canını sıkmakta olan bir iç dekorasyon sorununa benim çözüm getirebileceğime inandığını söyledi. Sorun şuydu: Rotondasının sütunları arasındaki anlamsız boşlukları, şayet doldurabilirse, ne tür resimlerle doldurmalıydı? "Hâlâ elimdeyken, bu yere bir nevi imza bırakmak istiyorum," dedi. "Rotonda da bu işe en müsait yermiş gibi görünüyor.

"Parayla kadınlar ve çocuklar tutup ölüm kamplarının, Hiroşima'ya bomba atılışının, topraklara mayın döşenişinin ve belki eski çağlarda cadıların yakılışının ve Hıristiyanların vahşi hayvanlara yem edilişinin duvar resimlerini yaptırmayı düşündüm," dedi. "Ama sanırım

böyle bir şey, bir dereceye kadar, erkekleri daha bile yıkıcı ve zalim olmaya teşvik etmeye yarar, onlarda şöyle bir düşünce uyandırır: 'A-ha! Biz tanrılar kadar güçlüyüz! Şimdiye dek hiçbir güç bizi en tüyler ürpertici şeyleri yapmaktan alıkoyamadı, halbuki bu en tüyler ürpertici şeyler bile, bizim yapmayı *seçtiklerimiz* sadece.'

Yani seninki çok daha iyi bir fikir Rabo. Bırakalım da erkekler rotondama gelsinler ve göz seviyesinde nereye bakarlarsa baksınlar kendilerine hiçbir teşvik bulamasınlar. Bırakalım duvarlar şöyle haykırsın: 'Son! Son!'"

***

Amerikan soyut dışavurumcu sanat akımının ikinci büyük koleksiyonu işte böyle doğdu; birincisi benimkiydi tabii, depoda saklanması için ödediğim faturalar yüzünden hem kendimi hem de eşimi ve çocuklarımı sefalete sürükleyen koleksiyon. Başka kimse o resimleri bedavaya versen almazdı!

Oysa Marilee, görmeden etmeden on tane ısmarladı; hepsini kendim seçecek ve her biri için biner dolar alacaktım!

"Şaka yapıyor olmalısın!" dedim.

"Kontes Portomaggiore asla şaka yapmaz," dedi. "Üstelik ben de burada yaşamış olan herkes kadar soylu ve zenginim, sen dediğimi yap yeter."

Ben de öyle yaptım.

***

Tayfa olarak kendimize bir isim bulup bulmadığımızı sordu, ki bulmamıştık. Bize en nihayet bir isim takacak olanlar, eleştirmenler olacaktı. Marilee kendimize "Tekvin Tayfası" dememiz gerektiğini söyledi; çünkü her

şeyin başlangıcına, maddenin henüz yaratılmadığı zamanlara geri dönüyorduk.

Bu bence de iyi fikirdi ve eve döndüğüm zaman onu öbürlerine de satmaya çalışacaktım. Ama nedense bu isim hiç tutmadı.

***

Marilee ve ben, dışarıda hava kararana dek saatlerce konuştuk. "Sanırım artık gitsen iyi olacak," dedi nihayet.

"On dört yıl önce Aziz Patrick Günü'nde bana söylediğin şeyi çağrıştırıyor bu," dedim.

"Umarım bu kez beni o kadar çabuk unutmazsın," dedi.

"O dediğini hiç yapmadım," dedim.

"Benim için *endişelenmeyi* unuttun," dedi.

Ayağa kalkarken, "Şerefim üstüne yemin ederim, kontes," dedim. "Bunu asla bir daha yapamam."

Bu onunla son görüşmemiz oldu. Gerçi birkaç kez mektuplaştık. Demin arşivi didikleyip onun mektuplarından birini çıkardım. Floransa'daki buluşmamızdan üç yıl sonrasının tarihi var üstünde: 7 Haziran 1953. Hiçliğin resmini yapmayı başaramadığımızı, her tuvalde kolaylıkla kaos algıladığını söylüyor. Bu çok hoş bir latife elbette. "Bu dediğimi Tekvin Tayfası'nın öbür üyelerine de ilet," diyor.

Bu mektubu bir telgrafla yanıtlamış ve bir kopyasını da kendime saklamıştım. "ONLARDA KAOSUN BİLE OLMAMASI GEREKİR," diyor telgraf. "ORAYA GELİP RESİMLERİ DÜZELTECEĞİZ. UTANÇTAN YÜZLERİMİZ KIZARDI. AZİZ PATRICK."

***

Günümüzden haberler: Paul Slazinger, Riverhead'

deki Harp Malulleri Hastanesi'nin psikiyatri koğuşuna kendi isteğiyle teslim oldu. Vücudunun kanına boşaltadurduğu kötü kimyasal maddelerle nasıl başa çıkacağımı kesinlikle bilmiyordum ve o da kendine karşı bile giderek manyaklaşıyordu. Bayan Berman onun buradan gittiğini gördüğüne pek memnun oldu.

Artık Slazinger'a da Sam Amca'sı baksa daha iyi olacak.

31

Utanç duymamı gerektiren pek çok şey arasında, şu yaşlı yüreğimi en çok sızlatan, iyi ve cesur bir kadın olan Dorothy'ye kocalık etmekteki başarısızlığım ve sonrasında da öz oğullarımın, yani Henri ile Terry'nin, benden, yani babalarından uzaklaştırılmasıdır.

Yargı Günü Büyük Kitap'ta Rabo Karabekian adının yanında ne yazılı olacak?

"Asker: Kusursuz.

Koca ve Baba: Fiyyaskoo.

Ciddi ressam: Fiyyaskoo."

***

Floransa'dan eve döndüğümde ortalık iyice karışmıştı. İyi ve cesur Dorothy ile iki oğlumuz yepyeni bir tür gribe yakalanmışlardı; alın size bir savaş sonrası mucizesi daha. Bir doktor onları görmeye gelmişti ve tekrar gelecekti, üst katlarda oturan bir kadın da karınlarını doyuruyordu. Dorothy tekrar ayağa kalkana dek onlara sadece ayak bağı olacağıma ve sonraki birkaç geceyi Terry Kitchen'la beraber Union Meydanı'nda kiralamış olduğumuz stüdyoda geçirmem gerektiğine karar verildi.

Oysa beni birkaç gece yerine yüz seneliğine ayakaltından uzaklaştırsaydık, ne isabetli bir karar vermiş olurduk!

"Gitmeden önce, sana çok iyi haberlerim olduğunu söylemek istiyorum," dedim.

"O kuş uçmaz kervan geçmez yerdeki kahrolası eve taşınmıyor muyuz yoksa?" dedi Dorothy.

"Konu o değil," dedim. "Sen ve çocuklar oraya bayılacaksınız. Okyanus, bol bol temiz hava..."

"Biri sana orada sabit gelirli bir iş mi teklif etti?" diye sordu.

"Hayır," dedim.

"Ama herhalde arayacaksın," dedi. "Hepimizin uğruna çok şey feda ettiğimiz o işletme diplomasını eline alacak ve düzgün bir müessesede biri sana iş verene dek kapı kapı dolaşacaksın; böylece sabit bir gelirimiz olacak."

"Tatlım, dinle beni," dedim. "Floransa'dayken on bin dolar değerinde resim sattım."

Zemin katındaki dairemiz, bir tiyatronun sahne dekorlarını saklamaya yarayan deposunu andırıyordu, ressam arkadaşlarımın bana olan borçlarına saymayı kabul ettiğim bir sürü devasa tuval vardı içeride. Dorothy bununla ilgili bir espri yaptı: "O halde hapishaneyi boylayacaksın demektir," dedi. "Çünkü buradaki bütün resimleri toplasan üç dolar bile etmez."

Onu öyle mutsuz etmiştim ki, ben onunla evlenmeden evvel kesinlikle sahip olmadığı bir mizah duygusu geliştirmişti.

***

"Güya otuz dört yaşında olacaksın," dedi. Kendisi yirmi üç yaşındaydı!

"Otuz dört yaşındayım zaten," dedim.

"Öyleyse otuz dört yaşındaymış gibi davran," dedi. "Çoluk çocuğa karışmış bir adam gibi. Göz açıp kapayıncaya kadar kırk yaşına gelmiş olacaksın ve kimse sana

markette torba doldurmaktan ya da arabalara benzin pompalamaktan başka iş vermeyecek."

"Dost acı söylermiş, değil mi?" dedim.

"Benim acı söylediğim filan yok," dedi. "Hayat acı söylüyor. Rabo! Evlendiğim adama ne oldu? Çok makul bir hayat için çok makul planlarımız vardı. Sonra sen o adamlarla tanıştın – o otlakçılarla."

"Ben hep ressam olmak istemiştim," dedim.

"Bunu bana hiç söylememiştin," dedi.

"Mümkün olduğunu düşünmüyordum da ondan," dedim. "Ama artık düşünüyorum."

"Çok geç; bir aile babası için fazla riskli. Uyan artık!" dedi. "Güzel bir aileye sahip olmakla yetinip neden mutlu olamıyorsun? Başka herkes başarıyor bunu."

"Sana tekrar söylüyorum: Floransa'da on bin dolar değerinde resim sattım," dedim.

"O da başka her şey gibi fos çıkacak," dedi.

"Beni sevseydin, bir ressam olarak bana daha çok güvenirdin," dedim.

"Seni seviyorum ama arkadaşlarından ve resimlerinden nefret ediyorum," dedi. "Ve gidişata bakınca, kendim için de bebeklerim için de korkuyorum. Savaş *bitti* artık, Rabo!"

"Ne demek oluyor bu şimdi?" diye sordum.

"Çılgınlıklar yapmana, boyunu aşan işlere girişmene, boş yere tehlikeye atılmana gerek yok artık," dedi. "Sahip olmak isteyebileceğin tüm madalyaları toplamışsın zaten. Fransa'yı fethetmene gerek yok." Bu sonuncu lafı, Paris yerine New York'u sanat dünyasının başkenti yapacağız diye yüksekten uçuşumuzu ima ediyordu.

"Onlar zaten bizim tarafımızdaydılar, öyle değil mi?" dedi. "Neden onları fethetmen gerekiyor? Onlar sana ne yaptılar ki?"

Bana bu soruyu sorduğu sırada ben dairemizin dışı-

na çıkmıştım bile, dolayısıyla konuşmayı sona erdirmek için tek yapması gereken, Picasso'nun bana yapmış olduğu şeyi yapmaktı: arkamdan kapıyı kapatıp kilitlemek.

İçeride ağladığını işitebiliyordum. Zavallı ruh! Zavallı ruh!

***

Akşam olmak üzereydi. Bavulumu Kitchen'la paylaştığımız stüdyoya taşıdım. Kitchen karyolasında uyuyakalmıştı. Onu uyandırmadan önce, ben yokken neler yaptığını anlamak için etrafa göz attım. Baba tarafından büyükbabası olan eski New York Merkez Demiryolu başkanının ona miras bıraktığı fildişi saplı usturasıyla bütün resimlerini biçmişti. Yapmış olduğu şey yüzünden sanat dünyasının zenginliğinden bir şey kaybetmiş olmadığı kesindi. Şu bariz düşünce geçti aklımdan: "Bileklerini de kesmiş olmaması mucize."

Karyolada uyuyan adam, boylu boslu, güzel bir Anglosakson'du; bir Dan Gregory illüstrasyonunda öykünün ideal Amerikan kahramanına model olabilecek bir adam, tıpkı Fred Jones gibi. O ve ben bir yerlere birlikte gittiğimizde, *sahiden* de Jones ve Gregory gibi görünürdük. O kadarla kalsa iyi, Kitchen bana Fred'in Gregory'ye davrandığı kadar saygılı davranırdı, ki bu son derece abes bir durumdu. Çünkü alık Fred sahici bir keresteydi, oysa benim oracıkta uyuyan arkadaşım Yale Hukuk Fakültesi'ni bitirmişti ve eğer isteseydi profesyonel bir piyanist ya da golfçü olabilirdi.

Ona o usturayla birlikte dünyalar kadar yetenek miras kalmıştı. Babası, siyahlara medeni haklar kazandırılmasına öncülük etmiş bir hukukçu olduğu gibi, birinci sınıf bir viyolonselist, satranç oyuncusu ve peyzaj mimarıydı.

Oracıkta uyuyan arkadaşım, paraşütçü kıtasında gö-

revli bir yarbay olarak, orduda da benden daha yüksek mevkilere ulaşmış ve büyük cesaret gerektiren kahramanlıklarda bulunmuştu! Ama o benim önümde el pençe divan durmayı tercih ederdi çünkü onun asla yapamadığı bir şeyi ben yapabiliyordum: Gözümün gördüğü her şeyin suretini çizebiliyor ya da resmini yapabiliyordum.

Stüdyodaki çalışmalardan bana ait olanlarına, yani karşısında saatlerce sarhoş vaziyette dikilebileceğim büyük renk alanlarına gelince: Onlar aslında sadece *başlangıçlardı*. Ben ne zamandır elimden kaçırmakta olduğum şeye ağır ama emin adımlarla yaklaşırken, onların da giderek daha karmaşık bir hal almasını bekliyordum. Elimden kaçırıp durduğum o şey neydi peki? Ruh tabii ki, ruh, ruh.

***

Onu uyandırdım ve ona Cedar Tavern'da erken bir akşam yemeği ısmarlayacağımı söyledim. Floransa'da anlaşmasını yaptığım büyük işten bahsetmedim çünkü o bu işin parçası olamazdı. Sprey takımını eline almasına iki gün daha vardı.

Ama Kontes Portomaggiore öldüğünde, koleksiyonunda tam *on altı* tane Terry Kitchen olacaktı.

***

"Erken yemek" aynı zamanda erken içki manasına geliyordu. Her zaman oturduğumuz arka taraftaki masamızda, şimdiden üç tane ressam vardı. Onlara "Ressam X, Y ve Z" diyeceğim. Ve de ilk soyut dışavurumcuların bir avuç ayyaş ve zırtapoz herif olduğunu duymaya can atan sanat düşmanlarının ekmeğine yağ sürmüş olmamak için, ben en iyisi bu üç kişinin kim *olmadığını* söyleyeyim.

Onlar şunlar *değillerdi*, tekrarlıyorum, *değillerdi*: Wil-

liam Baziotes, James Brooks, Willem de Kooning, zaten o zamana kadar çoktan ölmüş olan Arshile Gorky, Adolph Gottlieb, Philip Guston, Hans Hofmann, Barnett Newman, Jackson Pollock, Ad Reinhardt, Mark Rothko, Clyfford Still, Syd Solomon ya da Bradley Walker Tomlin.

O akşam Pollock da gelecekti gelmesine ama o içkiyi bırakmıştı zaten. Ağzından hiç laf çıkmayacak ve erkenden evine dönecekti. Oradakilerden biri ise, bildiğimiz kadarıyla ressam bile değildi. Terziydi. Adı Isadore Finkelstein'dı, dükkânı da barın hemen üstündeydi. Biriki kadeh yuvarladıktan sonra, o da resim hakkında herkes kadar konuşabilirdi. Büyükbabası, dediğine göre Viyanalı bir terziymiş ve Birinci Dünya Savaşı'ndan evvel ressam Gustav Klimt için birkaç takım elbise dikmiş.

Ve laf döndü dolaştı, şu konuya geldi: Birtakım eleştirmenleri hayli heyecanlandırmış ve Pollock hakkında *Life* dergisinde yayımlanan uzun bir makaleye ilham vermiş sergiler açmakta olduğumuz halde, neden hâlâ geçimimizi sağlayabilecek kadar para kazanamıyorduk?

Bizi köstekleyen şeyin kılık kıyafetimiz olduğu sonucuna vardık. Bu aslında bir nevi şakaydı. Ağzımızdan çıkan her şey bir nevi şakaydı zaten. Aradan sadece altı sene geçtikten sonra, Pollock ve Kitchen için işlerin nasıl o kadar ürkütücü bir ciddiyet kazandığını hâlâ anlayamıyorum.

***

Slazinger da oradaydı. Onunla orada tanışmıştım. Ressamlar hakkında yazacağı bir roman için malzeme topluyordu – hiç yazmadığı düzinelerce romandan biri için.

O akşamın sonunda, bana şöyle dediğini hatırlıyorum: "Sizlerin nasıl böylesine tutkulu ama aynı zamanda böylesine *gayri ciddi* olabildiğinizi bir türlü çözemiyorum."

"Hayata dair her şey bir şakadır," dedim. "Bunu bilmiyor muydun?"

"Hayır," dedi.

***

Finkelstein sorunun kılık kıyafetinde olduğunu düşünen herkese seve seve yardımcı olacağını ilan etti. Bunu küçük bir kaparo ve makul taksitler karşılığında yapacaktı. O bunu der demez, Ressam X, Y, Z, ben ve Kitchen, Finkelstein'ın üst kattaki dükkânına çıkmış, takım elbiselerimiz için ölçü aldırıyorduk. Pollock ve Slazinger da bizimle geldi ama sadece seyirci olarak. Başka kimsede para olmadığı için, her zamanki gibi, herkesin kaparosunu Floransa yolculuğumdan artakalan seyahat çekleriyle ben ödedim.

Ressam X, Y ve Z bana olan borçlarını hemen ertesi gün resimlerle ödeyeceklerdi. Ressam X'te dairemizin anahtarı vardı, yatağını tutuşturduğu için salaş otelinden atıldıktan sonra o anahtarı ona ben vermiştim. Bu sayede o ve diğer ikisi, resimlerini bizim eve bıraktıktan sonra zavallı Dorothy'nin kendini savunmasına fırsat vermeden sıvıştılar.

***

Terzi Finkelstein savaşta sürüyle adam öldürmüş, Kitchen da öyle. Ben hiç öldürmedim.

Finkelstein, Patton'ın Üçüncü Ordu'sunda tank topçusuymuş. Hâlâ sakladığım takım elbisem için ölçülerimi alırken, ağzı topluiğnelerle dolu bir halde, Avrupa'da savaş sona ermeden iki gün önce tankının paletlerinden birinin roketatarlı bir oğlan tarafından nasıl havaya uçurulduğunu anlattı bana.

Onun sadece bir çocuk olduğunu anlayamadan vurup öldürmüşler oğlanı.

***

Ve işte size bir sürpriz: Üç yıl sonra, yani hepimizin cebine bolca para girmeye başladığı sıralar Finkelstein felç geçirip öldüğü zaman anlaşıldı ki, adam ne zamandır gizli gizli resim yapmaktaymış meğer.

Şimdi düşününce Circe Berman'a çok benzediğini fark ettiğim genç dul eşi Rachel, terzi dükkânını tamamen kapatmadan önce orada kocası için bir kişisel sergi açtı. Finkelstein'ın resimleri iddiasız ama güçlüydü: Onları elinden geldiğince temsilî kılmaya çalışmıştı, daha ziyade kendi kuşağının savaş kahramanları olan Winston Churchill ve Dwight David Eisenhower'ın yaptığı gibi.

Onlar gibi, Finkelstein da resim yapmaktan zevk alıyordu. Onlar gibi, gerçeklikten hoşlanıyordu. Merhum ressam Isadore Finkelstein'dı o.

***

Takım elbiseler için ölçülerimiz alındıktan sonra, biraz daha yiyip içip muhabbet etmek için tekrar bara indik. Altmış yaşlarında, zengin ve seçkin görünümlü bir beyefendi yanımıza geldi. Onu daha evvel hiç görmemiştim, anlayabildiğim kadarıyla diğerleri de görmemişti.

"Sizlerin ressam olduğunuzu duydum," dedi. "Masanıza oturup sohbetinize kulak misafiri olsam, rahatsızlık vermiş olur muyum?" Pollock ile benim aramızda duruyordu, karşısında ise masanın öbür tarafında oturan Kitchen vardı.

"Çoğumuz ressamız," dedim. Ona kaba davranacak halimiz yoktu. Bir resim koleksiyoncusu ya da belki

önemli bir müzenin yönetim kurulu üyesi olabilirdi. Eleştirmen ve satıcıların neye benzediğini bilirdik. O pis işlerden birinde rol alamayacak kadar dürüst olduğu her halinden belliydi.

"Çoğunuz ressamsınız," diye tekrarladı. "Hah! O halde hangilerinizin ressam *olmadığını* söylemek sizin için dünyanın en kolay işi olmalı."

Bunun üzerine Finkelstein ve Slazinger ona kendilerini tanıttılar.

"Tüh... yanlış tahmin etmişim," dedi adam. Kitchen'ı işaret etti. "Onun da bir ressam olduğuna ihtimal vermezdim doğrusu, buruşuk giysilerine rağmen," dedi. "Belki bir müzisyen ya da bir avukat ya da belki profesyonel bir sporcu derdim. Ressam ha? Hiç tutturamamışım."

Bu adam falcı olmalı, diye düşündüm, Kitchen hakkındaki gerçeği bu kadar isabetli bir şekilde gördüğüne göre! Evet, üstelik dikkatini Kitchen'ın üstünden hiç ayırmıyordu, sanki aklını okur gibiydi. Yapıtlarıyla büyük ihtilaf yaratan ve hemen yanında oturmakta olan Pollock yerine, henüz tek bir ilginç resme bile imzasını atamamış birini neden daha cazip buluyordu?

Kitchen'a savaşa gidip gitmediğini sordu.

Kitchen gittiğini söyledi. Ayrıntılara girmedi.

"Bunun ressam olma kararınla bir alakası var mı?" diye sordu yaşlı beyefendi.

"Yok," dedi Kitchen.

Slazinger daha sonra, savaşın Kitchen'ı her zaman bu denli ayrıcalıklı oluşundan, piyano çalmayı kolayca öğrenişinden, en iyi okulların üstesinden kolayca gelişinden, hemen her oyunda çoğu kişiyi kolayca yenişinden, yarbaylık rütbesini bir çırpıda elde edişinden filan utandırdığını söyleyecekti bana. "Kendine gerçek hayata dair bir şey öğretebilmek için," demişti Slazinger, "umutsuz vaka olmaktan kaçınamayacağı tek tük faaliyet alanından birini seçmiş."

Kitchen kendisini sorguya çeken adama şu kadarını söyledi: "Resim yapmak benim Everest Dağı'm," dedi. O zamanlar henüz Everest Dağı'na tırmanılmamıştı. Bu tırmanış 1953 yılına kadar gerçekleşmeyecekti. Aynı yıl Finkelstein toprağa verilecek ve kişisel resim sergisi açılacaktı.

Yaşlı beyefendi arkasına yaslandı, anlaşılan bu cevap pek hoşuna gitmişti.

Ama sonra, konuyu bence haddinden fazla kişiselleştirerek, Kitchen'a şu soruyu sordu: Kendine ait bir serveti mi vardı, yoksa böylesine çetin bir tırmanışı gerçekleştirirken ailesinden destek mi alıyordu? Kitchen'ın annesiyle babasından uzun yaşadığı takdirde çok zengin bir adam olacağını ve ailesinin, onu avukatlık yapmak ya da politikaya atılmak ya da başarısızlık riskinin sıfır olduğu Wall Street'te bir işe girmek zorunda bırakmayı umarak, ona para vermeyi reddettiğini biliyordum.

Bunların yaşlı beyefendiyi hiç alakadar etmediği görüşündeydim ve Kitchen'ın da böyle demesini istiyordum. Ama Kitchen ona her şeyi anlattı – ve sözünü bitirdiğinde, yüzündeki ifade sıradaki soruya hazır olduğunu gösteriyordu, ne hakkında olursa olsun.

Sıradaki soru şuydu: "Evlisin tabii, değil mi?"

"Hayır," dedi Kitchen.

"Ama kadınları *seviyorsun*, değil mi?" dedi yaşlı beyefendi.

Bu soruyu, savaş sona ermeden evvel gezegenin en azılı zamparaları arasında yer almış olan bir adama yöneltiyordu.

"Hayatımın bu noktasında, bayım," dedi Kitchen, "ben kadınlar için vakit kaybı olurum, kadınlar da benim için vakit kaybı olurlar."

Yaşlı adam ayağa kalktı. "Bana bu kadar dürüst ve kibar davrandığın için sana teşekkür ederim," dedi.

"Elimden geleni yapıyorum," dedi Kitchen.

Yaşlı adam yanımızdan ayrıldı. Onun kimin nesi olabileceğine ilişkin tahminler yürüttük. Hatırlıyorum da, her kim olursa olsun, kıyafetinin İngiltere'den gelmiş olduğunu söylemişti Finkelstein.

***

Ertesi gün bir araba ödünç almam ya da kiralamam gerekeceğini söyledim – buradaki evi ailem için hazır hale getirmeye gidecektim. Ayrıca, kiralamış olduğum patates ambarına bir kez daha göz atmak istiyordum.

Kitchen benimle gelip gelemeyeceğini sordu, ben de, "Tabii ki," dedim.

Şu sprey takımı da Montauk'ta onu bekliyormuş meğer. Kadere bak!

***

O gece karyolalarımıza uzanıp sızmadan önce, onu uzun uzadıya sorguya çeken o yaşlı beyefendinin kim olabileceği hakkında herhangi bir fikri olup olmadığını sordum.

"Çok acayip bir tahminim var," dedi.

"Nedir o?" dedim.

"Yanılıyor olabilirim ama galiba o benim babamdı," dedi. "Yüzü babamınkine benziyor, sesi babamınkini andırıyor, babam gibi giyiniyor ve babam gibi alaycı şakalar yapıyordu. Onu bir atmaca gibi gözledim Rabo ve kendi kendime şöyle dedim: 'Bu ya çok zeki bir taklitçi ya da bana babalık etmiş olan adam.' Sen akıllısındır, üstelik benim tek ve en iyi dostumsun. Söyle bana: Eğer o adam babamın sadece iyi bir taklitçisiyse, bu oyunu neden oynamış olabilir?"

32

Kitchen'la benim buralara yapacağımız tarihî sefer için bir otomobil kiralayacağıma, her ne hikmetse, bir kamyonet kiralamıştım. Kadere bak: Bir kamyonet kiralamış olmasaydım, Kitchen şu anda avukatlık yapıyor olabilirdi zira o sprey takımını beş kişilik, üstü kapalı bir otomobile sığdırmamıza olanak yoktu, ki kiralayacak olsam mutlaka o tip bir araba kiralardım.

Tanrı şahidim, yeterince sık olmasa da arada bir, karımın ve ailemin mutsuzluğunu biraz olsun hafifletmeye yarayacak şeyler icat ederdim ve o kamyon da bunun ilginç bir örneğiydi. Hiç değilse dairemizdeki bütün tuvalleri kaldırıp götürmek gelmeliydi elimden; çünkü onlar, sağlığı iyi olduğu zamanlarda bile zavallı Dorothy'yi fena halde hasta ederlerdi.

"Onları yeni eve koymayacaksın, değil mi?" diye sormuştu Dorothy.

Aslında öyle yapmak niyetindeydim. İleri görüşlü biri olduğum hiç söylenemez. Ama ona "hayır" diye cevap verdim. Yeni bir plan geliştirmiştim, onları patates ambarına koyacaktım ama bunu ona söylemedim. Ona bir patates ambarı kiralamış olduğumu söylemeye cesaretim yoktu. Gerçi o yine de bir yolunu bulup öğrenmişti. Önceki akşam hem kendime hem de Ressam X, Y ve Z'ye ve de

Kitchen'a en güzel kumaşlardan dikilecek takım elbiseler ısmarlamış olduğumu da bir yolunu bulup öğrenecekti.

"Onları patates ambarına koy," dedi, "ve patateslerin altına göm. Patatesler her zaman işe yarar."

***

İçindeki resimlerden bazılarının bugünkü değeri düşünülecek olursa, o kamyonun yerinde zırhlı bir araç olmalı ve bir polis konvoyu tarafından korunmalıydı. Ben onları o zaman da değerli buluyordum ama tabii ki *bu kadar* değerli değil. Dolayısıyla, ne zamandır patateslerden, topraktan ve onlara musallat olmaya bayılan bakteri ve mantarlardan başka hiçbir şey barındırmadığı için küf kokan patates ambarına resimlerimi koymaya elim varmıyordu.

Ben de öyle yapmak yerine, buradaki Evim Evim Güzel Evim Nakliyat ve Depolama Servisi'nden, kapısı kilitli, kuru ve temiz bir depo kiraladım. Yıllarca, gelirimin önemli bir kısmı bu deponun kirasına gidecekti. Cebimdeki bütün parayla ya da bulup buluşturabildiğim kadarıyla, başı belada olan ressam arkadaşlara yardım etme alışkanlığımdan ve borçlarına karşılık olarak resim kabul etme huyumdan da bir türlü vazgeçemedim. Ama hiç olmazsa Dorothy bu alışkanlığın döküntülerini seyretmek zorunda kalmıyordu artık. Bir borcu tamamen kapatan her resim, zor durumdaki ressamın stüdyosundan çıkıp dosdoğru Evim Evim Güzel Evim'e gidiyordu.

Resimleri en nihayet daireden çıkarttığımız gün, Dorothy'nin Kitchen'la beni geçirirken söylediği son şey şu oldu: "Hamptons'ın sevdiğim bir yanı var: İnsan orada sık sık 'Kasaba Çöplüğü' yazan bir tabelaya rastlıyor."

***

Şayet Kitchen benim Dan Gregory'liğime yaraşır bir Fred Jones olsaydı, kamyonu o kullanırdı. Ama o tam yolcu olacak adamdı, bense şoför. Kitchen şoförlerle büyümüştü, o yüzden direksiyonun yanındaki yolcu koltuğuna binerken hiç tereddüt etmedi.

Evliliğimden, savaştan, Büyük Buhran'dan ve savaştan dönen çoğu gaziye kıyasla Kitchen'la benim ne kadar yaşlı olduğumuzdan söz ettim. "Yıllar önce çoluk çocuğa karışmış ve düzenli bir hayat kurmuş olmam gerekirdi," dedim. "Ama bunu doğru yaşlarda yapmama imkân var mıydı? Zaten topu topu kaç kadın tanıdım ki?"

"Filmlerde savaştan dönen tüm gaziler ya bizim yaşlarımızda ya da daha yaşlıdırlar," dedi. Doğruydu bu. Karada kıran kırana çarpışarak savaşın en ağır yükünü çekmiş olan bebeleri filmlerde nadiren görürdünüz.

"Evet..." dedim. "Hatta o filmlerdeki aktörlerden çoğu savaşa bile gitmedi. Etraflarındaki adamların ağızlarından ketçap boşalırken, onlar kurusıkı hartuçlarını ateşlediler ve kameraların önünde geçen her meşakkatli günün sonunda, evde onları bekleyen karılarına, çocuklarına ve yüzme havuzlarına döndüler."

"Elli yıl sonra gençler bizim savaşımızı böyle bir şey zannedecekler," dedi Kitchen. "Yaşlı adamlar, kurusıkı ve ketçap." Öyle zannedeceklerdi sahi. Öyle zannettiler.

"O filmler yüzünden," diye kehanette bulundu Kitchen, "savaşı savaşanların bebeler olduğuna kimse inanmayacak."

***

"Hayatlarımızdan üç yıl götürdü," dedi savaş için.

"Benim muvazzaf subay olduğumu hep unutuyorsun," dedim. "Benimkinden sekiz sene götürdü. Gençliğim de elden gitti ve vay canına, hâlâ durulmadım." Za-

vallı Dorothy, olgun, babacan, emekliye ayrılmış, beyefendi bir askerle evlendiğini sanmıştı. Sonra bir de baktı ki, on dokuz-yirmi yaşlarında, inanılmaz derecede bencil ve disiplinsiz bir serseriymiş o!

"Elimde değil," dedim. "Ruhum etimin kötü şeyler yaptığını biliyor ve ondan utanıyor. Ama etim, kötü ve aptalca şeyler yapmaktan vazgeçmek bilmiyor."

"Neyin ve neyin?" dedi Kitchen.

"Ruhum ve etim," dedim.

"Onlar ayrı şeyler mi yani?" diye sordu.

"İnşallah öyledirler," dedim. Güldüm. "Etimin yaptıklarından sorumlu olmak hiç hoşuma gitmez."

Yarı şaka yarı ciddi, kendim dahil her bir kişinin ruhunu nasıl imgelediğimi anlattım ona, içimizden geçen bir tür esnek neon tüpü olarak. Tüpün tek yapabildiği, etin başından geçen olaylarla ilgili haberler almaktı ve bu olaylar üstünde hiçbir kontrolü yoktu.

"Dolayısıyla sevdiğim insanlar korkunç bir şey yaptıkları zaman," dedim, "onları selheder, sonra da affederim."

"*Selhetmek* mi?" dedi. "O da ne demek?"

"Eskiden balina avcılarının gemiye çıkarttıkları balinaların vücutlarına yaptıkları şey," dedim. "Derisini yüzer, yağını ve etini ayırır, ta iskelete kadar inerlerdi. Ben de aynı şeyi kafamda insanlara yapıyorum – ruhlarından başka hiçbir şey göremeyeyim diye, etin tamamından kurtuluyorum. Sonra da onları affediyorum."

"*Selhetmek* gibi bir kelimeye nerede rastladın yahu?" diye sordu.

Şöyle dedim: "*Moby Dick*'in Dan Gregory tarafından resimlenmiş bir baskısında."

***

O da babasından bahsetti. Bu arada babası hâlâ hayatta ve daha geçenlerde yüzüncü doğum gününü kutladı! Düşünün artık.

Babasını taparcasına seviyordu. Ona asla rakip olmak istemeyeceğini, onu hiçbir konuda alt etmeyi denemeyeceğini de söyledi. "Bundan nefret ederdim," dedi.

"Neden nefret ederdin?" diye sordum.

"Onu alt etmekten," dedi.

Dediğine göre, Kitchen hukuk fakültesindeyken, şair Conrad Aiken, Yale'da konferans vermiş ve yetenekli adamların oğullarının, babalarının da etkinlik gösterdiği ama başarılı olamadığı alanlara kaydıklarını söylemiş. Aiken'ın kendi babası, büyük bir hekim, politikacı ve salon adamıymış ama kendini şair de zannedermiş. "Babasının şiirleri beş para etmezmiş, bunun üzerine Aiken da şair olmuş," dedi Kitchen. "Ben babama asla böyle bir şey yapamazdım."

***

Altı sene sonra, buradan yaklaşık on kilometre mesafedeki kulübesinin ön bahçesinde babasına *yapacağı* şey, onu bir tabancayla vurmak olacaktı. Kitchen o gün de çoğu kez olduğu gibi sarhoştu ve babası kim bilir kaçıncı defa, alkolizm tedavisi görmesi için ona yalvarmaya gelmişti. Bunu kanıtlamak mümkün değil ama Kitchen ona ateş ederken mutlaka bir tür şaka yapıyordu.

Babasını gerçekten –sonradan anlaşıldığı üzere, tek bir kurşunla omzundan– vurmuş olduğunu anlayınca, namluyu kendi ağzına dayayıp kendini öldürmekten başka hiçbir şey Kitchen'ı avutamazdı artık.

Bir kazaydı bu.

***

Müstakbel ikinci eşim Edith Taft Fairbanks'i görme fırsatını da ilk kez o tarihî kamyon yolculuğu sırasında yakaladım. Ambarı kiralarken hep kocasıyla görüşmüştüm. Bay Fairbanks mülayim bir adamcağızdı, dünyaya ne yararı ne zararı dokunan, haybeye ömür tüketen biriymiş gibime gelmişti ama o ölüp Edith'in kocası ben olunca, onu kendime ideal örnek belleyecektim.

Edith, adeta kehanette bulunurcasına, kucağında evcilleştirilmiş bir rakun taşıyordu. Hemen her cins hayvanı mucizevi bir şekilde terbiye ederdi; akla gelebilecek her şeyi, az buçuk can taşıdığı sürece, karşı konulmaz bir sevecenlik ve hoşgörüyle besleyip büyütürdü. Ben ambarda münzevi hayatına çekildiğim sıralar, onun da yeni bir kocaya ihtiyacı olunca bana da aynen böyle davranacaktı: Beni tabiat şiirleriyle ve ambarımın sürme kapılarının dışına bıraktığı güzel yiyeceklerle evcilleştirecekti. Eminim ilk kocasını da aynı şekilde eğitmiş ve onu sevgiyle himayesi altına aldığı bir cins alık hayvan gibi görmüştü.

Onu ne cins bir hayvan olarak gördüğünü bana hiç söylemedi. Gerçi *beni* ne cins bir hayvan olarak gördüğünü biliyorum çünkü Izzy Finkelstein'ın elinden çıkmış takım elbisemi giydiğim düğün resepsiyonumuzda, Cincinnati'li bir bayan akrabasına uluorta söylemişti bunu: "Evcilleştirilmiş rakunumla tanışmanı istiyorum," demişti.

***

Gömülürken de üstümde o takım elbise olacak. Bunu vasiyetimde belirttim: "Green River Mezarlığı'nda, karım Edith'in yanına, etiketinde şöyle yazan lacivert takım elbisemle gömülmek istiyorum: 'Rabo Karabekian için Isadore Finkelstein tarafından sipariş üzerine yapılmıştır.'"

***

Eh, o vasiyetin icrası hâlâ gelecekte saklı ama ondan başka hemen her şey mazi oldu artık, buna Circe Berman da dahil. Kitabını bitirdi ve iki hafta önce Baltimore'a döndü.

Buradaki son gecesinde onu dansa götürmemi istedi ve ben yine reddettim. Ama dans yerine, onu Sag Harbor'daki American Hotel'e yemeğe götürdüm. Şimdi alelade bir turist kapanı olan Sag Harbor, eskiden balina avcılarının limanıymış. Oradan kalkıp Güney Amerika'nın ucundan dolaşarak Büyük Okyanus'a açılan ve evlerine milyoner olarak dönen cesur kaptanların malikânelerini hâlâ görebilirsiniz.

Otelin lobisinde, sayfaları açık duran bir konuk kayıt defteri var. Açık duran sayfalar, günümüzde teessüfle anılan balina katliamı endüstrisinin doruk noktasına rastlayan bir tarihin kayıtlarını gösteriyor: 1 Mart 1849. O zamanlar, Circe'nin ataları Rus İmparatorluğu'nda, benimkilerse Türk İmparatorluğu'nda yaşıyorlarmış, ki bu durum onları birbirlerine düşman kılıyor.

Istakozlarımızı afiyetle yedik ve muhabbetimizi artırsın diye, aşırıya kaçmadan içki içtik. Şimdilerde herkes içkiye ihtiyaç duymanın kötü bir şey olduğunu söylüyor ve aslına bakarsanız, münzevi hayatı yaşadığım onca zaman hiç alkol almadan idare edebilmiştim. Gelgelelim, gitmeden önceki o son gecesinde Bayan Berman için o kadar çelişkili şeyler hissediyordum ki, biraz içki içmeseydim yemek boyunca ağzımı bıçak açmayacaktı. Ama tabii ki, az da olsa alkollüyken araba kullanmaya da, Bayan Berman'a kullandırtmaya da hiç niyetim yoktu. Eskiden sarhoşken araba kullanmak nerdeyse şıklık sayılırdı ama artık değil, hiç değil.

Bu yüzden o gece için Celeste'in erkek arkadaşlarından birini tutmuştum, babasının arabasıyla bizi oraya götürüp getirdi.

***

En basit ifadesiyle: Onun gidiyor oluşuna üzülüyordum çünkü varlığı heyecan verici bir şeydi. Ama aynı zamanda, herkese ne yapacağını dikte ederek bu heyecanın dozunu kaçırabiliyordu. Dolayısıyla gidiyor oluşuna bir yandan da seviniyordum çünkü en çok istediğim şey, hazır kendi kitabımın bitmesine de çok az kalmışken, değişiklik olsun diye biraz huzur ve sessizliğe kavuşmaktı. Başka bir deyişle: Birlikte aylar geçirmiş olmamıza rağmen, biz sadece iki tanıdıktık. Çok yakın iki dost olmamıştık.

Ona patates ambarının içindeki şeyi gösterdiğim an, bu durum değişecekti gerçi.

Evet, doğru duydunuz: Baltimore'dan gelen o azimli dul, gitmeden evvel bu ihtiyar Ermeni moruğu patates ambarının kilitlerini açıp projektörlerini çalıştırmaya razı etti.

Karşılığında ne mi aldım? Sanırım artık hakiki iki dost olduk.

33

American Hotel'den ayrılıp eve vardığımız zaman ilk lafı şu oldu: "Bir konuda hiç endişen olmasın: Patates ambarının anahtarları için dırdır edecek değilim."

"Tanrı'ya şükür!" dedim.

Gece bitmeden patates ambarının içindekini görmenin bir yolunu mutlaka bulacağını, sanırım daha o zamandan bal gibi biliyordu.

"Senden yalnızca benim için bir resim çizmeni istiyorum," dedi.

"Ne yapmamı?" dedim.

"Sen çok mütevazı bir adamsın..." dedi. "Sana inanan herkesi hiçbir konuda başarılı olmadığına inandıracak derecede mütevazı."

"Kamuflaj hariç," dedim. "Kamuflaj meselesini unutma. Müfrezem kamuflaj konusunda öyle başarılıydı ki, bir Başkanlık Birliği Amblemi'yle ödüllendirildim."

"Tamam – kamuflaj," dedi.

"Kamuflajda öyle başarılıydık ki," dedim, "düşmandan sakladığımız şeylerin yarısı, bugüne değin hâlâ bulunamadı!"

"Bu doğru değil," dedi.

"Şu anda bir kutlama yapıyoruz, dolayısıyla doğru

olmayan daha bir sürü şey söylendi," dedim. "Partilerde palavra sıkılır."

***

"Yani beni Baltimore'a senin hakkında doğru olmayan bir sürü şey bilerek mi yollamak istiyorsun?" dedi.

"Araştırmacılık konusundaki engin güçlerin sayesinde, hakkımda doğru olan her şeyi şimdiye dek çoktan öğrenmiş olmalıydın," dedim. "Bugünkü sadece bir parti."

"Hakikaten resim yapıp yapamadığını hâlâ bilmiyorum," dedi.

"Boş ver, takma kafanı," dedim.

"Ama resim senin hayatının belkemiği, anlattıklarından bu çıkıyor," dedi. "Resim ve kamuflaj. Bir grafik sanatçısı olarak hiç iyi değildin, ciddi bir ressam olarak hiç iyi değildin, bir koca ya da baba olarak hiç iyi değildin ve o büyük resim koleksiyonun da bir kaza eseriydi. Ama dönüp dolaşıp yapmakla gurur duyduğun tek şeye varıyorsun: Sen hakikaten resim yapabiliyordun."

"Bu doğru," dedim. "Daha önce hiç fark etmemiştim ama şimdi sen söyleyince anlıyorum, bu doğru."

"O halde kanıtla," dedi.

"Öyle ahım şahım bir şey değil," dedim. "Ben bir Albrecht Dürer değildim. Ama senden, Slazinger'dan ya da aşçımdan daha iyi resim yapabiliyordum – ya da Pollock ile Terry Kitchen'dan. Artık aramızda olmayan çok daha üstün teknik ressamlarınkiyle kıyaslanınca tabii ki pek matah görünmeyen bir yetenekle doğmuşum. California'nın San Ignacio kasabasında, önce ilkokulda, sonra da ortaokulda herkesi büyüledim. On bin yıl önce doğmuş olsaydım, Fransa'daki Lascaux Mağarası'nda yaşayan ilk insanları da büyülerdim muhtemelen; çünkü

onların teknik ressamlık standartları San Ignacio'lularla aşağı yukarı aynı düzeydeydi herhalde."

***

"Eğer kitabın sahiden basılacak olursa," dedi, "resim yapabildiğinin kanıtı olarak hiç değilse bir resmini içermesi gerekecek. Okuyucuların senden bunu ısrarla isteyeceklerdir."

"Zavallı ruhlar," dedim. "Ve benim kadar yaşlanmış olmanın en kötü yanı..."

"Sen o kadar yaşlı değilsin," dedi.

"Yeterince yaşlıyım!" dedim. "Ve bunun en kötü yanı, kendini her zaman aynı eski muhabbetlerin ortasında bulup duruyor olman, kiminle konuşuyor olursan ol. Slazinger resim yapabildiğimi sanmıyordu. İlk karım resim yapabildiğime inanmıyordu. Resim yapıp yapamadığım ikinci karımın umurunda bile değildi. Ben yalnızca ambarda bulup eve getirdiği ve bir ev kedisine dönüştürdüğü ihtiyar bir rakundum onun için. Hayvanları severdi o, resim yapabilseler de yapamasalar da."

***

"Resim yapamadığına kalıbını bastığı zaman ilk karına ne demiştin?" diye sordu.

"Taşraya daha yeni taşınmıştık ve Dorothy burada kimsecikleri tanımıyordu," dedim. "Hâlâ kaloriferimiz yoktu ve ben üç şöminede birden ateş yakarak evi ısıtmaya uğraşıyordum – tıpkı öncü atalarım gibi. Dorothy ise artık her şeyi oluruna bırakıp bir ressamla yaşamaya mecbur olduğunu kabullenmişti ve nihayet resim sanatına vâkıf olmaya çalışıyor, bu konuda kitaplar okuyordu. Beni hiç resim yaparken görmemişti; çünkü resim yapmamak

ve sanat hakkında bildiğim her şeyi unutmak, ciddi bir ressam olmanın sihirli anahtarıydı bana göre.

İçindeki ateşin sıcaklığını odaya yayacağına olduğu gibi bacadan dışarıya kaçıran mutfak şöminesinin önünde otururken," dedim, "Dorothy elindeki sanat dergisinden İtalyan bir heykeltıraşın Avrupa'da ilk kez büyük bir sergide yer alan soyut dışavurumcu resimler hakkındaki görüşlerini okudu; söz konusu sergi 1950 yılında, yani Marilee ile Floransa'da buluştuğumuz sene Venedik Bienali'nde gerçekleştirilmişti."

"Sergide senin de resmin var mıydı?" dedi Circe.

"Hayır," dedim. "Sadece Gorky, Pollock ve Kooning katılmıştı. Ve anlaşılan o zamanların çok önemli bir şahsiyeti olan ama şimdi nerdeyse tamamen unutulan bu İtalyan heykeltıraş, başardığımızı sandığımız şey için şunu söylemişti: 'Bu Amerikalılar çok enteresan. Yüzme öğrenmeden suya atlıyorlar.' Adam bizim resim yapamadığımızı söylemeye çalışıyordu.

Dorothy hemen bu lafın üstüne atladı. Benim onu incittiğim kadar incitmek istiyordu beni, onun için şöyle dedi: 'Şimdi anlaşıldı! Demek hepiniz yapmakta olduğunuz gibi resim yapıyorsunuz çünkü *zorunda* kalsaydınız gerçek bir şey çizemeyecektiniz!'

Haksız olduğunu ona kelimelerle anlatmadım. Dorothy'nin evin içinde ve dışında tamir edilmesi gereken şeylerin listesini çıkarmak için kullandığı yeşil mumboyasını kaptığım gibi, mutfak duvarına iki oğlumuzun portrelerini çiziverdim. O sırada oğlanlar oturma odasındaki şöminenin önünde uyuyorlardı. Duvara sadece kafalarını çizmiştim – gerçek boyutlarda. Çizmeden önce yüzlerine bakmak için oturma odasına bile gitmemiştim. Duvarın üstü, çatlak sıvanın üstüne çivilediğim yeni Sheetrock levhalarla kaplıydı. Levhalar arasındaki ek yerlerini doldurup bantlamaya ve çivi başlarını kapatmaya henüz elim ermemişti. Ve hiç ermeyecekti.

Dorothy'nin nutku tutulmuştu," dedim Circe'ye. "Bana şöyle dedi: 'Bunu neden sürekli yapmıyorsun?' Birbirimize ne kadar kızmış olursak olalım onunla konuşurken hiç kullanmadığım 'siktir' kelimesini ilk kez o zaman sarf ettim: 'Çünkü bu siktiriboktan iş *çok kolay*.'"

***

"Sheetrock levhalar arasındaki ek yerlerini hiç doldurmadın mı?" diye sordu Bayan Berman.

"Tam da kadınlara mahsus bir soru," dedim. "Ve benim erkeklere mahsus cevabım da şu: 'Hayır, doldurmadım.'"

"Peki portrelere ne oldu?" dedi. "Üstlerine boya mı çekildi?"

"Hayır," dedim. "Altı sene boyunca o Sheetrock levhaların üstünde durdular. Ama sonra, bir gün akşamüstü yarı sarhoş eve geldiğimde, karım da, çocuklarım da, resimler de yoktu. Dorothy bir daha dönmemek üzere gittiklerini söyleyen bir not bırakmıştı. Resimleri Sheetrock döşemeden kesip çıkarmış ve yanında götürmüştü. Eskiden resimlerin durduğu yerde şimdi kare şeklinde kocaman iki delik vardı."

"Kendini çok kötü hissetmiş olmalısın," dedi Bayan Berman.

"Evet," dedim. "Bundan sadece birkaç hafta önce Pollock ve Kitchen intihar etmişlerdi ve kendi resimlerim de sapır sapır dökülmeye başlamıştı. O yüzden o bomboş evin Sheetrock duvar kaplaması üstündeki kare şeklindeki iki deliği gördüğüm zaman..." Sustum. "Boş ver," dedim.

"Cümleni bitir Rabo," diye ısrar etti.

"Onları görünce," dedim, "babamın genç bir öğretmenken –ve soykırımdan sonra kendini köyünde yapayal-

nız bulduğu zaman– hissetmiş olması gereken şeye, bir daha hiç olamayacağım kadar yakın hissettim kendimi."

***

Beni resim yaparken hiç görmemiş olan ve acaba sahiden yapabiliyor muyum diye merak edenlerden bir diğeri de Slazinger'dı. Ben burada yaşamaya başlayalı birkaç sene olmuştu ki, bir gün beni patates ambarında resim yaparken izlemeye geldi. İki buçuğa iki buçuk metrelik, gerilmiş ve astarlanmış bir tuval hazırlamıştım ve üzerine ruloyla bir kat Sateen Dura-Luxe sürmek üzereydim. "Macar Rapsodisi" adında, yeşilimtırak bir yanık portakal tonuydu bu. Evde de Dorothy'nin, yatak odamızın bütün duvarlarını "Macar Rapsodisi"ne bulamakta olduğundan hiç haberim yoktu. Neyse, şimdi o uzun hikâye.

"Söylesene Rabo..." dedi Slazinger. "O aynı ruloyla o aynı boyayı ben sürecek olsam, resim hâlâ bir Karabekian olur mu?"

"Kesinlikle," dedim. "Elinin altında Karabekian'ın elinin altında olan şeyin bulunması kaydıyla tabii."

"Ne gibi?" diye sordu.

"Şu gibi," dedim. Yerde içine toz birikmiş bir çukur vardı, iki elimin başparmaklarıyla birazını aldım. Her iki parmağımı da aynı anda çalıştırarak, tuvale otuz saniyede Slazinger'ın karikatürünü çiziverdim.

"Vay canına!" dedi. "Böyle çizebildiğini hiç bilmiyordum doğrusu!"

"*Tercih hakkı* olan bir adama bakıyorsun şu an," dedim.

Şöyle dedi: "Galiba öyle, galiba *sahiden* öyle."

***

O karikatürü birkaç kat "Macar Rapsodisi"yle kapattım ve üstüne de, soyutlamadan başka hiçbir şey olmaması gereken ama benim gizli inancıma göre bir kayranda duran altı geyiği temsil eden bantlar kondurdum. Geyikler sol kenara toplanmıştı. Sağ tarafta kırmızı bir dikey bant vardı, o bant da, yine benim gizli inancıma göre, geyiklerden birine nişan alan avcının ruhuydu. Guggenheim Müzesi tarafından satın alınan bu resmin adını *Macar Rapsodisi Altı Numara* koydum.

O da tüm diğer resimlerim gibi dökülmeye başladığında, müzenin deposunda duruyordu. Bayan küratörlerden biri tesadüfen yanından geçerken, yerdeki tüm o bant ve Sateen Dura-Luxe kırpıntılarını görmüş. Bunun üzerine beni arayıp resmi eski haline getirmek için ne yapılabileceğini ve bu durumun herhangi bir şekilde onların kabahati olup olamayacağını sordu. Çeşitli yerlere dağılmış olan resimlerim önceki sene hep birden sapır sapır dökülmeye başlamakla nam saldığında onun aklı nerelerdeydi bilmiyorum. Guggenheim'ın uygun nem koşullarını temin edememiş olmasından filan şüpheleniyordu ciddi ciddi. O sıralar bir hayvan gibi patates ambarında yaşıyordum, arkadaşsız ve sevgisiz. Ama bir telefonum vardı.

"İşin asıl tuhaf yanı," diye devam etmişti kadın, "tuvalde ansızın beliren şu kocaman surat." O surat Slazinger'ın karikatürüydü elbette, tozlu parmaklarımla çizdiğim şu resim.

"Papaya haber verseniz iyi olacak," dedim.

"Papaya mı?" dedi.

"Evet," dedim. "*Torino Kefeni*'nden sonraki en iyi keşfi yapmış olabilirsiniz."

En iyisi genç okuyucularım için buna da bir açıklama getireyim: *Torino Kefeni*, ölü bir insanın sarılmış olduğu keten bir çarşaftır ve günümüzün en iyi bilimadamlarının gerçekten de iki bin yaşında olabileceği ko-

nusunda uzlaştığı, çarmıha gerilmiş bir yetişkin erkeğin izlerini taşır. Yaygın bir inanışa göre, bu çarşafa sarılı beden, İsa Mesih'ten başkası değildir ve kefen bugün İtalya'nın Torino kentindeki San Giovanni Battista Katedrali'nin baş hazinesidir.

Guggenheim'daki bayana yaptığım şaka, tuvalde beliren suratın İsa'ya ait olabileceğini ima ediyordu; büyük bir olasılıkla Üçüncü Dünya Savaşı'nı önlemek niyetiyle, tam vaktinde yetişmişti.

Ama küratör bunu yutmadı. Dedi ki, "İyi o zaman, papayı derhal arayayım ama bir şey daha var."

"Nedir o?" diye sordum.

Şöyle dedi: "Paul Slazinger'ın eski bir flörtüyle konuştuğunuzu bilmiyorsunuz."

***

Başka herkese önerdiğim şeyi ona da önerdim: Daha dayanıklı malzemelerle, boya ve bantlarla, resmin bu kez *gerçekten* Mona Lisa'nın tebessümünden daha uzun ömürlü olacak bir kopyasını üretecektim.

Ama Guggenheim, başka herkes gibi, teklifimi reddetti. Kimse sanat tarihinde oluşturduğum matrak dipnotun tadını kaçırmak istemiyordu. Şansım yaver giderse, soyadım bir gün sözlüklere girmeyi de sahiden başaracak belki:

kar•a•bek•i•an (kar-a-'bek-ē-an), i. (20. yy.da yaşamış ABD'li ressam Rabo Karabekian'a atfen). Fiyasko. Aptallık, dikkatsizlik ya da her ikisi yüzünden, kendi eserlerinin ve ününün tamamen yok olmasına yol açmış kişiler için kullanılır.

34

Kendisi için resim çizmeyi reddedince, Bayan Berman bana şöyle dedi: "Of... Amma *şımarık* bir küçük çocuksun sen!"

"Ben şımarık bir küçük *beyefendiyim*," dedim. "Haysiyetine ve özsaygısına elinden geldiğince sahip çıkan biri."

"Ambardaki şeyin *cinsini* söyle bari..." diye yaltaklandı. "Hayvan mı, sebze mi, mineral mi?"

"Üçü birden," dedim.

"Ne kadar büyük?" diye sordu.

Ona gerçeği söyledim: "İki buçuk metre yüksekliğinde ve yirmi metre uzunluğunda."

"Yine dalga geçiyorsun sen," diye işkillendi.

"Elbette," dedim.

Gerilmiş ve astarlanmış tuvallerden oluşan, yan yana dizilmiş sekiz panel vardı ambarda – her biri iki buçuğa iki buçuk metre genişliğinde. Yan yana dizilince, tıpkı Bayan Berman'a söylediğim gibi yirmi metre uzunluğunda yekpare bir alan oluşturuyorlardı. Beşe beş santim kalınlığında kalaslarla desteklendikleri için dimdik duruyorlar ve patates ambarının ortasında bir uçtan öbür uca uzanan bir çit görüntüsü yaratıyorlardı. Bunlar, beni önce göklere çıkarıp sonra dillere düşüren yapıtımın, yani Park Cadde-

si'ndeki GEFFCo merkezinin lobisini önce vezir sonra rezil eden resmim *Windsor Mavisi On Yedi Numara*'nın boya ve bantlarını dökülene dek üstlerinde taşımış olan panellerden başkası değildi.

***

Sevgili Edith'in ölümünden üç ay önce onlara tekrar nasıl sahip olduğuma gelince:

Paneller, eskiden GEFFCo Binası olan Matsumoto Binası'nın altındaki üç zemin katın en alt katında, kapısı kilitli bir odaya defnedilmiş halde bulunmuştu. Matsumoto'nun sigorta şirketinden gelen bir müfettiş, tuvallerin orasına burasına yapışıp kalmış Sateen Dura-Luxe kırpıntıları sayesinde resmin kimliğini tespit etmişti. Müfettiş binanın yeraltındaki katlarında yangın çıkma ihtimalini araştırıyordu. Orada kilitli bir çelik kapı vardı ve arkasında ne olduğu konusunda kimsenin fikri yoktu.

Müfettiş kapıyı kırdırmak için izin istedi. Müfettiş bir kadındı ve bana telefonda söylediği üzere, o şirkette çalışan ilk kadın ve aynı zamanda ilk siyahi güvenlik müfettişiydi. "Yani bir taşla iki kuş vurmuş oldular," dedi ve güldü. Çok güzel gülüyordu. Gülüşünde garezden ya da alaydan eser yoktu. Aradan onca sene geçtikten sonra, Matsumoto'nun işgüzar onayıyla tuvallerimi bana iade etmeyi teklif ederken, hiçbir şeyin çöpe gitmesine gönlünün razı olmadığını söylemekle yetindi.

"Nasılsa benden başka kimsenin aldırış ettiği yok," dedi. "Ne yapacağımı siz söyleyin bana. Ama onları buradan kendiniz almanız gerekecek."

"Onların ne olduğunu nasıl anladınız?" diye sordum.

Skidmore Üniversitesi'nde hemşirelik eğitimi gördüğünü söyledi. Orada aldığı az sayıdaki kıymetli seçmeli dersten biri de, genel sanat bilgisiydi. İlk karım Do-

rothy gibi o da diplomalı bir hemşireydi ama dediğine göre ona gerzek bir köleymiş gibi davranan doktorlar yüzünden bu mesleği bırakmıştı. Ayrıca mesai saatleri çok uzun, ücretler düşüktü; üstelik bakması ve ilgilenmesi gereken bir de yetim yeğeni vardı.

Genel sanat bilgisi öğretmeni onlara ünlü resimlerin slaytlarını göstermişti ve bunlardan ikisi, *Windsor Mavisi On Yedi Numara*'nın dökülmeden önceki ve sonraki hallerinin fotoğraflarıydı.

"Ona ne kadar teşekkür etsem az," dedim.

"Sanırım dersi biraz hafifletmeye çalışıyordu," dedi. "Çünkü bundan başka her şey fena halde *ciddiydi*."

***

"Tuvalleri istiyor musunuz, istemiyor musunuz?" diye sordu. Uzun bir sessizlik oldu. "Alo? Alo?" demek zorunda kaldı sonunda.

"Kusura bakmayın," dedim. "Bu size basit bir soru gibi görünebilir ama benim için çok zor. Bir gün damdan düşercesine beni arayıp artık büyüyüp büyümediğimi sormuşsunuz gibi geliyor bana."

O gerilmiş tuval dörtgenleri kadar zararsız nesneler bile bana gulyabani gibi görünüyorsa, beni bir fiyasko ve maskara olmaya mahkûm eden bu dünyaya karşı utançla, evet, hınçla doldurabiliyorsa, o zaman sahiden de henüz *büyümemiştim*, o sırada altmış sekiz yaşında olmama rağmen.

"Peki cevabınız ne?" dedi telefondaki kadın.

"Bunu ben de sizin kadar merak ediyorum," dedim. Tuvaller hiçbir işime yaramazdı – ya da o zamanlar ben öyle sanıyordum. Bir daha resim yapmayı hakikaten beklemiyordum. Onlara yer bulmak sorun olmazdı çünkü patates ambarında bol bol yer vardı. Ama geçmişim-

deki utanç kaynaklarından en kötüsü hemen yanı başımda, evimin sınırları içindeyken rahat uyuyabilir miydim burada? Umarım uyurdum.

En nihayet şöyle dediğimi işittim: "Lütfen onları çöpe atmayın. Buradaki Evim Evim Güzel Evim Nakliyat ve Depolama Servisi'ni arayacak ve en yakın zamanda onları aldırtacağım. Adınızı lütfen tekrar söyler misiniz? Geldiklerinde sizi bulsunlar."

Ve şöyle dedi: "Mona Lisa Trippingham."

***

GEFFCo, bu kadar köklü bir şirketin yalnızca teknolojide değil, sanattaki en son gelişmelerde de başı çektiğini cümle âleme ilan etmek niyetiyle *Windsor Mavisi On Yedi Numara*'yı lobisine astığı zaman, şirketin tanıtım görevlileri *Windsor Mavisi On Yedi Numara*'nın boyut açısından emsalsiz olduğunu –dünyanın en büyük resmi olmasa bile, en azından New York'un en büyük resmi olduğunu ya da buna benzer bir şeyi– söyleyebilmeyi umdular. Ama kentin göbeğinde bile benim resmimin elli metrekarelik alanını haydi haydi aşan birkaç duvar resmi bulunduğuna göre, dünyada kim bilir kaç tane vardı.

Onun arka tarafından kenetlerle birbirine tutturulmuş sekiz ayrı panelden oluştuğu gerçeğini göz ardı eden tanıtımcılar, *duvara asılmış* resimler arasında rekor kırma olasılığını soruşturdular. Ama bu da işe yaramayacaktı çünkü New York Kent Müzesi'nde, tuval bezi üzerine yapılmış ve işi sağlama almak için birbirine *dikilerek* birleştirilmiş üç *yekpare* resim olduğu anlaşıldı, benimki kadar yüksek ve benimkinden bile uzun! Çok tuhaf yapıtlardı bunlar; erken bir sinema denemesi oldukları da söylenilebilirdi zira her iki uçlarında da sarıcı makaralar vardı. Resimler bir uçtaki makaradan salınıp öbür uçtaki

makaraya dolanabiliyordu. Tamamen açılmadıklarından, her zaman için sadece küçük bir parçası görülebiliyordu. Gulliver'in Devler Ülkesi'ne aitmiş gibi görünen bu dev kurdeleler, dağlarla, ırmaklarla, balta girmemiş ormanlarla, üzerlerinde buffaloların otladığı uçsuz bucaksız çayırlarla ve dört bir yanından elmas, yakut ya da altın külçeleri toplanabilecek çöllerle bezeliydi. Buralar, Amerika Birleşik Devletleri'ydi.

Eski çağlarda, bu gibi resimlerle Kuzey Avrupa'yı fellik fellik dolaşan konferansçılar vardı. Bir makarayı boşaltıp öbürünü saran asistanlarıyla birlikte, Avrupa'daki bütün ihtiraslı ve maharetli kişileri, yorgun ve yaşlı kıtalarını terk edip vaat edilmiş toprakların zengin ve güzel nimetlerinde hak iddia etmeye çağırırlardı. O vaat edilmiş topraklar da, soran olursa kendilerine aitti.

Bakir bir kıtanın ırzına geçmek varken, gerçek bir erkek ne diye memleketinde kalsın?

***

O sekiz paneli, bütün talihsiz Sateen Dura-Luxe izlerinden arındırdım ve yeniden gerip astarladım. Onları ambara yerleştirdim. Geri kazandıkları bekâretleri, beyazlığıyla göz kamaştırıyordu, tıpkı onları *Windsor Mavisi On Yedi Numara*'ya dönüştürmemden evvelki gibi.

Meydana getirdiğim bu acayip tasarımın, mutsuz bir geçmişten şeytan çıkartmayı amaçladığını, kısa süren ressamlık kariyerim sırasında kendime ve başkalarına vermiş olduğum zararın sembolik bir tamiri niteliğinde olduğunu açıkladım karıma. Oysa bu, kelimelere dökülemeyecek bir şeyi kelimelere dökmenin bir diğer örneğiydi: bir resmin neden ve nasıl oluştuğunu.

O yüz yıllık ince uzun ambar da, bu metrelerce beyazlığın bir parçasıydı pekâlâ.

Tavandaki raylardan sallanan ve o bembeyaz aprenin içine megavatlarca enerji akıtarak, onu daha da beyazlaştıran, mümkün olabileceğine inanmadığım bir beyaza boyayan güçlü projektörler de onun bir parçasıydı. O yapay güneşleri, *Windsor Mavisi On Yedi Numara*'yı yaratmakla görevlendirildiğim zaman taktırmıştım.

"Peki şimdi ne yapacaksın ona?" diye sordu sevgili Edith.

"Onunla işim bitti," dedim.

"Ona imzanı atacak mısın?" dedi.

"Bu onu bozar," diye cevap verdim. "Bir sinek pisliği bile onu bozmaya yeter."

"Bir adı var mı peki?" diye sordu.

"Evet," dedim ve hiç düşünmeden bir ad söyledim ona, Paul Slazinger'ın başarılı devrimler hakkındaki kitabına vermiş olduğu ad kadar uzun bir ad: "Denedim, Beceremedim, Sonra da Temizledim, Yani Şimdi Sıra *Sende*."

***

Aklımda kendi ölümüm vardı – ve sonrasında insanların ne diyecekleri. Ambarı ilk kez o zaman kilitledim; fakat sadece bir tane kilit köprüsü ve asma kilitle. Babam gibi ve çoğu koca gibi, eşini arkada bırakıp ilk ölenin tabii ki ben olacağıma inanıyordum. Bu yüzden Edith'e, toprağa verilmemden hemen sonra yapması gerekenler konusunda gülünç derecede dokunaklı talimatlar verdim.

"Cenazemi ambarda beklet Edith," dedim ona, "ve insanlar sana bu metrelerce beyazlığın ne anlama geldiğini sordukları zaman, onun kocanın son resmi olduğunu söylersin, üstüne hiç boya sürülmemiş olsa da. Sonra da onlara resmin adını söylersin."

***

Ama ilk ölen o oldu, hem de bundan yalnızca iki ay sonra. Kalbi duruverdi ve bir çiçek tarhının üstüne yığılıp kaldı.

"Hiç acı çekmemiş," dedi doktor.

Edith öğlen vakti Green River Mezarlığı'nda, öbür iki silahşör Jackson Pollock ile Terry Kitchen'ınkinden yalnızca birkaç metre ötedeki mezara defnedilirken, hiç söz dinlemeyen etleri tarafından kösteklenmeyen, utandırılmayan insan ruhlarına ilişkin en güçlü sanrımı yaşadım. Toprakta şu dikdörtgen şeklindeki delik vardı ve etrafına tüm o saf ve masum neon tüpleri sıralanmıştı.

Delirmiş miydim? Ona ne şüphe.

Edith'in ölüsü, plajımızın iki kilometre ilerisinde, bir arkadaşının evinde bekletildi, benimkinde değil. Kocası yanında beklemedi!

Kocası, ömrünün üçte biri ve yirminci yüzyılın bir çeyreği boyunca hiçbir işe yaramadan, halinden memnun, sebepsiz sevilerek yaşadığı evine de dönmedi.

Ambara gitti, sürme kapıları açtı ve ışıkları yaktı. O uçsuz bucaksız beyazlığa baktı.

Sonra da Mercedes'ine atlayıp Doğu Hampton'a, resim malzemeleri de satan bir nalbur dükkânına gitti. Oradan her şeyi satın aldım, bir ressamın arzu edebileceği her şeyi, her ressamın kendi kendine temin etmek zorunda olduğu o tek malzemeden başka: ruh tabii ki, ruh, ruh.

Tezgâhtar buraların yabancısı olduğu için benim kim olduğumu bilmiyordu. Bana baktığında isimsiz bir ihtiyar görüyordu, bir gömleği, bir kravatı ve Izzy Finkelstein tarafından sipariş üzerine dikilmiş bir takım elbisesi –ve yüzünde bir göz bandı– olan yaşlı bir adam. Kyklop son derece asabi ve tedirgin görünüyordu.

"Siz bir ressamsınız galiba, öyle mi bayım?" dedi tezgâhtar. Yirmi yaşlarında ya var ya yoktu. Ben resim

yapmayı bıraktığımda, resme bir daha elimi bile sürmemeye karar verdiğimde, o daha doğmamıştı bile.

Gitmeden önce ona tek bir kelime söyledim. Sadece bu kadar: "Rönesans," dedim.

***

Hizmetkârlar çekip gitti. Bütün vaktini patates ambarının içinde ve civarında geçiren yabani bir rakun olmuştum yine. Orada ne yapmakta olduğumu kimse göremesin diye sürme kapıları her daim kapalı tutuyordum. Tam altı ay devam ettim buna!

İşim bittiğinde, sürme kapılar için beş kilit köprüsü ve asma kilit daha aldım ve onları sıkı sıkı kapattım. Yeni hizmetkârlar buldum ve yeni bir vasiyetname yazdırmak için avukat tuttum. Daha önce de söylediğim gibi, Izzy Finkelstein'ın diktiği takım elbisemle gömülmemi, sahip olduğum her şeyin –Ermeni atalarının hatırı için belli bir şey yapmaları koşuluyla– iki oğluma kalmasını ve ambarın ben defnedilene kadar açılmamasını vasiyet edecektim.

Oğullarım, çocuklukları korkunç geçmiş olmasına karşın, dünyada gayet iyi dikiş tutturdular. Dediğim gibi, o iyi üvey babalarının soyadını taşıyorlar şimdi. Henri Steel, Pentagon'da sözleşmeli bir sivil emir subayı olarak çalışıyor. Terry Steel ise Chicago Bears'in tanıtım ekibinde görevli. Ben de Cincinnati Bengals takımının hissedarı olduğuma göre, bu durum bizi bir nevi futbol ailesi kılıyor.

***

Bütün bunları yapıp bitirince, artık yeniden bu eve yerleşip yeni hizmetkârlar tutabileceğime ve Circe Berman'ın dört ay önce plajda, "Bana annenle babanın nasıl

öldüğünü anlat" sorusunu yönelttiği o kof ve huzurlu ihtiyar olabileceğime karar verdim.

Hamptons'daki son gecesinde, Circe şimdi de şöyle diyordu bana: "Hayvan, sebze *ve* mineral? Üçü birden, öyle mi?"

"Şerefim üstüne yemin ederim," dedim. "Üçü birden, üçü birden." Renklerini ve tutkallarını dünyadaki yaratıklardan, bitkilerden ve altımızdaki topraktan aldıkları düşünülecek olursa, her resim tabii ki üçünü birden içerirdi, üçünü birden.

"Onu neden bana göstermiyorsun?" diye sordu.

"Çünkü dünyaya vermem gereken son şey o," dedim. "İnsanlar onu beğenip beğenmediklerini konuşurlarken ortalıkta olmak istemiyorum."

"Öyleyse sen bir korkaksın," dedi, "ve ben seni böyle hatırlayacağım."

Bunu biraz düşündüm ve sonra şöyle dediğimi işittim: "Pekâlâ. Gidip anahtarları getireceğim. Ve sonra da, Bayan Berman, benimle gelirsen sana minnettar kalacağım."

***

Bir el fenerinin önümüz sıra dans eden ışığıyla, karanlıkta ilerledik. Bayan Berman sesini kesmiş, kuyruğunu kısmış, tırsmış ve mahzunlaşmıştı. Benimse içim içime sığmıyordu, kuş gibi hafiflemiş ve tam manasıyla taş kesilmiştim.

Önce kaldırım taşlarından yürüdük ama sonra garaja doğru saptık. Sonra da Franklin Cooley'nin çim biçme makinesiyle çayırda açtığı toprak yolu tepmeye koyulduk.

Ambarın kapılarını açıp elimi içeriye uzattım. Parmaklarımı ışık düğmesinin üstünden ayırmadan, "Korkuyor musun?" dedim ona.

"Evet," dedi.

"Ben de öyle," dedim.

Şimdi hatırlıyorum da: İki buçuk metre yüksekliğinde ve yirmi metre uzunluğunda bir resmin en sağ ucunda dikiliyorduk. Projektörleri çalıştırdığım zaman, uzunluklar perspektif kurallarına göre kısalacağından, zahiren basılıp üçgene dönüşmüş bir resme bakıyor olacaktık; bu üçgen iki buçuk metre yüksekliğinde olacaktı olmasına ama yalnızca bir buçuk metre uzunluğundaymış gibi görünecekti. O bakış açısından resmin gerçekte ne olduğunu –resmin ne *anlattığını*– anlamak mümkün olamazdı.

Düğmeyi çevirdim.

Bir sessizlik ânı oldu ve arkasından Bayan Berman hayretle nefesini saldı.

"Olduğun yerde kal," dedim ona, "ve ne düşündüğünü söyle bana."

"Daha fazla yaklaşamaz mıyım?" diye sordu.

"Biraz sonra," dedim, "ama önce bu noktadan onu neye benzettiğini duymak istiyorum."

"Büyük bir çit," dedi.

"Devam et," dedim.

"Çok büyük bir çit, inanılmaz derecede yüksek ve uzun bir çit," dedi. "Her bir santimetrekaresi göz kamaştırıcı mücevherlerle kaplı."

"Çok teşekkür ederim," dedim. "Şimdi elimi tut ve gözlerini kapat. Seni ambarın ortasına götüreceğim. O zaman gözlerini tekrar açabilirsin."

Gözlerini yumdu ve oyuncak bir balon kadar uysal, beni takip etti. Ambarın ortasına, her iki yönde onar metre resmin uzandığı noktaya vardığımızda, gözlerini tekrar açmasını söyledim.

Bir bahar günü, güzel ve yeşil bir vadinin yamacında dikiliyorduk. Bizden başka, yamaçta ve aşağıda uzanan vadide tam tamına beş bin iki yüz on dokuz insan vardı.

En büyüğü bir sigara büyüklüğünde, en küçüğü sinek pisliği kadardı. Ötede beride çiftlik evleri göze çarpıyordu, üstünde dikilmekte olduğumuz yamaçta ise ortaçağdan kalma bir gözcü kulesinin harabeleri. Resim öylesine gerçekçiydi ki insan onu bir fotoğraf zannedebilirdi.

"Neredeyiz?" dedi Circe Berman.

"İkinci Dünya Savaşı'nın Avrupa'da sona erdiği sabah, gün doğduğunda," dedim, "benim bulunduğum yerde."

35

O resim, müzemin olağan tur güzergâhının bir parçası şimdi. Ziyaretçiler önce antredeki salıncağa binmiş küçük bahtsız kızları görüyorlar, sonra ilk soyut dışavurumcuların ilk eserlerini, sonra da benim patates ambarındaki o muazzam zımbırtımı. Her geçen gün çığ gibi büyüyen ziyaretçi kalabalıkları onun önünden geçerken girdaplara ve geri akıntılara takılmadan rahat rahat ilerleyebilsinler diye, ambarın öbür ucundaki sürme kapıların çivilerini söktüm. Böylece bir ucundan girip öbür ucundan çıkıyorlar. Pek çoğu onu en az iki-üç kere turluyor: serginin tamamını değil, sadece patates ambarını.

Ha!

Henüz hakkında hiç ciddi eleştiri çıkmadı. Gerçi meslekten olmayan bir-iki kadınla erkeğin bana onu ne tür bir resim olarak adlandırabileceğimi sorduğu oldu. Buraya gelecek ilk eleştirmene –şayet biri gelirse tabii zira bu zımbırtı sıradan insanları çok heyecanlandırdığı için hiç eleştirmen gelmemesi de mümkün aslında– söyleyeceğim şeyin aynısını onlara da söyledim:

"O bir resim filan değil ki zaten! O bir turistik belde! O bir dünya fuarı! O bir Disneyland!"

***

O tüyler ürpertici bir Disneyland. Orada kimse şirin değil.

Ortalama olarak, resmin her bir metrekaresine, açık seçik çizilmiş yüz dört adet İkinci Dünya Savaşı felaketzedesi düşüyor. Uzaktaki figürler bile, sinek pisliğinden büyük olmadıkları halde, ambarda her zaman bulundurduğum birkaç büyüteçten biriyle incelendikleri zaman, toplama kampı kurbanları, köle işçiler, şu ya da bu ülkenin vatandaşı olan savaş tutsakları, Almanların yanında savaşmış şu ya da bu askerî birimin erleri, yerli çiftçiler ve aileleri, tımarhanelerden salıverilmiş akıl hastaları, vesaire oldukları anlaşılıyor.

Resimde yer alan her figür için bir savaş hikâyem var, figür ne kadar küçük olursa olsun. Önce hikâyeleri uydurmuş, sonra da bu hikâyelerin kahramanlarını birer birer resme eklemiştim. Eskiden bizzat ambarda durur, resimdeki kişilerin hikâyelerini tek tek soran herkesin merakını gidermeye çalışırdım ama çok geçmeden yorulup pes ettim. "Ambardaki zımbırtıya bakarken kendi savaş hikâyelerinizi kendiniz uydurun," diyorum insanlara. Evden bile çıkmıyorum ve onlara patates ambarının yolunu tarif etmekle yetiniyorum.

***

Ama Circe Berman'la ambara girdiğimiz o gece, duymak istediği her hikâyeyi memnuniyetle anlattım ona.

"Sen de orada mısın?" diye sordu.

En altta, yer hizasının hemen yukarısında duran kendimi gösterdim. Kendimi ayakkabımın ucuyla işaret ettim. Ben en büyük figürdüm – sigara büyüklüğünde olan. Aynı zamanda, oradaki binlerce kişi arasında, tabiri caizse kameraya sırtı dönük duran tek kişiydim. Dördüncü ve beşinci paneller arasındaki aralık, çizgi halinde

omurgama tırmanıp kafamı ikiye bölüyordu ve Rabo Karabekian'ın ruhu olduğu farz edilebilirdi belki.

"Şu bacağına sarılan adam sana adeta tanrıymışsın gibi bakıyor," dedi.

"Zatürreeden ölüyor ve iki saat içinde ölmüş olacak," dedim. "Macaristan'daki bir petrol sondaj sahasının üstünde vurulmuş Kanadalı bir bombardımancıydı o. Benim kim olduğumu bilmiyor. Yüzümü bile göremiyor. Tek görebildiği, var olmayan, kalın bir sis tabakası. Ve daha eve gelip gelmediğimizi soruyor bana."

"Peki sen ne diyorsun ona?" dedi Circe Berman.

"*Sen* olsan ne derdin?" dedim. "'Evet! Geldik! Evdeyiz!' diyorum."

"Ya şu komik ceketli adam kim?" diye sordu.

"Bir toplama kampı gardiyanı o. SS üniformasını çıkarıp bir bostan korkuluğunun elbisesini çalmış," dedim. Tebdil gezen gardiyandan epey uzaktaki toplama kampı kurbanlarını işaret ettim. Aralarından birkaçı, Kanadalı bombardımancı gibi yere yığılmış, ölüyorlardı. "Bu insanları vadiye getirip kaderlerine terk eden oydu ama şimdi nereye gideceğini bilemiyor. Onu yakalayan her kim olursa olsun, onun bir SS görevlisi olduğunu anlayacak; çünkü seri numarası dövmeyle sol omzuna işlenmiş."

"Ya şu ikisi?" dedi.

"Yugoslav partizanlar," dedim.

"Şu?" dedi.

"Faslı sipahi kuvvetlerinden bir kıdemli başçavuş, Kuzey Afrika'da tutsak düşmüş," dedim.

"Ya şu ağzında pipo olan?" diye sordu.

"Normandiya Çıkarması'nın gerçekleştiği gün tutsak düşen İskoçyalı bir planör pilotu," dedim.

"Dünyanın her yerinden insan var burada, öyle değil mi?" dedi.

"Şuradaki bir Gurkha," dedim, "ta Nepal'den gelmiş. Alman üniformaları içindeki şu makineli tüfek mangası

var ya, savaşın başlarında taraf değiştiren Ukraynalılar onlar. Ruslar nihayet vadiye ulaştığı zaman ya asılacak ya da vurulacaklar."

"Ortada hiç kadın yok sanki," dedi.

"Daha dikkatli bak," dedim. "Toplama kampı kurbanlarının yarısı ve akıl hastanelerinden salınmış insanların yarısı kadın. Ancak kadına benzer pek bir yanları kalmamış artık. 'Film yıldızı' denilebilecek türden kadınlar değiller."

"Aralarında hiç *sağlıklı* kadın yok galiba," dedi.

"Yine yanılıyorsun," dedim. "Sağlıklı olanları uç taraflarda bulacaksın – alt köşelerde."

Bakmak için resmin en sağ ucuna gittik. "Aman Tanrı'm," dedi. "Bir ulusal tarih müzesinin camekânı gibi." Sahiden de öyleydi. Her iki uçta da, alt köşelerde birer çiftlik evi vardı: İkisi de küçük bir kale gibi duvarlarla kuşatılmış, yüksek kapıları sıkı sıkı kapatılmış ve tüm hayvanlar avluya toplanmıştı. Mahzenlerini de gösterebilmek için, altlarındaki toprağa şematik bir kesit çizmiştim, tıpkı bir müzede hayvanların açtığı yeraltı tünellerinin sırrını ifşa etmek için kullanılabilecek türden bir kesit.

"Sağlıklı kadınlar, pancarlarla, patateslerle ve şalgamlarla beraber mahzende saklanıyorlar," dedim. "Uğrayacakları tecavüzü mümkün olduğunca geciktirmeye çalışıyorlar ama geçmişte aynı bölgede yaşanmış diğer savaşlara dair hikâyeleri duymuşlar ve bu tecavüzün eninde sonunda gerçekleşeceğini biliyorlar."

"Resmin bir adı var mı?" dedi, ambarın ortasında benimle buluşurken.

"Evet, var," dedim.

"Nedir peki?" diye sordu.

Şöyle dedim: "*Şimdi Sıra Kadınlarda*."

***

"Şu gördüğüm bir Japon askeri mi?" dedi, gözcü kulesinin harabeleri civarında pusuya yatmış bir Japon askerini göstererek. "Yoksa bana mı öyle geliyor?"

"Aynen öyle," dedim. "Bir binbaşı o. Sol yeninin manşetindeki altın yıldızdan ve iki kahverengi sırmadan anlayabilirsin bunu. Kılıcı da hâlâ yanında. Kılıcından vazgeçmektense ölmeyi yeğleyecektir."

"Orada bir Japon görmeyi hiç beklemezdim," dedi.

"Hiç yoktu zaten," dedim. "Ama ben onlardan da birinin olması gerektiğini düşündüğüm için oraya bir tane kondurdum."

"Neden?" diye sordu.

"Çünkü," dedim, "Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra samimi savaş düşmanları olma yolunda böylesine iyi bir iş çıkartmış olan Amerikalıların bir avuç beceriksiz militariste dönüşüp her şeyi yüzlerine gözlerine bulaştırmasından Japonlar da Almanlar kadar sorumluydu."

"Şu yerde yatan kadın," dedi, "ölmüş mü?"

"Evet, ölmüş," dedim. "Yaşlı bir Çingene kraliçesi o."

"Ne kadar şişman," dedi. "Galiba şişman olan tek kişi o. Başka herkes o kadar sıska ki."

"Mutluluk Vadisi'nde şişmanlamanın tek yolu ölmektir," dedim. "O bir sirk soytarısı kadar şişman çünkü öleli üç gün olmuş."

"'Mutluluk Vadisi,'" diye tekrarladı Circe.

"Ya da 'Barış Zamanı' ya da 'Cennet' ya da 'Cennet Bahçesi' ya da 'İlkbahar' ya da onu nasıl adlandırmak istersen o," dedim.

"Bir tek o kadın yapayalnız," dedi Circe. "Yoksa yanılıyor muyum?"

"Haklı sayılırsın," dedim. "Öleli üç gün olmuş insanlar pek hoş kokmazlar. O kadın Mutluluk Vadisi'ne varan ilk yabancıydı, yapayalnız geldi ve nerdeyse gelir gelmez öldü."

"Öbür Çingeneler nerede?"

"Kemanları ve tefleriyle, rengârenk karavanlarda yaşayan Çingeneler mi?" dedim. "Hırsızlıklarıyla nam salan ve bu namı ziyadesiyle hak eden Çingeneler mi?"

***

Bayan Berman Çingeneler hakkında daha evvel hiç duymadığım bir söylence anlattı bana: "İsa'yı çarmıha germeye hazırlanan Romalı askerlerin çivilerini çalmış onlar," dedi. "Askerler çivileri aramış ama bulamamışlar, çiviler esrarengiz bir şekilde ortadan kaybolmuş. Çünkü Çingeneler çalmış onları. İsa ve orada toplanan kalabalık, yeni çivilerin getirilmesini beklemek zorunda kalmış. Bu olaydan sonra Yüce Tanrı, Çingenelerin çalabildikleri her şeyi çalmalarına izin vermiş." Resimdeki şişmiş Çingene kraliçesini işaret etti. "Bu hikâyeye o da inanıyordu. Tüm Çingeneler buna inanırlar."

"Buna inanması onun için hayırlı olmamış," dedim. "Ama belki de inanıp inanmaması hiçbir şeyi değiştirmezdi çünkü Mutluluk Vadisi'ne yapayalnız vardığı zaman açlıktan ölmek üzereydi zaten.

Çiftlik evinden tavuk çalmayı denedi," dedim. "Çiftçi onu şu yatak odasının penceresinden gördü ve kuştüyü yastığının altına sakladığı küçük kalibreli tüfeğiyle ona ateş etti. Kadın kaçtı. Çiftçi onu ıskaladığını sandı ama aslında ıskalamamıştı. Kadın karnında küçük bir mermiyle oracığa serilip öldü. Üç gün sonra da biz geldik."

***

"Eğer o kadın Çingenelerin kraliçesiyse, kabilesi nerede?" diye tekrar sordu Circe.

Onun, gücünün doruğunda olduğu zamanlarda bile,

kundaktaki bebeler dahil topu topu kırk kişinin kraliçesi olduğunu açıkladım. Avrupa'da hangi ırkların ve alt ırkların aşağılık olduğuna ilişkin ihtilaflar kulaktan kulağa yayılırken, hırsızlık ve falcılık yapan, çocuk kaçıran Çingenelerin her namuslu insanoğlunun düşmanı olduğu fikrine tüm Avrupalılar katılabilirdi. Bu yüzden her yerde Çingeneleri hayvan gibi avladılar. Kraliçe ile kabilesi karavanlarını terk ettiler, geleneksel kostümlerini çıkarttılar – Çingene olduklarını belli edecek her şeyden vazgeçtiler. Gündüzleri ormanda saklanıp geceleri yiyecek peşine düştüler.

Bir gece, kraliçe tek başına yiyecek aramaya gittiğinde, kabile çocuklarından biri olan on dört yaşlarında bir oğlan, Rus cephesindeki Alman savunma hatlarından firar etmiş bir Slovak havan topu mangasından et çalarken yakalandı. Slovaklar Mutluluk Vadisi'nin çok uzağında olmayan Çingene evinin yolunu tuttular. Kendilerini Çingene kampına götürmesi için oğlanı önlerine kattılar ve oradaki herkesi öldürdüler. Kraliçe geri döndüğünde kabilesinden geriye kimse kalmamıştı.

Circe Berman için uydurduğum hikâye böyleydi işte.

***

Anlatıdaki eksik halkayı Circe tamamladı. "Bunun üzerine o da başka Çingeneler ararken Mutluluk Vadisi'ne daldı," dedi.

"Doğru!" dedim. "Ama Avrupa'nın hiçbir yerinde artık çok fazla Çingene kalmamıştı. Çoğunu toplayıp imha kamplarında gazla öldürmüşlerdi, ki buna kimsenin itirazı yoktu. Hırsızları kim sever?"

Circe ölü kadına daha yakından bakmaya kalkınca tiksintiyle geri sıçradı. "Iğğ!" dedi. "O ağzından çıkanlar da ne öyle? Kan ve larva mı?"

"Yakut ve elmas," dedim. "Kadın öyle kötü kokuyor ve öyle meymenetsiz görünüyor ki, kimse bunu fark edebilecek kadar yakınına gitmemiş."

"Ve buradaki bütün bu insanlar arasında," dedi merak içinde, "ilk fark eden kim olacak?"

Bostan korkuluğunun yırtık pırtık giysilerine bürünmüş eski toplama kampı gardiyanını işaret ettim. "Bu adam," dedim.

36

"Askerler, askerler, askerler," dedi hayretler içinde. "Üniformalar, üniformalar, üniformalar."

Üniformaları, daha doğrusu onlardan artakalanları elimden geldiğince gerçekçi resmetmiştim. Üstadım Dan Gregory'ye olan saygımın ifadesiydi bu.

"Oğullarını ilk kez üniformalı gördükleri zaman babalar nasıl da gururlanırlar," dedi Circe.

"Koca John Karpinski'nin çok gururlandığına şahidim," dedim. Kuzey komşumdan bahsediyordum tabii ki. Koca John'un oğlu Küçük John, okulda dikiş tutturamamış ve uyuşturucu satarken polise yakalanmıştı. Bunun üzerine o da, Vietnam Savaşı'nın hâlâ devam ettiği yıllarda orduya yazıldı. Eve ilk kez üniformasıyla geldiği gün, Koca John onu daha evvel hiç görmediğim kadar mutluydu çünkü sanki Küçük John nihayet doğru yolu bulmuş ve bir baltaya sap olmuş gibi geliyordu ona.

Ama sonra Küçük John eve bir ceset torbasının içinde döndü.

***

Hazır laf onlardan açılmışken: Koca John ve karısı Dorene, topraklarında üç Karpinski neslinin doğup bü-

yüdüğü çiftliklerini yirmi dört dönümlük arsalara bölüyorlar. Haberini dünkü yerel gazetede okudum. O arsalar peynir ekmek gibi satılacak çünkü üzerlerine inşa edilmiş olan evlerin ikinci kat pencerelerinden çoğu, benim arazimin üzerinden denize bakıyor.

Koca John ve Dorene, kış mevsiminin hiç uğramadığı Florida'da bir apartman dairesine taşınıp nakit milyonerleri olacaklar. Yani tabiri caizse, kendi Ararat'larının eteklerindeki kendi mübarek topraklarını kaybediyorlar – hem de şereflerine o nihai lekeyi sürdürmeden: bir soykırım yaşamadan.

"*Seni* ilk kez üniformanla gördüğünde, *baban* da seninle gururlanmış mıydı?" diye sordu Circe.

"Görebilecek kadar yaşamadı," dedim. "Ve iyi ki de öyle oldu. Görseydi suratıma bir kunduracı bizi ya da bir çizme fırlatırdı."

"Niye?" dedi.

"Hayatı boyunca tanımış ve sevmiş olduğu herkesi öldürenlerin, ebeveynleri tarafından nihayet bir baltaya sap olacakları düşüncesiyle uğurlanan genç askerler olduğunu unutma. Benim bir üniforma giydiğimi görecek olsaydı, kuduz bir köpek gibi dişlerini gösterirdi. 'Hıyar!' derdi. 'Domuz!' derdi. 'Katil! Defol, gözüm görmesin seni!' derdi."

***

"Bu resmin akıbeti ne olacak dersin?" diye sordu Circe.

"Çöpe atılamayacak kadar büyük," dedim. "Belki Teksas'ın Lubbock kentindeki o özel müzeye gider, Dan Gregory'nin resimlerinden çoğunun bulunduğu yere. Dünyanın en uzun barının arka duvarını boylayabileceğini bile düşündüm, o bar her neredeyse – muhtemelen o da Teksas'tadır. Ama o zaman da müşteriler resimde neler olup bittiğini anlamaya çalışırlarken barın üstüne

çıkıp dururlar – bardakları devirip müessesenin ikramı olan çerezlerin üstüne basa basa hem de."

Şimdi Sıra Kadınlarda'nın ne olacağına karar verme işinin en nihayet iki oğlum Terry'yle Henri'ye kalacağını söyledim.

"Yani bu resmi *onlara* mı bırakacaksın?" dedi. Benden nefret ettiklerini ve soyadlarını mahkeme kararıyla değiştirip Dorothy'nin ikinci kocası Roy'un soyadını aldıklarını biliyordu – sahip oldukları tek *gerçek* babanın soyadını.

"Onlara bunu bırakmanın bir tür *şaka* olduğunu mu düşünüyorsun?" dedi Circe. "Bu resmin değersiz olduğunu mu sanıyorsun? Öyleyse ben sana söyleyeyim, *olağanüstü* önemli bir resim bu, *öyle ya da böyle*."

"Bana sorarsan, kafaüstü çakılmak nasıl önemliyse, bu da öyle olağanüstü önemli belki," dedim. "Yadsınamayacak bir etkisi var. O konuda şüpheye hacet yok tabii."

"Ve sen o nankörlere bunu bırakıp," dedi, "onları milyoner edeceksin."

"O dediğini her halükârda olacaklar," dedim. "Sahip olduğum her şeyi onlara bırakıyorum, senin şu salıncağa binmiş küçük kız resimlerin ve bilardo masan dahil, onları geri almak istemediğin takdirde tabii. Ben öldükten sonra, bütün bunların hepsine birden sahip olmak için sadece bir tek küçük şey yapmaları gerekecek."

"Neymiş o?" dedi Circe.

"Kendilerinin ve de torunlarının soyadlarını mahkeme kararıyla yeniden 'Karabekian'a çevirtecekler," dedim.

"Bu senin için o kadar önemli mi?" diye sordu.

"Bunu annem için yapıyorum," dedim. "Doğduğunda bir Karabekian bile değildi o; ama nerede olursa olsun, ne olursa olsun, Karabekian adının nesillerce yaşamasını isteyen hep o olmuştu."

***

"Bunlardan kaç tanesi gerçek insanların portresi?" diye sordu Circe.

"Bacağıma sarılan şu bombardımancı: Bu onun yüzü, hatırladığım kadarıyla tabii. Alman üniformaları içindeki şu iki Estonyalı da Laurel ile Hardy. Şuradaki Fransız işbirlikçi, Charlie Chaplin. Kulenin benim bulunduğum yere göre öbür tarafında duran şu iki Polonyalı köle işçi ise Jackson Pollock ile Terry Kitchen."

"Demek hepiniz oradasınız: Üç Silahşörler," dedi.

"Hepimiz oradayız," diye onayladım.

"Öbür ikisinin peş peşe gelen ölümleri seni fena halde sarsmış olmalı," dedi.

"Ölmelerinden uzun zaman önce arkadaşlığı kesmiştik," dedim. "Her zaman birlikte kafa çektiğimiz için insanlar bize o adı takmıştı. Ressamlığımızla hiçbir alakası yoktu bunun. Üç muslukçu olsak da bir şey değişmeyecekti. Üçümüzden biri, hatta bazen üçümüz birden bir müddet içkiyi bırakacak olsak, Üç Silahşörler dağılıverirdi. Öbür ikisi intihar etmeden çok önce dağılmıştık zaten. 'Fena sarsılmışsındır,' diyorsun, öyle mi Bayan Berman? Yok canım. Öldüklerini duyduktan sonra tek yaptığım, sekiz-dokuz sene münzevi hayatı sürmek oldu."

***

"Ve arkasından Rothko da intihar etti," dedi.

"Ya," dedim. Kendimizi Mutluluk Vadisi'nden soyutlayıp gerçek hayata geri dönüyorduk. İşte bir kez daha, bazı soyut dışavurumcuların gerçek hayatta vuku bulmuş melankolik intihar furyası: 1948 yılında Gorky, kendini asarak; 1956 yılında Pollock, alkollü araba kullanarak ve nerdeyse hemen ardından Kitchen, tabancayla kendini vurarak; sonra da 1970 yılında Rothko, bıçakla ortalığı kan gölüne çevirerek.

Circe Berman'a, onu olduğu kadar kendimi de şaşırtan bir katiyetle, bu korkunç ölümlerin de tıpkı içki alışkanlığımız gibi olduğunu ve resimle hiçbir alakalarının bulunmadığını söyledim.

"Seninle tartışacak değilim," dedi.

"Gerçekten!" dedim. "Şerefim üstüne yemin ederim!" dedim, hızımı alamayıp. "Resimlerimizin mucizevi bir yanı varsa, Bayan Berman, ki müzikte çok eskiden beri bilinen bir şeydir bu ama resim için henüz çok yenidir, bu mucizevi yan, *insan mucizesinin özünden* başkası değildir ve yemeden içmeden, seksten, kılık kıyafetten, evlerden, uyuşturuculardan, arabalardan, haberlerden, paradan, suçtan, cezadan, oyunlardan, savaştan ve barıştan tamamen ayrı bir şeydir – ressammış, muslukçuymuş, hiç ayrım gözetmeksizin tüm insanlarda var olan o evrensel dürtüden, o izahsız umutsuzluk ve intihar eğiliminden de kesinlikle ayrı!"

***

"Sen bu vadinin yamacında dikildiğin sırada ben kaç yaşındaydım, biliyor musun?" diye sordu.

"Hayır," dedim.

"Bir yaşındaydım," dedi. "Ve kabalık etmiş olmak istemem ama Rabo, bu resim öylesine zengin ki, bu gece ona daha fazla bakabileceğimi sanmıyorum."

"Anlıyorum," dedim. İki saattir oradaydık. Ben de kendimi bitkin hissediyordum ama aynı zamanda gurur ve doygunlukla yay gibi gergin.

***

Bunun üzerine birlikte kapıya doğru ilerledik ve ben elimi ışık düğmesine uzattım. O gece gökyüzünde

ne ay ne de yıldız vardı, dolayısıyla düğmeyi çevirdiğim an zifiri karanlığa gömülecektik.

Bana şunu sordu: "Resmin herhangi bir yerinde, bu olayın ne zaman ve nerede gerçekleştiğini söyleyen herhangi bir şey var mı?"

"*Nerede* olduğunu söyleyen bir şey yok," dedim. "Ama *ne zaman* olduğunu söyleyen bir yer var, ancak ta öbür uçta ve epeyce yüksekte. Görmeyi çok istiyorsan, sana yalnızca portatif bir merdiven değil, bir de büyüteç getirmem lazım."

"Başka zaman," dedi.

Ben de ona anlattım. "Orada bir Maori var, Yeni Zelandalı Sahra Topçuları Birliği'nden bir onbaşı. Libya'daki Tobruk kentinin dışında bir yerde savaşırken tutsak düşmüş. Eminim Maori'lerin kim olduklarını biliyorsundur," dedim.

"Polinezyalılar," dedi. "Yeni Zelanda'nın yerlileridir onlar."

"Çok doğru!" dedim. "Yamyamdırlar ve beyaz adam gelene dek, birbirleriyle savaş halinde olan çok sayıda kabileye bölünmüşlerdi. İşte bu Polinezyalı, Almanlar tarafından bırakılmış bir mühimmat sandığının üstünde oturuyor. Sandığın dibinde hâlâ üç tane mermi var, şayet birinin ihtiyacı olursa diye. Adam elindeki gazetenin iç sayfalarından birini okumaya çalışıyor. Güneşin doğuşuyla birlikte vadide esmeye başlayan rüzgârın uçurup götürmeye çalıştığı gazeteyi elleriyle sıkı sıkı kavramış."

Parmaklarımı ışık düğmesinin üstünden ayırmadan, anlatmaya devam ettim: "Okumaya çalıştığı sayfa, Letonya'nın Almanlar tarafından işgali sırasında bu küçük ülkenin Riga kentinde yayımlanan haftalık bir antisemitist gazeteye ait. Altı ay öncesinin tarihini taşıyor ve bahçe düzenlemesine, ev konservesi yapımına ilişkin püf noktaları veriyor. Maori onu pürdikkat inceliyor çünkü

hepimizin kendi adımıza bilmek isteyeceğimiz şeyi öğrenmeyi umuyor: nerede olduğunu, orada neler olduğunu ve bundan sonra muhtemelen neler olacağını.

Eğer bir merdivenimiz ve bir büyütecimiz olsaydı, Bayan Berman, mühimmat sandığının üstüne minicik harflerle yazılmış olan tarihin, senin henüz sadece bir yaşında olduğun zamana denk geldiğini kendi gözlerinle görebilirdin: '8 Mayıs 1945.'"

***

Yeniden perspektif kurallarına göre kısalıp istif edilmiş mücevherlerle kaplı bir üçgene dönüşmüş olan *Şimdi Sıra Kadınlarda*'ya son bir kez daha baktım. Onun koleksiyonumun en popüler resmi haline geleceğini anlamam için, Celeste'in okul arkadaşlarının ve komşuların oraya gelmesini beklemem gerekmiyordu.

"Vay canına be Circe!" dedim. "Sahiden de milyonlar edecekmiş gibi gözüküyor!"

"Kesinlikle öyle," dedi.

Işıklar söndü.

37

Birlikte eve doğru karanlıkta ağır ağır yürürken, Circe Berman elimi tuttu ve o kadar ayak diredikten sonra nihayet onu dansa götürmüş olduğumu söyledi.

"Ne zaman oldu bu?" diye sordum.

"Şu anda dans ediyoruz," dedi.

"Ha," dedim.

Benim ya da başka birinin böylesine önemli bir şey hakkında nasıl olup da böylesine büyük ve güzel bir resim yapabileceğini aklının almadığını bir kez daha yineledi.

"Onu yaptığıma ben bile inanamıyorum," dedim. "Belki de yapmamışımdır. Belki de onu patates böcekleri yapmıştır."

Bir gün Celeste'in odasındaki tüm o Polly Madison kitaplarına baktığını ve onları kendisinin yazmış olduğuna inanamadığını söyledi.

"Belki de sen bir eser hırsızısındır," dedim.

"Bazen bana da öyle geliyor doğrusu," dedi.

Eve vardığımızda, o zamana dek hiç sevişmediğimiz ve asla sevişecek olmadığımız halde, kendimizi orgazm yaşamış gibi hissediyorduk. Onu hiç bu kadar *rehavet* içinde görmediğimi söylesem, kendimi övmek gibi olmaz inşallah.

***

Genellikle kıpır kıpır kaynayan, seğiren ve kaşınan bedenini, kütüphanedeki bol yastıklı, yumuşacık koltuklardan birine atıp sere serpe yayıldı. Marilee Kemp de odadaydı, daha doğrusu hayaleti. California'daki Ermeni çocuğa yazmış olduğu mektupları içeren ciltli kitap kılıfı, Bayan Berman'la aramızdaki sehpanın üstünde duruyordu.

"Şayet ambar bomboş olsaydı ya da o sekiz panel el değmemiş bir halde duruyor olsaydı ya da *Windsor Mavisi On Yedi Numara*'yı yeniden yaratmış olsaydım, ne düşünürdün?" diye sordum Bayan Berman'a.

"Eğer gerçekten o kadar kof olsaydın, ki öylesin sanıyordum," dedi, "herhalde içtenliğinden ötürü sana yüz üzerinden yüz verirdim."

***

Yazacak mısın, diye sordum ona. Bana mektup yazmasını kastediyordum ama o, kitaplardan bahsediyorum sandı. "Tek yaptığım bu zaten – yazmak ve dans etmek," dedi. "Buna devam ettiğim sürece, derdi kederi hayatımdan uzak tutmuş olacağım." Bütün bir yaz boyunca, anlaşılan çok akıllı, komik ve çekici olan kocasını kısa süre önce kaybetmiş olduğu gerçeğini unutmayı kendisi için kolaylaştırmıştı.

"Az da olsa işe yarayan bir şey daha var," dedi. "Bana yardımı oluyor ama sana büyük bir ihtimalle olmayacaktır. O şey, yüksek sesle konuşup çıngar çıkartmak, ne zaman haklı ne zaman haksız olduğunu herkesin yüzüne vurmak, herkese emirler yağdırmak: 'Uyan! Neşelen! İşe koyul!'"

"Şimdiye dek iki kere Lazarus oldum," dedim. "Terry Kitchen ile öldüm ve Edith beni tekrar hayata döndürdü. Sevgili Edith ile öldüm ve Circe Berman beni tekrar hayata döndürdü."

"O da kimin nesiyse," dedi.

***

Biraz da Gerald Hildreth'ten bahsettik. Sabah saat sekizde gelip Circe'yi ve valizlerini alacak ve onları taksisiyle havaalanına götürecek olan adamdan yani. Altmış yaşlarında bir kasabalıydı. Buralarda herkes Gerald Hildreth'ı ve taksisini tanırdı.

"Eskiden kurtarma ekibindeydi," dedim, "ve galiba ilk karımla aralarında bir şeyler geçmişti. Jackson Pollock'un bedenini, arabasını ağaca çarptığı yerden on sekiz metre uzakta bulan o olmuştu. Ardından, bundan birkaç hafta sonra, Terry Kitchen'ın kafasından kopan parçaları plastik bir torbaya dolduracaktı. Sanat tarihinde önemli bir rolü olduğunu kabul etmek lazım."

"Taksisine son bindiğimde," dedi, "ailesinin üç yüz yıldır buralarda canla başla çalıştığını ama bütün bu emeğin karşılığında eline geçen tek şeyin altındaki taksi olduğunu söylemişti bana."

"Güzel bir taksi," dedim.

"Evet, içini dışını sürekli cilalayıp temizliyor," dedi. "Galiba bu da *onun* derdi kederi başından def etme yolu – ona keder veren şey her ne ise."

"Üç yüz yıl," dedim.

***

Paul Slazinger için endişeleniyorduk. Etinin kendini patlamak üzere olan bir el bombasının üstüne attığını anladığı zaman, çaresiz ruhunun neler hissetmiş olması gerektiği konusunda tahminler yürüttüm.

"Nasıl olmuş da ölmemiş?" diye sordu.

"El bombası fabrikasının, mazur görülemeyecek derecede baştan savmacı işçiliği yüzünden," dedim.

"Onun eti bunu yapmış, *senin* etin ise patates ambarındaki resmi yaptı," dedi.

"Haklısın galiba," dedim. "Ruhum ne tür bir resim yapacağını bilmiyordu ama etim kesinlikle biliyordu."

Boğazını temizledi. "E o halde," dedi, "etinden onca zamandır utanç duyan ruhunun, en nihayet böyle harikulade bir şey yaptığı için etine teşekkür etmesinin vakti gelmedi mi?"

Bunu biraz düşündüm. "Galiba bunda da haklısın," dedim.

"Bunu bilfiil *yapman* lazım," dedi.

"Nasıl?" diye sordum.

"Ellerini kaldırıp gözlerinin önünde tut," dedi, "ve o tuhaf ve akıllı hayvanlara sevgi ve minnetle bakıp onlara yüksek sesle şöyle de: 'Teşekkür ederim, Et.'"

Dediğini yaptım.

Ellerimi kaldırıp gözlerimin önünde tuttum, sonra da yüksek sesle ve canı yürekten şöyle dedim: "Teşekkür ederim, Et."

Ey, mutlu Et. Ey, mutlu Ruh. Ey, mutlu Rabo Karabekian.

"Ne düşünürsen düşün ama artık başka bir şey düşün."

Mavi Sakal, daha önce ***Şampiyonların Kahvaltısı***'nda karşılaştığımız soyut dışavurumcu ressam Rabo Karabekian'ın kurgusal otobiyografisi. Karabekian'ın tek arzusu, patates ambarında kilit altında tuttuğu sırrıyla rahat bırakılmaktır; ama hayatına davetsiz bir misafir misali giren dul Circe Berman, münasebetsiz sorularıyla onu hikâyesini anlatmaya zorlar. Sonuç, elbette tam da Kurt Vonnegut'tan bekleneceği üzere, felaketi ve insanoğlunun merhametsizliğini harikulade bir ironiyle ele alan bir hikâye. ***Mavi Sakal***, Handan Balkara'nın yetkin çevirisiyle Can Yayınları'nda.

Kara mizahı, hicivli dili ve eşsiz hayal gücüyle 20. yüzyılın en önemli yazarları arasında yer alan Vonnegut, *Time*'ın deyimiyle, "George Orwell, Dr. Caligari ve Flash Gordon'ı tek vücutta birleştiren bir yazar... ahlaklı bir soytarı, deli bir biliminsanı."

THG
110092
CYD

Kapak görseli: Kurt Vonnegut

can

24 TL
KDV DAHİL

canyayinlari.com twitter.com/canyayinlari facebook.com/canyayinevi

ISBN 978-975-07-2487-9

9 789750 724879